

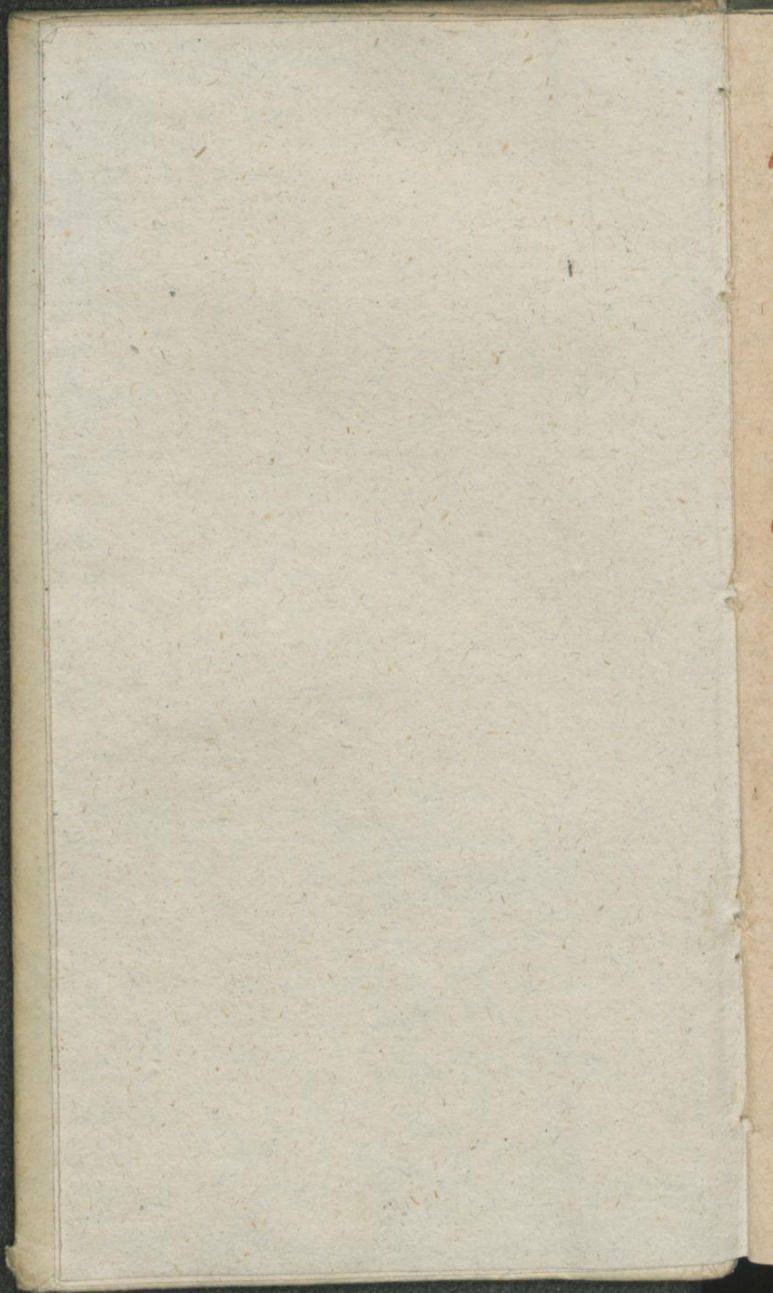
DV 152

UNIVERSITÄTSBIBLIOTHEK

— Medizinische Abt. —

DÜSSELDORF

V 897

MATTHIÆ
TILINGII,

Med. Doctoris ejusdemque
Facultatis in Univerſitate Haſſo-
Schaumburgica, quæ eſt Rintheli ad Viſurgim,
Profeſſoris Primarii, Archiatri Haſſiaci, Sacri
Romani Imperii Academiae Naturæ
Curioſorum Zephyri, &c.

CINNABARIS MINERALIS,

Seu

MINII NATURALIS
SCRUTINIUM PHYSICO-
MEDICO-CHYMICUM,

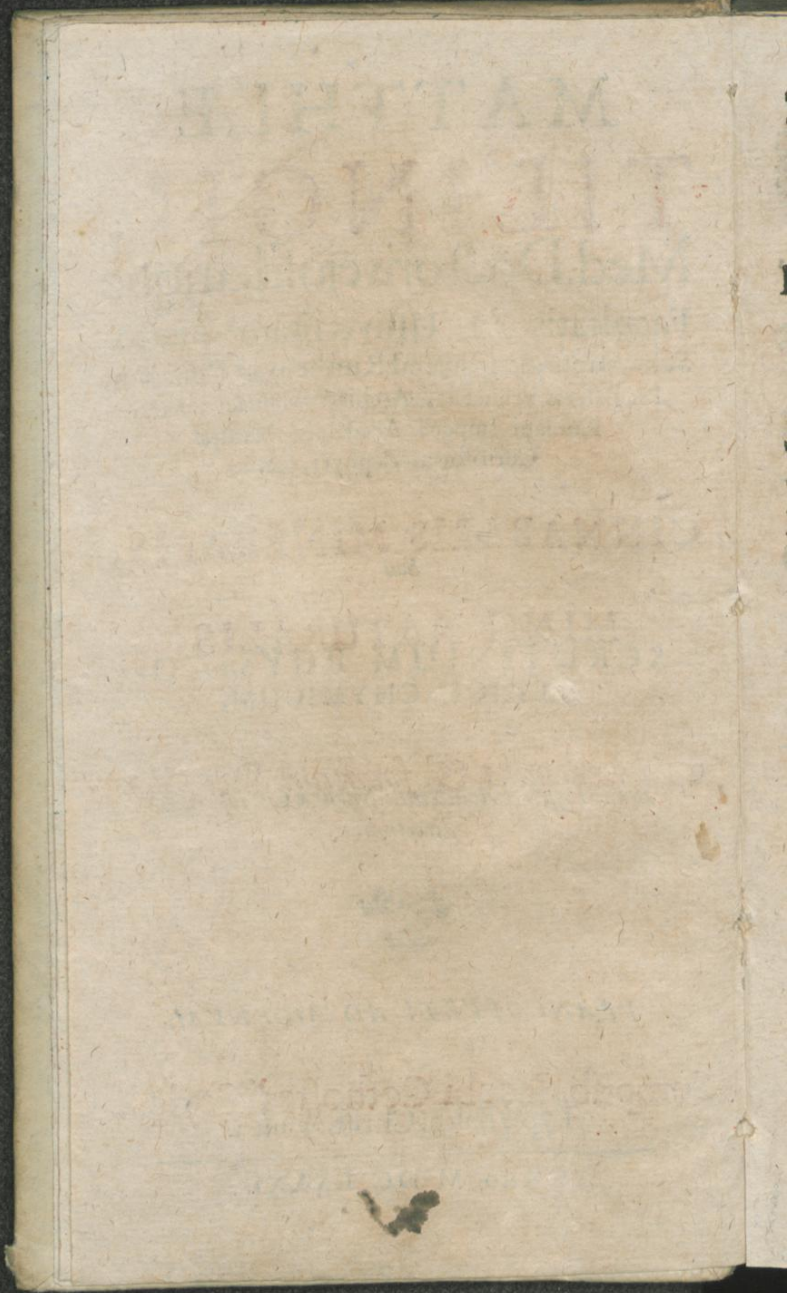
*Ad normam & formam Sacri Ro-
mani Imperii Academiae Naturæ Curioſorum
directum.*

FRANCOFVRTI AD MOENVM.

Sumptib. Jacobi Gothofredi Seyleri.
Typis Balth. Chriſt. Wulſtii.

ANNO M DC LXXXI.

ILLUSTRISSIMO AC
GENEROSISSIMO COMI-
TI ET DOMINO,
DOMINO

SIMONI HENRICO,
COMITI AC NOBILIO-
RI DOMINO IN LIPPIA, CO-
MITI ET DOMINO SUO
CLEMENTISSIMO

Hoc

Cinnabaris Mineralis,

Sen

Minii Naturalis

Scrutinium Physico-Medico-
Chymicum

Devotissimè consecrat

Subjectissimus

MATTHIAS TILINGIUS,
Med.D.Prof.Prim.Archiater
Hassiacus, &c.

† 2

Offic.

Offero *naturale* TIBI *Minium*,
 GENEROSE
 ILLUSTRISQUE, POTENS
 NOBILITATE COMES!
 Non *Minium*, quod terra ferax, sed
 quod mea Musa
 Ingenii cultu Rintelii peperit.
 Est, fateor, munus vix TANTO
 NOMINE dignum,
 (Quippe CUI MAGNO ma-
 xima quæq; placent)
 Attamen, excipies CLEMENTER
 scripta Clientis,
 Qui TIBI, CELSE COMES,
 Fata benigna petit.

SYL-

SYLLABUS CAPITUM.

Rerumque observabilitium, que in hoc Cinnabaris Mineralis, seu Minii Naturalis Scrutinio Physico-Medico-Chymico traduntur.

Premissum Candido & Benevolo Lectori Alloquium in genere de Mineralium, & in specie de Cinnabaris Nativæ nobilitate & præstantia in variis corporis humani adfectibus persanandis agit. pag. 1.

CAPUT I.

Cinnabarin Nativam, seu Minium Naturale ad Mineralia refert. pag. 5.

CAPUT II.

Cinnabaris Mineralis, seu Minii Naturalis Etymologiam declarat. pag. 12.

CAPUT III.

Cinnabaris Mineralis, seu Minii Naturalis Homonymiam perlustrat. pag. 18.

CAPUT IV.

Cinnabaris Mineralis, seu Minii Naturalis Synonymiam pertractat. pag. 35.

CAPUT V.

Cinnabaris Mineralis, seu Minii Naturalis Paronymiam delineat. pag. 41.

CAPUT VI.

Cinnabaris Mineralis, & Minii Naturalis differentias constituit. pag. 43.

CAPUT VII.

Differentiam inter Cinnabarin Mineralem & Vegetabilem Dioscoridis, qua aliàs Sanguis draconis appellatur, cognoscit. pag. 50.

CAPUT VIII.

Differentiam inter Cinnabarin Mineralem & factitiam admittit. pag. 59.

CAPUT IX.

Differentiam aliqualem inter Cinnabarin Mineralem & Cinnabarin Antimonii suscipit. pag. 78.

CAPUT X.

Differentiam inter Cinnabarin Mineralem, seu Minium Naturale, & Minium factitium atque Sandycem instituit. pag. 89.

CAPUT XI.

Differentiam inter Cinnabarin Mineralem, seu Minium Naturale & Sandaracham ac Auripigmentum examinat. pag. 95.

CAPUT XII.

Differentiam inter Cinnabarin Mineralem, seu Minium Naturale & Rubricam Sinopicam atque fabrilem adducit. pag. 104.

CAPUT XIII.

Differentiam inter Cinnabarin Mineralem & Argentum rude rubeum, Cuprum & Electrum ventilat. pag. 110.

CAPUT XIV.

Anthracem, Ammochrysum, Hematiten, Hyacinthum, Granatum, Balassum, Carneolum, Corallia rubra, Schistum & Pyriten à Cinnabari Minerali separat. pag. 115.

CAPUT XV.

Cinnabaris Mineralis, seu Minii Naturalis Descriptionem & Naturam tradit. pag. 130.

CAPUT XVI.

Cinnabaris Mineralis, seu Minii Naturalis causas materiales in genere exponit. pag. 134.

CAPUT XVII.

Causam Cinnabaris Mineralis, seu Minii Naturalis

lis

lis materialem primam Mercurium nimirum, in
specie perstringit. pag. 139.

CAPUT XVIII.

Causam Cinnabaris Mineralis, seu Minii Naturalis
materialem alteram, Sulphur nimirum, in specie
ventilat. pag. 153.

CAPUT XIX.

Causam Cinnabaris Mineralis, seu Minii Naturalis
materialem tertiam, Terram nimirum Mineralem
lapidescentem, in specie pensitat. pag. 167.

CAPUT XX.

Cinnabaris Mineralis, seu Minii Naturalis locum
natalem ostendit. pag. 168.

CAPUT XXI.

Cinnabaris Mineralis, seu Minii Naturalis dele-
ctum observat. pag. 170.

CAPUT XXII.

Cinnabaris Mineralis, seu Minii Naturalis vires &
usum ante preparationem illius profert. pag. 171.

CAPUT XXIII.

Cinnabaris Mineralis, seu Minii Naturalis prepa-
rationem docet. pag. 173.

CAPUT XXIV.

Cinnabaris Mineralis, seu Minii Naturalis prepa-
rati vires admirandas in genere perlustrat. p. 177.

CAPUT XXV.

Modum, quo Cinnabaris Mineralis correcta suam
absolvit operationem, exprimit. pag. 185.

CAPUT XXVI.

Solius Cinnabaris Mineralis usum, nec alia Medica-
menta spagyrica ex ea esse paranda suadet. p. 188.

CAPUT XXVII.

Precipitatum Diaphoreticum Hartmanni, cujus
basis Cinnabaris Mineralis Ungarica est, per-
scrutatur. pag. 190.

CA-

CAPUT XXVIII

Cinnabaris Mineralis correcta dosin determinat. pag. 193.

CAPUT XXIX.

Medicamenta composita varia, qua Cinnabaris Mineralis preparata ingrediuntur, enumerat. pag. 194.

CAPUT XXX.

Usum Cinnabaris nativae correctae singularem in placandis doloribus, contra vigilias, in sistendis fluxionibus, corde roborando, sudore movendo & humoribus expurgandis celebrat. pag. 201.

CAPUT XXXI

Cinnabaris Mineralis preparata usum in adfectibus supremi ventris, capitis & cerebri scilicet, eruit. pag. 206.

CAPUT XXXII.

Cinnabaris Mineralis correcta usum in adfectibus medii ventris, pectoris scilicet, respicit. pag. 216.

CAPUT XXXIII.

Cinnabaris Mineralis preparata usum in adfectibus infimi ventris adducit. pag. 222.

CAPUT XXXIV.

Cinnabaris Mineralis correcta usum in Arthritide, Scabie, eryspelate, &c. perpendit. pag. 225.

CAPUT XXXV.

Cinnabaris Mineralis usum externum in morbis dilucidat. pag. 227.

CAPUT XXXVI.

Cautelas & Regulas nonnullas circa Cinnabaris Mineralis usum observandas breviter commendat pag. 228.

CAPUT XXXVII

Usum Cinnabaris Mineralis, seu Minii Naturalis mechanicum varium indicat. pag. 231.

CAPUT XXXVIII.

Ex Minera Cinnabaris posse parari Lapidem Philosophorum asserit. pag. 234.

CAPUT XXXIX.

In Cinnabari Minerali latere aurum & argentum demonstrat. pag. 239.

CAPUT XL.

Secreta Varia de Cinnabari Minerali & factitia, item de Minio producit. pag. 243.

Siste Lector!

Spirat hinc *Zephyrus*

Qui

Variorum jam operum pater
per Angliam, Belgium, Galliam,
Hispaniam, Italiam spirans, ac Germaniam

Nunc

Respiravit in *Minio*.

In corpore humano primum accendit *lumen* (a) (a) de novo lumine in Anatomia exortio.

Ut

Obscuris in morbis facem præferret.

Dehinc

Tubam perflavit *Vteri* (b)

(b) de *Tuba uteri*.

Quæ

Angit sæpè, et si non clangit:

Zephyrus

Difflavit flatus

& ne

Tuba turbas daret,

Tuba indixit silentium.

Sub hæc

Placentam retexit *uteri* (c)

(c) de *placentâ uteri*.

Quis hoc in forno pistor pinferet

&

Placidè composuit *plicas*

Renes

A

ftul
var
fter
tipl
reli
bis
nav
vit
fun
cat
lor
tin
qu
na
M
A
fu

Σὺν θεῷ καὶ νόῳ.

PRÆMISSUM
Candido & Benevolo Lectori
ALLOQUIUM.

Rerum omnium præpotens Conditor; cum totam hujus universi machinam, cœlum & terram, crearet, hominemque ad imaginem suam animâ rationali & humano corpore illius ergastulo condecoraret, eodem etiam tempore terram variis & immensis beneficiis, ad vitæ humanæ sustentationem necessariis, accumulavit: sylvas multiplici animantium genere & sexu: mare & flumina reliqua piscibus: aërem volatilibus: campos herbis, fruticibus, arboribus & innumeris floribus ornavit, ac montes unâ metallis ac mineralibus ditavit, ut cœleste animal, homo, in quem quasi omnia sunt congesta, quæ Numinis Divini Majestas in res cæteras, aliud alij tribuens, dispertiit, dominus illorum sit, quibus partim ad corporis tutelam, partim ad medicinam in casu necessitatis uti possit. Ex quibus Naturæ Consulti, & ex his Medici tria formarunt Regna, Minerale, Vegetabile & Animale. Minerale ex mineralibus: Vegetabile ex plantis: Animale ex animalibus desumpta medicamenta suppeditat.

Inter hæc autem medicamenta ex triplici Regno

A

peti-

petita mineralia & metalla medendo vegetabilia & animalia longis superant parasangis, iisque fortiora nec non efficaciora sunt. Hæc enim agunt in nos tantisper atque stomachus circa illa operatur, nec ulterius pergunt, quin prius omne deponant ferme remedii robur; malè siquidem ageretur nobiscum, si stomachus non benè valens domare assumptum vegetabile illud non posset subter clientelam suam subigere, si viribus integris ad corporis habitum pergeret, excrementorum confors quoque fieret, vel sanguificandi œconomiam turbaret, & ita majoris difficultatis & operosioris laboris effectus ejusmodi remediorum esset, quàm fructus inde expectandus. Metalla contra & mineralia nequeunt unquam in alimentum abire, sed suos servant fines, ut quæ non in cibos, sed ad medelam sunt destinata pharmaca, perseverent, etsi intrò assumpta. In stomacho namque incipiunt radium directum virium suarum virtutemque dotalem exponere, ut in corpus totum sparsâ haustâ in Archeo vi radiali irrorata sanitas inde succedens avidè suscipiatur. Sunt etenim metalla specula quædam lucentia, quæ vim habent penetrandi & illuminandi Archeum à suis erroribus, furoribus & defectibus, quòd illum restituant in nitorem tincturâ dotalis perfectionis. Et quamvis talismodi mineralia non sint cibalia, nec de forte corporis humani participant, speculi tamen internam vim habent, atque maximè potestatem efficacem, Archeo humano integro sedatoque contiguam, qualis erat Archeus ante mentem conceptam, quæ postmodum à recto sui tramite alienata est. Has insignes dotes à Deo ter Opt. Max. obtinent, ut digestivæ potestati plenissimè pertinaciterque resistent, ne in alimentorum rempublicam desce-

deflectant, & ita geniales sui potestates liberas ac infractas servent.

Sunt quidem, qui usum internum mineralium, præcipuè mercurialium, antimoniatorum, metallicorum & salinorum ex medicina deturbant, cum sint venenata, acria & corrosiva. Verùm non omnia metallica sunt venenata. Ita medicamenta Martialia, Jovialia, Saturnina, ritè præparata, innoxia ac salutaria sunt remedia. Et si quædam, ut *Œnium*, *Œrius*, &c. veneni nomine suspecta sint, venena separanda sunt à remediis, & remedia à venenis. Sic *Œnium*, inquit *Helmontius tr. de Febr. cap. 15.* quamdiu vomitum aut sedes movet, & *Œrius*, revivificari potest, venena sunt, nec viri boni remedia. Sed dum ad apicem venerunt, in quem à Deo destinantur, nemo mortalium illorum virtutes indagare, & elogiis condignis condecorare potest. Clamant in cælum præstantissimarum rerum potestates, se frustra quasi venisse, vix quemquam esse, qui vincula earum solvat, ut benevolentiam, quam mortalibus debent, persolvant. Si qua etiam acrimonia aut corrosio adest, per artem chymicam ita corrigi potest, ut sæpè saccharo evadat dulcior. Facilius & ad manum hoc patet, v. gr. flammula, ranunculus, apium risus, &c. vim suam causticam mox destillando deponunt: hydropiper acrimoniam: *Œrius* sublimatus vim corrosivam &c. Spiritus Θ li, Θ li, Θ tri corrosivi rectificando mitescunt: Cinnabrium nativum, seu Minium naturale tostione, sublimatione, coctione & lotionem vim suam venenatam ac corrosivam amittit. Deinde non per se, sed cum aliis, intentioni Medici respondentibus vehiculis, mista propinantur. Si ergo metallica medicamenta ritè correctæ fuerint, mitigata

& methodicè adhibita, metus iste, *διὰ θεοῦ* perniciosam scilicet post se relinquere de nihilo est. Et sic omissis exemplis aliis, sola Cinnabaris nativa, seu mineralis, quam etiam Minium naturale diximus, optimè depurata, scoriisque suis venenatis ac malignis liberata, suas maximè notabiles & mirabiles vires in desperatissimis etiam morbis, cum symptomatum multorum congerie stipatis, exferit. Licèt enim directè & per se non sit diaphoretica, polychrestum tamen exaltatorium & præsentissimum ac securissimum alexiterium est, & præsertim in phantasiæ vitiis, convulsionibus epilepticis, pleuritide, suffocationis hypochondriacæ (hystericæ) ne laudano opiato sæpè sedandæ, & colicæ torminibus placandis, in arthritide vaga, lue venerea, scabie maligna, variolis, morbillis & innumeris aliis cum internis, tum externis affectibus debellandis miranda præstat; cum enim *ἄρε Ἰνῆ* & *Ἰνῆ* polleat, utriusque beneficio dolores sedat, venenum epilepticum domat, atque alios morborum impetus gravissimos reprimat. Et cum interdum noxa quædam ab ejus usu orta, certè non ipsi directè & per se erit tribuenda, sed vel minus ritè præparatæ, vel inconvenienter in usum ductæ; atque hoc modo erit, ut in manu furiosi gladius.

Quare Cinnabaris hujus nativæ & mineralis, seu Minii naturalis naturam & vires, cum materia difficilis, rara, nobilis & præstans sit, atque de ea examussim exactèque nemo scripserit, vi legum Naturæ Curiosorum, indagare ac examinare præsens erit noster labor, cui Deus in Trinitate unus suâ gratiâ ac benedictione adesse velit! Te verò, Lector Humanissime, maximoperè rogamus, Tractatum hunc minus exasciatum animo benevolo accipere,

pere, atque in posterum plura in summum Reipublicæ Medicæ ornamentum ac commodum à nobis exspectare non dedigneris.

CAPUT I.

Cinnabarin Nativam, seu Minium Naturale ad Mineralia refert.

ADmodum latè sumitur vocabulum mineralis; in communi de quovis fossili prædicatur, quod è terra eruitur; ita enim origo vocabuli ex *Hebræo* (è terra) potissimum indicat; in specie tamen illa tantum mineralia dicuntur, quæ metalla sunt, aut metallis gravida; sic propriè, cum venæ metallicæ lapidibus intermixtæ sunt, ejusmodi lapides Germanicè *Erststueffen* appellantur, ut Stannum, bismuthum, Zinckium aliaque mineralia vocantur. Metalla verò perfecta, ut aurum, argentum cæteraque non nisi genericè mineralia nominantur, sed nomen metalli specialiter servant, quod ab *Hebræo* Metil (fundere) originem ducit.

Mineralia hæc distinguunt Physici & Chymici in metalla vera & perfecta, & imperfecta, veris tamen & nativis affinia; deindè partes quasdam mineralium considerant, vel naturâ, vel arte factas, hæcque mineralia sive metallica decomposita vocant, ad differentiam simpliciorum compositorum, quæ duplicia sunt; eorum enim aliqua imperfectè mixta sunt, hinc friabilia sunt: aliqua perfecta sunt; hinc malleabilia. Mineralia perfecta metalla vocantur; & hæc iterum vel perfecta, vel imperfecta sunt. Perfecta sunt, aurum & argentum. Imperfecta,

cta, cuprum, ferrum, plumbum & stannum. Dicuntur autem perfecta mineralia hæc metalla, quia definitio metallorum iis competit; dura enim, solida, ductilia & malleabilia sunt. Cætera enim mineralia non propriè loquendo metalla, sed saltem femimetalla sunt. Et quamvis mineralia eadem principia cum metallis habeant, qualitatis tamen minus perfectæ sunt, & quantitatis, respectu metallorum inæqualis. Inter minus perfectæ recensentur Stannum, bismuthum, Zinckium, marcasita; hæc enim reverâ metallica, licet imperfecta corpora, metallorum aliorum respectu, sunt; id est: in hisce mineralibus metalleitas cernitur; unde ea composita quoque dicuntur; quæ enim nullam metalleitatem exhibent, sed terrea existunt, decomposita sunt, ut cadmia, kobolthum, magnesia Braunstein vulgò dicta, &c. Decomposita vocantur aliàs omnia illa, quæ ex diversis compositis, licet unius, vel diversi generis oriuntur. Sic cum terræ metallis, vel lapides terris permixti sunt, decomposita prodeunt: imò cum diversæ species unius generis permiscentur, ut varia metalla, inter se quoque decomposita producantur, ut in orichalco videmus, quod metallum decompositum est.

Principia huiusmodi mineralium dicimus Θ I, Aur & Argentum; non quòd vulgare Θ I, Aur & Argentum ipsa pura principia existant, sed quòd pars quædam istorum decompositorum pro principiis mineralium habenda sit, atque ita totum pro parte sumatur, denominatioque fiat à potiori; Θ I enim, Aur & Argentum decomposita sunt, & proindè sic appellantur. Primum mineralium principium est lapis fusilis, seu terra lapidea, impropriè scilicet Θ I dicta;

dicta: alterum est terra pinguis, improprie $\text{\textcircled{A}}$ ur dicta: tertium est terra fluida, improprie $\text{\textcircled{S}}$ rius dicta. Cum igitur ea pars ab illis separatur, quæ terram jam dictam constituit, & prorsus simplex mineralium principium est, non amplius, nisi improprie $\text{\textcircled{I}}$ ur & $\text{\textcircled{S}}$ rius dici potest. Et licet veteres primam terram, lapidem nimirum fusilem, sub fixi $\text{\textcircled{O}}$ lis nomine complexi fuerint, res tamen inde non fit obscura, cum in quovis $\text{\textcircled{O}}$ le alcali terra fusilis & vitrescibilis, tanquam primum mineralium principium, lateat; sicut etiam in $\text{\textcircled{A}}$ re communi, terra pinguis, ut alterum principium occultum est: & in $\text{\textcircled{S}}$ rio vulgari, terra fluida, veluti tertium principium abscondita est. Philosophis ergo hæc terræ seu principia improprie $\text{\textcircled{I}}$ ur, $\text{\textcircled{A}}$ ur & $\text{\textcircled{S}}$ rius dicuntur; contra vulgaria vocantur, cum in decompositis existunt, ut in $\text{\textcircled{O}}$ le, $\text{\textcircled{A}}$ re & $\text{\textcircled{S}}$ rio communi. Antequam autem ad hanc decompositionem veniunt, alia puriora & magis homogenea, simpliciora nempe mixta constituunt. Si enim cum terra secunda ($\text{\textcircled{A}}$ ris) & tertia ($\text{\textcircled{S}}$ rii) miscentur, compositum oritur, non quidem perfectum metallum, ob defectum primæ terræ ($\text{\textcircled{O}}$ lis) minerale tamen, nempe realgar, quod $\text{\textcircled{A}}$ reis facibus permixtum est; si iisdem liberetur, levi labore $\text{\textcircled{S}}$ rium Philosophorum præbet; est enim volatile, fusile, argentum in fluxu tingens, & reperitur non rarè in mineris, instar rubini transparens, sed in eo peccat, quòd nimum de terra secunda seu $\text{\textcircled{A}}$ re participet, ac proinde mixtum solidius fiat; hæc ergo privari debet, ut fluidior reddatur; tunc enim arsenicum Philosophicum erit. Nonnunquam etiam in statu reperitur, quo tertia terra, $\text{\textcircled{S}}$ rius nimirum prædominatur; verum tale mixtum nec nominari, nec mon-

strari facile potest. Tertia hæc terra, S rius nempe, prout cum secunda, S re nimirum miscetur, & compositum constituit; ita secunda terra, S ur, cum prima, S le persæpe miscetur; hinc lapides, qui in colore variant, pro secunda terra, S ris scilicet differentia & tinctura, & in his rursus differentia varia, pro prioris, vel secunda terra, id est, S lis & S ris quantitate videntur.

Est hæc quidem prima mineralium principiorum coitio, quamvis imperfecta videatur, certi tamen adhuc mixtionis eorum gradus sunt observandi. Consideranda enim primum veniunt principia, nempe tres terræ jam præfata, S l, S ur & S rius, quatenus per se subsistunt, seu quatenus semina & principia mineralium constituunt. Deinde principia duplici modo miscenda sunt, primò inter se, postea cum aliis rebus heterogeneis. Inter se miscentur, vel imperfectè, cum tres istæ terræ non omnes conveniunt, sed una earum deest, ut in lapidibus, & variis fluoribus, ac terris metallicis observamus: vel perfectè, cum omnes tres terræ miscentur & metallum constituunt; quæ mixtio rursus duplex est, vel æqualis, vel inæqualis. Æqualis est, cum tres terræ tali proportionemiscentur, ut maleabile metallum constituant, quod triplex est; in duobus enim metallis, ut plumbo & stanno, tertia terra, seu S rius prædominatur, quæ proinde fluunt, antequam igniuntur: in cupro & ferro secunda terra, vel S ur excedit; hinc igniuntur, antequam fluunt: in auro & argento æqualis trium terrarum, seu S lis, S ris & S rii mixtio est; hinc quamprimum igniuntur, fluunt. Inæqualis autem principiorum mixtio est, cum principia falsâ proportionemiscentur, spuriaque metalla producant,

quæ

quæ vel volatilitate, vel fixitate, vel friabilitate, ob inæqualem mixtionem peccant, ut sunt Stannum, bismuthum, zinckium, kobolthum & marcasita. Cum rebus aliis heterogeneis principia duplici ratione miscentur; primò, quando aquam in mixtum recipiunt; hinc Θ l Θ trum, alumen borra: secundò, cum terram in mixtum recipiunt; sive simplicem; undè φ ur, bitumen, lithanthraces: sive mixtam metallicam & simplicem; undè arsenicum, argentum vivum, cinnabaris: sive simplicem mineralem & lapideam varieque mixtam, undè ipsæ mineræ, vulgò die *Stuffen / Aergstein*; aut minerarum effluvia, vulgò *Baltmay / Berggrien / Schmalzen / Kötel / bolus*. Innumera enim mixta oriri possunt, si compositorum & decompositorum rationem habeamus.

Mineralia ergo mixta triplicia existunt, mixta nempe simplicia, composita & decomposita. Simplicia primùm vocantur, undè composita & decomposita constant. Remotissima principia sunt terra & aqua; propinqua tres terræ, seu Θ l, φ ur & Silius. Ex his subtilibus terris tria composita oriuntur, cum nimirum invicem miscentur; quæ composita licèt sibi affinia sint, generaliter tamen, pro trium principiorum qualitate & quantitate variantur, quemadmodum in animalibus carnes, in vegetabilibus pulpæ variant; licèt in genere caro sit caro, & pulpa pulpa; hinc in hac minerali differentia tria composita existunt, nempe terræ, lapides & metalla; quæ licèt sibi simul affinia sint, nihilominus non modò in hac generali trina divisione, sed & in quovis genere specificè differunt; variæ namque terræ dantur, quas in vulgares, medias & nobiliores distinguunt, & quæ pingues, macræ,

falsæ, oleosæ sunt. Varii quoque lapides existunt, qui sine certa figura, vel cum certa figura, vel miscellanei sunt. Incertæ figuræ lapides vel diaphani, vel semidiaphani, vel opaci, hiq̄ue rursus nobiles vel ignobiles, majores vel minores sunt. Lapides, qui certas figuras exhibent, vel naturalium, vel artificialium simulacra repræsentant. Miscellanei vel animales, vel dubii sunt, & non sufficienter cogniti. Differunt & duritiæ lapides, pondere, ignitione, colore, splendore. Tertium compositorum genus metalla complectitur, quæ ex principiis mineralibus æqualiter, vel inæqualiter, homogeneè, vel heterogeneè mixtis constant; undè aliqua, minera (Erz) vocantur, heterogeneis rebus, ut terris & lapidibus adhuc permista; alia propriè mineralia dicuntur, ut Stannum, bismuthum, &c. alia metalla liquefactione purificata sunt, & malleo tractabilia; variis autem hæc omnia affectionibus physicis differunt, volatilitate nimirum, fixitate, malleabilitate, friabilitate, gravitate, levitate, porositate, compactione, colore, fluxu, sono. Composita excipiunt decomposita; & quidem non artificialia, sed naturalia, quæ rursus existunt triplicia, terrea scilicet, lapidea & metallica. In his omnibus autem vel sicca vel liquida sunt, dura aut mollia. Terrea decomposita duplicia sunt, sicca, ut bitumina, sulphura, salia liquida, ut olea & aquæ salinæ, interdum solæ aquæ. Lapidea decomposita sicca sunt, ut animalia & ligna, nec non metalla, quatenus lapidosa facta, ut varii fluores & tophi, seu salia, ut alumen, borax: vel liquida, ut aquæ lapidescentes & lapidificantes. Metallica decomposita vel sicca vel liquida sunt. Sicca iterum vel pinguis, vel mediæ, vel macra sunt. Inter sicca pinguis mineralia

lia locum obtinent, & inter hæc æur metallis gravi-
 dum, seu æur non commune, sed minerale, arseni-
 cum, realgar, auripigmentum seu sandaracha. Me-
 dia includunt argentum vivum, & ejus superde-
 compositum, nempe Cinnabrium, sive factitium
 per æur & communem *Ærium*, sive per æur &
Ærium metallorum, seu nativum, cui minera ad-
 numeratur, vulgò *Rothgülden*; quæ mater *Ærii*
 vivi; undè non pauci sibi primam metallorum ma-
 teriam spondent. Macra sunt vitriola, sive natura,
 sive arte facta, Solis, Lunæ, Veneris, Martis, Sa-
 turni, improprie saccharum dictum. Ad hæc me-
 tallica decomposita sicca etiam terrea referri que-
 unt; quæ duplicia existunt, naturalia & artificialia.
 Priora sunt: cadmia, kobolthum, magnesia, vulgò
Braunstein dicta, quibus chalcitis, misy, sory,
 melantheria, galena, lapis calaminaris, spodos ac-
 censentur. Posteriora, igne, aut variis aquis fa-
 cta, in igne intra fornacem resultant, vel in primis
 viis, sive ea pavimento incumbant, ut scoria, lapi-
 dis orbis, diphryges, sive parietibus adhæreant, ut
 galena factitia, cadmia fornacum, tutia *Alexandri-
 na*, pompholyx & spodos: vel in secundis, cum
 metallum à metallo secernitur, ut lithargyrium,
 molybdæna; vel cum metalla colliquefiunt, & no-
 va decomposita oriuntur, ut orichalcum *Blach-
 mal* & legaturæ metallorum. Extra fornacem
 erumpunt rubigines & squamæ, ut ærugo, ferru-
 go, minium, album *Hispanicum*, ultra marinum,
 cœruleum, quorum aliqua igne, alia solventibus
 aquis parantur. Ad squamas squama æris, flos seu
 palea æris & ferri, nec non stomoma referuntur,
 Metallica decomposita liquida sunt varii succi,
 aquæ vitriolata, acidulæ & thermæ minerales.

Omni-

Omnium autem horum decompositorum mixtionem vel aqua, vel terra intrat, aut diversæ qualitatis, aut diversæ quantitatis; decomposita hinc homogenea, heterogenea, fortis vel debilis mixtionis fiunt. Decomposita verò diximus, quod tria jam dicta composita, sive terræ, sive lapides, sive metalla alias compositiones ingredientur; unde novum & duplicatum mixtum, seu compositum de composito oritur.

Et ita Cinnabarin nativam inter mineralia locum habere jam percepimus; hinc etiam mineralis dicitur; metallica etiam appellatur *Ioh. Fr. Pico Mirandula lib. 2. cap. 10. de Auro*, & metallis affinis *Gualtero Charletoni Onomastic. Zoic. & Mantiss. de fossil. generib. pag. 297.* cum in fodinis metallorum, & in lapide metallico candidissimo reperiatur. Hujus Cinnabaris mineralis, nativæ, seu Minii naturalis naturam ferè imperscrutabilem, ejus præparationem necessariã, & vires, in innumeris certè morbis profligandis, admirandas, juxta leges Sacri Romani Imperii Academiæ Naturæ Curiosorum, paucis, quantum temporis aliorumque negotiorum gravissimorum ratio permittere velit, in sequentibus capitibus descripturi sumus.

CAPUT II.

Cinnabaris Mineralis, seu Minii Naturalis Etymologiam declarat.

Quod in præsentis Tractatu indagare ac examinare decrevimus, est Cinnabaris mineralis, seu Minium naturale, cujus natura & essentia fatis nobis

nobis obvia erit, si ejus nominis explicationem, illius item descriptionem, locum natalem, causam materialem, differentiam, &c. perlustraverimus. Illius nominis explicatio per etymologiam, homonymiam, synonymiam & paronymiam fit clara, resque ipsa evadit illustrior. Haud igitur deteriti invidioso quorundam effato: iis futuram suam senectutem jucundior, sapientiæque munere uberior, qui in juventute de nominibus parum laborârunt, non negligemus τὸ ὀνοματῶν ὄπισθε-ψιν, τῆς πρὸς εὐσεως ἀρχῆν, sed operæ precium judicamus hoc in capite Cinnabaris mineralis, seu Minii naturalis etymologiam, quantum ratio nobis suppeditaverit, declarare. Cinnabaris, Cinabaris, masculini & fœmini generis, Cinnabari, Cinabari, Cinnaber, Cinaber, Cinnabrium, Cinabrium vox Græca est, appellaturque κιννάβαρι, κινάβαρι, ἑως, τὸ: Cinaprium Barbaris & Cinabro Italis dicitur. Esse nomen Indicum Cinnabarin scribit Plinius hist. nat. lib. 33. cap. 7. Cinnabarin quidam, teste Isidoro lib. 19. cap. 17. a dracone & barro, id est, elephanto cognominatum volunt. Ajunt enim, draconum esse sanguinem, dum implicant elephantas. Ruunt nempe belluæ, & dracones obruuntur, quorum fusus cruor terram inficit, fitq; pigmentum, quicquid solo finxerit. Est autem pulvis coloris rubri. Sed ajunt, & falluntur.

Nostrum siquidem Cinnabrium, ut egregiè Jul. Caesar Scaliger Exerc. 172. asserit, ab illa Cinnabari Dioscoridis longè diversissimum est. Id quod inter metalla excussum, & decuit & oportuit. Cinnabaris etiam modos tantummodo duos citat Theophrastus lib. de lapid. pag. 12. nullam habens mentionem draconum & elephantum sanguinis, quem Cinnabaris

baris

baris nomine citat *Plinius l. c.* & quem antea *Dioscorides lib. 5. cap. 69.* exploserat à vera Cinnabari differentem, quam voluit *Bulcasia*, vel quis alius antiquior imitari, & minime potuit, colorem quadam ex parte, non ex integro consequutus; factitia enim Cinnabaris in fronte suum ruborem, naturalis in recessu gestat splendidiorum multò; & quod sanguinem representet magis, unde ortum habuerit opinio elisi sanguinis ex pugna draconum & elephantum; quæ tamen saltem fabula est. Et hinc etiam *Plinium* falli scribit *Jacobus Dalechampius comm. in Plin. hist. nat. lib. 33. cap. 7.* cum Cinnabari verum sit sanguis draconis arboris, in *Fortunatis Insulis* nascentis, quas *Canarias* vocant.

Κινάβαρι *Hesichius* interpretatur speciem veri coloris, quem vocamus *κόκκινον*, coccinum. Cinnabarin lachrymam arboris *Indica*, & sanguinem draconis à colore vocatum censet *Hadr. Junius*, non autem quòd sanies sit draconis elisi elephantorum morientium pondere, permisso utriusque animalis sanguine, ut *Jul. Solinus in var. histor. lect. cap. 38.* cum *Plinio* somniavit. *Κινάβαρι* *Arrianus in Periplo* non esse draconis sanguinem, verum lachrymam arboris concretam dixit. *Κινάβαρι τὸ λεγόμενον ἰνδίνον, ἀπὸ τῶν ἰνδίων, ὡς δάκρυ συναγόμενον.* Cum igitur Cinnabari faturo sit colore, *ἰσχυρόν* & *αἷμα* hac de causa creditum est. Confer *Philander in lib. 7. Architecturæ Vitruvii cap. 8.* & *Brod Miscell. l. 3. cap. 1.*

Vicinæ voces videntur *Sinopsis* & *Cinnabaris*, & cum utraque convenit *Germanicum* vocabulum *Zinnober*. Ideò *Hebrais* *צין* vertitur & *Synopsis* & *Cinnabaris*: utraque rubra. Si verò à *Sinopica* terra derivare hanc vocem non velimus, commodius

dius eam à κινάβρα, cinabra, deducere possumus; quæ vox cibum caninum, item graveolentiam, hoc est, foetorem caprarum sive hircorum, odorem subalis virosum, & in genere δυσωδίαν, malum odorem denotat. Legenda autem potius videtur κινάβρα. Sic enim scripsit *Suidas*: Κινάβρα quasi κιννοβόρα, ἢ ἢ κινῶν βρώσις, κὶ δυσωδία τῶν μαχάλων τῶν αἰγῶν. Unde κινάβρας apud *Lucianum* dicitur hirciflans, & κινάβρῳ significat gravem odorem reddo, fœteo; quâ voce *Aristophanes in Pluto* utitur: Προβαλίῳν αἰγῶν τὲ κινάβρῳν ἢ μὲλιν; hinc etiam est κινάβρευμα purgamentum fœtens & κινάβρῳν, olidus.

A *Græco* ergò hoc vocabulo, quod gravem malumque odorem innuit, Cinnabaris originem esse deducendam opinamur. Cinnabaris enim mineralis, seu minium naturale, cum ex metallorum, & præcipuè argenti vivi fodinis eruitur, gravem fereque strangulantein halitum eructat; itaque fossores vesicis sibi faciem obvelant, ut per illas spectent, nec respirando noxium vaporem attrahant. Et *P. A. Matthiolus comm. in Dioscorid. lib. 5. cap. 69.* αὐτόπῃς testatur, artifices Cinnabarin decoquentes fictilib. quibusdam ad id conflatis, & converso simul ore argillâ circumlitis, ut inde argentum vivum eliciant, nares & os linteis sibi obstruere, ne noxio vaporì liber pateat aditus, quod non modò hujusce halitus noxâ anhelosi fiant, qui hauserint, sed etiam plerumque dentes universos amittant, putrescentibus circumquaque gingivis, ut quidam apertissimè testati sunt, qui spreto narium & oris velamento, ut cæteris viderentur fortiores, edentuli prorsus facti sunt, continuo tremore concussi. Hinc etiam rari admodum sunt Cinnabaris mineralis, seu Minii naturalis fossores; tamen robustis-

bustis-

bustissimi fuerint temperamenti, qui eo in opere ad quartum usque annum incolumes perdurare valeant: quippe ob noxium metalli halitum, partium omnium tremore concutiuntur. Quare *Georgius Agricola*, maximus fossilium indagator *dialog. de Re Metallic. pag. 450.* In Minii coctura modum illigandi faciem laxis vesicis probat, ne in respirando exitialis pulvis trahatur. In specie autem hanc ligandirationem salutarem iis dicit, qui in aridis fodinis laborant, cum hi pulvere hausto difficultate anhelitus & tabe perire queant, maximè in *Carpati* metallis, quæ etiam multa fodiuntur, ut ibi mulier inventa sit, quæ septem nupsit viris, quibus omnibus ista tabe confectis mors immatura acciderit.

Cinnabarin autem hanc nativam dicimus, quia in argenti vivi fodinis nascitur, nulloque artis beneficio comparatur: Mineralem verò, cum reverà minerale quippiam sit, nec ullum habeat consortium cum Cinnabari vegetabili *Dioscoridis*, quæ sanguis draconis dici queat. *Germanis* dicitur *Natürlicher Zinnober / Berg-Zinnober.*

Minium undè derivetur Naturæ Consulti dubii adhuc quoque sunt. Alii à minuendo dicunt. Minium, ut vetus Vocabularium habet, genus coloris rubei est, & dicitur à minuo, eo quòd minuat, antequam color indè efficiatur. Alii, quorum maximus est *Isidorus lib. 19. cap. 17.* Minium vocant à *Minio Hispaniæ* fluvio; sed non est major ratio, quòd hoc pigmenti genus, inquit *Ulysses Aldrovandus in Museo Metallico lib. 4. cap. 20.* ab hoc flumine denominetur, ut potius flumen à *Minio* nomen sortiat. Cæteris enim regionibus *Hispania* Minii plus abundat; undè & nomen propriò
flum.

flumini dedit. Est a. hic amnis in *Hispania Tarraconensi*, *Galletiam* à *Portugallia* dividens. *Minio* alioquin fluvius est *Herruria* per agrum *Cornuetanum* in mare decurrens. Hujus *Virgilius lib. 10. Æneid.* sic meminit:

Qui Cerete domo, qui sunt Minionis in arvis.

A minando hanc vocis originem deducunt alii, cum veteres legum epigraphas *Minio* notarent, non solum ut majestatem legibus afferrent, sed etiam ut terrorem legum violatoribus incuterent; miniacus enim color sanguineum & cruentum quid minatur. *Amina*, id est, fodina, undè eruitur, alii hanc vocem derivant. Satius esse autumat *Ulysses Aldrovandus l. c.* si dicamus, *Minium* nuncupatum, quia *Græcè* vocatur ἀμμιον ab ἀμμος, arena, cum Autores ut plurimum id arenam rubram esse constituent. Apud *Græcos* nominatur etiam μίλιον; quæ vox autem æquivoca est, quoniam apud *Dioscoridem* hoc nomine rubrica denotatur: & μίλιον, rubricam, *Hippocrates lib. de ulcerib.* ad πειναύσα adhibet, quæ, quòd exsiccet, detergeat, adstringat, leniat, & emplasticâ vi sit prædita, valentissimum est ad igne ambusta remedium, eademque optimè vulnèrariis emplastris admiscetur. Sunt qui ex eo dicere audent, quòd minuatur humores hinc nomen obtineat. Deinde apud alios *Græcos* hoc nomine segetum rubigo designatur; ut ideò vox hæc admodum æquivoca sit variasque significationes habeat, sicuti in sequentibus videbimus. *Min* vocat *Ansonius* monosyllabâ dictione, quem admodum pro gaudium legitur gau. *Minium* hoc *Encellio* dicitur metallicum; nos diximus naturale & nativum, cum naturaliter in argenti vivi fodinis

nascatur, atque ex iis fodiatur. *Natürliche Mennig* Germani hoc appellant.

C A P U T III.

Cinnabaris Mineralis, seu Minii Naturalis Homonymiam perlustrat.

NUllum ferè vocabulum in rerum natura reperitur, quod magis æquivocationibus obnoxium, quàm Cinnabaris & Minium. Maximum quippè dubium est apud Physicos & Medicos, quid sit Cinnabaris, quid sit Minium, quia nomina hæc Cinnabaris & Minium multis & diversis ab Autoribus tribuuntur rebus. In difficilem igitur labyrinthum lectores induxit *Dioscorides lib. 5. cap. 69.* quando scriptum reliquit, illos hallucinari, qui Cinnabarin rem eandem cum Minio esse voluerunt, cum postea, quid sit sua Cinnabaris, *Dioscorides* non manifestaverit. Tradidit tamen, agens in *capite sequenti* de argento vivo, Minium esse Cinnabarin, sed ita abusive appellari. Verba *Dioscoridis* sunt hæc: *Argentum vivum fit ex minio, quod abusive Cinnabaris dicitur. Deinde addit: patinis enim scitilibus imposita, ferræ cæconchâ Cinnabarin continente, & calice cooperta, argilla superlita, carbonibus succendunt; siquidem deterfa fuligo, quæ calici insidet, refrigerata in argentum vivum coit. Quin etiam invenitur in argenti fodinarum tectis stillatim concretum.* Vox insuper Cinnabaris mox Cinnabari metallico, minerali & nativo, à *Germanis Berg-Zinnober* dicto, quod resolutum est argentum vivum & sulphur, mox factitio seu ex argento

gento vivo & sulphure arte Chymicâ parato, tribuitur: mox etiam Cinnabari vegetabili, quæ sanguis draconis appellatur. Sic etiam *Vitruvius Architectur. lib. 7. cap. 7.* dictione æquivocâ Cinnabarin appellat anthracem; ob similitudinem enim coloris multæ res cognominantur anthraces, veluti carbunculus, gemma apud *Plinium*, genus terræ bituminosæ apud *Belgas & Saxones*, nec non carbo quidam, cujus *Olysses Aldrovandus in cap. de succino* meminit. Per Cinnabarin *Theophrastus lib. de lapidib.* intelligit etiam Minium arenarium, quod, cum ex illis naturalibus arenis fieret, etiam ἀμμιον dictum est. Et Cinnabaris nomine erythrodanum, cujus *Dioscorides lib. 4. cap. 143.* meminit, appellari apud *Olyss. Aldrovandum Mus. Metallic. lib. 4. cap. 20.* observamus, fortassis, quia radicibus erythrodani, rubiæ nimirum tinctorum olim, veluti hodie adhuc fit, sanguis draconis adulterabatur.

Minium præterea vocabulum æquivocum audit: interdum minio nativo, quod vera Cinnabaris mineralis est, adscribitur: interdum Minio, ex plumbo aut Cerussa artis beneficio parato: interdum sandyci: interdum ob coloris similitudinem Cinnabari factitio: interdum color quidam, Minio accedens ipsum Minium dicitur: interdum terra rubra, quæ colore rubro aliquid tingitur, Minium nominatur: interdum Minii vox flumen indicat; per *Hispaniam* siquidem decurrit flumen hujus nominis, ut autor est *Boccacius in lib. de fluviis*. Hujus etiam sic meminit *Propertius lib. 2. Eleg. 3.*

Ut Mæotica nix Minio si certet Hiberno.

Hic annis propter insignem Minii copiam nomen hoc promeruisse perhibetur. Et hinc æque latius patet Minium ac Cinnabaris. Siquidem Mi-

nium, apud *Græcos* μίλτⓄ dictum, rubricam denotat, seu terram quandam rubentem, Minio proximam, quæ tamen non semper valdè rubra est, sed nonnunquam in rubro candida, nonnunquam inter eas media. ΜίλτⓄ etiam Minii glebam designat, item rubricam *Lemniam*, aut Minium *Lemniium*, terram *Lemniam*, sphragida *Lemniam*, sigillum *Lemniium*, terram & lutum sigillatum *Avicenna*, quòd *Diana* Sacerdotis sigillo obsignaretur ad evitandum fucum. ΜίλτⓄ λημνία, μίλτⓄ λημνίς, λημνία γῆ *Nicandro in Theriac.* & aliis dicitur. Terram sigillatam quidam appellant, quæ nunc *Turcici* sigilli fide munita ostenditur, & pallidior dilutiorque existimatur, non ob altiores, quàm olim, fodinas, aut terræ dilutiorem colorem, ut autumant quidam, sed quòd is ritus deserit observari, quem *Galenus* indicat, quo macratâ *Diana* caprâ votivâ sanguis ejus terræ obsignandæ permisceri solebat; cujus miscellæ modum ut oculatâ fide observaret *Galenus*, non dubitavit *Lemnum* per mare petere. Celeberrima est μίλτⓄ Σινωπικὴ, Σινωπις, quam rubricam *Sinopicam* *Vitruvius* l. c. & Minium *Sinopicum*, cujus mentionem facit *Dioscorides* lib. 5. cap. 71. *Marcellus Empiricus* appellat. μίλτⓄν Σινωπίδα adhibet *Crito* apud *Galenum* lib. 5. κῆ τὸ π. in ficosis menti papularum eruptionibus. Sic porrò μίλτⓄν λημνίαν, quæ & σφραγίς λημνία, & λημνία γῆ dicitur, *Cornel. Celsum* lib. 4. cap. 15. intelligere per Minii glebam in torminum, id est, dysenterię curatione, & pro rubrica seu terra *Lemnia* aut *Armenia* sumi non pauci existimant. Terram enim *Lemniam* *Dioscorides* lib. 5. cap. 83. dysenterię utillem censet. Et valere admodum adversus ulcera intestinorum Minii glebam ex *Cornelio Celfo*, *Hippocrate* illo *Romano*, notum est. Ejus-

Ejusmodi autem homonymia & æquivocationes oriuntur ex diversis veterum & recentiorum Autorum sententiis, quas de Cinnabari minerali & Minio naturali foverunt, ubi non solum de vocibus Cinnabari & Minio, sed & de eorum speciebus in diversas iverunt opiniones; quæ tamen partim veræ, partim quoque falsæ existunt. Veras accipimus, quatenus veri Cinnabaris mineralis & Minii naturalis naturam exprimunt; falsas autem putamus, quatenus Autorum errores circa hoc egregium minerale videre possumus.

Hallucinari eos ait Dioscorides lib. 5. cap. 69. qui Cinnabarin Minio eandem esse existimant. Minimum enim in Hispania ex lapide quodam, argentea arena permixto, temperari solet, alioqui non dignoscitur. Fornacibus autem in florentissimum flagrantissimumque colorem permutatur. In metallis vero strangulantem halitum eructat. Itaque facies incolæ vesicis obvelant, ut per illas spectent, nec respirando noxium aërem attrahant. Eo pictores ad sumptuosa parietum ornamenta utuntur. Cinnabaris verò ex Africa defertur, & magno constat. Hactenus invenitur, ut vix versicoloribus pictorum lineis satisfaciat: intento colore, nec diluto præditum, quare quidam sanguinem esse draconis existimaverunt. Vim habet Cinnabaris hamatita lapillo eandem. Convenit ad oculorum medicamenta, verum efficacius; magis enim adstringit, & sanguinem cohibet. Ambustus igni, & papularum eruptionibus, cerato excepta, medetur.

Cinnabaris duo genera esse tradit Theophrastus in libro de Lapidib. Γίνεται ἡ κίτρινη ἀέρι τοῦ μὲν αὐτοφύου, τὸ δὲ κατ' ἐργασίαν. αὐτοφύου μὲν, τὸ περὶ ἰσηνείαν σκληρὸν σφόδρα, καὶ λιθώδες, καὶ τὸ ἐν κόλχοις. τὴν δὲ

φάσιν εἶναι κρημῶν ἢ καὶ βάλλουσι τοῦ ὄνου. τὸ ἦ κατ' ἐργασίαν, ὑπὲρ ἐφέσει μικρὸν, ἐξ ἑνὸς τόπου. Μόνον δὲ ἐξ ἡμῶν, ἢν συλλέγουσι λαμπυρίζουσαν, καθάπερ ὁ κόκκος. ταύτην δὲ τριβάντες ὅπως ἐν ἀργείοις λιθίνοις λειοτάτην πλύνουσιν ἐν χαλκοῖς μικρὸν ἐν καιάλοις. τὸ δὲ ὑψίστην ἀμύμον πάλιν λαβόντες πλύνουσι καὶ τριβουσι. ἐν ᾧ πέρ ὅτι τὸ τῆς τέχνης, οἱ μὲν γὰρ ἐκ τῆ ἰσῶν πολὺ περιποιῶσιν, οἱ ἰσὺ γὰρ ἢ ἕθεν ἄλλα πλῆσματι ἐπάνω χρωῶνται, ἐν ᾧ φέρῃ ἐν ἀλείφοντες. γίνεται δὲ τὸ μὲν ὑψίστην καίτω, κιννάβαρι. τὸ ἦ ἐπάνω, καὶ πλεόν, πλῆσμα, καθάπερ εἶσαι δὲ φασὶ καὶ εὐρεῖν τὴν ἐργασίαν, καλλίαν τινὰ Ἀθηναίων ἐκ τῆς ἀργυρείων, ὅς οἱ ὄμου ἔχειν πλῆ ἄμμον χυστὸν, ἐξ τὸ λαμπυρίζουσαν, ἐφαρμαγεύετο καὶ σπιλέουσαν. ἐπεὶ δὲ ἤσθετο ὅτι ἔχει, τὸ ἦ τῆς ἄμμων καλλίαν ἔθαυμαζε ἐξ τῆ πλῆ χρωῶν, οὕτως ἐπὶ τῆ ἐργασίαν ἦλθε ταύτην. ἢ παλαιὸν δ' ἐστίν. ἀλλὰ περὶ ἔτη μαλις ἐνεθήκαντα εἰς ἀρχοντα φραξίβουλον Ἀθηνοῖσι.

Est & Minium aliud nativum, aliud factitium. Nativum quidem in Iberia durum valde & lapidosum, uti & in Colchis; hoc autem dicunt esse in rupibus seu precipitiis, quod sagittarii dejiciunt. Factitium autem, supra Ephesum paucum ex uno loco. Est tantum arena, quam colligunt splendens instar cocci. Hanc terentes omnino in vasis lapideis levissimam lavant in aneis, raro in ligneis vasis; quod autem subsidet, rursus accipientes lavant & terunt; in quo ars versatur. Quidam enim ex pari materia multum conficiunt; quidam autem paucillum, aut nullum. Sed lotur a superiori utuntur singulatim illinentes. Fit autem subsidens Cinnabari; quod autem supernatat, & plus est, lotura. Ostendisse & invenisse facturam ajunt Calliam quendam Atheniensem ex argenti fodinis; qui opinatus arenam habere aurum, quia splendebat, comparavit & collegit.

Post-

Postquam autem sensit non habere, & arenæ pulchritudinem admiraretur, propter colorem, ad artificium hoc transit. Non est autem antiquum inventum, sed circiter annos nonaginta Praxibulo jam Athenis magistratum gerente. Quibus nihil aliud per κιννάβαρι ostendit Theophrastus, quàm Minii, quod & μίλτον Gracè dicitur, duas esse species, nativam videlicet & factitiam, quæ à Plinio lib. 33. cap. 7. hist. nat. egregiè explicantur.

Hoc Minium minerale, sive κιννάβαρι, intelligit Pausanias in Arcad. & Galenus lib. 1. de comp. medicam. κτ' τόπ. cap. 28. & simpl. lib. 9. ubi inquit: Κιννάβαρι δριμείας δυνάμειος ἔστιν. ἔχθ' δὲ τι καὶ σφύλεως. Et paulò post cyanum dicit δριμείας εἶναι δυνάμειος, καὶ θαυρατικῆς τε καὶ σφοδρητικῆς πλέον, ἢ κτ' τὸ κιννάβαρι.

Et sic ex G. Budæi I. Tusani, & R. Constantini mente in Lexico Græco-Latino pag. 1005. 1006. & seq. Κιννάβαρι duplex erit: Cinnabari Theophrasti vel Galeni, & Cinnabari Dioscoridis.

Cinnabari primum lapidosum erit, metallicum, naturale, verumque Minium Plinii, cujus vomica argentum vivum, cujus & gleba anthrax dicitur Vitruvio; hoc, ut diximus, & μίλτον vocant Græci, ut ἀμμιον, ejus speciem artificialem, ex arenis cocci colorem habentibus, propter quem, Hesichio teste, κόκκινον etiam χρώμα & κιννάβαρι à pictoribus appellatur. Ἀμμίον tamen nomine Dioscorides glebofi, lapidosi fossilisque Minii primam speciem ita videtur significare, inquiens lib. 5. cap. 70. ὁ δριμύργος δὲ σκευάζεται ἀπὸ τῶν ἀμμίων λεγομένων, καὶ ἄλλοις σικῶς δὲ τῆς κιννάβαριος λεγομένης.

Erit & alterum Minii genus in omnibus ferè argentariis itemque plumbariis metallis, quod fit

exulto lapide venis permixto, non ex illo, *cujus vomica argentum vivum vocat Plinius*, sed ex aliis simul repertis: cui Autori etiam secundarium est Minium, quod fit ex sterili plumbo in fornace rubescenti exulto, & in farinam tuso. Hæc omnia genera intus assumpta lethalia judicant, ut & officinarum Cinnabrium, quod ex argento vivo & sulphure per sublimationem paratur.

Constabit igitur, quid sit τὸ κιννάβαρι primæ significationis, id est, Minium, vulgò vermillon dictum, quo ceras tinctas miniatas cerulas vocavit Cicero ad Atticum: ceras ex milto Vitruvius Architectur. lib. 7. cap. 9. à quo etiam miniculatores dicti sunt ab *Vlpiano in pandect.* qui majusculas uncialisque illas literas minio pinxerunt.

Alterum porrò κιννάβαρι Dioscoridis erit Cinnabaris Indica Plinii, αἴμα δράκοντος Nic. Myrepsi, sanguisque draconis officinarum verus. Cinnabaris hæc (ὃ τὸ κιννάβαρι διετέρας σημασίας) antidotis medicamentisque utilissima: & quæ nihil aliud, quàm rubra, sanguinis floridi modo, arboris Indica lachryma; de qua fufius adhuc differemus. Detrahenda autem hic videtur fides Aëtio, qui *tetrab. lib. 4. ferm. 3. cap. 12. αἴμα δράκοντος* in India ex herba, dracunculo appellata, colligi dixit.

Diverforum generum Minium est Plinio *hist. nat. lib. 33. cap. 7.* ubi cuncta ejus genera his verbis refert: *Invenitur in argentariis metallis minium quoque, & nunc inter pigmenta magnæ autoritatis. Theophrastus 90. annis ante Praxibulum Atheniensem magistratum, quod tempus exit in urbis nostræ 249. annum, tradit inventum Minium à Callia Atheniense initio sperante aurum posse excoqui arena rubente in metallis argenti: hanc fuisse originem ejus.*

ejus. Reperiri autem jam tum in Hispaniis, sed durum & arenosum. Item apud Colchos in rupe quadam inaccessa, ex qua jaculantes decuterent: id esse adulterum. Optimum vero supra Ephesum Cilbianis agris. Arenam cocci colorem habere, hanc teri, dein lavari farinam, & quod subsidat, iterum lavari. Differentiam artis esse, quod alii Minium faciunt prima lotura: apud alios id esse dilutum: sequentis autem lotura optimum. Iuba Minium nasci in Carmania tradit. Hermogenes & in Aethiopia. Sed neutro ex loco irvehitur ad nos, nec ferè aliunde, quam ex Hispania. Sed adulteratur multis modis, unde preda societati. Namque est alterum genus in omnibus ferè argentariis itemque plumbariis metallis, quod fit exusto lapide venis permixto, non ex illo, cujus vomicam argentum vivum appellavimus, sed ex multis simul repertis. Steriles etiam plumbi deprehenduntur suo colore, nec nisi in fornacibus rubescentes exustique tunduntur in farinam. Et hoc est secundarium Minium, per quam paucis notum, multum infra naturales illas arenas. Sincero cocci nitor esse debet. Probatum auri modo. Auro candente fucatum nigrescit, sincerum colorem retinet. Invenio & calce adulterari. Ac simili ratione ferri candentis laminâ, si non sit aurum, deprehendi illico.

Mentem suam de Minio sic exprimit Vitruvius Architectur. lib. 7. cap. 9. Ingrediar Minii rationes explicare. Id autem agris Ephesiorum Cilbianis primum memoratur esse inventum, cujus & res & ratio satis magnas habet admirationes. Foditur enim gleba, qua anthrax dicitur, antequam tractationibus ad Minium perveniat, vena uti ferro, magis subruffo colore, habens circa se rubrum pulverem. Cum id foditur, ex plagis ferramentorum crebras emittit

lachrymas argenti vivi, que à fossoribus statim colliguntur. In Cinnabaris & Minii natura explicanda diversus etiam videtur *Ambrosius Calepinus in Dictionar. Latin. Ling.* hunc in modum differens: *Quem plerique Cinnabarin existimant, sanguis est draconis, elephantorum morientium pondere elisi, dum simul pugnant, utriusque animalis cruore permisto, nec est alius color, qui magis propriè sanguinem reddat humanum. Antidotis præterea medicamentisque miscetur. Qui hodiè habetur, plurimus factitius est; fit enim ex sulphure & argento vivo, nec colore, nec virtute convenit cum eo, qui à natura productus est, præsentaneum enim venenum est; sed qui sit verus Cinnabaris, non constat; lis est sub iudice: Item nonnulli per errorem Minium idem esse putant cum Cinnabari, cum propriè Cinnabaris sit sanies draconis elephantorum morientium pondere elisi, utriusque animalis sanguine permisto.*

Cinnabarin *Stephanus Thesaur. Latin. Ling. p. 303. b.* modò colorem quendam minio accedentem modò *μίνιον*, sive Minium, modò Cinnabarin appellat, ob errorem natum *Indico* Cinnabaris nomine, sanguinem draconis, elephantorum morientium pondere elisi, permisto utriusque animalis sanguine. Neque alium esse colorem credit, qui in picturis propriè sanguinem reddat. Cùm *Dioscoride* Minium etiam inducit planè diversum à Cinnabari, cum Minium in *Hispania* ex lapide quodam, argentariæ arenæ misto, conficiatur: in fornace excoctum, floridum & fulgentissimum colorem contrahat: Cinnabaris contra ex *Libya* afferatur, ut vox variandis in pictura lineis pictoribus sufficiat: profundi coloris sit: eamque ob causam crediderint multi draconis sanguinem Cinnabarim esse.

De-

Deinde quoque Minium terram vocat rubram, quã aliquid tingitur, quia ex mente *Plinii lib. 23. cap. 7. hist. nat.* syncero Minio coçci nitor esse debet. Minium quoque in voluminum scriptura usurpatur, clarioreſque literas, vel in auro, vel in marmore, vel in ſepulchris etiam facit.

Fossilium accuratiffimus perſcrutator, *Georgius Agricola dialog. de Re metallic. pag. 450.* de Cinnabari agens, mox illam Minium, mox anthracem, mox *α μ μ ι ο ν*, mox etiam ſanguinem draconis nominat.

Cinnabarin vocem eſſe æquivocam, ſignificareque tres ſpecies medicamentorum: & ita tres eſſe ſpecies Cinnabaris, tradit *Grabriel Fallopius tr. de Metall. ſeu Fossil. cap. 36.* Unam facit factitiam: alteram naturalem: tertiam vocat ſanguinem draconis, vel Cinnabarin & Minium etiam. Factitiam apud antiquos triplicem facit. Primam confecerunt ex arena quadam. Ex *Cilbianis* enim agris prope *Ephesum* collegerunt arenam quandam, ſubrubram & ſplendefcentem, quam *Theophrasto* & *Plinio* teſtibus, emolliverunt, abluerunt, & confecerunt Cinnabarin. Hujus autem Cinnabaris autor fuit, ex mente *Theophrasti Callias Athenienſis*, qui arenam illam coquens, ſe aurum ex ea poſſe conficere cogitans, Minium, pigmenti genus fatiſ præſtans, quod non putarat, fecit. Et hæc Cinnabaris ſpecies antiquorum Minium artificiale fuit.

Alteram ſpeciem fecerunt ex plumbo uſto & abluto, & Minium ſecundarium nominârunt, cum ſecundum præſtantię locum obtineat; non enim fuit ita bonum laudabileque, ut prius ex arena illa factum.

Tertiam ſpeciem confecerunt ex lapide illo, qui
dici-

dicitur anthrax, sive carbunculus; qui lapis coloris subrubri, in speciem ferri inclinantis, existit. Si enim lapidem hunc in superficie sua conspiciamus, videbitur nobis lapis; & ex lapide hoc, *Vitruvio* teste, argentum vivum extractum est; quo extracto, vi ignis, ex eo iterum Cinnabarin fecerunt. Deinde, duplex etiam genus Cinnabaris seu Minii artificialis instituit. Unum dicitur Cinnaprium, vel Cinnabrium, atque à Chymicis paratur, & in omnibus officinis prostat. Ipsi enim sumunt argentum vivum & sulphur, ponuntque ad ignem: quo fit, ut statim argentum vivum extingatur fiatque rubrum, & ad summum vasis ascendit, in ibique colligitur, & fit Cinnabrium admodum præstans, quod tam Medici, quàm pictores frequenter utuntur. Medici ex eo & alii in morbo *Gallico* suffumigium ad copiosum sputum & alvi fluxum concitandum faciunt; vel etiam in iis, quibus pili concidunt, infelici sæpè successu hoc usurpant. Alterum Minium in officinis ex cerussa exusta paratur, & nihil aliud, quàm vera sandyx antiquorum indicatur. Et hæc Cinnabaris arte facta, non nomine Cinnabaris, sed Minii à *Plinio* & *Vitruvio* fuit appellata.

Fuit etiam apud antiquos & Cinnabaris fossilis, ammon *Theophrasto* dicta, nihilque aliud extitit, quàm metallicum quid, in argentariis fodinis repertum; fuit nimirum *Theophrasto* lapis quidam durus, ammon dictus, id est, Minium. Quatuor autem Minii naturalis genera apud *Theophrastum* & *Aristotelem Fallopius* invenit, quæ tamen ad tria tantum reduxit. Unum genus ex *Theophrasto* est effossum: alterum decussum est sagittis ex rupibus quibusdam altissimis & inaccessis: tertium ex *Aristotele lib. 4. meteorolog.* sub forma pulveris seu cineris

colo-

colorati existit : quartum est concretum quod ipsi
Cinabaris dicitur. Cùm verò hoc concretum *Theo-*
phrastus sub altero illorum genere comprehenderit
tria tantum genera naturalis Cinabaris *Fallopini* cõ-
stituit. Horum primum illud lapideum durum est,
quod in fodinis argentariis effoditur, quo officinæ
nostræ non carent, & Cinnabaris mineralis dicitur.
Alterum ex rupibus illis inaccessis decutitur, quod
nobis ignotum est. Tertium est cinis coloratus, à
Theophrasto descriptus, qui in iisdem fodinis reperi-
tur, cuique *Galenus* vim erodentem adscribit. Et
hoc est Cinnabrium, de quo omnes *Græci*, excepto
solo *Dioscoride*, scripserunt, quodque cùm erodat,
Cinnabarin metallicam nominarunt. Ad Cinna-
barin *Dioscoridis* accedit etiam *Fallopini*, prius au-
tem videt, quid ipse de Cinnabari, id est, Minio ali-
orum sentiat. Minium hoc, ut scribit *Dioscorides*
ex *Hispania* defertur, diciturque teste *Iustino*, Mi-
nium à *Minio Hispania* fluvio: defertur etiam, sicut
ait *Vitruvius*, ex *Colcho*, & *Dioscoride* asserente, in
fodinis argentariis reperitur; de illo enim Cinnabari
differit ibi *Dioscorides*, qui in fodinis argenta-
riis effodiebatur.

Cinnabarin (quæ *Arabibus* Uzifur, Sedech,
Zinzifur, *Barbaris* Cinaprium; aliquando à co-
lore vermium cocci vermilio dicitur, triplicem cum
Autoribus antiquioribus proponit *Andr. Libavins*
Syntagm. Arcan. Chymic. lib. 7. c. 25. Unam exhibet
animalem, quam *Plinius* appellat *indicam*, factam
ex mistura draconina sanguinis & elephanti unâ
cõorientis, dum casu draconem, hostem suum, qui
sanguinem ex eo exurit, elideret, cujus meminit et-
iam *Dioscorides l. c.* quosdam nimirum existimare
sanguinem draconis bestię esse. Sed hoc ut ex fa-
bula natum, ita quoque fictitiam Cinnabarin ponit
quam-

quam-

quamquam negari non debeat, ejusmodi colorem etiam ex animalium sanguine peti posse, simulque etiam constet taurorum cruore sic tingi vitra. Alteram describit, ut vegetabilem, intelligitque lachrymam arboris, cui nomen draco; undè fabulæ prioris argumentum. Hæc vera *Dioscoridis* est Cinnabaris, olim ex Africa allata, vim habens hæmatitæ ad oculorum vitia. De hac etiam loquutus est *Plinius*, cum scripsit *l. c.* *Non est alius color, qui in picturis propriè sanguinem reddat, queque antidotis, & medicamentis utilissima est.* Tertiam mineralem appellat, quamquam falso Cinnabaris nomine, ut *Plinius* cum *Dioscoride* asserit: quandoquidem Cinnabarin univocam statuit medicamentum antidotis utile: mineralem autem colorem, qui Minium vocatur, & olim in *Hispania* erat quiddam fossile, vena nimirum hydrargyri, seu lapis argenti vivi ferax, vel etiam arena rubra, quæ ignibus in flagrantissimum ruborem convertitur, propter spiritus *Æriales* in venenorum censu habet. Verùm cum alia ratio nominum sit apud antiquos, alia apud posteros, translata à Cinnabari genuinæ appellationem non in arboris lachryma quærit, sed in minerali, quam duplicem facit: nativam scilicet, Minium nimirum nativum, quod & anthrax hydrargyri ferax, vel arena rubra, aut lapis ruber dicitur, quamvis etiam cadmia argentaria, ex qua argentum vivum excoquitur, & marcasitæ nonnullæ, ignium vehementiâ, eundem colorem trahant: & deindè artificialem, quæ lapis ruber est, cum nitore splendente, per sublimationem maxime, ex sulphure & argento vivo confectus.

Triplicem Cinnabarin exhibet etiam *Ioh. Jac. Veckerns Antidot. special. sect. 5. de Metall. primam,*

ut

ut mineralem, ignorat: alteram, artificialem scilicet, seu ex *ſere* & *ſrio* paratam, nullâ ratione ſubſtitui debere pro Cinnabari *Græcorum*, vel *Dioſcoridis* jubet: tertiam, ſanguinem nimirum draconis eaſdem vires habere ſcribit cum hæmatite lapide, ac tam raram fuiſſe ætate *Dioſcoridis*, ut verſicoloribus pictorum lineis vix ſatiſfecerit; undè etiam eam incognitam adhuc fuiſſe credit.

Cùm dicat *Dioſcorides* hallucinari eos, qui Cinnabarin Minio eandem eſſe exiſtimant, cumque etiam ſcribat, argentum vivum ex Minio fieri, quod abuſivè Cinnabaris dicitur, omninò ſibi perſuaſum voluit *Perr. Andr. Matthiolus comm. in cap. 69. lib. 5. Dioſcorid.* nil aliud *Dioſcoridi* eſſe Minium, quam foſſile hoc, quod dixit Cinnabarin foſſitiam hodiè appellari, à quo argenti vivi plurimum elicitur in *Hydræ* fodinis; quod Minium in metallis ſtrangu- lantem halitum eructat, ob idque foſſores veſicis ſibi faciem obvelant, ut per illas ſpectent, nec reſpirando noxium vaporem attrahant. Deindè verò antiquis Minium & foſſile & factitium exiſtiſſe palam ſcribit. Nec ſanè dubitat, quin in factitii genere acceperint ipſi Cinnabarin factitiam, quæ paſſim in ſeplariariorum officinis reperitur: quin etiam hodiè id Minium appellent Pharmacopolæ, tum etiam pictores, quod veteres *Græci* ſandycem vocavère, ex plumbo aut ceruſſa in fornacibus peruſtis paratum; de quo etiam videtur intellexiſſe *Plinius*.

Apud *Avicennam tom. I. can. medic. lib. 2. tr. 2.* Zingiefr. Cinnabarin ſignificat. Huic ceruſſæ facultatem ineſſe quidam dicunt: alii vim habere eandem contendunt cum lapide hæmatite. Similius verò eſt calidam eſſe & ſiccam, atque utram- que

que

que hanc qualitatem finem secundæ classis attingere. Qui secus censent, inscitiam suam produunt. Aliqui ajunt ipsam valentius adstringere, quàm attrahere: alii contrarium asserunt. Consolidat vulnera: ulcera carne implet: igni quoque ambustis & papularum eruptionibus medetur. Dentium corrosiones sistit. Verùm *Vopiscus Fortunatus Pemptius in schol. ex Commentatore Arabe* scribit, medicamentum hoc aliud esse fossile, aliud artificiale, ex argento vivo & sulphure factum.

Cinnabarin verum veteres dixere sanguinem draconis, & nomen hoc retentum ipsi adhuc ut proprium adscribit. *Guil. Johnsonus Lexic. Chymic. lib. 1. pag. 66.* Et quamvis *Martinus Rulandus Lexic. Chymic. pag. 149. 150. & seq.* iis assentiatur, qui Cinnabarin succum seu lachrynam alicujus herbæ vel arboris potius esse volunt, quod ipse gustus & sapor indicat, Cinnabarin tamen metallicum non rejicit, quem Minium facit, nativum nimirum & factitium. Arborem esse in *Libya* & finitimis regionibus proceram opinatur, ex qua Cinnabaris prior, sanguis videlicet draconis manat: perinde atque in *Rhetis* è larice, apud *Germanos* à picea & abiete tempore veris manat & resina, quam Medicamentarii *Itali* pro terebinthi resina vendunt, cum vera terebinthina *Mastichi* in *Chio* nascenti colore dicatur esse similis. Opinionem hanc suam etiam ex *Plateario* confirmat, qui sanguinem draconis esse arboris aut herbæ succum in *India* aut *Persia* sensit. Cinnabarin verò metallicum facit Minium, & quidem duplex, factitium vel nativum. Cum *Theophrasto* & aliis *Græcis* verum illud Minium non *ἀμμιον*, sed Cinnabarin ob coloris similitudinem nominat (non quòd verè sit Cinnabaris, id quod

quod *Dioscorides* & *Plinius* libris citatis etiam vo-
lunt.) Et cum Minium quoque nativum, ut sanda-
racha, rubeat, illorum differentiam hâc ratione
constituit. Ex Minio sæpè elaborato, sive rudi,
conficitur argentum vivum, quod è sandaracha mi-
nimè fieri potest: imò dum lavatur Minii vena, ut
postea teratur, pars ipsius in argentum vivum mu-
tatur, idque rursus siccatum, & contritum redit ad
suum colorem. Et sicuti dicitur $\mu\lambda\tau\textcircled{C}$ seu Mi-
nium nativum & factitium: ita etiam à gente vel usu
dicitur $\mu\lambda\tau\textcircled{C}$ $\Sigma\iota\nu\omega\pi\tau\iota\kappa\eta$, rubrica *Sinopica*, $\mu\lambda\tau\textcircled{C}$
 $\tau\epsilon\lambda\iota\omicron\nu\iota\kappa\eta$, rubrica fabrilis: sic $\lambda\eta\mu\upsilon\iota\alpha\ \gamma\eta$, vel $\lambda\eta\mu\upsilon\iota\alpha$
 $\mu\lambda\tau\textcircled{C}$. Factitium, quod conficitur ex argento
vivo & sulphure à Chymistis, cum *Germanis* dicit
factitium Cinnabari vulgare, **gemein gemachtes
Zinnober**. Habet præterea Minium aliud adulte-
rinum etiam, quàm illud, quod Cinnabarin voca-
vit, quod hodiè solum Minii nomen retinet, & ex
plumbo conficitur. Ubi & tertium genus adulte-
rinum non omittit, quod adest in argentariis &
plumbariis metallis, exusto lapide quodam in venis
reperito, de quo *Plinius* l.c. scripsit. Quomodo ve-
rò conficiatur Minium, *Plinius* ex Theophrasto
videtur transcripsisse.

Nominis Cinnabaris seu Minii æquivocatio mæ-
ximè videtur elucere ex verbis *Job. Fr. Pici Miran-
dula*, cum lib. 2. cap. 10. de *Auro* tam egregiè de eo
differit: Cinnabarin cum dicis, quis non retur te Bul-
tasis Arabis compositionem dicere, ex vivo argento
sulphureque coagmentatam, à vera Cinnabari tam
distantem, quàm à leone simia: est in colore aliqua,
nulla in re similitudo. Apud *Aristotelem* non temerè
neque serio inveniens nominatim citari aliud, quàm
 $\tau\alpha\upsilon\delta\alpha\gamma\alpha\delta\alpha\upsilon\upsilon$, $\eta\gamma\ \omega\chi\epsilon\alpha\upsilon$, $\eta\gamma\ \mu\lambda\lambda\omicron\upsilon\upsilon$, $\eta\gamma\ \theta\upsilon\omicron\upsilon\upsilon$, & paulò
post

post Cinnabaris ducitur in medium, veluti lapis, non illa Cinnabaris, cujus componenda ex vivo argento & sulphure Bulcasis Arabs inventor est habitus: nec illa quidem, quam perhibent ex pugna draconum & elephantum in India gigni, sed qua de terra cavernis eruebatur & importabatur ex Africa. Meâ etate, bis, quod sciam, in Italia visa est, ratam etiam eam tempore Augusti fuisse, scriptum reliquerunt & Dioscorides & Vitruvius, quorum alter pro medica facultate, alter pro ædium pictura de rebus metallicis disseruit. Sunt autem & dicuntur ea Metallica, qua in fodinis metallorum inveniuntur; ex illis enim eruuntur, autore Theophrasto, & chryso colla, & cyanus, & ochra & Minium sandaracha, tametsi chryso colla & cyanus arenosa sint, ochra & Minium terrea, sandaracha verò & arsenicum pulvereâ, nihilque inter se distare illa memoria prodidit.

Nunc autem ut omnis ambiguitas tollatur, afferendum erit, Cinnabarin Dioscoridis longè ab aliorum Græcorum Cinnabari discrepare, cum Cinnabaris Dioscoridis non sit lapis, neque quippiam fossile, quale à cæteris Græcis constituitur, sed est gummi arboreum. Nostrium Cinnabrium, inquit egregiè Jul. Cesar Scaliger exerc. 172. ab illa Cinnabari Dioscoridis, cum inter metalla numeretur, longè diversissimum est. Et Petr. Andr. Matthiolus comm. in lib. 5. Dioscorid. cap. 69. Cinnabrium minerale diversum quid à Cinnabari Dioscoridis, quæ gummi saltem arboreum est, in hisce verbis putat: Cinnabaris qua officinæ & pictores utuntur, longè sanè differt à Dioscoridis Cinnabari; quandoquidem nostri usus Cinnabaris res factitia est ex sulphure & argento vivo diu arte quadam torrefactis. Est & aliud Cinnabaris genus fossile, & spontè per se nascens, ve-

runt

rum, non ut factitium, copiosum, nec adeo colore præcellens. Quæ autem à Dioscoride describitur, ex Africa defertur, eadem facultate pollens, quâ hematites lapillus, quem non modo prætulit ipse foris appositum ad plures oculorum morbos, sed etiam intus assumptum, ad urinae angustias, muliebrium locorum defluxiones, & cruentas exspuitiones. Quibus utique affectibus vulgaris usus Cinnabaris nullo pacto competere potest, quod propriâ vi erodat, exulceret, & hausta perniciem adferat, & proinde sit oculis & internis visceribus inimica.

Hic tantummodo notare oportet, hoc gummæ arboreum Dioscoridis coloris esse sanguinei, pellucidum, leve, & fractu minimè contumax, & passim apud Pharmacopœos sanguinem draconis in laichryma vocari; neque officit asserere Dioscoridem eo loco de metallis pertractasse; quandoquidem de indico ibi quoque sermonem habet, quod neq; metallicum, neque fossile est, sed spumam ex germinatione *indicarum* arundinum prodeuntem esse retulit Dioscorides lib. 5. cap. 67.

CAPUT IV.

Cinnabaris Mineralis, seu Minii Naturalis Synonymiam pertractat.

Quemadmodum variæ sunt veterum & recentiorum Physicorum & Medicorum sententiæ circa nomen Cinnabaris & Minii: sic pariter in synonymia sententiæ occurrunt diversæ. Quamvis autem Dioscorides l. 5. c. 70. irrideat illos, qui Cinnabarin cum Minio confundunt, nihilominus apud alios Autores priscos hæc duo constituuntur syno-

C a

nymia,

nyma, pigmenti genus indicantia rubrum, coloris sanguinei, quod quandoque Minium, & interdum Cinnabaris appellatur. Licet enim *Aristoteles*, *Theophrastus*, *Galenus*, *Plinius*, nec non *Vitruvius* aliquo in loco per Cinnabarim Minium aliquod metallicum intelligant, diversimodè tamen hoc fit, cum multæ sint Cinnabaris vel Minii species naturales & artificiales, ut jam dictum, & adhuc latius dicitur. Minium dicit *Encellius* Cinnabari metallicum, quod tamen multiplex Auctores censent; *ἀμμιον* *Dioscorides* appellavit; venam Minii & lapidem Minii *Plinius*; anthracem *Vitruvius* dixit; glebam Minii, coloris rubri coccinei *Aldrovandus*; speciem veri coloris, quem vocamus *κόκκινον*, coccinum, voluit esse *Hesichius*; Ex ære *Ξριο* associato per sublimationem fieri usifur *Geber* *tertiaparsæ summæ perfectionis* prodidit. Hoc vocabulum autem est corruptum; dicitur siquidem *Arabice* zenginfur; quod vocabulum apud *Latinos* Cinnabrium significat, interprete *Andreas Bellunensi in nova expositione operum Avicennæ*. Verùm non hoc solum vocabulum, sed varia quoque *Arabes* finxerunt nomina pro indicando Cinnabari, quæ omnia alphabetica serie sic recenset *Olysses Aldrovandus Mus. Metallic. l. 4. c. 20.* *Alfegi, Alfeg, Alsenfi, Cinnabrium, Cinnabrios, Ciniabar, Genabar, Kinaabar, Serengi, Serinca, Syringi, Uzifur, Zinnabrium, Zeniafarum, Zenzifer, Zenzifur, Zumabarum, Zignofar, Zenziefer, Zengefer, Zenziefar, Zangifar, Zanginfar.* *Amogabriel apud Guil. Johnsonum Lexic. Chymic. lib. 1. pag. 23.* dicitur *Cinobrium: Armaros Cynabrium*, & *pag. 241.* *Uzifur vocatur Cinabaris: Uritur etiam & Uzifar.*

Vocabulum Cinabaris & ejus synonyma, tam

La

Latina quam Arabica & Germanica sic eleganter in tabulam quasi redegit Fridericus Mullerus in Lexico Medico-Galeno-Chymico Pharmaceutico part. I. pag. 74.

Cinabaris	Abitabel,	Sanguis draconis
Cinabrium metallicum,	Affegi,	a colore.
	Cinabrium,	Triplimum
	Cinobrium,	Ulsur,
	Minium nat.	Ulsur,
	Sarcou,	Vermillo,
	Sercog,	Zenzizer,
	Zengifur,	
Cinnabrium factitium,	Cinabrium officin.	
Cinabrium artificiale,	Minium,	
Cinabris Indica	Sanguis draconis,	
Cinadar Indica		

Dicitur *Hebraeis* Minium schafchar; *Italis* Minio, Cinapro à Cinaprio; *Hispanis* Belmellon,

Anglis Cinnaber, or Red-Lead; *Belgis* Menie; *Germanis* Mennig; *Minien*; *Gallis* vermillon; *Latinis* vulgaribus etiam vermillio.

Ad hujus autem vocabuli *Gallici* & *Latini* vulgaris expositionem notandum est, quòd *Albertus Magnus* in *tr. de Alchymia* asserit, Cinnabarin vocari Uzifur, fierique ex *Srio* & *are* nec non conteri ad modum vermillionis. Quare vox hæc vermillionis tanquam nova & impropria legentibus magnam admirandi occasionem dedit, cum videatur tantummodo propria coccobaphico, nempe grano tinctorio, quod *Joh. Ruellius* agens de *nauis a stirpium* tradit in *Narbonensi Galliarum* provincia frequens esse, & à rusticis vermillionem appellari. Imò *Ruellius* ibi fusè de hoc vocabulo discurrens, colorem rubrum à *Gallis* vermelum dici asseruit: colorem quoque rubicundum, splendore roseo radiantem vermiliū *Itali* nuncupare consueverunt; ubi vermiliū, vermelum, & vermilio parum inter se differre videntur. Quapropter *Ruellius* non inmeritò putavit, quosdam *Transmontanos* & præsertim *Gallos* hæc nominis ratione ductos, Cinabrium, ob ejus colorem nitentem, metaphoricè loquentes, vermillionem indigitasse; hinc postea *Brassavolus* Cinabrium à *Gallis* vermillion nuncupari asseveravit.

μίλον *Græci* dicunt Minium, seu Cinnabarin. Milton verò planè diversum à Cinnabari esse verbis his expressis fatetur *Joh. Fr. Picus Mirandula* lib. 2. cap. 10. de *Auro*, quamvis argumenta ejus exigui sint valoris, facileque discuti queant. Cùm enim Cinabrium citat *Plinius*, Minium quoque voluit ipsum esse, *Græcis* Milton & Cinnabarin vocari. Quoniam verò hoc ipsum alibi detestatur, certe

certè aliud Milton, aliud Cinnabrium inveniri concludit, & apud *Aristotelem*, & apud *Theophrastum*, etiam apud *Galenum*, qui aliam etiam citat Milton *Lemniam*, hoc est, terram illam repugnantem venenis, cujus viginti millia glebularum dicit accepisse signatas à Sacerdote, dum insulæ appulisset *Lemno*; sed præter hæc certè diversam à Cinnabari Milton judicat esse apud alios egregios rerum naturæ scriptores, quorum aliqui non *κιννάβαρι*, sed *κιννάβαρι* nuncupant. Opinionem suam etiam ex *Theophrasto* probare conatur, qui duas Cinnabaris species indicat: alteram suapte naturâ in *Hyberia* & *Colchis* natam: alteram arte confectam, non jam ex argento vivo & sulphure, sed ex arena coccinea, quam *Callias Atheniensis* ante annos nonaginta primus excogitasset, dum ex ea sperasset aurum elicere. Hac in re non simplicem modò, sed multiplicem *Plinii* errorem deprehendit; cum hic Minium pro Cinnabari doceat à *Callia* confectum, autoritate *Theophrasti*, qui tamen apertissimè fecernat alterum ab altero, seorsumque de Minio, & seorsum de Cinnabari verba faciat.

Præterea scribit, arenosam esse *Plinio* Cinnabarin, *Theophrasto* verò lapideam, atque, ut suâ loquitur linguâ, *λίθωδον*, quod *Aristoteles* ante prodiderat per hæc verba: *τὸ δὲ λίθον ἐκ τοιαύτης γαιῆς συστάσεως οἷον κιννάβαρι*. Minium similiter, quod *ἀμμιον* appellavit *Dioscorides* nasci in *Epheso* ex *Plinio* docet, cujus rei nullum verbum in *Theophrasti* monumentis adesse firmiter sibi persuadet, cum *Theophrastus* scripserit, in *Epheso* fieri Cinnabarin arte, atque, ut ipse loquitur, *κατ' ἐργασίαν*: quemadmodum in *Colchis* & *Hyberia* nasci Cinnabarin sponte naturæ, seu *αὐτοφύου*. Cinnabaris igitur factitiæ lo-

eum cum Theophrasto designat in *Epheso*, naturalis apud *Hyberos* & *Colchos*. Minio verò, non ei, quod nunc fit ex plumbo, & Minii naturalis colorem æmulatur, sed cujus est è terræ profundissimæ latebris conquisitio, diversa tribuit loca, quamvis etiam cum *Theophrasto* duo fecerit Minii genera, ut alterum per se nasceretur, alterum conficeretur, sicut illius verba hoc ipsum declarant: ἔστι ἃ ὅπερ δὲ μίλτⓄ μὲν αὐτόματⓄ, ἢ ἃ τεχνικῶν. Argumentum tandem immobile *Mirandula* putat, quòd *Theophrastus* Cinnabarin duram & lapideam esse dicat, Milton verò, vel Minium & ochram terream naturam præ se ferre doceat.

Verum enim verò, si rem ipsam accuratius inspiciamus, Milton seu Minium non esse diversum quid à Cinnabari deprehendemus. μίλτⓄ enim vel latè, vel strictè sumi potest. Latè si vox hæc accipiatur, ad alias etiam res, sicuti quoque Minium, extendi potest; sic enim dicitur μίλτος Σινωπικῆ, rubrica *Sinopica*, μίλτⓄ τεκτόνικη, rubrica fabrilis, Minium *Lemniun*, Minium *Sinopicum*. Strictè verò μίλτⓄ si sumatur, solum Minium naturale & Cinnabarin mineralem denotat. Deindè diversæ regiones non faciunt diversitatem inter μίλτων & Cinnabarin. In *Armenia*, *Ungaria*, & in *Misnia* μίλτⓄ, Minium seu Cinnabaris produci potest, ubi inter ejusmodi Minia & Cinnabria ferè nulla reperitur diversitas. Licet etiam *Plinius* apertissimè Minium separet à Cinnabari, & seorsim de Minio, & seorsim etiam de Cinnabari verba faciat; at tamen hæc Minii & Cinnabaris naturam non faciunt diversam. Cinnabaris est vox æquivoça; & hinc de Cinnabari agit *Plinius*, quatenus pro sanguine draconis sumitur, & aliquid vegetabile est.

De

De Minio autem agit, quatenus minerale audit, & ita Cinnabrium, quatenus quoque minerale est, à Minio non distinguitur. Scribit quidem *Plinius* arenosam esse Cinnabarin, & *Theophrastus* eam lapideam inducit; verum hæc nihil Minii & Cinnabaris naturæ detrahunt. Lapidem enim sæpè multum de arenis participant; hinc quibusdam in locis lapides arenosi, *Sandsteine* reperiuntur, & nonnunquam etiam in fodinis argentariis circa Cinnabarin multum arenæ rubræ, ex qua etiam Cinnabaris arte parari potest, invenitur. Nihil quoque officit Cinnabarin duram & lapideam esse, cum etiam dicere possimus, Minium esse durum & lapideum. Minium enim seu Cinnabaris propriè nihil aliud est, quàm lapis ex purpura ad ruborem declinans, insigniter gravis, & argenti vivi hospes. Minium hoc lapidis fissilis generi ita adhaeret, ut innatum videri possit. Nec Minium solum de terræ natura participat, sed Cinnabaris etiam, quæ aliàs terra mineralis lapidescens appellatur. Terra ergo ista nulla inter hæc duo differentiam parit, sed ambo potius unum & idem esse confirmat. Neque etiam Minium seu Cinnabaris vera terra est, sed propter analogiam tantum ita dicitur.

CAPUT V.

Cinnabaris Mineralis, seu Minii Naturalis Peronymiam delineat.

Voces, quas in hoc Examine perscrutamur, sunt præcipuè Minium & Cinnabaris, à quibus etiam aliæ egregiæ voces derivantur denomi-

nationemque suam habent. Sic apud *Græcos* legitur *μιλωπαρή* Ⓞ, & exponitur, habens genas Minio infectas, & *μιλωδης* dicitur ruber minio: sic etiam *τόπ* Ⓞ *μιλωδης* appellatur locus, in quo nives observantur rubræ: Rubens minium legitur apud *Tibullum lib. 2. Eleg. 1. 11.* & rubens minio apud *Virgilium Eclog. 10. μιλωρύχ* Ⓞ est minii efflor; hinc *μιλωρύχια*, minii efflorio. Miniare nihil aliud est, quàm minio pingere. Hinc apud *Plinium lib. 33. cap. 7. hist. nat.* legitur: *Hac religione etiam nunc addi in unguenta cœne triumphalis, & a censoribus inprimis Jovem miniandum locari.* Plittacem vocat viridem toto corpore, torque tantum miniato in cervice distinctam *Idem lib. 10. cap. 42. histor. nat.* Miniarius pictor ille vocatur, qui in picturis minio utitur. Miniarius adjectivum etiam est, ut miniarium metallum. Sic *Plinius l. c. Celeberrimum ex Sisaponensi regione in Batica, miniario metallo vegetigalibus populi Romani, nullius rei diligentiori custodia.* Miniatum & miniatulum est, quod minio tinctum conspicitur; ut miniatula cera, quam rubram dicimus. Indè miniatulâ cerâ aliquid notare, est loca corrigenda annotare. Ita *Cicero Dolabell. in epistol. ad Atticum lib. 15. 328. 4. His literis scriptis me ad σουράξεις dedi, quæ quidem vereor, ne miniatulâ cerâ tuâ pluribus locis notanda sint.* Vetus cōdex habet; ne miniatâ cerulâ. *Idem ad Atticum lib. 16. 336. 1. Cerulas enim tuas miniatulas illas eximeſcebam.* Minicularius *Sim. Schardio in Lexico juridico* appellatur, qui minio quid inficit, *lib. 3. de indulgent. debitor. lib. 11. c. Th.* Minium verò, undè ematur, & quomodo paretur, *Vitruvius Architectur. lib. 7. cap. 8.* docet. Miniculator, corporista vulgò est, qui capitales literas scriptis libris

minio

minio aut rubricâ præponit. *Ulpianus de operis libert. l. ut jurisjurandi. Si fortè, inquit, librarius, vel miniculator, vel calculator, &c.* Miniaria locus est, undè eruitur minium. *Plinius l. c. Sisaponesibus autem miniariis sua vena arena sine argento excoquitur: auri modo probatur.* Miniacum, quod ex minio est. *Virruvius Architectur. lib. 7. cap. 8. Parietes passim expolitione miniacâ expoliebantur.* Miniaceum est illud, quod ad minium & floridum colorem pertinet. Hoc miniarum Cinnabari intra corpus assumptum venenum quidem est: expetitur tamen olim fuit propter floridum colorem, qualem etiam habet in psittaci cervice torques miniatus. Et idèd, monente *Virruvio Architectur. lib. 7. cap. 9.* Minium in picturis adhibitum, vel etiam in expolationibus conclavium tectoriis inductum, permanere sine vitis suo colore debet. *Minus fluvius Hispania est, à Minio ita dictus, & certè Minii nulla terra feracior Hispaniâ, teste Plinio & Trogo.*

Præterea Cinnabaris, cùm *Græcis* dicatur *κινναβάρη*, hinc oritur verbum *κινναβαρίω* Cinnabaris colore sum; colore Cinnabarin imitor. *Dioscorides lib. 5. cap. 69.* nec non *κινναβαρίων*, Cinnabarinus, veluti color Cinnabarinus, & collyrium Cinnabarinum.

CAPUT VI.

Cinnabaris Mineralis, seu Minii Naturalis differentias constituit.

PER Cinnabarin & Minium, quod idem sunt
Aristoteles, Theophrastus, Galenus, Plinius, Vi-
truv

erwonus, Brassavolus & Ulysses Aldrovandus, Viri docti atque eruditi metallicum quid, diversimodè tamen, intellexerunt, hujusque plura fecerunt genera. Itaque primum genus Minii naturalis & fossilis est lapis concretus, durus, qui eruitur ex fodinis argenteis, & Cinnabaris mineralis appellatur. Secundum genus decutiebatur sagittis ex rupibus inaccessis prope *Colchos*, ad quos (ut fama est) jam navigavit *Iason Thessalus* cum Argonautis, ut vellus aureum consequeretur; sed hoc genus Minii naturalis ignotum nobis est, cum ob hominum inertiam ejus usus cessaverit. Tertium genus Minii naturalis habet formam pulveris colorati, in iisdem fodinis existentis, & ab *Aristotele* in *Meteorologic.* coloratus cinis fuit appellatus, quem postea *Galenus* nomine Minii cum aliis *Græcis* intellexit; qua de causa etiam *Galenus* scripsit, vi erodente, ad instar aliorum metallicorum pollere. Quartum genus Minii naturalis & fossilis *Cornel. Celsus* procul dubio memoravit, verba faciens *lib. 4. cap. 15. de dysenteria*, ubi circa finem, adversus ulcera intestinorum Minii glebam valere asseruit; gleba autem indicat quodcunque minerale corpus, vel terreste solidum, ope naturæ nulloque interveniente hominis artificio, ortum; idcirco per glebam Minii intelligendum est Minium naturale, coloris rubri coccinei, quod ab aliquibus, referente *Plinio* Cinnabaris appellatur; quinimò addidit *Plinius*, Minium Græcis $\mu\acute{\iota}\lambda\lambda\omicron\upsilon$ vocari: item in antiquis Codicibus *Dioscoridis*, & in capite de *Rubrica Sinopica* hæc erat inscriptio: $\mu\acute{\iota}\lambda\lambda\omicron\upsilon$ $\Sigma\iota\nu\omicron\pi\iota\kappa\acute{\iota}\nu$; quæ voces ad mentem *Plinii* per Minium *Sinopicum* exponi queunt; sicuti quoque prædicta rubrica olim temporibus *Trojanis*, *Homero* teste, pro picturis, &

præ-

præfertim in usu medicinæ summoperè commenda-
 dabatur, & imprimis, quando refrigerare, exsicca-
 re, & omnem fluxionem coercere opus erat; quam-
 obrem ab omnibus ferè Autoribus celeberrimis
 nostræ ætatis communis & vulgaris bolus *Armenia*
 coccinei coloris esse creditur, & postea non ex *Ar-*
menia solum, sed ex *Germania* quoque advehitur;
 imò & ex fodinis *Italicis*, ubi ferrum eruitur, cum
 tamen in mineris etiam argenteis & aureis reperia-
 tur. Quintum genus Minii naturalis recensuit
Brassavolus in libro *Examin. Metall.* ubi historiam
 lapidis anthracis recitat; qui est gleba & propria
 Særii vomica, ex qua ope ignis fornacum olim Mi-
 nium parabant, additque prædictam glebam habe-
 re circa se pulverem rubeum à natura productum,
 & pro picturis pulcherrimum. A Mercatore *No-*
rinbergensi habuit *Vlysses Aldrovandus*, ut ipse
Mus. Metallic. lib. 4. cap. 20. testatur, Minium, in-
 star glebæ, colore penè purpureo, sed fractum, gut-
 tas Særii ostendit. Ex *Bohemia* etiam accepit fru-
 ctum lapidis marmorei, cum scintillis Særii inclu-
 sis; undè meritò quis hîc dicere posset, hujusmodi
 materiam marmoream vel alabastrinam in terræ
 visceribus, virtute caloris subterranei, paulatim in
 lapidem miniaceum converti, & talem adipisci co-
 lorem, sicut auripigmentum in visceribus terræ
 non tantum caloris vi subterranei, sed etiam vio-
 lentia ignis artificialis in sandaracham transmutari
 videmus.

Jam accedendum est ad differentias Cinnabaris
 artificialis, ab antiquitate descripti; quarum prima
 parabatur ex arena subrubra & radiante, quam ex
Cilbianis apris prope *Ephesum*, *Jonia* urbem, in *Asia*
 minori, colligebant; hujus autem arenæ autorem
 fuisse

fuisse *Calliam Atheniensem* *Theophrastus* his verbis retulit: *Callias* magnâ spe ductus conficiendi auri, hanc subrubram coquebat arenam, mox emollicebat, eamque lavabat, sed tandem spe auri facienda frustratus, fecit Minium, quod Cinnabaris est, pigmenti genus præstantissimum & pulcherrimum. Altera differentia Cinnabaris factitii vocatur à *Plinio* Minium secundarium, cum secundum locum præstantiæ occuparet; hoc autem antiquitus ex lapide plumbario usto & loto parabatur. Tertiam differentiam Minii vel Cinnabaris factitii veteres elicere consueverunt, ex lapide anthrace coloris subrubri, ex quo violentiâ ignis primùm *Œrius* extrahebatur, & rursus paulò post, virtute ignis fornacum, ex reliquo Cinnabrium faciebant, & sæpè, *Vitruvio* teste, Minium appellabant. Hoc autem Minium proculdubio intellexit *Dioscorides*, quando illos acriter reprehendit, qui Minium esse Cinnabarin existimant, quoniam ibi *Dioscorides* pro vero Cinnabari sanguinem draconis intellexit, veluti superius jam diximus & adhuc dicemus. Postea *Dioscorides* etiam duas Minii differentias monstravit: unam Minii, quod fiebat ex lapide, arenæ argentiæ permisto, qui in *Hispania* inveniebatur, eratque naturæ illius arenæ, quam in *Cilbianis* agris colligebant: alteram differentiam ex anthrace elici debere monuit, ubi propria *Œrii* signa ponit, emittere halitum strangulantem dicens. Deindè assignat modum adhuc observatum à fossoribus vomicæ *Œrii*, ex quo Cinnabaris paratur, & priscorum esse Minium perhibetur. Itaque *Josephus Quercetanus Terr. graviss. capit. affect. cap. 33.* immeritò *Dioscoridem* taxavit, quòd asseruerit, *Œrium* fieri ex Minio non vulgari, cum *Dioscorides*

per

per a
more
quan
assen
lic. E
in ve
se ru
ctura
decla
dem
ut Q
rube
nium
truo
nit p

H
Med
A
mic
one
pat:
tia,
pulo
cult
I
Che
bar
fric
gui
per
diff
cia
eni

per anthracem *Œrii* vomicam intellexerit, quam more antiquorum Minium nuncupavit, præterquam quòd *Dioscoridi Amatus Lusitanus in comm.* assentitur, & idem aſtruit *Brassavolus in suo Metallic. Examin.* asserens, verum Minium esse glebam in venis argenti vivi, quæ anthrax salutatur, circa se rubrum habens pulverem, qui antiquis pro pictura laudabatur, & pro vero Minio superius fuit declaratus. Hinc satis patet, hoc in loco *Dioscoridem* de Minio nostro vulgari non esse loquutum, ut *Quercetanus* censuit; hoc enim fit ex cerussa ad rubedinem combusta; quæ sandyx etiam, non Minium, antiquis dicebatur, & sandaracha apud *Vitruvium* nomine profus æquivoco, cujus meminit postea *Virgilius Eclog. 4.* hoc versu:

Sponte sua sandyx pascentes vestiet agnos.

Hoc genere Minii Officinæ nostræ in usum Medicorum & pictorum plurimum exundant.

Aliud etiam emerſit Cinnabrium, novum Chymicorum inventum; quòd à superiori Minio ratione nominis, materiæ & facultatis maximè discrepat; hoc enim non Minium, sed Cinnabaris factitia, vel Cinnabrium factitium dicitur, & arte adeò pulchrum fit, & naturali Cinnabari simile, ut difficulter unum ab altero dignoscatur.

Egregiè *Joh. Dan. Horstius Pharmacop. Galeno-Chemic. Catholic. part. 1. lib. 7. cap. 14.* post Cinnabarin *Dioscoridis*, quam arboris cujusdam, in *Africana* nascentis, succum censet, quemque pro sanguine draconis habet, Cinnabaris mineralis, à superiori vegetabili multùm distantis, duas generales differentias efficit, nativam unam, & alteram artificialem. Illam rursus duplici notat discrimine; alia enim ex multis argenti fodinis, ut quæ in *Hydria*
est,

est, eruitur, videturque esse gleba purpurascens, hydrargyro multo referta, ex qua sæpè spontè profilit; alia in venis fodinarum argenti reperitur, diciturque Minium secundum.

Artificialem Cinnabarin ex sulphure & argento vivo simul igni coactis factam ait, quam Cynaprium *Brassavolus* vocavit, ad distinctionem Cinnabaris nativæ, quam ex *Dioscoride* lachrymam arboris *Africa* solummodò tenet. Reverà tamen Cinnabarin, Cynaprium & Minium, præsertim apud recentiores, qui hæc omnia sedulo ad rationis examen adducunt, non discrepare videt; & qui discrepare pertinacius contendunt, singulorum descriptionem accuratam exhibentes, omnia unum esse concludent. Nomenclationis enim varietas ita sæpè rem ipsam obscurare valet, ut aliquo modo veniant etiam excusandi illi, qui Cinnabarin, Cynaprium, milton, & vermilionem diversa censuerint.

Cinnabaris ergò discrimina quatuor inducit: prior est Cinnabaris *Dioscoridea*, quæ succus dicitur arboris *Africa*, cujus succus, ut etiam illa ipsa, draco vocatur. Altera, mineralis est illa, insigni rubore nitens, nec multum ponderosa, quæ in fodinis argenti vivi reperitur, ibique cum flammeo & rutilo colore splendescit; anthrax à fossoribus sæpè nuncupatur: utraque rara admodum est. Tertia est ex sulphure & argento vivo factitia, ponderosa, lineis veluti argenteis & rubris intermixta. Quarta in venis fodinarum argenti reperitur, servaturque in officinis in forma pulveris eximio rubore nitentis, quem alii Cinnabarin, alii milton, alii Minium, vulgus officinarum vermilionem, nonnulli sandycem appellant. Est verò sandyx cerussa usta, quam ob eximiam suam rubedinem *Scrapio* Minium vocavit;

cavit; cujus autem opinioni recentiores omninò refragantur.

Pulverem illum purpureum, quem Officinæ pro vermilionefervant, cum *Plinio hist. nat. lib. 33. c. 7.* Minium secundum vocat, quod in fodinis argenti reperitur, & artificiosâ pluriesque repetitâ lotionem pulchriorem rubedinem nascitur, adeò ut tota Minii ad Minium differentia, inquit *Plinius* ex sola lotionem & arte petenda sit. Primum autem Minium, seu Cinnabaris mineralis istâ lotionem non eget, & igne copiosum reddit hydrargyrum. Secundum, seu vulgare, vermillio dictum, in igne quidem rubet, sed ne tantillum argenti vivi eructat, nec, nisi rarò, Medicis usibus infervit.

Quoniam verò hæc Cinnabaris & Minii genera partim nobis sunt ignota, partim etiam in officinis non prostant, solum hoc Cinnabrium & Minium agnoscimus, quod nobis manifestum est, cujus etiam usus egregius omnibus non est ignotus. Hoc Cinnabrium autem est minerale, seu Minium naturale, quod in *Hydria, Armenia, Italia, Hispania, Ungaria, Germania,* &c. sæpius ex hydrargyri, argenti, nonnunquam etiam ex auri fodinis eruitur, nihilque aliud est, quàm lapis rubri coloris in iis venis, cujus vomica liquoris æterni argentum vivum appellatur. Et licet alia etiam dentur Cinnabria & Minia, ut Cinnabrium vegetabile *Dioscoridis*, Cinnabrium artificiale, Minium factitium, & Cinnabaris Ænii; Cinnabrium tamen nativum est præcipuum, illudque multum ab hisce distat. Et hinc Cinnabrium nativum & minerale, non ratione solum sui, sed respectu etiam aliorum multum differt. Ratione sui differt primum intuitu loci natalis; aliud enim reperitur in *Armenia*, aliud in *Italia*, aliud

D in

in *Hispania*, aliud in *Germania*, & præcipuè in *Hydris*, *Misnia*, ad *Rhenum*, &c. Differt etiam ratione consistentiæ, magnitudinis, superficiæ, figuræ, coloris, odoris & saporis. Aliorum respectu differt. Plurimum enim à Cinnabari vegetabili *Dioscoridis*, Cinnabari factitia, Cinnabari Jnnii, Minio factitio, anthrace, sandaracha, sandyce, auripigmento, rubrica *Sinopica* & fabrilis, lapide hæmatite, argento rudi coloris rubei, ammo chryso, hyacintho, granato, carneolo, coralliis, schisto, cupro & simil. distat, hæcque parum aut planè nihil cum illo conveniunt. Quomodo verò Cinnabaris nostra nativa à singulis differat, in sequentibus videbimus.

CAPUT VII.

Differentiam inter Cinnabarin Mineralem & vegetabilem Dioscoridis, quæ aliàs sanguis draconis appellatur, agnoscit.

Kιννάβαρι *Dioscoridis* longè aliud diversum est à Minio, τὸ κιννάβαρι, μινάρι, ἀμμιον, ἀνδραξ, aliàs dicto; hoc est, minerale, illud verò, vel animale vel vegetabile est. Animale *Plinio* dicitur Cinnabaris *Indica*, quam ipse cum *Jul. Solino* in *var. histor. lect. cap. 38.* multisque aliis falsò draconis sanguinem esse credidit: qui error ad hanc usque ætatem dimanavit. Namque hanc *Indicam* Cinnabarin, quæ veteres monochromata sua pingebant, & sanguinis speciem ementiebantur (neque enim aliud est color, qui in picturis propriè sanguinem reddat) Medici vocarunt sanguinem draconis,

ut

ut & Nic. Myrepsus κιννάβαρι, καὶ ἄμμα δράκονι; referunt enim litem esse inter dracones & elephantum maximam, atque inimicitiam, quia dracones illi, de magnis intelligendum, sunt æstuantis naturæ habentque sanguinem calidissimum, & ideò, quando sunt in locis calidis, præ nimio fervore, quæ flammam, extinguendo vel contemperando, appetunt continuò sanguinem elephantum, qui frigidus est; undè dracones ipsi, latefcentes in illis rupibus, invadunt elephantum, in oculis vel in auribus, quas duas partes nequit tale animal suâ proboscide tueri, sicut tuetur reliquum corpus: & ita draco cavatibus illis hærens, arripit venas, & haurit totum elephantis sanguinem: quo extracto, deficiunt spiritus, & robur elephantis, & ita concidit supra draconem, fitque illisio, ex qua illisio erumpit haustus sanguis à dracone, & sanguis etiam draconis madefacit terram; quæ terra madefacta, & sanguine illo imbibita, dicitur esse Cinnabaris, seu sanguis draconis. Verùm historia hæc, ut jam diximus, fabula est, neque draconis bestię maximè venenatæ cruor salubris esse potest.

Non est ergò hoc Cinnabari animale quid, seu draconis sanguis, sed potius vegetabile, seu lachryma arboris *Indica* concreta, ut rectè dixit *Arrianus in Periplo, in navigat. Afric.* ita scribens: *Γίνεται δὲ ἐν αὐτῇ καὶ κιννάβαρι, τὸ λεγόμενον ἰνδιόν, ἀπὸ τοῦ δένδρον ὡς δένδρον συναγόμενον.* Cinnabarin hæc pariter *Hadr. Junius in Nomenclatur.* pro arboris *Indica* lachryma habet, sanguinemque draconis à colore vocatum censet, non autem, quòd sit sanguis elisi ab elephante draconis, *Gunami* cujusdam arboris in Africa nascentis ad nos deferri scribit *Petr. Andr. Matthiolus comm. in Dioscorid. lib. 5. cap. 69.* quod

etiam hoc ævo fanguinis draconis lachrymam officinæ vocant, colore fanguinis, pellucidum, leve, & fractu minimè contumax. Hanc opinionem veram esse oculatà etiam fide, καὶ ἐν τῆς ἀντιβίωσις confirmat *Aloisius Cadamustus, Patritius Venetus lib. 4. in suis in Africam navigat.* cum ex arbore quadam hoc gummi collachrymare, colore & substantia fanguini simile, tradit: inciso tamen ab incolis prius arboris cortice, ut fusus indè effluat. Hoc, ut *Idem* subdit, æneis cacabis excipiunt incolæ, & igni resinæ modo decoquunt, quousque consistat, draconis sanguinem, nescimus, quâ ratione ducti, ipsum appellantes, nisi id eveniat, quod fortasse suâ linguâ, plantam à qua defluit, draconem nuncupent. Fructum ejus arboris similem facit cerafo, coloris cœrulei: arbores etiam certo anni tempore inciduntur: anno verò proximè sequenti fluunt. Insulæ, quæ arbores eas fert, incolæ sylvam draconum appellant, & advenas eam adeuntes per jocum tali nomine deterrent, Et *Iac. Dalechampius comm. in Plin. lib. 33. cap. 7. hist. nat.* Cinnabari verum esse sanguinem draconis refert, proveniente ex arbore, in *Fortunatis* Insulis, quas *Canarias* vocant, nascente. Arbor hæc draco, referentibus *Iob. Baubino Histor. Plantar. Universal. lib. 3. cap. 211.* & *Dominico Chabrac Stirp. Icon. & Sciagraph. class. 3.* procera est apud Insulas *Maderiæ & Canarias*, olim *Fortunatas* dictas, nec non in *Africa* proveniens. *Europæ* haud est cognita: crevisse tamen aliquando *Anxwerpie* in horto *Coldenbergii* testem habemus *Lobelium*. Ejus an veteres meminerint, haud ita est apertum: sed gummi & lachrymæ ejus haud obliti creduntur, atque Cinnabarin inscripssisse. Ex recentioribus sic de ea arbore scribit *Thevetus: In Insula Madera*

qua-

quædam arbores certo anni tempore gummi exudant, quod sanguinem draconis vocant.

Ex his itaque conjectare possumus, gummi hoc *Dioscoridi* facile Cinnabarin esse, quod primum non aliundè, quàm ex *Africa* deferatur, nec indè copiosum: quod item à pictoribus expetatur, ut intento ejus colore, purpureas, rubentesque concinent umbras, ubi prius picturas rubro vel purpureo infecerint colore: quod deindè ob raritatem, etiam hoc tempore, quo frequentius in *Africam* navigatur, non vili veneat pretio: quod denique, ut *Dioscorides* inquit, viribus hæmatitæ lapidi per omnia respondeat. Nam, ut periculum facientibus liquidò patebit, adstringendi vi pollet, & majori quidem, quàm lapis hæmatites; quo fit, ut felicius eo utantur Medici ad muliebres & dysentericas fluxiones, ad cruentas exscreationes, ad firmandos commotos dentes, & roborandas gingivas. His accedit, quod si *Dioscoridis* ætate non deessent, qui Cinnabarin esse draconis sanguinem existimarent, mirum sanè non fuerit, si per plures ætates producta hæc falsa opinio ferè ad hæc usque tempora invaluerit. Ast ipse, ne simplicium medicamentorum doctrinam sectantes, hoc tenerentur errore, inanem eorum sententiam silentio involvendam non duxit, qui Cinnabarin draconis sanguinem appellabant, cum inquit: *Hactenus invenitur Cinnabaris, ut vix versicoloribus pictorum lineis satisfaciat, intento colore, nec diluto prædita: quare quidam sanguinem esse draconis existimaverunt.* Ex his igitur cum conjecturis, tum rationibus quis colligeret, hanc lachrymam, colore sanguinem præ se ferentem, legitimam esse *Dioscoridis* Cinnabarin.

Cæterum videtur hac in re manifestè aberrasse

Plinius; et si enim asserat is, Cinnabarin nihil aliud esse, quàm draconis, ferocissimæ belluæ, sanguinem, elisæ elephantorum morientium pondere, permisto utriusque animalis sanguine; cum tamen dixerit, nullum alium reperiri colorem, qui in picturis magis ad vivum sanguinem reddat, quàm Cinnabaris, facillè deprehenditur error. Quippe necessarium sanè fuerit, ut de hac lachryma omninò intellexerit, putârîtque, falsus vulgari appellatione, lachrymam hanc illum draconis sanguinem esse, ab elephante, ut referunt, collisi. Consentaneum enim minimè videtur, ut hujusce belluæ sanguis extra vasa in terram diffusus, pulvere & lapillis commistus, situ & putredine obductus contabefactusque, vivum ac verum sanguinis colorem referre possit: quemadmodum nec ille syncerum sanguinis colorem præbet, quem impostores suo arbitrio factitant, ex hircino sanguine, terra *Lemnia*, rubrica fabrili, contusis lateribus, & sorbis diutius infolatis, illius, quantum possibile est, colorem & substantiam imitantes, qui ex collisis simul draconibus & elephantibus, si modò verum sit, emanare solet. Et ita factum est, ut in naturalis draconis sanguinis defectu factitium supposuerint impostores, & hanc fraudem excogitaverint; neque solum ratione jam dictâ ipsum parant, sed etiam modis aliis compluribus resinas, rubiæ infectoriæ radices, Brasiliæ ligni rubri decoctum, tragacanthæ gummi, rubricas & alia permulta immiscent. Sanguinem hunc draconis naturalem in lachrymis, ut eum *Gabriel Fallopius* *tr. de Metall. & Fossil. cap. 36.* appellat, *Leonicenus* metallicum quiddam esse censuit; nec videmus, quo alio argumento, quàm quòd ejus mentio inter metalla facta sit; cum ipse *Dioscorides*, quid
non

non sit, dicat, quid verò sit, tanquam non satis cognitum, taceat. Verum respondemus, quod, cum ea hoc loco recenseat *Dioscorides*, quæ, ob colorum nitorem in pictorum veniunt usum, nempe cerussam, chryfocollam, lapidem *Armenium*, lapidem cæruleum, Indicum, ochram, & alia pleraque, non mirum, nec præter institutum nobis sanè videtur, quod his etiam Cinnabarin adjecerit, quamquam arboris fuerit lachryma. Videmus enim inter hæc Indicum quoque à *Dioscoride* connumeratum esse, quod tamen nec fossile, nec metallicum est, sed in *India* spumæ instar ex arundinum quarundam germinatione spontè provenit: atque etiam arte quâdam fit ex isatide herba in officinis infectoriis. Diversissima itaque longè Cinnabaris vegetabilis, aliàs draconis sanguis dicta, erit à minerali, quæ fossilis est; & hinc etiam in veterum Medicorum medicamentis quando Cinnabaris mentio fit, semper intelligenda venit arboris lachryma, sanguis nimirum draconis; nam cum Cinnabaris hæc, *Dioscoridis* testimonio, hæmatitæ lapillo pares habeat vires, probaveritque is hæmatiten ad urinæ difficultatem, dubitandum sanè non est, quin consultò antiquorum Cinnabarin in *Damofonii* antidoto addiderit *Nic. Myrepsus*, quam speciatim ad difficultatem & stillicidium urinæ commendat.

Succum sideritidis *Achilleæ* esse Cinnabarin *Dioscoridis*, seu sanguinem draconis putârunt *Arabes*, ut *Avicenna* & *Serapio*; isti enim per sanguinem draconis nihil aliud intelligunt, quam sideritidem *Achilleam*; cum tamen succus iste non sit Cinnabaris *Dioscoridis*, quoniam *Dioscorides*, qui eam herbam *lib. 4. cap. 32.* diligenter descripsit, ejus nullam

lam fecit mentionem: quoniam etiam Cinnabaris *Dioscoridis* est genus pigmenti fatis præstans, & coloris rubri fatis intensi: alit succus ille non habet intensum colorem rubrum; licet ergo succus ille sit ruber, & adstringens; quia tamen non est intenso rubore præditus, cujusmodi est pigmentum, de quo *Dioscorides* hic agit, non est dicendus Cinnabaris. Est tamen succus ille verè sanguis draconis ipsorum *Arabum*; cum verò talis succus non sit Cinnabaris *Dioscoridianus*: nec ipse explicet, quid sit, in horum imus sententiam, qui Cinnabarin succum seu lachrymam arboris cujusdam, draconis dictæ, volunt esse; quod etiam ipse gustus & sapor indicat. Apud *Agricolam de Re Metallica. dialog. pag. 480.* *Nævio* retulit mercator quidam, arborem à se visam in *Libya* & finitimis regionibus proceram, ex qua sanguis ille draconis manaret.

Cinnabrium autem istud, quod veteres sanguinem draconis dixerunt, duplex facimus. Primum est rubrum, ut sandaracha & Minium, suntque glebæ non magnæ. Utuntur *Venetis* illis pictores, quia sanguinem colore imitantur: & utuntur etiam illis Medici ad antidota. Alterum est atrum, in globi figuram formatum adfertur, compressi tamen, & non assurgentis, quod est adulterinum; cujus rei indicium est nimius lentor. Videntur enim quædam gummi admixta veræ Cinnabari, cujus particulæ adhuc conspici queunt, idque Medicamentarii pro vero vendunt.

Cum è *Græcis* quidam, inter quos est *Theophrastus*, etiam verum illud Minium non ἀμύμιον, sed κιννάβαρι, ob coloris saturi similitudinem, nominent, & *Dioscorides* etiam scribat falsò quosdam existimasse, Cinnabarin idem quod Minium esse,

quæ-

quærit ex *Nævio Bermannus* apud *Georg. Agricola-
lam de Re Metallic. dialog. pag. 450.* an viderit ve-
ram Cinnabarin. Respondet ipsi *Nævius* ita: Vidi
Venetis duplex ejus genus, quod sanguinem draco-
nis vocant; alterum ita rubebat, ut sandaracha vel
Minium; erant enim glebæ quædam, non perindè
magnæ, quod veram Cinnabarin cum *Leoniceo*
esse credo; nam tam pictores quàm Medici ipsâ
utuntur, quòd in picturis propriè sanguinem, ut
Plinius ait, reddat, & antidotis medicamentisque
utilissima sit; præterea non minus carè, quàm olim,
venditur. Alterum erat atrum, in globi figuram
formatum, compressi tamen, & non assurgentis,
quod adulterinum procul dubio est; cujus rei indi-
cium nimius lentor; videntur enim gummi quæ-
dam admista veræ Cinnabari, cujus adhuc aliquas
particulas conspicerè licet. Id ubique Medicamen-
tarii harum rerum ignaris pro vera vendunt.

Dicimus etiam, quod verus & naturalis sanguis
draconis, de quo agit *Dioscorides*, sit Cinnabaris
Indicus. *Indicus* est, & non simpliciter Cinnaba-
ris; quoniam Cinnabaris simpliciter est aliquid
metallicum: Ast Cinnabaris *Indicus*, ut *Aëtius*
tetr. lib. 15. cap. 12. in compositione emplastri illius,
quod purpura vocatur, censet, cujusdam plantæ
succus est. Vel, ut *Arrianus* in *Periplo, in Navi-
gat. Africa* dicit, Cinnabaris *Indicus* vel sanguis
draconis in lachryma, est lachryma plantæ seu ar-
boris cujusdam, quæ draco appellatur, & quidem
illius; & indè forsitan habuit occasionem fabula
illa, quòd esset sanguis draconis illius: & quia for-
tassè succus per expressionem in torcularibus ex-
trahebatur olim ex illa planta, idèd dixère, quod
esset sanguis draconis illius: quòd autem Cinnaba-

ris *Indicus* etiam fit, de quo *Dioscorides* loquitur, & idem fit, quod sanguis draconis in lachryma, usus, præter recentiorum autoritatem, fidem facit. Videmus siquidem, quòd *Cinnabaris Dioscoridis* refrigeret, adstringat & cohibeat: quæ omnia quoque sanguis draconis præstat; exhibetur enim ad cohibendum sanguinis fluxum, & ad supprimendum fluxum sanguinis per alvum. Præterea *Cinnabaris Dioscoridis* est pigmentum: ita & sanguis draconis est in usu pro pigmento. Cum enim pictores volunt exprimere sanguinem, ex vulneribus *Salvatoris nostri Jesu Christi* manantem, nihil aliud adhibent, quàm sanguinem draconis, & est pigmenti genus rarum. Addimus, quòd, sicuti *Cinnabaris Dioscoridis* deferabatur ex *Africa*, ita sanguis draconis ex *Africa* deferatur. Addimus etiam autoritatem *Ludovici Cadamusti*, *Veneti*, qui sanguinem draconis in lachryma colligi in *Infula Sanctæ Crucis* testatur.

Ex his itaque omnibus colligimus, *Cinnabarin Dioscoridis* esse sanguinem draconis naturalem, non autem eum, qui ex decocto ligni *Basilii rubri*, decocto ligni *fantali rubri*, sanguine caprino, forbis tritis, quibusdam gummatibus & simil. paratur, quem statim dignoscimus à naturali, cum factitius ille venulas quasdam albicantes habeat, quæ brevi temporis spatio ejusmodi gummi efflorescunt.

CAPUT VIII.

Differentiam inter Cinnabarin Mineralem & factitiam admittit.

Cinnabarin, uti ex superioribus notum, triplicem diximus: unam animale[m], ex falsa quorundam sententia: alteram vegetabilem: & tertiam mineralem; huic addidimus etiam factitiam, seu artificialem, & Cinnabarin ¶ niii. Videtur quidem similitudo quædam inter Cinnabarin mineralem & factitiam; verum, si rem ipsam accuratius intueamur, multis parasangis differunt. Prior est naturalis, & ex fodinis argenteis eruitur; posterior est artificialis, & arte Chymicâ comparatur; hinc nomine quoque differunt, & quamvis causâ materiali convenire videantur, differunt tamen, cum causâ materialis aliter in fodinis, aliter in officinis Chymicorum sit constituta; in fodinis argenteis causâ materialis est naturalis & mineralis: in officinis verò Chymicorum ut plurimum factitia est. In colore quidem videtur aliqualis similitudo, in re verò nulla. *Cinnabarin cum dicis*, inquit *Joh. Fr. Picus Mirandula lib. 2. cap. 10. de Auro, quis non retur, te Bulcasis Arabis compositionem dicere, ex vivo argento sulphureque coagmentatam, à vera Cinnabari tam distantem, quam à leone simia: est in colore aliqua, nulla in re similitudo.* Notat *Gabriel Fallopius tr. de Metall. & Fossil. cap. 36.* quòd arte efficiatur Cinnabaris ita similis ei, qui effoditur, ut difficillimum sit alterum à reliquo dignoscere, cum uterque habeat eundem colorem, eandem consistentiam, & micas internitentes. Ex *Vitruvio* tamen *Archite-*
ctur.

etur. lib. 7. cap. 9. docet rationem dignoscendi unum ab altero. Hic ita loquitur: *Quando vis dignoscere Minium naturale ab arte facto, debes capere laminam ferream ignitam, & super ipsam ponere Cinnabarin, & tamdiu inibi relinquere, donec niger fiat: deinde sinito, ut refrigeretur: & si videris, quod refrigeratus retinet suum colorem rubrum, dicas esse Cinnabarin naturalem: si autem contrahat colorem nigrum, dicitur esse artificialem.* Modum dignoscendi unum ab altero hunc nos meliorem ducimus: Cinnabaris naturalis cum aduritur, flamma ejus illustrior est atque sincerior, nebulosior factitiæ, ex cujus rogo nihil restat. Restat ea, quam natura peperit, in qua vivi argenti scintillare micæ, in factitiæ quasdam quasi lineas crebriores hydrargyri videmus.

Ut verò differentia inter utramque manifestior fiat, paucis de Cinnabari artificiali discurre nobis animus est. Qui Cinnabarin artificialem vulgarem primitus fecerunt, *Mercurium* in aurum mediante *Mercurio* coagulare & convertere conati sunt, hypothese vulgari commoti, ut metalla reliqua, illud ex *Mercurio* & *Mercurio* ortum habere. Sic pro hoc ipso probando citatur à *Majero lib. de septem Montib. planetar. c. 1. p. 43.* *Theophrastus Eresius*, asserens *lib. de lapidib. pag. 12.* *Calliam* quendam *Atheniensem* fecisse Cinnabarin, cum se aurum facere præsumeret. Et *Joh. Fr. Picus Mirandula lib. 2. cap. 10. de Auro* inventorem hujus Cinnabaris esse *Bulcasin Arabem* tradit. Verum, ut ut assertum superius verissimum sit, tamen si locum *Theophrasti* cum *Excell. Georg. Wolffg. Wedelio Miscell. Curios. Germanic. Ann. 3. obs. 105.* examinemus accuratius, sensus illius non erit, compositionem Cinnabaris artificialis picto-
rum

rum inventam esse à *Callia*, sed solummodò illud artificium, quo Cinnabaris nativa & mineralis hodiè, & quidem optimo modo, mediante aquâ, depuratur, cujus terminus usitatus est: *Schlemmen*. Quisquis ergò sit Autor, nobis perindè est.

Cinnabaris hæc paratur ex *Œrio* vulgi currente, & *Œre* communi ac puro; liquando nimirum *Œris* uncias quatuor, immiscendoque illi *Œrii* uncias octo. Ex hac mixtura, beneficio sublimationis repetitæ, nanciscimur Cinnabarin artificialem *Officinarum*, cujus exactam præparationem non *Paracelsus* solùm, sed alii quoque Medici & Chymici tradiderunt.

Eam *Paracelsus de natura rerum lib. 5. qui inscribitur de morte rerum naturalium*, sic proponit. Mercurius in Cinnabarin redigi si debeat, prius cum sulphure mortificandus, liquefaciendus, & in nigrum pulverem redigendus. Post ex cucurbita in alembicum sublimandus in formam lapidis hæmatitis. Clarior faciliorque videtur præparatio Cinnabaris artificialis *Joh. Schroderi & Gueneri Rolfinii*. Ille *Pharmacop. Medico-Chymic. lib. 3. c. 15.* eam ita efficit *℞. Œris com. ℥iij. vel ℥iv.* Huic liquefacto infunde *Œrii vivi ℔j*: Spatulâ lignèâ benè agitando incorpora, donec *Œrius* à *Œre* planè consumptus videatur. Hinc massam refrigeratam tere super marmore atque sublima, ex sublimatorio lutato, igne primùm leni, deindè auctiori, &c. primùm ascendit fumus citrinus, paulatim rubescens. Quando itaque fumus nigro rubeus ascendere incipit, urge igne violentissimo horas quatuor vel quinque, & sublimabitur Cinnabaris, adhærescetque lateribus, quam exime, rejectis fecibus in fundo & capitello. Hic verò *Chym. in artis form. re-*
daet.

dacl. lib. 5. sect. 5. cap. 4. sic eam præparat; quæ præparatio autem ferè cum priori coincidit. R. ꝑris com. ꝑiv. ꝑri current. lbj. Liquefacto ꝑre, benè bacillo ferreo agitando, incorpora utrumque, donec ꝑrius à ꝑre planè absorbeatur. Post massam frige factam tere super marmore, & inde in vas terreum. Superposito alembico vitreo, administratis ignis gradibus, ascendit fumus citrinus, aut luteus, mox nigro rubens. Pòst concrefcit Cinnabaris ad latera vasis, & in alembico. Nigra licèt appareat, pulverifata tamen ruberrima fit. Elegans etiam valdeque utilis Cinnabaris præparatio est, quam habet *Albarus Alonsus Barba lib. de metall. & mineral. part. 1. cap. 34. ubi etiam cap. 35. Minium pro Cinnabari sumit, dicitque quòd sit rubrum.*

Cinnabarin hanc incertus quidam *Autor de Alchemia cap. 8. in Theatr. Chymic. vol. 3. vocat terram rubeam ponderosam. Componitur, inquit, argentum vivum cum sulphure vivo citrino, ita quòd insimul alterentur quodammodo à sua natura prima, & veniant unum & idem in una massa rubea, quam tunc vocamus terram rubeam ponderosam.* Et illam terram rubeam, lucidam ac ponderosam nuncupat *Moriennus in libro suo ad Regem Hali & dicit: Fac ut fumus albus, id est, ꝑrius, fumum rubenum, id est, ꝑre, capiat, & insimul ambo effunde, & conjunge, ita quòd par pondus apponatur. Et hæc compositio, sive dispositio, videlicet ista terra rubea, lucida, ponderosa, tota composita venalis invenitur.*

Quoniam verò hæc Cinnabaris artificialis est massa quædam concreta, ponderosa, rubea & lucida, hinc lapidi hæmatiti eam comparat *Paracelsus l. c. & sanè nihil aliud est, quàm lapis ruber cum nitore splendente, per sublimationem maximè, ex*

ꝑre

ære & ☿rio vivo confectus. Lapidem dicimus,
 concretionem & integritatem ejus spectantes.
 Fiunt enim non parvæ massæ, eæque propter ar-
 gentum vivum ponderosæ. Deteri verò in pulve-
 rem potest, & sub hac forma nihilominus est Cin-
 nabaris. Ea rubedinis est nitentis, cum fibris ob-
 longis, ut ☿nium. Nitor est utriusque partis com-
 ponentis, uti & rubedo, quàm ignis actu exhibet.
 Nam utrumque membrum potestate saltem rubet,
 intelligiturque utrumque commune ac purum. Ita
 enim de ære scribit *Geber in Magisterio Perfecto:*
Associatur argento vivo, & per sublimationem fit
Ussur: Item: mistum argento vivo, ipsum trans-
mutat in rubrum colorem; non in aurum aut argen-
tum, que aliqui istâ compositione quasiverunt. Imò,
 quid dicemus, solum æur ita efficax deprehenditur,
 ut ex ea Cinnabaris pulcherrima sit facta. Cum
 enim quidam crudum fixare ☿rium in aurum co-
 narentur, æur commune, quod flavum erat, coxe-
 runt aceto, lixivio vel urinis acerrimis per diem &
 noctem, usquedum album emerferit. Postmodum
 elevarunt à calce communi & calce ovorum, coxe-
 runt ac sublimârunt, idque multoties, combustile
 semper nihilominus extitit, licèt album: eo tamen
 crudum fixare ☿rium in aurum conati sunt frustra,
 Cinnabaris tamen indè pulcherrima & omnium o-
 ptima, quæ unquam visa est, resultavit: hanc fixare
 putantes oleo æris per cæmentationem & fixatio-
 nem, apparentiæ nonnihil habuit, verùm secus,
 atque res ipsa desiderabatur, evenit. Vid. *Theatr.*
Chymic. vol. I. pag. 517. Hoc casu accidit. Certior
 verò parandi modus erit, si æri conjungatur ☿rius.
 Quid enim aliud est Cinnabaris, quàm artificiosa
 compositio, vel mixtura duorum mineralium, æris

& ☿rii. Hinc etiam ☿ur Ⓞlis cum ☿rio (næ Philosophico junctum artificio, præstantissimam, elegantissimamque Cinnabarin dabit. Sic quoque *Avicenna lib. 2. tit. 2. cap. 47.* hunc in modum de Zaibach seu Argento vivo dislerit: *Uzifur fit ex argento vivo cum sulphure, & possibile est, ut rursus extrahatur ex eo, sicut ex Uzifur minerali, quod est de substantia argenti vivi.* Quod experimento comprobavit *Gasto Clavens in Apolog. Argypop. & Chryfop.* Excoquitur nimirum Cinnabaris factitia ex argento vivo & sulphure, & trita & mista oleo ☿ri, & igne valido in vase vitreo luto obstructo, in vaporem sursum elata, redit in argentum vivum, nec quicquam illi deperit. Idem in argento vivo sublimate evenit. Confer. *Quercetanus Terr. graviss. capit. adfect. cap. 33. & Andr. Libavius Arcan. Chymic. lib. 7. cap. 18. & Apocalyps. Hermetic. part. 1. cap. 5.*

Hiscæ dictis apparet, non esse novum, neque maledictum artis opus Cinnabrium factitium, sed pridem in *Persia, Egypto, Africa & Hispania* à Chymicis paratum, ut jam tempore *Avicennæ* usus ejus celebris fuerit. Consentaneum est, primos inventores putasse, se metalla constare posse, quandoquidem ex argento vivo & sulphure, tanquam principiis materialibus ea constare animadverterunt, fuitque hæc communis sapientum opinio. Recentiores quoque isti principiorum conjunctioni studuerunt. Hinc *Paracelsus lib. & cap. ult. de gradib. scripsit: Qui salis & Mercurii anatomiam in suum Ilech contulerit, habet arcanum ejusmodi, ut nullâ prætereâ medicinâ indigeat.* Est compositum magnum. Hujus analogiâ alii confecerunt ex omnî misto oleum, salem & liquorem, nomine Ⓞlis, ☿ris &

& S rii, trium principiorum essentialium in omni milto naturali, quibus purificatis, iterumque per imbibitiones, digestiones & coagulationes conjunctis, & circulando cum spiritu vini exaltatis, medicamenta excellentissima tandem paraverunt. Hi quidem aurum solum & argentum, hoc est, medicinas, auro argentoque, soli & lunæ comparandas, sunt consecuti, sed illi parum admodum in re metallica profecerunt. Est quidem in Cinnabari artificiosa multum adjumenti; aurum enim figendi vim habet, hydrargyrum in argentum optimum, & hoc in aurum vertit, juxta *Andr. Libavium Syntagm. Arcan. Chymic. l. 6. c. 11. l. 7. c. 7. 8. & 9.* item *Apocalyps. Hermetic. part. 1. cap. 15.* multa ex eo parantur medicamenta chymica, & multa eorum etiam dicuntur Cinnabarina; suntque adhuc alia in eadem secreta, ad purgationem argenti vivi spectantia: sed metallicam vim neutrum habet, quæ neque tali conjunctione potest consistere. *Libavii Syntagm. Arcan. Chymic. lib. 7. cap. 25. & Apocalyps. Hermetic. part. 1. cap. 15.* Non utitur natura vulgaribus sterilibusque principiis, sed quæ jam informata sint metallicè, possintque promoveri perficique in metallum.

Notandum autem hîc est, dum in isto opere fuerunt Chymici, semper aliquid ingeniosius excogitatum fuisse. Quidam enim non res assumpserunt crudas, sed prius elaboratas, coctas purgatasque. Non ex quavis minera quæ situs est S rius, sed aurea argenteave. Ex marcasita venisque auri & argenti sulphur petitum est: utrumque etiam aceto & sale aliisque acerbis aquis & lixiviis antè opus diligenter ablutum. Quin & S rius ex auro, argento, Zinio, bismutho est pro eadem Cinnabari extra-

E ctus

ctus. Quidam assumunt reductum ex septies à Ole & ole sublimato. Alii in ipsa Cinnabari purgant, ita ut novies reductus, toties cum purissimo ære sublimetur. Alii etiam ipsorum metallorum solutiones aut Srios adjecerunt, atque ita compositio facta est auctior ex Srio erudo purgato, & corporum perfectorum: qui Srios cum ære ex marcasitis vel Snio, adjecto puro minerali unitus, exhibuit pretiosam Cinnabarin, quæ reducta in argentum vivum, aliquoties est denuò sublimata, tandemque aquam Philosophicam, quam Srium Philosophorum vocant, & per se potest præcipitari, figi, fermentari, & ad perfectam medicinam perducì, evomit. A ole post unam atque alteram sublimationem fit Cinnabaris perspicua, inprimis, si repetito opere, denuò sublimetur. Alii adjiciunt Snum, aut regulum ejus: nonnulli crocum Sris. Est, ut pro ære sumatur auripigmentum, sandaracha, arsenicum, pro ole communi nitrum, quod esse minerale docuit experientia. Sed & Srios cum solo Snio componitur; undè Cinnabaris fit rubentissima. Aliquando cuprum apponitur: & ut retineantur feces in imo, ferri squamæ.

Et hæ sunt ferè materiæ ingredientibus constituentesque corpus Cinnabarinum, quod lapideâ specie, aut terreâ compactâ concrevit. Serviunt autem aliquando acetum, sal, lixivium, aquæ fortes & simil. quibus impuritas tollitur aut volatilitas figitur. Cum æri vulgari substituitur præparatum, flos æris aliàs dictum, à limatura chalybis & colcothare aliquoties in sublime propulsum, magisterium illustratur, exaltaturque essentiali accessu, sicut & cum pro argento vivo communi accipitur spiritus ejus nobilissimus ex Srio præcipitato, aut sublimato solerter parato, extractus. Mo-

Modus apparatus plerumque constat sublimatione. Fieri tamen & camentatione, & fixatione reverberatoriâ potest. Sublimatio non semper fit in alembicum; sed aliquando etiam saltem ad materiæ superficiem, aut ollarum latera.

Finalis causa & usus ejus est varius. Aliquando paratur propter se principali instituto: aliquando propter aliud, ut nimirum *Œrius* vivus & communis vertatur in philosophicum medicinale & metallicum, sulphureâ nigredine detractâ, & impuritate terreâ, & aqueâ superfluitate. Cinnabaris per se facta usu communi pictoribus inservit ad miniandas ædes aliasque picturas faciendas. Medicis utilis est ad suffumigia, emplastra & unguenta contra lue[m] veneream, ut venenum venereum eò melius eliciatur, uti videre licet apud *Paracelsum*, *Herc. Saxoniam*, *Fernelium*, *Ioëlem*, *Capivaccium*, *Quercetanum*, *Botallum*, *Sennertium*, *Hartmannum*, *Baccium* & alios. Internè verò loco Cinnabaris *Œnii* adhiberi nequit, cum venenata sit natura; licet non desint, qui, dum Specificum Cephalicum Dn. D. *Ioh. Michaelis* conficere volunt, loco Cinnabaris *Œnii*, Officinarum Cinnabarin substituunt, sed non sine miseranda mortalium clade; sulphur enim *Œnii*, ex quo Cinnabaris *Œnii* cum *Œrio* constat, naturæ est solaris; artificialis verò seu officinalis, cum *Œre* communi parata, sæpè arsenicalis. Et eo magis etiam venenum suum exferit Cinnabaris, si cum arsenico sublimetur, quod cognoscimus ex eo, cum maxime splendet. Arsenicalis autem naturæ eam esse, exempla eorum, pròh dolor, testantur, qui usu ejus tum interno, tum externo, vel ægerrimè restituti, vel etiam planè mortui sint. Sic pictor quidam apud *Fernelium* in lib. de *Lue venerea*

& *Ioh. Schenckium lib. 7. obs. de Cinnab. obs. 1.* per inscitiam & imprudentiam Cinabrium admittens, in resolutionem & contractionem membrorum, unà cum sævissimis aliis symptomatibus incidit, qui tandem ægerrimè peritissimorum Medicorum operâ restitui potuit. Et *obs. 2.* Nobilis quidam Adolescens suffumigio ex Cinnabari, aliquoties in ulcere penis, ex impuro concubitu contracto, adhibito diem suum obiit.

Si verò quis Ψ rium vivum desideret purissimum, illum ex hac Officinarum Cinnabari elicere potest; hæc enim factitia est, ex Ψ rio cum ϕ re primum mortificato, deindè sublimatione exaltato concinnata; quæ facillè quoque ferè tota in Ψ rium currentem convertitur; hoc est: ex libra una uncia quatuor propemodum exprimuntur, si calci vivæ admixta ex retorta vi ignis protrudatur; quæ quidem Ψ rii præparatio longè melior ac exquisitior est vulgari, egregiumque in medicina sortitur locum; ex eo siquidem arte Chymicâ præstantissima, nobilissima saluberrimaque parantur medicamenta. Ita *Andr. Libavius Apocalyps. Hermetic. part. 1. cap. 4.* hunc Præcipitatum aureum dulcem præscribit. $\Re$. Vitrioli, Nitri, Aluminis plumosi ana part. æqual. Destilla more aquæ stygiæ vulgaris, donec desinant gutta. Sume Ψ rii ex Cinnabari reducti & optinè purgati partes duas, Auri partem unam. Fac amalgama, quod sæpius aquâ calidâ ablue, & per pellem exprime; ut purgetur mundissimè, poteris reductum ex sublimato Ψ rium pro Cinabarino assumere. Amalgamati affunde aquam prædictam. Digere: destilla, ut prius. Fac idem tertio. Tandem auctiori igne ad siccitatem perducito. Cape hoc præcipitatum: affunde ei aquam

aquam albuminum ovorum; digere, destilla: affunde novam, similiterque perge. Idem fac tertio, ut omnis acrimonia extrahatur. Postea imbibe hunc præcipitatum spiritu vini: fatis potatum in cella solve deliquio. Fiet liquor dulcis: coagula: ferva. In usu solvitur vino vel alio liquore, nec petit fundum. Dosis ejus est à grano uno ad plura. Et *Syntagm. Arcan. Chymic. lib. 7. cap. 25.* hoc notat Arcanum. Cape Orium sublimatum *Venetum*, eumque adhuc quinquies sublima cum novo sale, ter per se. Quòd si eum aqua cælesti solvente solveres, & adhuc ter sublimares, pretiosissimum faceres arcanum. Sume hoc, & pulveratum misce cum argento vivo ex Cinnabari reducto. Sublima. Si primâ vice non sublimatur, remisce omnia, & denuò sublima. Ita duo venena destruunt se mutuo fitque salutaris medicina. Dosis ejus est à granis quatuor ad decem. Et sic plura reperiuntur etiam medicamina apud *Libavium*, quæ Orium ex Cinnabari reductus ingreditur. Alias quidem ex observatione constat, septuagenarium fuisse à pueritia Cinnabaris confectorem, qui ad levem contactum vel appensum ducati illicò illum dealbare potuerit.

Egregia quoque sunt medicamenta, quæ ex ipsa Cinnabari sibi Chymici comparant. Sic enim *Joseph. Quercetanus Terr. graviss. capit. affect. cap. 33.* sur liquat in vase terreo vitreato, cuiusde liquato sensim postea Orium affundit, ad dimidium gris pondus: ubi omnia probè spatulâ ferreâ aut ligneâ agitât & commiscet, dum spatula illa lota calce nigra obducatur, quæ tum sublimationi, in vase congruo, ad sublimandum posito, apta est. Hâc ratione Orium ruber elevatur, qui Minium aut Cinnabrium

brium refert: ejuſque eſt doſis pondus granorum trium, quatuor, aut quinque, ut fiat medicamentum ad ſudores educendos præſtantiffimum. Ex eodem etiam fieri queunt præcipitata candidiffima, cum liquore ejuſdem ꝑris, ex uno eodemque fonte hauſta, miraque virtutis in purgando & ſudores eliciendo, variis morbis, imò vel epilepſis, apoplexiis, paralyſibus opportuniffima, ſi dextrè à Medico adminiſtrentur.

Turpethum ſuum Minerale, ſeu Aquilam Cœleſtem *Paracelſi* & *Phadronis* ita nobis reliquit. Si ꝑrius cum ſpiritibus vitriolicis ipſius Θ li, aut Θ lis gemmæ, aut Θ lis communis, aut Θ lis petreæ præcipitatus fuerit, qui penè omnes eandem naturam poſſident, eoſdemque ferè aut ſimiles effectus producent, ſi optimè Philoſophico more præparati fuerint: hic ꝑrius, ſi ex Cinnabari artiſicioſa vel minerali extractus fuerit, ſupplebit ꝑriorum corporum metallicorum defectum, quibus caruerimus. Iſque ꝑrius præcipitatus ita eleganter artiſicioſe dulcoratus reddetur, & manifeſtus, ut longè lateque vulgarem viribus ac effectis ſuperet. Ex eo porrò, ſi cum aqua philoſophica (cujus ſpiritus facilius quàm aquæ fortis, ſeparantur) præcipitatum fecerimus, additis fluxibus ꝑri & ꝑtri, omnia perfectè contemperantibus ac edulcantibus, id bonitate alia præcipitata longè ſuperabit. Aſt ſi in eadem aqua philoſophica alterum duorum luminarium intinxerimus ac diſſolverimus, eidemque aquæ ꝑrios Cinnabaris mineralis, aut ꝑnii ſeorſum immerſerimus ac ſoluerimus, cum minore elegantis reguli ſtellati portione addita: omnibus dein rectè permixtis & obumbratis, ſi crebris cohobationibus ac reverberationibus.

excr-

exerceantur, & ex arte edulcorentur, indè Turpethum Minerale nascetur, vel Aquila Cœlestis *Paracelsi* & *Phedronis*: quod Turpethum trium, quatuor, quinque aut sex granorum pondere vino infusum, exhibitâ ejus colaturâ, admirandos effectus operatur, leni tamen & facili nec molestâ evacuatione corpus exercens. Et ne eorundem granorum pereat vis, novæ subindè infusiones iterari & propinari commodè possunt. Atque hoc præstantissimum, nec satis unquam laudandum remedium est, adversus omnis generis lues, epilepsias, paralyfes, nec non hydropes, sicuti testatur *Paracelsus tom. 5. pag. 295.* Arcanam siquidem vim habet auferendi aquositates hydropicas, quod nec colocynthis, hermodactyli, esula & turbitih præstare possunt; hæc enim poros non ingrediuntur, ut *Orsius* facit.

Cinnabarin suam præcipitatam ita describit *Andr. Libavius Apocalyps. part. 1. cap. 4.* Cinnabaris. Officinarum uncia una conteratur cum Salis duabus drachmis. Missis in cucurbitam affunde Spiritus acidi *fris* uncias tres. Digere in cinere calente per triduum. Tandem aucto igni humiditas exspiret, & massa alba, quæ relinquitur, edulcoretur crebris lotionibus. Dantur grana quatuor, quinque aut sex in morbo venereo. Plura videantur apud *Eundem in hoc capite 4. & 7.*

Ex sulphure, argento vivo & regulo *Œnii* videtur panaceam suam cudisse *Amwaldus*. Potest vi ignium ex Cinnabari liquor proffari, qui multum queat in morbis contumacissimis, præsertim addito *Œnio*. Deindè repetitis sublimationibus acquirit Cinnabaris vim sudorificam, attenuatâ ejus substantiâ, quam in crassitie priore non habebat. Addit *Quercetanus l. c.* ex eadem reduci argentum

vivum, post septimam nimirum sublimationem. Id si præcipitetur spiritu acido æris, in pulverem album abit, qui est fudorificum præclarum. Cinnabaris macerata prius oleo æri, deindè spiritu vini abluta, & in subtilissimum pulverem detrита, cum succo limoniorum vel citri, vel etiam aliis vehiculis exhiberi potest. Sæpè sublimata Cinnabaris, interjectis reductionibus, & novis æris purgati floribus additis, transit in Solem Philosophorum, cuius Særius excellens est remedium. Quod si hunc misceamus cum Særio auri, aut argenti, aut martis, & vel præcipitemus, vel aliâ solertiâ exaltemus (possumus enim cum ære, vel Sæ libus sublimare, figere, &c.) vim medicamenti augebimus. Sol iste Rubinus etiam dicitur, quamquam non is sit, qui in majore fit Arcano Lapidis Philosophici. Ex decies præparata Cinnabari *Birellus lib. 4. Alchem. cap. 9.* extrahit ignem naturæ; quo nomine vocatur etiam medicamen ex Sæte, aliudque ex Særio sublimato, & similibus rebus, præsertim tartaro & sale armoniaco; undè & aurum tantum empyreuma trahit, ut nulla naphtha ei sit comparanda, uti ex *Penoro, Crollio, & Quercetano* notum est. Recipe Fl. æris opt. elaborat. partem unam, Argenti vivi, aceto purgati partes duas. Misce de more ac sublima. Sublimato contrito adde dimidium pulveris talci in calcem redacti: conterere & in camino reverbera ad albedinem. Massam denuò tere, ac contempera cum calce talci, reverberaque, repetens eundem laborem etiam decimâ vice, semper calcinatum conterendo, & aceto stillatitio irrigando, exsiccandoque & postea sublimando. Ex hoc extrahitur quinta essentia pauca per quintam essentiam vini, ad digiti altitudinem affusam. Digeritur triduo.

duò in balneo vase clauso picc, mastiche & cerâ mistis. Effusâ priore solutione, apponitur nova essentia vini, quousque nihil amplius solvatur. Abstracto spiritu vini, ignis naturæ manet in fundo, cujus usus est ad Aurum potabile ex calce folis faciendum.

Solertiâ verò Chymicorum variæ Cinnabares parari queunt, rubra nimirum, aurea, rubina, alba, perspicua, opaca, cœrulea, violacea, simplex, composita, &c.

Cinnabaris simplex hæc quomodo paretur, ex *Autoribus* jam dictis, imprimis verò ex *Andr. Libavio Syntagm. Arcan. Chymic. lib. 7. cap. 25. Alexio Pedemontano lib. 6. de Secret. Joh. Jacob. Weckero de Secret. lib. 10. cap. 11. Birello Alchym. lib. 11. cap. 8. & seq. Isaaco Hollando Oper. Mineral. cap. 1. 14. & seq. Francisco Alexandro Vercellenfi Apoll. rad. 10. in ung. ex sandyc. Alvaro Alonso Barba de Metall. & Mineral. generat. part. 1. cap. 34. & aliis manifestum est. Breviter & citò simplicem Cinnabarin sic facit *Theophrastus Paracelsus in Appendic. ad Chirurg. magn. manual. 1.* Recipe ꝑur, & dissolve unam partem, & Ꝓrii partes duas. Pòst infrigida, & pone in ollam devitreatam, & sublima, sed ascendit primùm fumus pùrpureus, deindè rubeus; postea cessa.*

Cinnabarin Philosophicam ad figendum *Andr. Libavii Syntagm. Arcan. Chymic. lib. 7. cap. 25.* ita efficit. Libram nimirum unam hydrargyri, & quadrantem ꝑris permistam sublimat. Sublimatum reducit per descensum, pereuntibus ferè duabus unciis hydrargyri. Argentum vivum reductum cum novo ꝑre sublimat, iterumque reducit. Fit hoc tertio: qui Ꝓrius hinc exit, jam paratus est pro

sublimatione quarta: cum qua cæmentatur argentum granulatum, ut ex eo aurum colligatur, & Cinnabaris Srius in argentum mutetur. Qui Srius ex tali Cinnabari revocatus in vitam est, dicitur figi granula argenti, cum qua prius Cinnabaris fuerit cæmentata, addita & ea granula, quæ fit ex argento ex Cinnabari elicito. Quidam Srium aceto mortificatum immiscunt duplo Sri celeri manu, postquam est eliquatum. Sed hæc pro pictoribus: quamquam ad medicinam quidam commendent.

Præstantior fit Cinnabaris ex simplici sulphure, duplici mercurio, & tertia parte salis armoniaci. Sunt qui non commune Sri accipiunt, sed sublimatum prius à calce viva, vitriolo & sale armoniaco.

Cinnabarin perspicuam hoc modo facies. Sublima Sri & Srium secundum artem: sublimato adde parem salem præparatum, vel alumen. Misce: sublima: repete hoc, donec pelluceat.

Cinnabaris rubicundissima fit ex regulo Sri , adjecto Sri per sublimationem. Cum arsenico, sulphure & croco Sri sublimatur Srius , efficiturque Cinnabaris item rubicundissima.

Cinnabaris aurea sic componitur. Ex Srio sublimato rubro extrahitur tinctura per cæleste menstruum *Lullii* primum, deinde per quintam vini essentiam tartarifatam. Extracta coagulatur, & solvitur deliquio. Solutio coagulatur, adjecto liquore auri, iterumque solvitur in fimo, balneo, vel alio modo: vel etiam in forma coagulata asservatur, cum facile liquefcat humidis ad instar salis. Hoc medicamentum sanat morbos internos gravissimos, & fundamentum ponit externis quoque facile curandis, planè dosi exiguâ ex jusculis certis, vel etiam ex vino sumptum.

Ru-

Rubinum Cinnabarinum, sed in externum duntaxat usum, sic descripsit *Basilius Valentinus in Triumpho Antimonii*: Sulphuris trienti eliquato, super pruna leni immisce Argenti vivi selibram cum baculo, ut fieri consuevit in opere Cinnabaris. Massæ contritæ admisce Antimonii pulverisati & Sandarachæ metallicæ ℥iv. Croci ꝑtis ℥ij. Farin. laterit. ℥viii. Sublima secundum naturam. Elevabuntur cum Cinnabari crystalli, rubinorum orientalium pulchritudine potiores, sed fugitivi. Hos selectos perfunde aceto stillatitio acri, & extrahe, ut tinctura solent. Extractions in balneo destilla leniter, ut pulvis remaneat, quem in marmore lavigatum denuò per vini spiritum extrahe, Spiritum tinctum digere in balneo blando per mensem (id quod pro circulatione est ad exaltandum medicamen) tandemque humore subducto per distillationem, essentiam relictam pulveratam in concham pone, & super aqua in cupa cellæ natate finito. Ibi in liquorem diffluet limpidissimum, cujus usus est ad ulcera vetera contumacia, quibus illinitur saltem. Illita verò teguntur emplastro punctorio cum certa spe sanationis.

Fit etiam Cinnabaris cum sale & sulphure sæpius sublimata ita perspicua, ut etiam carbunculos orientales provocare possit: vel vulgare sublimatum, adjectâ tincturâ solari, vel martiali sæpè iterum sublimatur, ut fiat Cinnabaris instar carbunculi perspicui. Hanc quoque inebriatam salis armoniaci & tartari liquoribus, dissolvere per deliquium possumus, argenti vivi sublimati modo. Aliquando, omisso Θ -lo, per solum Θ lem exaltatur; quo pacto fit & arsenicum artis, similiter eliquabile. Antimonium nihil aliud est, quam massa cruda ex com-

mitione sulphuris, hydrargyri, falis & arsenici. Si itaque per se quoque sublimetur, debebat Cinnabarin puram exhibere, pro qua flores edit. Quando autem abluitur, coquiturque, donec consistentiam Cinnabaris accipiat, nihil aspectu distat à Cinnabari punicea. Rectius autem regulus ejus prioribus duobus miscetur. Vel macera Znium in aqua forti, destilla, additoque argento vivo, sublima. Ut misceri sic possint, ovorum albumina sunt adicienda. Perfectissimam autem Cinnabaris confectionem hanc ducimus: Argentum vivum conterere cum sale tosto, donec sal nigrescat, & hydrargyrus occultetur. Reduc destillatione per retortam in aquam frigidam. Repete id ter quaterve. Postea cape O lum præparatum, & ei immisce S rium purgatum. Tere: sublima primum lanâ bombycinâ obstructo orificio, ut abscedant humidi spiritus. Id fit duabus horis. Aliis duabus, aucto igni & vase obturato, in collum matratij vehetur splendens & albus. Hunc serva. Fac & flores S ris arte. Hos eliquato in patina fictili. Sit in promptu S rius prius præparatus, inque subtilem farinam detritus. Tu move S ur fusum; minister per angustissimum setaceum pulverem infeminet, donec exactè misceatur. Vide, ut id fiat cautâ nare. Motus seu agitatio fit velocissimè cum spatula lignea; indè evadit sulphur nigerrimum. Hoc factò, seponatur ab igni, sed ne cesses versare donec frigeat, & massa nigra evadat, quæ magnesia dicitur. Contere hanc in pulverem subtilem, & in matratium immitte, sublimaque eâ diligentîâ, quâ usus es prius; id fieri solet trium horarum spatio, orificio obstructo cotoneâ lanâ. Indè augeatur ignis, & intenditur plus, quàm in sublimatione priore.

Hæc

Hæc est perfecta Cinnabaris ad medicinam, perficiturque sex horis; quarum tres requirunt humidis spiritus, tres sicci. Eodem modo sublimatur & arsenicum, auripigmentum aliaque multa. Ex Cinnabari verò Sorius reduci debet, & præcipitari cum Sorio auri, ad internos morbos. Ex eadem etiam fit Sorius vitæ, vel extrahitur essentia quinta. Fit & per cæmentum. Argentum vivum miscetur sulphure s. a. Massa contrita irrigatur aquâ albuminum ovorum, ut fiat pulvicula; quæ illinitur tabulæ crassitie duplicis dorfi cultelli. Antequam verò perarescat, divide in portiones. Sume patinam fictilem plani fundi, immitte ordinem limaturæ chalybis: impone segmenta pulviculæ, iterumque limaturam, & sic deinceps ad summum. Patinam luto mumi, & claude benè. Colloca in ignem lentum cinerum per octiduum, donec rubescat. Poteris & eâ Cinnabari uti, quæ argento vel auro fuit animata, seu, ut loquuntur, fixa. Hæc enim proculdubio ad luem veneream est accommodatissima; uti nec aspernanda est, quæ cæmentatur cum cupri aut ferri croco. His verò modis argentum vivum sic purgatur, ut ad magnum magisterium & polychresta medicamenta fiat aptissimus.

Cinnabarin albam & fixatam legimus apud *Theophrastum Paracelsum in Appendic. ad Chirurg. magn. Manual. I.* Recipe Cinnabarin, & alumen calcinatum, & sal commune præparatum. Tere simul cum vino ardenti, & sicca, & sublima, & dealbetur & fixetur. Vel: Recipe alumen, tartarum calcinatum, sal commune, Cinnabrium ana. Quæ omnia sublimentur quater, & fiet album. Et in forti capitello fit album, si bullias per noctem. Item Jupiter extinctus in oleo Sori septies aut plus, fit bonus, &c.

Cin-

Cinnabarin Arsenicalem albam habet *Job. Bapt. Porta Mag. lib. 5. cap. 5.* ubi pro sulphure arsenicum & tartarum substituit, facitq; argenteam Cinnabarin, quæ triplo aëri immista, argentum reddit optimum, album, dulce & malleabile. Ovo nimirum Cyprio, cujus hemisphæria exactè claudi possint, ne respirent, immittantur pæres partes arsenici albi, argenti vivi & tartari subtiliter comminutorum & contritorum. Globus argillâ perlitus, & resiccatus, inferatur in prunas, quarum igni modico horis sex incalescat, inde aucto calore excandescat totus. In concavo invenietur sublimatum argenteum.

Cæruleam Cinnabarin describit *Birellus Alchym. lib. II. cap. III.* Argenti vivi partes tres, plumbi, salis armoniaci ana partes duæ sublimantur, donec fumus cæruleus exeat. Notandum, quòd bacillo ligneo debeamus foramen obstruere, eumque retrahere audito strepitu quasi frangendi vitri. Vel Recipe Mercurii quadrantem, Sulphuris unciam, salis armoniaci drachmas tres. Misce: sublimatum. Cum fumus cæruleus apparet, injice aliquid argenti. Quò plus, hoc melius. Cum liquatum est, refrigerat, teraturque exactè. Si æs adjiciatur, fit violacea.

CAPUT IX.

Differentiam aliqualem inter Cinnabarin Mineralem & Cinnabarin Antimonii suscipit.

ADmodum parum videtur distare Cinnabaris mineralis, seu Minium naturale à Cinnabari

¶nii

ꝯnii. Utraque eadem causas habet materiales: sulphur ꝯnii, ex quo Cinnabaris ꝯnii cum ꝯrio constat, æquè solaris naturæ est ac in Cinnabari nativa & minerali, ac utriusque finis atque usus æqualis est. Differentia saltem aliqualis in eo consistet, quòd Cinnabaris mineralis sit nativa & naturalis; Cinnabaris verò ꝯnii factitia & artificialis. Hoc enim modo paratur. R. Antimonii *Ungaric.* Mercurii sublimat. ana ꝯiꝯ. Mistra optimè indantur retortulæ vitreæ oblongioris colli. Hâc in arena locatâ, ita, ut tota cooperiatur, etiam superadditis carbonibus ignitis, prodit liquor gummosus, tandem intenditur ignis suppressionis per horas 4. vel ultra, ut retortula tota candescat. Refrigeratis vasis, in fundo retortæ invenientur ꝯnii eleganter splendentis ꝯiꝯ. Adæquatur nonnunquam, sæpè augetur pondus, ob aliquas partes ꝯrii currentis, in poros se insinuantis. In collo retortæ Cinnabaris ꝯiij. in recipiente modicum ꝯrii currentis. Reliquum erit butyrum glaciolum. Aliàs plerumque Cinnabaris ꝯnii, seu ꝯ ꝯnii ꝯriale, seu glaciale dictum expetitur, ex quo rursus ꝯrius vitæ & bezoardicum minerale paratur. Si desideratur ergò Cinnabaris potius, quàm butyrum ꝯnii, ignis fortis statim est dandus.

Non hîc audiendus videtur *Anton. Billichius lib. 1. obs. ac paradox. Chymic. cap. 14.* qui contra *Barthium* negat, in destillatione prædicta, in collum retortæ elevari Cinnabarin, aut in eo, quod elevatum est, esse Cinnabarin. Incidit in errorem non impetratæ Cinnabaris, quòd collum retortæ, metu congelationis, & indè natæ obstructionis, præsciderit. Tum omne resolvitur in butyrum. Non comparet etiam Cinnabaris in illo retortæ ob er-

rora

rores alios, & tunc in fundo retortæ cum J̄nio manet conglobata, rubrâ vel flavâ induta veste.

Quomodo autem Cinnabaris J̄nii in majori impetretur copia, *P. I. Faber in Univerf. Sapient. lib. 4. arcan. 5. & Guerner. Rolfincius in chem. in art. form. prædact. lib. 5. feët. 5. cap. 6.* propofuerunt. ℞. Mercur. crud. Mercur. fublimat. ana ℥j. in cornuta oblongioris colli, debitè antè pulverifata & probè mifta pellantur in vas recipiens. Quamprimum gummosus liquor exftillavit, ab opere cefsa, igne remoto, ne quid Cinnabaris afcendat, & in collum retortæ fublimetur. Pòft ℞. Capit. mort. in retorta refid. Mercur. fublimat. ana q. f. Ad examen bilancis pondus libretur ex æquo in nova retorta, quæ collum habet oblongius & amplius capaciufque, ut Cinnabaris habeat locum fpatiosum, primùm igne lento, pòft intensiori, demum fupprefforio, contentum J̄nii corpus fublimabitur in collum in majori copia. Verùm enim verò, nifi hæc cautela obfervetur de diverfa J̄nii fpecie, quam Nobiliff. *Robertus à Boyle in Tentam. Physiologic. p. 77.* communicavit, non voto femper respondebit. Nam fi J̄nium magis J̄riale & ad naturam folarem accedens fuerit; id quod arguunt nitentes in eo radii, minus Cinnabaris fuppeditabit; fecus autem, fi magis J̄reum, fed auro, quod priorem commendat, deftitutum. Facile tamen, nec in minima copia, ex J̄nii J̄rei crudi & fublimati anatica portione ex ℥j. ad tres vel quatuor unciaè haberi poffunt, citra ^W repetitas cum novo J̄rio fublimato deftillationes, fi ignis faltem non ftatim fortis detur, fed moderatus, tantùm continuus citra fuppreffionem. Pofttea faltem crebrior inftituenda rectificatio per duo inverfa vafa fublimatoria fictilia, ut focias omnes depo-

deponat. Et præstantissimum ac tutissimum medicamentum ☿iale cum bezoardico minerali, vel etiam antimonio diaphoretico miscendum, ad vim illorum diaphoreticam ac sedativam exaltandam.

Et sic Chymici, non contenti factitia vulgari, illâ maximam partem Seplasiariis & pictoribus relictâ, ex ☿nio cum ☿rio ☿to ana per retortam, non præcisi colli, igne debite adhibito, Cinnabarin elegantissimam ☿niatam producunt. Alii pro indubitato axiomate supponentes, omne dissolvens, seu agens, pondere debere excellere & superare dissolvendum, ad partem j. ☿nii recipiunt partes tres ☿rii ☿ti. Confer. *Febur. Traitt. de la Chym. part. 2. pag. 1016.*

De Cinnabari hac ☿nii curiose hic eum Excell. *Georg. Wolffg. Wedelio, Miscell. Curios. Germanic. Ann. 3. obs. 105.* quærimus, undè nam proveniat? Respondemus hic iterum cum Curiosissimo *Wedelio l. c.* quod, sicuti ex ☿rio & ☿re fit Cinnabaris vulgaris, ita ex ☿re ☿nii & ☿rio sublimato fiat hæc ipsa Cinnabaris ☿nii. Hoc probatu facillimum erit 1. *à priori.* cum in ☿nio ☿ur maximè abundet, ut quibusvis lixiviosis ferè totum in ☿ur abire possit, in ☿rio verò sublimato adsint spiritus salini ☿li, qui evolutionem ☿ris promovent, quemadmodum solus spiritus ☿li ab ☿nio abstractus, ☿ur extrahit. Cum itaque vi ignis primùm ☿lia hæc cum parte florum ☿nii in butyrum sunt resoluta, parititur interim ☿ur ☿nii, quod cum parte ☿riali dulce in collum retortæ sublimatur & attollitur; undè rectè dici potest, quod Cinnabaris ☿nii nihil aliud sit, quàm ☿rius ☿tus dulcis, ☿re, seu tincturâ ☿nii embryonatus 2. *à posteriori.* In quod enim quid resolvitur, ex illo constat, jam verò Cinnabaris ☿nii coctione cum lixiviosis, testibus *Joh. Hartmanno in*

not. ad *Crollium* & *Joh. Schrodero Pharm. Medico Chymic. lib. 3. cap. 17.* fatiscit in S rium currentem, & S ur S rii purissimum; ubi S ur istud duplex esse notamus: alterum purum, verum & genuinum; alterum impurū. Illud dicto modo confit. coquendo nempè Cinnabarin S rii cum lixivio fortissimo, ubi secessione factā, S rius in fundum subsidet currens, S ur verò vel sensim sensimque sponte suā decidit, vel acidis præcipitatur, & hoc fudoriferum est. Et simili propemodum processu S ur ex Cinnabari nativa separatur, si scilicet illa cum S is S rii anatica proportione misceatur, retortæ terreæ firmæ indatur, & igne l. a. propellatur S rius in vas recipiens, cui aqua frigida sit infusa. Hinc W , quod in retorta remansit, coquitur cum aquæ q. s. & instillato X præcipitatur S ur subtile, quod debet edulcorari, exsiccare & pro usu servari. Quæ si penitius considerentur, altius iri potest, & medicamenta selectissima plura ex eodem fundamento parari gestiunt. Alterum S ur S rii impurum est, atque cum S ro in croci metallorum præparatione, aliisque lixiviosis & salinis sub titulo S ris O rati S rii diaphoretici præparatur. Hoc omnibus, etiam lixiviosis, imprimis etiam lixivio Saponariorum auscultat, quocum in copia sine magnis sumptibus parari potest.

Ut autem veritas magis pateret, eandem Cinnabarin S rii ex S re ejusdem paravit *Excell. Wedelius*, recipiendo S ur S rii cum lixivio Saponar. fact. Z ij. S rii sublimate Z iv. Pulverisata & mixta in mortario lapideo cum spatula lignea, indita sunt retortæ angustioris orificii, datuque ignis $\kappa\acute{\alpha}\tau\omega$ in principio levior, hinc sensim auctus, donec tandem omnia (attamen sine igne suppressionis) canduerint.

rint. Primum exiit butyrum, aliquo modo empyreumaticum, hinc se ostendit Cinnabaris, anticâ parte colli retortæ, præcedente, ut solet, quasi iridis splendore. Collectæ sunt Cinnabaris ferè $\zeta j.$ cum Srii vivi circiter tantundem. Massæ in retorta residuæ fuit $\zeta \beta.$ $\zeta ij.$ reliquum concessit in butyrum. Cinnabaris hæc fuit elegantissima, nullius re-
 Etificationis indiga.

Huic asserto videtur quidem obstare, quod ob-
 jici potest & inferri, Cinnabarin $\text{S}nii$ de $\text{S}nio$ pa-
 rum vel nihil participare, eò quòd in Q à destilla-
 tione butyri & Cinnabaris, ferè tantum $\text{S}nii$ lateat,
 quantum fuit receptum pondus striis splendentibus
 conspicuum. Sed responderi huic dubio per
 instantiam facilè potest: Si $\text{S}nium$ cum lixiviosis
 coquitur, &ur in copia elicitur, nihilominus tan-
 tundem ferè $\text{S}nii$ in eisdem usus coquendi sæpius
 remanet. Deindè ponderis decedentis momentum
 compensatur ab irrepentibus $\text{S}rialibus$ gravibus
 atomis & miculis, & hinc splendens etiam in fundo
 restitat $\text{S}nium$, quia partes salinæ non potuerunt
 $\text{S}nium$ ceu menstruo plenario solvere omninò. Et
 sicut inferri non potest: pondus $\text{S}nii$ ferè manet
 integrum; ergo $\text{S}rius$ vitæ, qui è butyro præ-
 cipitatur, non est $\text{S}nialis$ prosapia; ita nec con-
 cludi ex eodem fundamento potest, Cinnabarin
 esse solùm $\text{S}rialis$ genii, nec de $\text{S}nio$ partici-
 pare.

Nec magni Sennerti authoritas obstat, qui lib. de
 consens. & dissens. Chymic. cum Aristotelic. cap. 19.
 ita scribit: Cinnabarin $\text{S}nii$ nonnulli pro $\text{S}re$ $\text{S}nii$ ha-
 bent, sed falsò, atq; aliud me docuit experientia. Cum
 enim Cinnabarin illam sublimare vellem, nec ex voto
 res succederet, Cinnabaris illa in casillo fusa, ipsissi-

num S^{ni} *mibi iterum exhibuit.* Verum videtur ipse sibi contradicere, dum mixtam esse eandem ex S^{rio} & S^{nio} manifestè paulò antè concessit. Notamus autem : quod si urgeatur Cinnabaris hæc S^{ni} igne forti, S^{ri} us, ignis impatiens, avolat, & S^{ur} verò comburitur, terrestribus particulis relictis; quæ si urgeantur igne, in vitrum nonnunquam abeunt. Itaque probabile est, etiam illud in *B. Sennerti* experimento supradictò contigisse. Quin ipsum S^{ur} S^{ni} auratum additis aliis tincturâ suâ exui facillè potest. Ita cum illud aliquando cum aquila Chymica, sale armoniaco sublimaret Excellentiss. *Wedelius*, pauci ascenderunt flores crocei, maxima verò pars in fundo cucurbitæ remansit, crassamento nigro, instar S^{ni} regenerati.

Ex hisce liquet, Cinnabarin esse duplicis naturæ, S^{ri} alis, quoad majorem quidem partem, & S^{re} æ, quoad minorem, quibus terra quasi basin præbet. Ea invicem contemperata, medicamentum faciunt longè nobilissimum, non in capitis tantum affectibus, & potissimum in epilepsia & vertigine, quibus vulgò hæctenus quasi unice destinatum fuit, sed in omnibus etiam ferè morbis, abundantia serosæ acri, quæ membranas, nervos, quoquomodo læcessit, debitis; undè in affectibus pleuriticis, scorbuticis, hystericis, spasmodicis, arthriticis abundè officium facit. Sic ex Cinnabrio S^{ni} , in præparatione S^{ri} i vitæ elevato, præstantissimum, maximeque insignem pulverem diaphoreticum parat in epilepsia *Henr. Petrus Nosolog. Harmonic. Dogmatic. & Hermetic. lib. I. dissertat. 6.* cui magisterium corallorum & perlarum cum Θ le crani humani addit, illumque à granis x. ad grana xvj. exhibet.

Et

Et Val. Andr. Mollenbroccius tr. de Arthritid. vag. scorbutic. cap. II. Cinnabarin ꝯnii in arthritide vaga scorbutica debellanda egregiæ esse virtutis, ob vim suam anodynam sanguinemque depurandi asserit. Verùm hujus virtus (quod maximè notandum) si manere debet integra, per partium ejus præparum & Crisialium separationem, ut & per acida & alcalia factam inversionem, destrui non debet. Undè folius quoque pulveris Cinnabaris ꝯnii usus celeberrimis Medicis & Chymicis admodum familiaris est.

Miscere aliquid hujus Cinnabaris ꝯnii nonnullos ait Dan. Sennertus Institut. Medic. lib. 5. part. 3. sect. 3. cap. 17. cum partibus æqualibus magist. perlar. corallor. & cran. human. & à granis viij. diaphoretici loco, in convenienti liquore in epilepsia exhibere.

Dignitatem epilepticam & antidinamicam hanc Cinnabari ꝯniali attribuit etiam Joh. Hartmannus Prax. Chymiatric. part. 2. cap. 10. R. Cinnabar. ꝯnii, Mag. perlar. corallor. ana q. v. Misc. fiat pulvis.

Ejusmodi Pulveres Cinnabarinus Antimoniales, nec non Tabellas, tales describunt Guerner. Rolsincius Chym. in art. form. redact. lib. 5. sect. 5. cap. 6. item Ord. ac Meth. Med. Special. lib. 7. sect. I. cap. 5. & Frid. Hoffmannus in Thesauro Pharmaceutico sect. 23.

R. Cinnab. ꝯnii, Magist. corn. alc. ana Zij. Elæosacch. citr. angelic. ana Zj. Misc. fiat pulvis. Datur in vitro. S. Hauptstärckend Pulver.

R. Cinnab. ꝯnii Zj. Magist. corn. alc. Ziiij. corallor. perlar. ana ʒʒ. Cran. human. præp. Zj. Misc. fiat pulvis.

R. Cinnab. ℥nii ℥ij. pulverisatum in alcool ir-
roretur & misceatur cum Ol. still. succin. rutæ ana
℥ij. cinamom. rorismar. ana ℥ß. in mortario vi-
treo pistillo vitreo. Pòst adde Cran. human. sin.
ign. præp. Ungul. alc. præp. ana. ℥j. Foecul. radic.
pœon. ℥ij. Pulv. radic. ireos Flor. Mag. perlar. cor-
rallor. ocul. ☉ ana ℥ß. Mosch. ℥j. Ambr. grif. ℥ß.
Elæosacch. citri q. f. ad gratum saporem. In mor-
tario agitentur & misceantur. Add. Fol. ☉ri N. vj.
Fiat antidinicum & epilepticum *Τεράζυμα.*

R. Cinnab. ℥nii ℥ß. Magist. corn. alc. cran. hu-
man. ana ℥j. corallor. perlar. ocul. ☉ ana ℥ß. Fol.
☉ri N. vj. Misc. fiat pulvis. Detur horis matutinis
in jure, pomeridianis in vino *Hispanico.*

R. Cinnab. ℥nii ℥ß. Pulv. radic. pœon. ℥j. E-
læosacch. lil. convall. ℥ij. citri ℥j. Misc. exactè. S.
Hauptstärkend Pulver auff dreymal.

R. Cinnab. ℥nii Magist. ungu. alc. perlar. ana
℥ß. Misc. fiat pulvis, dividendus in tres partes æ-
quales. S. **Pulverlein.**

R. Cran. human. strang. & sine ign. calcinat. ℥j.
Ungul. alc. Visc. quercin. ana ℥ß. Cinnab. ℥nii ℥j.
Misc. fiat pulvis. S. **Schlagpulver.**

R. Spec. diamb. diamosch. dulc. ana ℥j. Cin-
nab. ℥nii ℥ß. Sacch. ad pond. omnium. Misc. fiat
pulvis.

R. Cinnab. ℥nii rectificat. ℥j. Bezoardic. ☉lar.
ex ceraunochryso parat. ℥j. Mag. corallor. perlar.
ana ℥ij. Misc. fiat pulvis. Dosis ejus est ad grana viij.

R. Cinnab. ℥nii ℥j. In alcool redige diligenti
trituratione. Adde Magister. c. c. alc. ana ℥j perlar.
corallor. Succin. præp. ana ℥ß. Cran. human. præp.
Visc. quercin præp. ☉ l. stercor. pavon. Ol. still. suc-
cin. majoran. ana ℥j. Misc. fiat pulvis.

R.

℞. Cinnab. ꝯnii opt. rectificat. nativ. *Ungaric.*
vel *Armen.* ana Ꝟß. Smarag. oriental. præp. c. c. sine
ign. præp. corn. alc. fin. ign. præp. Visc. corylin. ana
Ꝟj. Misc. fiat pulvis, cujus dosis est à ꝯj. ad Ꝟj.

℞. Pulv. March. Ꝟij. Oss. de corde cervi Ꝟiß.
Cinnab. ꝯnii rectificat. nativ. ana Ꝟj. Misc. fiat pul-
vis. Dos is est à ꝯj. ad Ꝟj.

℞. Sacch. alb. fin. Ꝟxj. Solv. in Aq. carfunc. aur.
Ꝟj. majoran. lil. convall. ana q. f. Coque donec spa-
tulâ exceptum & quassatum volet. Radic. doronic.
lut. Officinal. Ꝟj. Visc. quercin. Ꝟij. Cran. human.
præp. Ungul. alc. præp. ana Ꝟj. Magist. perlar. coral-
lor. ana Ꝟß. Spec. diamb. diamosch. dulc. diarhod.
abb. pleresarch. ana Ꝟj. Amygdal. dulc. Ambr. incis.
Nucl. pin. incis. ana Ꝟß. Cinnab. ꝯnii Bezoard. lu-
nar. ex electro ana Ꝟß. Cortic. citri rec. incis. Ꝟß.
Conserv. fl. poëon. anthos, caryophyll. hortens.
rubro-nigr. fl. citri, primul. ver. ana Ꝟj. Fiant l. a. Ta-
bellæ pondere Ꝟß. Inaurentur in apicibus formâ
crucis. Dentur in scatula. S. Præservativ-**Zucker.**

Præterea sicuti ex Cinnabari nativa & minerali,
ita quoque ex hac Cinnabari ꝯnii Ꝟrius vivus, cur-
rens, sincerus & purus elici potest. Modum egre-
giè ostendit *Joh. Zwelferus Mantiss. Spagyric. part.*
2. cap. 7. ubi etiam *cap. 8.* ex Cinnabari ꝯnii Sulphur
ꝯnii præstantissimum, & ex eo iterum Diaphoretic-
um efficacissimum hunc in modum conficit. Cin-
nabaris ꝯnii in pulverem redacta coquatur cum
lixivio forti, ex tartaro calcinato, & calce viva, in
sartagine ferrea, horis circiter tribus, vel quousque
lixivium rubicundo imbuatur colore: tinctum de-
cantetur, aliudque superaffundatur, & coquatur:
quod tamdiu continuandum, quousque lixivium
colore rubro non amplius imbuatur. Tincturæ

omnes, dum adhuc calent, filtrentur, & in loco frigido quietè postea relinquuntur, donec pulvis rubicundus (qui verum Jnii sulphur) fundum petierit: quod segregatâ aquositate, vel lixivio, per decantationem & filtrum, sæpiusque aquâ recenti affusâ, quousque omnis salsedo ablata sit, exsiccatum zur tandem asservetur: uti & Srius vivus, qui in sartagine conspicietur, partim ex Srio Jnii , partim ex sublimato Srio originem trahens, seorsum custodiendus est.

Ex hoc Sulphure Jnii est Diaphoreticum sequens. R. Sulph. Jnii præscripti, Regul. Jnii Olar. ana zj . Hæc in pulverem subtilem redacta, probeque mixta, immittantur retortæ vitreæ: quibus superaffundantur Spir. seu Olei gris per campanam facti, vel etiam Spir. Oli dephlegmati ziii . Digerantur calore leni septimanâ circiter unâ: postea abstrahatur spiritus totus: qui tamen reafundendus & abstrahendus; & hoc vel secundâ tertiave vice repetendum est, augendo ultimò ignem, ut retorta horis decem circiter candeat. Massa in fundo relicta, & aquâ rosacâ sæpius lota, usui affervetur: cui tamen, si lubet Bezoar orient. veri & occident. ana zij . circiter admisceri possunt. Sudoriferum præstans est; hinc in morbis venenatis & malignis, ubicunque sudore proliciendo opus, cum emolumento adhibetur.

Sic pariter Cinnabaris Jnii in collo retortæ, post distillationem butyri, igne suppressionis elevata, rectificata, & ex ea secundum *Hartmannum* zur Jnii fixum concinnatum, potenter sudorem movent, ad grana v. vj. assumpta. Et Cinnabaris hæc rectificata creditur communiter basis Panacææ *Anwaldina*: dirigentia & exaltantia sunt magisteria coral-

corallorum & perlarum; habita tunc temporis est pro summo arcano; sudorem potenter movet, & infirma viscera roborat. Item $\text{R. } \odot$. fulminant. Cryftall. Hni & Cinnab. Hni rectificat ana q. s. Misc. & philosophicâ putrefactione radicaliter uniantur. Et sic in desperatissimis morbis acquiramus remedium, quod rareret Medicum deseret. In febribus malignis miranda præstat, pro pueris, ad grana tria aut quatuor, pro adultis autem ad grana octo exhibitum.

CAPUT X.

Differentiam inter Cinnabarin Minerale, seu Minium Naturale & Minium factitium atque Sandycem instituit.

NON Minium naturale, quod Cinnabaris mineralis est, sed factitium hîc intelligimus; hoc enim à priori multum distat. Causam siquidem materialem eandem utrumque non habet. Minium naturale namque metallicum est, atque ex fodinâ argentariis eruitur; factitium autem ut plurimum ex plumbo calcinato paratur; funditur nimirum plumbum, aucto que igni ut olla candeat, continuâ agitatione reducitur in cinerem, seu calcem cineream, & calx illa Hni continuâ agitatione reverberatur ulterius, ut rubescat. Ex hac ignis operatione reverberatoria acidum quoddam in flamma esse innotescit, dum Minii pondus superat Hni pondus, ex quo illud emerget; v. gr. Hni sumantur 100 lb, exurantur aridis lignis in Minium, & cum illud in Minium conversum, reperiuntur 110 lb; quaritur,

undè Minium acquisiverit $\text{f}\text{b}\times$? Hoc corpus scilicet, quod plumbum auxit in flamma, est acidi saporis, idque probat sequens mechanica. Destilla ex retorta vitrea aperto igne, de illo ipso ligno, cum quo plumbum exusseris, & exstillabit liquor acidi saporis, qui extra retortam in flammæ forma plumbum lambit, eique commiscetur & fixatur. Refunde minium in plumbum, & habebis 100 fb , ut prius, & reliquæ 10 fb ex acido ex ligno expulso. Hoc autem cum non sit de plumbi natura, cum eo non colliquatur, sed fugit in Gas. Indè decepti fuerunt Autores, statuentes hoc fal, quod *Ioh. Schroderus Pharmacop. Medico-Chymic. lib. 3. cap. 13.* etiam in plumbo aluminosum pronunciat, in plumbo fuisse per putatitiam incinerationem indè productum, cum tamen ex acido flammæ productum fuerit, & in plumbo calcinato fixatum. Minium hoc omnino dulcescit etiam, ob acidum scilicet extraneum, à flamma ignis suppeditatum, non ob Θ l alcalinum cum fr e mixtum; acidum enim ignis seu flammæ nullum Θ l alcalinum cum fr e mixtum ex Hno exhaurit, si ex Hno debet Minium elici, quod dulcescit, sed sufficit mera partium in Hno , figuræ, texturæ, nexus ac situs mutatio ab acido flammæ peracta, undè dulcedo ac rubedo. *Plumbum*, inquit *Robertus Boyle Experim. 46. de Colorib. igne solo calcinatum suppeditat istum maximè obvium pulverem rubrum, quem Minium appellamus.* Nec ex particularum inversione, levibus ablatis fr ibus, sed à solo acido, uti jam dictum, pondus est. Si enim aliqua particularum adest inversio, potius ad qualitatem, quàm quantitatem erit referenda. Quid enim corallis, ignis acori expositis dat ponderis augmentum. In his nulla levium fr um est ablatio, nulla

nota-

notabilis particularum inversio. Paratur ergo Minium ex plumbo calcinato; & hinc calx hni; Srius hni præcipitatus, crocus minii, cauda vulpis rubicundi Chymicis dicitur.

Deinde Minii naturalis pars una componens Srius est, & ex eo etiam Srius elicitur; factitium verò licet parum de Srio participet, non tamen ex eo Srius extrahi potest; siquidem Minium istud nihil aliud est, quàm plumbum, vi ignis ad rubedinem usque calcinatum & reverberatum, sicuti cerussa plumbi calx est altera, vapore aceti prolecta, ad modum, quo ex venere aut cupro vapore vini & racemorum calx cupri, viride æris extrahitur. In cujus autem plumbi calcinati reverberatione cavendum est, ne iterum fluat, alioquin in plumbum denuò convertetur. Ex cerussa, ut altera plumbi calce, per aceti vapores factâ, paratur etiam Minium. Illud nempe fit ex cerussa in patina super ignem locata & usta, quæ rudiculâ continuò agitatur, donec colorem Minii acquisiverit. Ad colorem rubrum inducendum eo pictores utuntur; hinc etiam Cinnabaris, *σάνδρα*; aliis *φύκον*, ab *Hebraico* phuk, quod stibium notat; undè *Latinum* fucus; *Plinio* sandyce; *Vitruvio* sandaracha; Cinnaber, or Red-Lead Anglis dicitur. In medicina quoque ejus usus est haud rarus; quod Unguentum Medicamentosum, & emplastra duo egregia apud *Hadr. Mynsichtium Armat. Medico-Chymic. sect. 35. & 36.* quorum unum dicitur Minium coctum, alterum verò emplastrum arthriticum, testantur.

Quando igitur ex Minio extrahi Srium legimus non factitium & artificiale hoc, sed minerale, à *Dioscoride* descriptum, est intelligendum. Quòd enim Minium vocat *Dioscorides*, potest intelligi de
Cin-

Cinnabari illa minerali, non de Minio illo, quod vi ignis potius in vitrum vel plumbum reducitur, nunquam verò in Sorium vertitur, nisi alio methodo, quam quæ à veteribus tradita est, procedatur: quos inde constat parum in rerum metallicarum cognitione ac præparationibus fuisse versatos, quorum in hac re ignorantiam satis superque testatur Sorii conservandi ratio, quam docent: cum dicunt, vitreis vasculis, plumbeis aut stanneis excipi & custodiri hunc debere: ut qui alioquin vasa alia omnia excedat: cum tamen nihil magis voret, quam metalla in duo superius commemorata, terrena vasa ne minimum quidem arrodens; undè eos inscitè de illo loquutos esse veteres, & citra experientiam, videre est. Vid. *Petr. Andr. Matthiolus comm. in lib. 5. Dioscor. c. 70.* & *Joseph. Quercet. Terr. graviss. cap. affect. c. 33.*

Tandem, quod manifestissimum est, in Minio naturali argenti vivi striæ scintillant; in factitio verò hæc absunt, nec istud in Sorium mutatur, & color saltem rubicundus est. Erit ergò inter utrumque differentia conspicua.

Deinde à Minio naturali, seu Cinnabari minerali differt etiam Sandyx, quemadmodum etiam hic multum à Minio factitio distare videtur, quamvis ob eximiam suam rubedinem *Serapio* Minium illum nuncupaverit. Vox hæc æquivoca est; mox enim olus agreste, mox terram rubeam, mox auripigmentum, &c. significat. Cerussam ustam, donec rufescat, instar sandarachæ propriè sandycem appellat *Matth. Martini. Lexic. Philologic. pag. 3358.* Hæc enim cerussa, inquit *Plinius hist. nat. lib. 35. c. 6.* Si torreatur aqua parte rubricâ admistâ sandycem facit. Quamquam animadvertimus, *Virgilium Eclog. 4.* existimasse herbam eum esse illo versu:

Spon-

Sponte sua sandyx pascentes vestiet agnos.

Sic sanè & *Seruis in Notis ad Eclog.* 4. per sandycem intelligit herbam, de qua sandycinus tingitur color; quam varanam rustici dicunt. *Turneb. l. 15. c. 20.* Hujus herbæ apud *Plinium* peculiaris laus est, quod fatigato Venere corpori succurrat. In Insula maris rubri nasci dicitur. Videtur autem *Plinius Virgilio* assentiri, quod herba sit; & ut verum fateamur, est concinnior sententia, agnos inter pasendum, ejus herbæ, quam comedunt, succo colorari. Contrà verò tendunt Grammatici recentiores; nec contemnendi; censent enim sandycem esse colorem è sandaracha & rubrica temperatum; quod & *Plinius* retulit. Itaque nihil afferunt, cur contemni authoritas *Plinii* debeat; quæ etsi confirmanda non est ullo testimonio, indebitus tamen, & non necessarius produceretur testis, ut hoc *Plinium* non esse commentum intelligant. Sic enim scribit *Hesichius*: Σάνδυξ δένδρον θαμνώδες ἔ τὸ ἀνδρῶν χροιάν ἔχει κόκκινον ἐμφερῆ, ὡς σωσίβιος. Videtur etiam de herba loquutus potius, quàm de pigmento *Gratinus*, cum cecinit:

Interdum Lybico siccantur sandyce pinnae.

Quasi ea stirps in *Libya* proveniat: nisi, si quis censeat metallum illic fuisse, aut officinam, quando in facitiis pigmentis erat. Sed illud alterum de planta verius crediderimus in *Gratio*, ut & in *Vopisco*, cujus hæc verba sunt in *Probo*. Dicitur enim sandyx Indica talem purpuram facere, sicuretur. Herbam esse negat *Brodæus Miscell. l. cap. 5.* nec scio, inquit an vocabuli sandycis olim cum scandicis affinitas utrique (*Plinio & Virgilio*) aliud agniti fraudi fuerit. Judicium etiam istud *Plinii* doctis non placet. Quanvis enim pecoris

coris *Virgilius Eclog. 4.* in eo verſu meminerit, herbis veſcentis; non propterea tamen ſandyſis color ad herbam referendus eſt, nec magis quàm muricis in carmine adiuncto:

Ipſe ſed in pratis aries jam ſuave rubenti

Murice, jam croceo mutabit veller a luto.

Eſt ergò ſandyx coloris, non herbæ genus, quod aliqui ex ceruſſa & rubrica; aliqui ex ſandaracha & ceruſſa; aliqui ex rubrica & ſandaracha; aliqui verò ex ſola ceruſſa factum putant. Caterum *Virgiliani* verſus hic ſenſus eſt: Ovium paſcentium lanæ ſponte ſuâ egregiis coloribus imbuentur, ut novâ tincturâ opus non ſit. De hoc ergò ſandyce *Georgius Agricola lib. 9. de natura foſſil. cap. 19.* rectè ſic ſcripſit: *Ea, quam Græcorum alii σάνδύριον, & Plinius eos ſequuntur, ſandycem appellant, alii φύρον, quòd ſimilitudinem gerat ſpeciemque fuci. Vitruvius ſandaracham, quod ei colore ſit ſimilis, conficitur hoc modo: Patina cava in prunas imponitur, inque eam ceruſſa friata conjicitur, que rudiculis agitatur, uſque dum traxerit ruſum ſandarachæ colorem. Idem: Sandyx Menninge 1 non colore, ſed conſiciendi ratione differt à Minio ſecundario. Videtur in voce eſſe rubedinis ſignificatio. Confer *Comm Petr. Andr. Matthioli in lib 5. Dioſcorid. cap. 63.* Sandycem jodocus *Willichius ſchöl. in Eclog 4.* *Virgili* nominat Germanicè *Sammet in roth & berggroth* A ſandyce fit ſandyſinus, σάνδύρινος: ut color ſandyſinus, qui eſt flammeus.*

Cùm ergò ſandyx non ſit quippiam minerale, ſed factitium coloris rubicundi genus, nec ex eo eliciatur *Œrius*, nec ejus micas coruſcantes habeat, nec in illud mutetur, multum à Minio naturali fanè differt.

C A-

CAPIT. XI.

*Differentiam inter Cinnabarin Mineralem, seu
Minium Naturale & Sandaracham ac
Auripigmentum examinat.*

DE sandaracha & auripigmento diversa admodum est non Philologorum solum, sed Medicorum etiam, Physicorum Chymicorumque sententia. Sandarachæ, inquit *Plinius hist. nat. lib. 34. cap. 18. propemodum dicta natura est. Invenitur autem & in aurariis, & in argentariis metallis, melior, quò magis rufa, & quò magis vivus redolens ac pura friabilisque. Valet purgare, sistere, excalfacere, perrodere, &c.* Sandaracham *Idem etiam lib. 35. c. 6. hist. nat. adulterinam inducit, & ex cerussa factam, non in fornace coctam, cujus color flammeus est; hinc etiam Virruvius Architectur. lib. 7. cap. 12. cerussam, cum in fornace coquitur, mutato colore ad ignem incendii, sandaracham fieri scribit. Id autem incendio facto ex casu didicerunt homines: & ea meliorem usum præstat, quàm quæ de metallis per se natâ foditur. Indè conijcere licet, duplicem esse sandaracham, metallicam & factitiam. Et ab hac voce sandaracha derivatur etiam adjectivum sandarachinus, a, um. Apud *Navinum* color sandarachinus legitur, & merulæ ore sandarachino meminit *Festus*. Est etiam aliud adjectivum sandarachatus, remque significat, cui Sandaracha est admixta. Sic sulphur vivum apud *Plinium hist. nat. lib. 35. cap. 15. lentes tollit in palpebris, aceto sandarachato admixto. Apud Festum & Verrinum etiam sandaraca & sandaracum vocatur, Germanis reusch-*
gelb/*

gelb / oder Rosgelb / Berggröthe / rother Schwefel /
Feuerschwefel / roth Opyment dicitur.

Sandaracum *Verrius* genus esse coloris putat, quod *Græci* sandycem appellant. Est ergo sandaracha succus quidam concretus, ad satietatem rufus, aut paruum subluteus, magnam cognationem habens cum auripigmento; quod ἀγορευμὸν vel gleba, vel pulvis est: plerumque fur olet per se, magis tamen id olet trita, maxime usta, sicuti videre licet ex *Georg. Agricola in Bermanno c. 31. & 33.* ubi & ipsam ab arsenico distinguit. Sandaracā, ut porro *Idem lib. 3. de natur. fossil. cap. 23.* asserit, utuntur pictores, utuntur tornatores, cum circum vascula lineas ducunt, utuntur Medici, quod vim habeat urendi; sed liquoribus resinisque temperata, multis morbis medetur; mulso quidem purulentæ exsecrationi: resina suspiriis: melle raucitatis, si lingatur & devoretur: resina veteri tussi, si accensæ vapor per fistulam in os trahatur. Verum non uno sensu dicitur. Indè *idem Agricola in Rer. Metallic. Interpretat.* sic scribit: Sandaraca vera, **Neuschgeel** / oder **Rosgeel**. Nam Itali colorem rubrum vocant rossum. Sic *Fridericus Imperator* dictus est ab eis *Barbarossa*, quia rubram habebat barbam. Sandaraca non vera in metallis reperta, **Berggröth**. Sandaraca factitia apud *Vitruvium* idem quod sandyx. Sic enim *Vitruvius Architectur l. 7. c. 12. ait*: Cerussa in fornace coquitur, mutato colore ad ignis incendium, efficitur sandaracha. Id autem incendio factò ex casu didicerunt homines; & ea multò meliorem usum præstat, quàm quæ de metallis per se nata foditur. Ergò duplicem agnoscit sandaracham. Et idè *Philander comm. in hoc cap. fossitiam sandaracam* ait à vulgo arsenicum rubrum vocari: & annotat, non sine
ma-

magna omnium confusione à *Dioscoride* & *Galeno* sandycem appellari; quemadmodum etiam non sine parva confusione *Arabes*, aut potius eorum Interpretes sandaracham nostrum vernicem appellant, cum illa medicamentum sit exitiale, is verò salubris, gummi scilicet juniperi, quo tuso liniuntur chartæ, ne bibulæ fiant; dicitur aliàs vernix, quasi veris ros; vere siquidem gummi potissimum gignitur, & ætate perficitur. Est & vernicis factitii genus, quo pictores colores illuminant, id est, quo coloribus lucem tribuunt. Ille ex gummi juniperi pulvisculo, aloe & oleo nucum juglandium aut lini paratur. Ita sandaracha in libris *Mauritanorum*, apud quos sandarax dicitur, juniperi erit gummi, in Græcorum verò libris venenum, ut quæ pota alvum & intestina cum insigni erosione excruciat. Et idè quoque *Georgius Agricola* in *Bermano* cap. 31. ait: *Arabes sandaracam cum arsenico confundunt: nec Medici solum, sed & Chymista; appellant enim arsenicum rubrum, quod vos modo sandaracam: luteum, quod auripigmentum.* Sicut autem *Latinis* dicitur sandaracha & sandaraca, ita *Græcis* etiam *σανδαράχη* & *σανδαράκη*. Nomen forsan ducitur à sandyce ob rubri coloris similitudinem. Finis autem vocis esse videtur ex ערקו quod *Arabibus* sandaraca. Iisdem ערקו sudare, סבר autem sustentare, ex *Hebr.* סער. Vid. *Theaur. Latin. Ling. Stephani* p. 1285. & *Lexic. Philologic. Matth. Martini* p. 3356. Sandaracham hanc duplicem facit *Martinus Rulandus Lexic. Chymic.* pag. 89. & 90. nativam nimirum & factitiam. Nativam *ros gelb / oder reusch gelb* iterum duplicem agnoscit (1.) nostram, quæ est illa *Plinii* & *Theophrasti*, cum pulvis sit & reperiat in fodinis argentariis. (2.) illam

G *Dioscoro*

Dioscoridis, quæ sulphuris virus redolet, quam nondum invenit. Factitiam, *Mennige* / apud Chymistas reperiri dicit, cujus speciem pro Minio nostro adulterino habet, quod jam fit ex plumbo, & quod ex cerussa fit, juxta *Varruvium*, quod *Dioscorides* sandycem vocat. Hisce duabus speciebus, pag. 421. duas adhuc addit, (1) imperfectè coctam, *bleiche Mennige* / & (2) nativam cum auripigmento mixtam, *ros gelb mit operment vermischt*. Sandaracam ergò nativam hîc metallicum quoddam constituit, quam etiam arsenicum & auripigmentum rubeum, naturâ magis excoctum, *rother Schwefel* / *Feuer schwefel* / *roth Operment* / in secundo gradu caliditatis & siccitatis dicit, sed non est argentum rubrum rude.

Auripigmentum coloris genus est, quod in Syria inventitur in summa tellure. De eo *Isidorus lib. 19. cap. 17.* ita scribit: *Arsenicum*, quod Latini, ob auri colorem, auripigmentum vocant, colligitur in Ponto ex auraria materia, ubi etiam sandaracha. Optimum est, quod in auri colorem transit, purum & fissile, gracili venarum discursu. Quòd verò pallidius aut sandaracha simile est, deterius judicatur. Est & tertium genus squamosum, quo miscetur aureus color. Pigmentum in hac voce erit color, quo pingitur. Auripigmentum Latinis; harnech Arabibus; arsenicum Græcis, item auripigmentum ἀργυρίων, χρωμαλίον, φιλωθρον, arsenicum luteum, *golt gelb Operment* / *Hüttenrauch* dicitur. Quòd pariter duplex statuit *Martinus Rulandus Lexic. Chymic. p. 89. & 90.* nativum, vel factitium. Nativum est duplex. (1) Fissile seu scissile; idque iterum triplex, (1) coloris aurei, idque optimum, (2) pallidius, sandaracæ simile, deterius. Utraque hæc species squamosa

mosa est, atque in laminas dividitur. (3.) Quando aureus color miscetur sandaracæ, illud fissile, siccum purumque est, gracili venarum discurfu. (II) glebosum effigie glandis, pallidum, sandaracam colore imitatur. De hisce duobus, de fissili scilicet & gleboso *Dioscorides lib. 5. cap. 80.* agit, & illorum adustionem in testa, & quam vim habeant, docet. Estque calidum & siccum in quarto gradu, sive fissile, sive glebosum: citrinum tamen auripigmentum *Avicenna* calidum & siccum in tertio gradu dicit. Factitium Chymistis duplex est, album, cuius *Avicenna* meminit, & flavum. Et hæc duo factitia arsenici nomen solum retinent, arteque fieri ex sulphure & argento vivo queunt.

Nativum hoc auripigmentum in iisdem fodinis metallicis reperitur, in quibus nascitur sandaraca, ut *Dioscorides l. 5. c. 80.* docet. Est crustosum, aureo colore micans. Estque affine quoddam æri, ex simili materia & odore. Estque sterquilinum terrestre, ut ita dicamus, in cavernis terræ natum, quod per longam decoctionem transit in substantiam auripigmenti. Hujus altera species fissilis est in squamas, qualis in *Mysia Helesponti* nascitur. Altera est pallida glebosa, glandis effigie, colore imitatur sandaracam, quæ defertur ex *Ponto* in *Cappadocia*. Nativum auripigmentum *Arabes* speculari lapidi similem esse dicunt, ad crustas scilicet respicienttes. Verùm lapis specularis ipsam pinguedinem non habet. Miscent autem iidem *Arabes* sandaracam cum arsenico, & confundunt, atque uno nomine, hoc scilicet arsenico, utrumque, sandaracham & auripigmentum censent, solo verò colore distinguunt: nec Medici solum, sed & Chymistæ, appellant enim arsenicum rubrum, quod nos modò sandaracam: &

arsenicum luteum, quod nos auripigmentum dicimus. Album quoque arsenicum habet *Avicenna*, verum album cum nunquam reperiatur fossile, *Avicenna* videtur ad alterum forsitan genus, factitium nimirum respexisse; quorum unum luteum, alterum album est, quæ Chymistæ conficiunt, & hodiè solo nomine arsenici appellantur. De hisce speciebus omnibus eleganter scripserunt *Serapio lib. agg. cap. Harnech*, & *Avicenna lib. 2. tr. 2. cap. de Arsenic.* ubi de bonitate & malitia arsenici multa traduntur. Nam sublimatum, quod aliàs Θ I arsenicale appellatur, interficit. Et album ex illis per se interficit. Venena sunt, ut docet *Dioscorid. lib. 6. c. 29.*

Cum igitur sandaracha sit metallicum quid, & terra purpurea, reperiaturque in iisdem metallis, in quibus auripigmentum est: nativum, hæc etiam auripigmenti species venit censenda, per omnia illi similis, odore & substantiâ, & viribus, excepto colore, sandaracha enim rubrum & cinnabarinum, vel etiam minus rufum, & subluteum colorem habet; auripigmentum verò citrino est colore. Ex hoc auripigmento sandaracum, quod vulgo hodiè venale prostat, paratur. Illud nimirum in ollam, cujus os obturatum, conjicitur, & quinque horis in furno coquitur; tum enim sandaracæ colorem insignem acquirit. Pictores & tornatores ejus usum sibi vendicant ad pingendum. Confer. *Albarus Alonsus Barba lib. de Metall. & Mineral. part. 1. cap. 11.*

Ex eadem esse materia arsenicum, quâ sandaraca dicit *Plinius hist. nat. lib. 34. cap. 18.* per arsenicum intelligens auripigmentum. Discernere student Alchymistæ arsenicum, hoc auripigmentum & sandaracam: verum errant. Unum enim & idem sunt,

&c

& fiunt ex sulphure & argento vivo debili à natura. Et, ut paucis dicamus: sandaraca est terra metallica, rubea, seu purpurea, seu ignea, &ris virus redolens. Inter auripigmentum interdum rubræ, seu flammæ glebæ reperiuntur. Et si acutè quis consideraret, inveniret forsitan veram in auripigmento illo sandaracam. Sandaracam in aurariis & argentariis metallis scribit inveniri *Plinius l. c.* quæ rufa sit, quæ virus redoleat, quæ pura & friabilis: jam tale quippiam in multis *Germaniæ* fodinis reperitur non rarè, sed &ris virus non redolet, ut vult *Dioscorides lib. 5. cap. 81.* estque quasi arenula, & *Theophrastus*, nî fallimur, scribit, auripigmentum & sandaracam esse arenam seu pulverem. Et possit hæc nostra dici sandaraca, propter similitudinem coloris, more *Vitruvii*, qui sandaracam etiam id dicit, quod fit ex cerussa; id quod *Dioscorides* vocat sandycem. Sandyx autem, secundum *Plinium*, aliter fit, ut & Minium nostrum adulterinum factitium ex plumbo, species est factitiæ sandaracæ. Deindè hæc nostra sandaraca dici possit sandaraca *Plinii*, quæ in fodinis aurariis & argentariis reperitur. Tertio nostra sandaraca possit dici sandaraca *Theophrasti*, quia arenula est. An verò habeat virtutes, quas tribuit *Theophrastus* sandaracæ suæ, nempè quòd coeat cum auripigmento, nescimus. Color forsitan bonus ex illa fieret, si quis periculum faceret. Illam *Dioscoridis*, quæ &ris virus redolet, haud credimus reperiri in nostris *Germaniæ* fodinis, & distant longè nostra & illa *Dioscoridis* sandaraca. Errare quoque maximè videntur, qui sandaracam gummi esse credunt. Imò etiam omnes *Officinæ* errant, pro sandaraca, vera metallica, gummi seu resinam juniperi habentes. Est & illa

calida siccaque secundo gradu. Credimus autem errorem hinc ortum, quòd *Arabes* sandaracem, seu vernicem resinam seu gummi juniperi simpliciter dicant, & sandaracam illud metallicum, rubrum auripigmentum, auripigmenti illam speciem dixerint. Contrà *Græci* hoc metallicum ignei coloris vocarunt sandaracam. Hinc cum audivere indocti, & legerunt apud *Græcos* sandaracam, intellexere mox secundum *Arabes* resinam juniperi, cum metallicum hoc intelligere deberent. Porro, quoniam resina illa juniperi sandarax & vernix dicitur apud *Arabes*, uno error alterum traxit. Quidam indocti mox factitiū hoc, quod vocamus *Bernitz* / oder *Bernisch* / quo utuntur pictores & alii artifices, quod fit ex oleo lini & gummi hoc, habuere pro vera sandaraca metallica; ut si scriberes: *℞. Sandaracam*, illi intellexerunt secundum *Arabes*: *℞. Gummi*, vel resinam juniperi, aut vernicem illum artificialem, cum metallicum hoc significatur. In *Germania* nostræ officinis admodum rarò reperitur sandaracha metallica. *Græci* propterea habent suam sandaracam metallicam; *Arabes* autem gummi juniperi. Alia ergò sandaraca est *Græcis*, alia *Arabibus*. Et sandaraca hæc metallica semper de auripigmento rubro intelligitur. *Vid. Serapio lib. Agg. cap. Harnech, & Avicenna lib. 2. tr. 2. cap. de Arsenic.* Sandaracam hanc nativam in Insula rubri maris *Topazo* nasci, sed inde ad nos non pervehi scribit *Plinius hist. nat. lib. 35. cap. 6.*

Quoniam verò sandaracha, vel sandarax, & vernix, gummi juniperi promiscuè ac indifferenter in formulis medicamentorum usurpantur, jam tutò & absque periculo vocabulum gummi juniperi inferere licet, sandaracæ verò non ita; cum *Arabes*,
ubi

ubi mentionem faciunt sandaracæ, gummi juniperi, vel vernicem in suis formulis intelligi velint. *Græci* autem contrà, cùm non modo dictum gummi, sed auripigmentum, præsentissimum venenum, suis compositionibus immisceant. Ne ergò error committatur, tutius est impostherum, gummi juniperi semper gummi juniperi, & auripigmentum semper auripigmentum scribere.

Ab his ergò sandaraca nimirum & auripigmento, multum Cinnabaris nostra mineralis differt. Generantur quidem ista æque ac Cinnabaris mineralis in fodinis argentariis & aurariis ex *Œrio* & *Œre*. Verùm principia hæc, ut in Cinnabari minerali, non sunt in illis temperata; *Œur* *Œrium* superat, atque lithargyrium illis admiscetur. Præterea *Œur* quoque in illis non solaris, sed arsenicalis naturæ est: nec ullæ micæ argenti vivi scintillantes in iis reperiuntur, nulloque modo illis in *Œrium* reductio adscribi potest. Ex Minio naturali contrà, five rudi, five elaborato argentum vivum conficitur, ut *Plinius* etiam *lib. 33. cap. 7. histor. nat.* annotavit; quod ex sandaracha & auripigmento nullo modo fieri potest; dum enim Minii vena lavatur, ut postea teratur, statim atque humorem hauserit, pars ipsius in *Œrium* mutatur; quod *Georg. Agricola de Re Metall. dialog. pag. 450. & seq.* se expertum esse testatur; rursus hoc siccatum atque contritum ad colorem

redit.

CAPUT XII.

Differentiam inter Cinnabarin Mineralem, seu Minium Naturale & Rubricam Sinopicam atque fabrilem adducit.

Magna fanè differentia erit inter Cinnabarin mineralem, seu Minium naturale & rubricam *Sinopicam* atque fabrilem, licet hæc etiam Minium *Sinopicum*, $\mu\iota\delta\lambda\textcircled{C}$ $\Sigma\iota\nu\omicron\pi\iota\upsilon\acute{\nu}$ vocetur; *Sinopis* enim, à *Sinope* urbe ita dicta, miltum & $\mu\iota\delta\lambda\textcircled{C}$ rubricam significat. *Sinopis* verò rubricæ genus est; quæ *Sinopica* rubrica terra quoque rubra dicitur, qua utuntur Carpentarii. Et sic *Sinopis* color quidam nativus, seu rubrica dicitur, quæ primò apud *Sinopen* inventa est, de qua *Plinius hist. nat. l. 35. c. 6.* scripsit. Hinc *Sinopicus* adjectivum. Rubricam eam *Sinopicam* appellavit *Vitruvius Architectur. l. 7. c. 7.* de qua *Strabo lib. 12.* sic scribit: *In Cappadocia nascitur ea, quæ Sinopica rubrica dicitur, omnium optima, quæ cum Iberica decertat. Idcirco Sinopica vocatur, quod eam mercatores eò deferrebant, priusquam Ephesiorum emporium tam celebre esset.* Est autem *Sinope*, teste *Ptolomeo*, *Asiae minoris* urbs in *Paphlagonia*, ad *Pontum Euxinum* sita. Vid. *Lexic. Philologic. Ambros. Calepini & Matth. Martini p. 3651.*

Rubrica autem hæc non solùm ex *Sinope*, *Cappadociæ* urbe, undè nomen invenit, importabatur, sed etiam alibi, nimirum in *Lemno*, *Africa*, *Agypto*, *Balearibus* insulis, imò in ipsa *Germania*, cum in propriis suis venis, tum in aurariis, argentariis, ærariis ferrariisque metallis, calore terræ aut solis
nata,

nata, reperiebatur, & *Sinopica*, reliquis præferebatur. Dicitur aliàs etiam *lepnia*, *Arabibus* Mogar, five *Magra*, *Hispanis* *Almagra*, *Latinis* *Sinopida*.

Eam eligit *Dioscorides* lib. 5. cap. 71. quæ gravis, densa, jecinoris colore, non calculosa, sibi concolor, & copiose, cum diluitur, se diffundens. Deindè docet etiam *Dioscorides*, quo in loco effodiatur, & unde cognomentum habeat: nempe, uti dictum, à *Sinope* urbe, in qua vendebatur olim, vel per quam ferebatur. Inventa primum in *Ponto*, ut refert *Plinius* l. 35. c. 6. *hist. nat.* Talis rubrica *Sinopica* glebarum modo è *Byzantio* adfertur *Venetas*, quamvis rarò: interdum ex eadem urbe adferuntur pastilli, coloris ferè fulvi, literis *Turcicis* signati, quos ob id *Materialistæ* terra mfigillatam appellant. Sic olim *Lemnia* terra imagine capræ signabatur, quoniam illi admiscebatur sanguis hircinus, quo se *Galenus* contulit, ut videret quantû illi terræ sanguinis hircini admisceretur. Dicebantur autem illi pastilli signati sphragida ægos, sigillum capræ. Certè *Lemnius* Insula, in qua fodiebatur illa terra, non longè abest à *Toracia*, & in eam *Turca* imperium etiam habet; quare faciliè *Byzantium* portari possit; quòd si color talium pastillorum, qui adferuntur è *Byzantio*, minùs quàm debet, rubricæ respondet, causa forsitan est, quòd, cum terra diluitur, ut in pastillos cogatur, non nihil mutetur. Deindè jam profundius foditur, atque ita minus calore aduritur.

Ad pestem curandam tales pastillos *Turca* magni æstimant. Maximam etiam vim pestis curandæ *Arabes* adscribunt glebæ *Armeniaca*, ut videre quoque apud *Galenum* est, qui eam pallidam tradit. Illa sanè non multum terræ huic sigillatæ dissimilis est, nisi quòd *Armeniaca* terræ sigillum nusquam

impressum legatur. Terra autem ista in pastillos redacta, literisq; *Turcicis* signata, an sit rubrica *Sinopica* diluta, an terra *Lemnia*, an *Armeniaca*, non magni referre putamus, cum eisdem vires omnium talium habeat. *Byzantii* inquirendum esset, an è *Lemno*, an ex *Armenia* advcheretur, an è *Sinope*, in *Thraciam* deportaretur. Olim hoc genus rubricæ peculiare proculdubio fuit, hodiè verò propter *Turcarum* rabiem non adeò adfertur. Cæterum *Sinopidis* illius *Plinius* l.c. tres facit species, rubram, minus rubentem, & inter has mediam. Confer. *Serapio lib. Agg. cap. Mezged*, ubi & species ejus enumerantur, & *Paulus Aegineta l. 7. de Rubric. Sinopic.*

Rubricæ hujus species est, sicuti diximus, *Lemnia* terra, *Lemnium* minium, colore minio proximum, item minii gleba. Dicitur autem *Lemnia* terra, quia ex *Lemno* adferebatur. Terram sigillatam & lutum sigillatum *Avicenna* dixit, quia à Sacerdotibus *Diana* signabatur imagine *Diana*, in cujus tutela erat: vel capræ, quæ caprino sanguine miscebatur; undè & sphragida ægos, id est, sigillum capræ nominabant. Huc se *Galenus* contulit, ut videret quantum hircini sanguinis illi terræ admisceretur, ut inde conjiceret, quæ illi vis inesset, & quare tam magni ac mirabilis effectus in medelis esset.

Nos veram terram *Lemniam* vix, ut credimus, habemus, propter *Turca* rabiem, qui imperium in *Lemnum* habet, licèt illinc in *Thraciam* & *Byzantium* facilè portari possit. Pro illa quidam hodiè cretâ sigulinâ signatâ utuntur. Circulatores nonnulli nequam fingunt, in *Italia* se de profapia esse divi, nescimus, cujus *Pauli*, & hominibus fictitium quiddam vendunt pro *Lemnia* terra contra venena

per-

perniciosa pro antidoto. Ejus terræ fodinas *Turcarum* Imperator nunc tenet; & misit sæpè cum Legatis *Germanorum* Imperatori pro magno secreto, cum adversus venena & pestem præfens sit antidotum. Eam nasci tradit *Dioscorides l. 5. cap. 13.* in *Lemno*, in cuniculoso specu, palustri loco. Idem & alii testantur, in quibusdam nimirum montibus *Lemni*, aut circa radices montium, præcipuè circa illum montem, in quem delapsus *Vulcanus* teste *Galeno*. Primum, dicit illam effossam in speluncis *Plinius hist. nat. lib. 35. cap. 6.* quæ saxis adhæferit, excellentem; & quòd glebis suis color extra sit maculosus. Vid. & *Serapio lib. Agg. Theumacens. Paulus Aegineta & Avicenna de terr. sigillat. Nicander in Theriac. inter antidota contra morsus lethales.* Hanc calcem odoriferam, & terram argentariam & *Saracenicam* vocat *Platearius*. Pro terra *Lemnia* nunc vendi cretam figulinam signatam nos jam diximus; & faciliè terram *Lemniam* ex creta sophisticari ipse *Platearius* monet. Terram hanc *Lemniam* colore Minio esse proximam dicit *Plinius l. c.* Omnes verò pastilli, qui de *Lemnia* terra debuerunt esse, subpallidi aliquantum fuerunt, propter dilutionem forsitan terræ. Deindè, quòd profundius jam fodiat, atque ita minus calore aduratur. Quoniam verò Deus homines ex terra, & quidem rufa creavit: contrà homo in terram solvitur, & terra illi contra venena & morbos gravissimos pro antidoto est, illam ipsam terram *Lemniam* in temperamento maximè humanæ naturæ conformem esse, faciliè nobis est conjicere. Et hæc terra *Lemnia* palmam omnibus præripit, quæ *Constantinopoli* ad nos pervenit. Hujus in locum subit solis axungia in cordis affectibus, vel axungia lunæ in capitis mor-

bis

bis. Usus hujus præcipuus est in peste, febribus malignis, diarrhœa, dysenteria, morfibus animalium venenatorum.

Et hæc fuit rubrica nativa & fossilis, quæ *Sinopica* & terra *Lemnia* dicitur; hanc excipit fabrilis; quæ etiam duplex; utraque *Germanis* dicitur *Rösel* / *Röselstein* / wie die Zimmerleute und Steinmetzen gebrauchen; à Græcis $\mu\lambda\lambda\omicron$ & $\tau\epsilon\lambda\lambda\omicron\nu\iota\kappa\eta$ appellatur. Est enim alia nativa, alia factitia. Nativa *Germanis* propriè dicitur *Berg-rösel*. In multis *Germanie* fodinis metallicis ad flumina potissimum reperitur, ubi calore solis aut terræ exuritur & degenerat; quæ cum nimium aduritur, fit illa indurata. Nativam gigni in *Iberia* testatur *Dioscorides lib. 5. cap. 73.* verius occidentem, ochrâ exustâ & degenerante in rubricam. De eadem nativa scribit *Plinius lib. 35. cap. 6. hist. nat.* quod in ferrariis metallis reperitur. Hujus autem iterum aliquot species habemus. Quædam invenitur marmorosa ad fodinas in valle; quædam contra insignis, quæ etiam picturis apta, ut *Plinius l. c.* scribit de illa, quæ in ferrariis metallis reperitur.

Deindè factitia est rubrica fabrilis, *Germanis* *Braunstein* dicta, quæ fit ex ochra usta, ut cum *Theophrasto* & *Dioscoride Georgius Agricola lib. 3. de ortu & caus. subterr. pag. 40.* & *Cæsius de Mineral. lib. 2. sect. 13. cap. 2.* testantur. Negligentiâ verò quædam *Plinius l. c.* hoc invertit, rubricam scilicet fieri ex ochra. Ochram nimirum ex rubrica fieri dicit exusta in ollis novis luto circumlitis. Sed contrarium est verum. Et natura etiam hoc ipsum testatur. Invenitur siquidem ad flumina ochra semifacta rubrica, quæ fieri ochra incipiat. Metamorphosis sanè egregia! Ars à natura fingere didicit ex ochra

ochr
ex ru
est c
natio
rides
& Fe
unar
Lem
fabri
brica
fang
mun
rit.
A
lami
cit r
est,
zoic
cam
Olat
E
min
pica
fre
rubi

ochra rubricam colore, & non, ut existimat *Plinius* ex rubrica ochram. Factitia rubrica optima fabris est commendanda. Friabilem, non marmoream, natione *Aegyptiacam*, aut *Carthaginensem* *Dioscorides* laudat. Ufus ratione *Fallopins tr. de Metall. & Fossil. cap. 38.* rubricam in tres distinxit species, unam, quâ Medici utuntur, & est *Sinopica* & terra *Lemnia*; altera, quâ utuntur fullones; tertiam, quâ fabri lignarii, & Medici aliquando; pollet enim rubrica fabrilis adstringendi, reprimendi & fluxum sanguinis sistendi facultate; undè & vulgus communiter in dysenteria curatione sibi levamen quaerit.

Ad hanc spectat etiam rubrica laminata, seu in laminas scissilis, quæ non nisi madefacta lineas ducit rubicundas, & fabris lignariis in *Anglia* in usu est, cujus meminit *Gualt. Charleton. Onomastic. zoic. & lib. de fossil. gener. pag. 219.* ubi simul rubricam ex *Insulis Faeroensibus* allatam adducit, de qua *Olaus wormius in Museo suo pag. 4.* jam scripsit.

Ex quibus dictis differentia inter Cinnabarin mineralem, seu Minium naturale & rubricam *Sinopicam* atque fabrillem sole ipso clarior erit. Utraque ære quidem scatet, de Mercurio tamen nihil participat; rubrum etiam utraque habet colorem, nullis autem striis argenteis, vel aureis splendentibus gaudet, nec ulla utriusque in

Mercurium transmutationis

spes est.

CAPUT XIII.

Differentiam inter Cinnabarin Mineralem & Argentum rude rubeum, Cuprum & Electrum ventilat.

Metalla & mineralia licet sint Cinnabaris nativa, argentum rude rubri coloris, cuprum & electrum, causis materialibus & colore aliqualem inter se affinitatem habeant, si tamen doctè & perspectè eorum naturam indagemus, discrepare non parum videbuntur. Quæ enim Cinnabaris mineralis vera sit natura, partim jam dictum est, & adhuc dicitur. Primum, à quo Cinnabaris Mineralis differt, est argentum rude rubeumque. Prima namque species argenti rudis coloris est rubei, *Germanis roth gilden Erz* dicta. Apparet carbunculi esse genus. Verùm carbunculus refulget acrius, hoc verò argentum rude rubeum languidius. In fodinis autem reperitur, item in vallis, vel aliis etiam in locis, idque variis modis: præsertim tamen triplici modo. Primum in nigrore quodam lucet: deindè veluti scintillæ quædam saxi aliquod genus ejus amplectuntur. Tertiò solidæ ipsius massæ ad saxa adhærescunt: idque interdum simpliciter, aut simplici modo. Contrà interdum pro altera sui parte, quæ prominet in mucronem quasi pyramidalem, seu turbinatum, materiam aliam, quam vena continet, amplectitur: idque in forma quadrata, in modum tessera: interdum in forma sexangulari, ut adamas: frequentissimè constat pluribus & inæqualibus angulis, ut iris. Ita natura Geometriam exercuit sub terræ visceribus mirabili officio.

ficio. Postremò idem argentum rude rubeum, cœruleo conspersum, pulcherrimè reperitur, ita ut natura ipsa defessa videatur in perficiendis metallis se recreasse & oblectasse talibus coloribus, quos ars summo conatu non possit assequi. Hæc species fuit prorsus, ut aliæ ferè omnes, incognita *Dioscoridi*, *Plinio*, imò cunctis veteribus, nisi *Theophrastus* de primo illo genere sic loquutus esset. Gemma alia est colore prunis assimilis. Hæc parum amittit de suo pondere, dum excoquitur, ut sciunt illi Cyclopes, metallorum coctores. Deindè notandum & hoc, quòd ex illo genere conficiatur nobilis color in picturis. Possèt habere etiam in medicina locum, si quis tentaret. Hoc quidam *sandaracham* falsissimè credunt.

Præterea est etiam argentum rude purpureum, quod quoque genus aliquod argenti rudis audit, à *Germanis braun Erz* appellatum. Hoc *Plinio* & veteribus fuit ignotum; continet verò & hoc non parum argenti. In valle, in fodinis montis *Tarcici* nomine hoc argentum rude demonstratur.

Est autem hoc argentum rude rubri coloris vel pellucidum, vel non pellucidum. In priori numero est primùm argentum tale glebosum, carbunculo, amethysti zonti, simile. Deindè reperitur argentum illud sex, septem, octo angulos habens, carbunculo simile, in pyrite cinereo & ære nativo flavo. Tertiò argentum hoc est spinis echini terrestris simile, in cadmia metallica, quæ cerebri formam habet. Invenitur quartò tale argentum, cujus massulæ quasi è rubinis purissimis apparent concretæ. Et quintò datur talismodi argentum, cujus massæ quasi è granatis orientalibus pellucidis compactæ videntur. Non pellucidum etiam va-

rium

rium est. Reperitur tale, septem angulis constans: glebosum in pyrite aurei coloris, Minio nativo simile: in floribus candidis sexangulis, exteriori cortici castaneæ simile: in silice cinereo: adhærens rudi saxo: albicans: in lapide molli candido: in pyrite cinereo: in galena inani: aurum in se continens: in rubro nigricans: jecoris colore.

Argentum hoc rude rubeum, ut mineram, *Ioh. Ioach. Beccherus Physic. subterr. lib. 1. sect. 6. cap. 7.* Cinnabari minerali adnumerat. Sed si partes utriusque componentes sagaciter contemplabimur, diversitatem deprehendemus manifestam; quam autem color non efficit, qui utrique idem ferè est, sed inæqualis partium componentium miscela. In Cinabari minerali partes componentes sunt S rius & f ur potissimum; in argento rudi rubeo verò S rius, f ur & O l O latum. In priori S rius & f ur æqualiter mista, & ita temperata sunt, ut nec f ur S rium, nec S rius f ur superet. In posteriori plus S rii quàm f ris adest, magisque ad argenti naturam declinat. Usus pariter utriusque diversus est; Cinnabaris usus cum in medicina, tum in mechanicis egregius est; argenti verò rudis rubei usus vix Naturæ accuratioribus indagatoribus notus est, præterquam quòd nonnulli hoc S rii vivi matrem appellent, & hinc sibi primam metallorum materiam spondeant.

Cuprum metallum est imperfectum, durum, ex plurimo f re rubeo, impuro, O le rubro, & paucò S rio citrino, nondum maturis & fixis genitum, colore rubicundo.

Magnam cum argento affinitatem habet, cui ut plurimum in mineris conjungitur; ita tamen, ut facile ab eo per ignem separari possit. Comparatur S ri

Œri cœlesti in macrocosmo, & cum partibus genitalibus in microcosmo sympathiam obtinet.

Triplex illud facimus. Nativum primum est, quod vel purum putum est, à natura sola in terræ visceribus perfectum; quale in fodinis ærariis & argentariis reperitur, & effoditur etiam variâ figurâ, striarum scilicet, virgularum, globulorum, massulæ, &c. Vel rude, in pyrite aut minera sua existens, & ut inde extrahatur, excoctione indigens. Quod, ratione coloris, consistentiæ, bonitatis & cocturæ, differentias varias sortitur. E pyrite siquidem, aut lapide scissili eruitur ut plurimum.

Deinde arte depuratum est; ab argento & scoriis omnibus liberatum; quod coloris est purpurei, & sanguinei ad flavedinem tendentis, in laminas fufum. Aliud æris depurati genus est, quod in superficie nigricat.

Tertiò artificiale & compositum est; quod duplex reperitur: orichalcum & æs album. Primum dicitur orichalcum, ex ære liquato & cadmia, quam imbibit, confectum. Quomodo hoc paretur, docet *Georgius Agricola lib. 9. cap. 1. de Metallor. ortu.* Æris hoc genus durum est, malleo tractabile, ac in tenues laminas ductile; quæ felle tinctæ aurum referunt. Coronarium *Plinio lib. 34. cap. 8. hist. nat.* dicitur, cum Histriones coronis ex eo factis uterentur. Alterum appellatur album æs, quod argentum ita æmulatur, ut flavum aurum à *Græcis Σευδαργύρεον* dictum. Arte conficitur, modo à priori haud diverso, nisi quod loco cadmiæ sumant magnetem aut talcum. Alii cum arsenico & nitro idem præstant.

Cuprum hoc metallum insalubre reverâ est, sive crudè, sive simpliciter tantum in suum Θ -lum re-

H

solu-

solutum, sive extractum sit, mediante simplici aliquo menstruo. Sive enim acetum, sive vinum, aut qualiscunque succus alius acidus, vel liquor salinus urinosus, æri affundatur, aut vasi æneo infundatur, nil aliud, nisi insalubre Θ -lum elicitur, quod cyanei coloris est, & ab intra adhibitum, sapore amaro, æruginoso & nauseoso, stomachum ipsum cum intestinis subvertit, ac legitimi veneni mineralis symptomata, effectusque producit, eò quòd externo ejus nexui variæ impuritates metallicæ adhæreant. Artificiose verò & philosophicè præparatum cuprum suas in medicina meretur laudes, ut non frustra Cl. *Helmontius* gloriatur, nihil æque victoriosè in humidum agere radicale, atque primum ens cupri.

Colore quidem hoc cuprum Cinnabaris nostra mineralis æmulatur; ast re ipsâ planè unum ab altero, ob sua principia, diversum est. In Cinnabari enim minerali tot principia non reperiuntur, & quæ adsunt, magis sunt cocta atque matura, quàm in cupro.

Electrum propriè dicitur mixtura duorum vel plurium, sive mineralium, sive metallorum. Cum igitur de electro tractant Autores, ad Cinnabarin remittunt Lectorem, non sine causa, cum maximam habeant affinitatem. Quid aliud, dicunt, est Cinnabaris, quàm compositio vel mixtura duorum vel plurium, sive mineralium, sive metallorum? Sulphur solis igitur cum mercurio lunæ philosophico junctum artificio, cur non electrum, cur non Cinnabaris erit? Sive naturâ, sive per Chymiam fiat utrumque, partes componentes non differunt. Verùm nos dicimus, omne electrum non esse Cinnabarin. Si ex. gr. ex Cupri & Chalybis ana
quin-

quinque partibus, Solis & Lunæ ana decem partibus, Stanni & Plumbi ana partibus duabus, Mercurii parte una Electrum *Theophrasti* sit componendum, adest quidem proportio ponderum & metallorum conflandorum, sed ex hisce non fit vera Cinnabaris. Particulariter ergò vera eorum sententia esse potest; non autem universaliter quamvis res subintelligatur affinitatem aliquam suo colore cum Cinnabari habens. Sic compositio vel mixtura duorum mineralium *Æris & Særii*: item sulphur fossilis cum mercurio lunæ philosophico junctum artificio singulari, Cinnabarin exhibet.

CAPUT XIV.

Anthraxem, Ammochrysum, Hematitem, Hyacinthum, Granatum, Balassum, Carneolum, Corallia rubra, Schistum & Pyriten à Cinnabari Minerali separat.

Colore similitudinem & affinitatem ejusmodi lapides cum Cinnabari minerali habere videntur, qui tamen ab hac multis differunt modis, uti ex sequentibus patebit.

Anthrax primùm est, à quo Cinnabaris nativa differt. Rubinus verus, si magnus est & radiantis splendoris, carbunculus, *Græce ἀνθράξ* propriè dicitur, quia carbonis instar accensi rutilat & micat. *Joh. Schroderus Pharmacop. Chymic. Medic. lib. 3. cap. 5. Frid. Hoffmannus in Clav. Pharmaceutic. Schroderian. lib. 3. cap. 5. Gualter. Charleton Ono-mastic. Zoic. & Mantiss. de Fossil. pag. 276. Cinnabarin*

barin mineralem seu Minium naturale, das Quecksilber. Erq / carbunculum vocat *Vitruvius Architectur. lib. 7. cap. 8.* cum prunæ Minii vena similis sit. Illius hæc sunt verba: *Ingrediar nunc Minii rationes explicare. Id in agris Ephesiorum Cilbianis primum memoratur esse inventum, cujus & res & ratio satis magnas habet admirationes. Foditur enim gleba, quæ anthrax dicitur, antequam tractationibus ad Minium perveniat, vena uti ferreo magis subruſſo colore, habens circa se rubrum pulverem. Cum id foditur, ex plagis ferra-mentorum, crebras emittit lachrymas argenti vivi, quæ à fossoribus statim colliguntur.*

Ex Minii item gleba, inquiunt in Lexico Græco-Latino G. Budæus I. Tusanus & R. Constantinus, quæ anthrax dicitur, destillat argentum vivum. Hoc ipsum nativum Minium, cujus perniciosus halitus in fodinis, pulvisque, dum teritur aut politur, in respirando attractus, nunc quidem rarum est: sed quod lethalis est, substituunt Officina suum, ut vocant, Cinnabrium; hoc à Chymistis paratur ignis artificio, constatque argento vivo & sulphure ustulatis.

Verum enim verò Cinnabrium minerale, seu Minium naturale propriè non est anthrax, sed ob coloris similitudinem ita dicitur. Sic ob coloris similitudinem *Græci* multas res vocarunt anthraces, ut sunt (1.) vena Minii, quam *Vitruvius* carbunculum dicit. (2.) Hæmatites, cujus *Plinius hist. nat. lib. 36. cap. 20.* meminit. (3.) Gemma illa nobilissima, quam *Plinius lib. 37. cap. 37. hist. nat.* vocat carbunculum. Est & anthracitis appellata in *Theoprotia* fossilis, carbonibus similis. (4.) Terræ genus, cujus rei rusticæ Scriptores mentionem fecerunt, illam esse terram credimus, quam *Saxones* lo-

locis nonnullis effodiunt, in sole siccant, & pro ligno utuntur: illa deinde ad fovendum ignem asservatur, & proculdubio bituminis species est. Saxones vocant **Thorff**. Estque bitumen, calore solis extra terram exsiccatum, mater proculdubio carbonis lapidei, qui est bitumen induratum calore intra terram; vocant autem terram, forsan, quia sole torrefit. (5.) Est id, quod *Theophrastus* describit, cum inquit: *Quos autem mox carbones vocant in eorum numero, quæ propter usum fodiuntur, habendi terreni sunt. Exuruntur autem & igni accenduntur, quemadmodum carbones. Sunt enim circa Liguriam, ubi & electrum, atque in Elide, quæ itur ad Olympia, ea quæ per montem est via, quibus & ærarii utuntur.* Sic etiam terræ quoddam genus describit *Georgius Agricola de Re Metallic. dialog. pag. 450. & seq.* calore subterraneo ad eò excoctum, ut atrum ac leve sit, perinde ac carbo, attamen pingue, quo fabri ferrarii multis jam annis per totam ferè *Misniam* carbonum loco usi sint; *Germanis Steinkolen*, quasi λιθάνθρακες, dicitur. Dicit *Theophrastus* λεώδεις, quia ita leves sunt, ut aquæ innatent, quod videtur esse terræ excoctæ & raræ. In agro *Leodiensi* effodiuntur graves, quæ dicuntur λιθώδεις. De hisce *Plinius* nihil habet. *Græci* autem tam carbones quàm prunas άνθρακας, appellant, quibus fabri ferrarii & ærarii utuntur.

Ammochryso, seu *Aurenio* deinde *Minii* nativi color est, flavescens interdum substantia, arenosa, & quæ aureo pulvere conspergitur. Hujus meminit *Plinius hist. nat. lib. 37. cap. II.* hisce verbis: *Arenarum similitudo est in Ammochryso, velut auro arenis misto.*

Hæmatites est tertio, à quo *Cinnabaris* mineralis

lis plurimum distat. Dicitur is *Germanicè Blutstein*; vel quòd sanguinei coloris sit; vel quòd sanguinem sistendi vi polleat; vel quòd attritus cotibus aquariis, succum sanguineum fundat. Sanguine propriè obscurior est, ac si ferri scobes Minio nativo miscerentur. Mediæ naturæ inter terram, lapidem & metallum esse videtur. Lapis est colore sanguine concreto obscurior, durus, striis Ænii instar exornatus, glebosus, vim sanguinem sistendi habens. Eius genera quinque recenset *Plinius hist. nat. lib. 36. cap. 20.* inter quæ tamen quædam potius ad rubricas & Cinnabarin nativam sunt referenda, quàm ad hæmatiten. Quare *Martinus Rulandus Lexic. Chymic. pag. 285.* hæmatiten crustaceum. Cinnabari vel Minio factitio similem; Item hæmatiten *Hercynium*, qui instar Minii factitii intus splendet: & terram rubram, rubricæ fabrilis similem, in qua terra in *Misnia* schistos reperitur, adducit. Idem *Plinius lib. 36. cap. 20. hist. nat.* hæmatiten & schiston cognationem habere docet, & hæmatiten discernere venas rubentes, & quòd sit naturâ friabilis. Differt tamen hic ab illo; schistos enim est pallidior & crocei coloris ac friabilis suapte naturâ fissilis, concreto & alterno cohærentium venarum adhæsu armoniaco sali similis. Ast hæmatites venis rubentibus friabilis est & sanguineus. Naturæ artificialis est. Fit hæmatites etiam ex magnete combusto, seu igni artificiali, seu calore terræ. Hinc non est impossibile, ut ubi sit magnes, ibi etiam reperiri hæmatiten. In variis *Germaniæ* locis reperitur, inter rubricas & ferri fodinas, sed præ reliquis commendatur *Hispanicus*; & qui *Compostellâ* adfertur, figuram angulosam, & ferri nigricantis colorem & splendorem habet.

Ha-

Habet vim adstrictivam glutinantem; unde in hæmoptœe ac omni hæmorrhagia, item pulmonum ulceribus commendatur; in dysenteria notabilem etiam præstat energiam. Manu detentus narium sistit hæmorrhagiam, vel fronti etiam applicatus; & tunc cum aq. burfæ pastoris, plantaginis; spermatis ranarum, &c. misceri potest. In nimia uteri hæmorrhagia externè quoque cum aqua spermatis ranarum & aceto rosacco adhiberi potest.

A Cinnabari nativa quartò quoque multum Hyacinthus distat, ab hyacinthino colore ita dictus, coloreque rutilo & ex flavedine rubenti præditus. Cum varios etiam habeat coloris sui gradus, eorum respectu variæ ejus constituuntur species. Sunt, qui Minii nativi & sanguinis biliosi instar rutilent: sunt, qui colore croceo flavescant: sunt, qui succinum flavum æmulentur, qui viliores sunt: sunt, qui album succinum referant, qui vilissimi habentur. Differt ab amethysto; fulgur quippè violaceus in amethysto emicans dilutus est in hyacintho, primo aspectu gratus, evanescens, antequam fatiat, marcescens celerius nominis sui flore. Sunt etiam alii orientales; alii *Europæi*. Ad *Isaram* fluvium, in confinibus *Silesia* & *Bohemia*, inveniuntur *Europæi*, suntque orientalibus ignobiliores. Orientales mittit *Ethiopia*, *India*, *Arabia*.

Hic in frequenti est usu; vim enim habet cordialem alexipharmacam; specificum etiam est contra spasmodum; & pro amuleto tempore pestis collo appendi solet.

Longè à Cinnabari minerali quintò abest etiam Granatus, *Gallis vermeille* (quòd Minii rubedine flagret) A pomo granato nomen habet, & inter rubinos etiam à quibusdam recensetur. Est autem

gemma dura, & flavedine obscurè rubens, instar ignis, aut Minii nativi, tincturam suam in igne non remittens. Gemmam eum dicit *Frid. Hoffmannus* in *Clav. Pharmaceutic. Schroderian. l. 3. c. 5.* rubeam pellucidam, similem balauftiis, coloris rosacei, carbunculo obscuriorem. Speciem carbunculi faciunt eum *Joh. Schroderus Pharmacop. Medic. Chymic. lib. 3. cap. 5. Andr. Baccus de Gemmis pag. 55. & alii.*

Sunt autem alii orientales, alii occidentales. Illi ex *India, Cambaja, Æthiopia* adferuntur. Hi colorum gradibus differunt; reliquis, orientalibus etiam, præferuntur *Bohemici*, ob tincturæ præstantiam. Reperiuntur quoque in *Norwegia* dodecalaterum, sed impuriore, venâ talci plerumque infecti, colore ad nigredinem tendentes, ut eo primum genus orientalium æmulari videantur, naturâ quandoque polita. Vid. *Onomastic. Zoic. & Mantiss. de Fossil. Gualt. Charletonis pag. 277.* Orientales enim & reliqui vi fortioris ignis liquefcunt, ac instar vitri alicujus coagulantur; hi verò *Bohemici* ignem sustinent fortissimum, & in eo neque colorem, neque pondus mutant, nec diffluunt, sed solidi ex ipsis flammis vicissim emergunt.

Solaris naturæ sunt; hinc nonnulli æur Glare in se habere censent. Propterea etiam sibi persuadent, si hoc æur elici possent, quod metallorum transmutationem hoc medio perficere vellent. Alii ære hoc Srium figere conantur. Verùm omnia sunt vana. Cordis & cerebri affectibus medentur granati; undè melancholiæ adversantur, cordis palpitationem, sanguinis spuitionem, &c. sistunt. Veneno quoque resistunt; hinc *Zacutus Lusitanus Histor. Medic. Princip. 51. lib. 4.* putavit, omnes gemmas vi pol-

pollere bezoardicâ contra pestem, cùm veniant in plura pretiosa antidota, de quorum usu saluberrimo legi potest *Steph. Castrensis de Meteor. Microcosmic. lib. cap. 3.* quod ipsum utut verum sit, selectus nihilominus est habendus.

A Cinnabari minerali sextò disjunguntur pariter Balassius & Carneolus. Balassius rubini species est, exiguam & languidam habens rubedinem. Eum *Anselmus Boetius de Boot Gemm. & Lapid. histor. l. 2. c. 13.* matrem aut matricem rubinorum appellat: propterea quòd (ut infans in utero materno sanguine nutritur) in hac rubinus formetur, alatur ac excrescat. Confer. *Job. de Laet de Gemm. & Lapid. l. 1. c. 2.* Carneolus, quòd carnis colorem imitetur, sic dicitur; aliis Sardius appellatur (ab Insula *Sardinia*, naturâ suâ multa tinctorum & purpurarum genera producente; undè olim optimus adferebatur, vel à similitudine à sardis sale conditis desumpta, quarum colorem repræsentet) *Germanis* Carneol. Primus lapis in rationali *Aaronis*; sanguinis subcitrini aut biliosi, vel loturæ carnis colore similis; semiperspicuâ & obscurâ quasi nubeculâ perfusus; undè ipsum quoque *Anselm. Boetius de Boot. Gemm. & lapid. histor. lib. 2. cap. 80.* semiperspicuum esse, & loturæ carnis similem dixit, cùm in corpore ipsius quasi rubrica aut caro pellucere, sed offundi obscurâ nubeculâ videatur. Circa *Sardiniam* laudatissimus reperitur; secundum locum habet, qui circa *Epyrum*, nostro seculo *Albaniam* appellatam & *Aegyptum* invenitur. Omnibus tamen præfertur, qui in *Babylone Assyriorum* nascitur.

Sanguinem hic undiquaque fluentem peculiari proprietate sistit, vel intus propinato pulvere, vel exterius lapide admoto. Ventri alligatus partum

conservare dicitur. Gestatus fertur lætitiā conciliare, audaciam facere, fascinoſes prohibere. Sardinium apud antiquos frequenti in uſu fuiſſe aſſerit *Plinius hiſt. nat. lib. 37. cap. 7.*

Corallia rubra ſeptimò ſeparantur admodum à Cinnabari nativa. Hæc frutices ſub aqua marina generatos nominant *Anſelm. Boetius de Boot Gemm. & Lapid. hiſtor. l. 2. c. 153. Petr. Andr. Matthiolus comm. in lib. 5. Dioſcorid. cap. 97. Joh. de Laet. de Lapidib. & Gemm. l. 2. c. 2. Petr. Poterius Pharmacop. Spagyric. lib. 2. cap. 21. Joh. Schroderus Pharmacop. Medic. Chymic. l. 3. c. 6. Joh. Ludovic. Gaſſius Corallor. Hiſtor. cap. 2. Thom. Nicolus in lib. de Gemm. part. 3 cap. 37.* & alii. Nos dicimus corallia lapideam ſeu ſaxeam in fruticis ſpeciem concretionem, non caſu, ſed naturæ ordinatione ſub aqua marina generatam ex ſucco lapide ſcibili (ſive tincturæ, ſive menſtrui rationem habeat) ſemine petroſo ſpecifico imprægnato. Eorum materia remota aqua eſt, quæ ſeminis petroſi, fluxu maturato coralliorum corpus conſtituentis, figurâ & motu apta reddita fuit, ut ſtabile indè & ſolidum corpus illorum prodeat. Coralliorum productionem *Alexander Achilles in Libro Germanico de Cauſis terræ motus & mineral. exhalationibus auri; margaritarum verò argenti vaporibus, qui è terris ſubjectis, iſtarum minerarum feracibus, evehuntur, adſcribit.* In cujus rei fidem experimentum adfert de virgula venarum argentiferarum indice, quæ ad uniones vel oſtrea, æque ut argentum, ſe inclinaverit. Hæc utut ſe habeant, certè magna affinitas ratione virtutis cardiacæ auro cum corallis, & reſpectu cerebri, margaritis cum argento eſt.

Erunt ergo Corallia ſaxeæ frutices, habentes, ut &

& aliæ gemmæ, vim vegetativam, eò quòd crescant; hinc etiam sapius instar arbusculæ videtur. Nascuntur mollia in fundo maris, & ut arbusculæ, crescunt, vegetabiliq; vitâ vivunt; a st cum in aërem liberum fuerint producta, licet magnitudinem & figuram suam retineant, in lapideam concretionem indurescunt, ut non amplius ad vegetabilia, verum potius ad mineralia reducantur. In pelago igitur germinant, extra ipsum autem perfectam formationem assequuntur. Nec huic corallorum mollium germinationi sub aquis obstat rapidus maris motus; quamvis enim ventorum truculentia in superioribus aquæ partibus libidini eorum expositis, vastos ciere fluxus possit, vehemens tamen illa agitatio in partibus profundioribus, quæ à vertice sunt remotiores, per gradus diminuitur. Confer. Nobiliss. *Robertus à Boyle in Relat. de Fundo Maris sect. 3.* Post eorum extractionem autem durities oritur ab ambientis aëris sale æthereo, sive centrali quod succi illius, lapidifico spiritu turgidi, mollietiem in perfectum saxum convertere aptum natum est; quod tamen corallia in aquis tandem etiam perfectam formationem adepta planè lapidescant, nullum est dubium, invalescente spiritu lapidifico, & indurante eadem, ut perfectissimam suam acquirant substantiam. Habemus simile naturæ exemplum in succino, quod allatam sententiam de corallorum in mari mollietie, & illorum in aëre duritie confirmat. Illud interdum molle ex mari extrahitur, & in aëre induratur. Exempla alia, quæ apud *Gassendum, Boyleum* & alios leguntur, brevitatis ergò tacemus. Vid. *Frid. Hoffmanni Clav. Pharmaceutic. Schroderian. lib. 3. cap. 6.*

Corallorum, ratione colorum, variæ sunt differ-

ren-

rentiæ; alia enim rubra sunt, alia nigra, viridia, subflava, cinerea, fusca, alioue mixto colore ornata. Cæteris omnibus præferuntur rubra, quæ hîc ventilamus. Hæc rutilante Cinnabaris mineralis colore sese commendant, & masculini nomine veniunt. Palescentes fœminæ nomen habent. Rubra jam in mari *Tyrrheno* & *Siculo* passim reperiuntur, & *Neapolim* adferuntur, ubi poliuntur. Coloris rubri incunabula in corallis prædominantis communiter ex ære, tanquam fonte realium omnium colorum deducunt *Physici* & *Medici*. Confer. *Ath. Kircheri Mund. Subterræn. lib. 9. sect. 3. cap. 6. P. I. Faber in Panchym. lib. 4. cap. 25.* Verùm ad hanc sententiam brevibus dicimus, reales ac permanentes colores ex corporibus metallicis, v. gr. *Æris*, *Mercurii*, *Stanni*, &c. extrahi, absque vel *Æris*, *Mercurii* vel *Stanni* additione vel subtractione, & ex diversis corporibus, quæ singula seorsim coloris sunt expertia, momento temporis colorem valdè saturatum generari, imò unum sæpè colorem in alium transmutari, ut statuere causam habeamus sufficientem, colores nonnisi vel ex naturali, vel merè mechanica texturæ in minutis corporum partibus mutatione, vel à textura, ex coitione diversi generis corpusculorum emergente, dependere, adèd ut veri colores planè de novo generari & planè aboleri queant, uti viderelicet apud *Renat. Cartesium in Dioptr. cap. 1. §. 8. Anton. Deusingium in Exam. pulv. sympathetic. pag. 293. & in Theatr. Natur. Univers. part. 1. diss. 3. quest. 1. Digbaum de corp. Natural. cap. 31. pag. 349. Robertum à Boyle in Chymist. sceptic. part. 5. pag. 213. & in Tr. de coloribus.* Jam quod colorem corallorum rubrorum concernit, itidem non à ære, cujus ne granum quidem inest, nec per mechan-

cam

cam ejus separatio à corallis demonstrari potest, deducimus, sed ex nuda naturali textura diversarum partium figuræ & illarum coalitione. Quæ textura coralliorum rubrorum sæpè ab atomis & effluviis ex corpore gestantium cachecticorū vel cacochymicorum emanantibus, & in poros eos penetrantibus invertitur, ut pallore inficiantur, contra verò effluvia ex sanguine hominis sani expirantia rutilantem illorum colorem potius conservant & adaugent.

Et hæcce corallia rubra non determinatum habent locum, neque rupibus neque saxis & petris determinatè adhærent, sed adnascuntur etiam lateribus, ossibus, tabulis ligneis, ferramentis, quæ cum corallis sæpius extrahuntur, imò & ex duro delphini corio corallia propullulârunt. Sic *Pifis* Dux *Herruria* in suo *Rarithecio* cranium habet humanum, ex quo corallina planta excrevisse spectatur.

Omnis illorum virtus dependet ab occulto alcali, cujus beneficio acidum præter naturale in massa sanguinea præcipitant: nec dubium, quin singulari etiam proprietate spirituum vitalium substantiam confortent, illorumque tenorem conservent.

Tandem à Cinnabari minerali distinguuntur Schistus & Pyrites. Schistus, *Græcis* λίθος ἰσίδος, lapis scissilis, dictus, friabilis & scissilis est; undè nomen habet. Hunc & hæmatiten cognitionem habere dicunt *Plinius hist. nat. lib. 36. cap. 20.* & *Salmasius in Exerc. ad Solinum pag. 408.* & hæmatiten discernere venas rubentes, & quòd sit naturâ friabilis. Differt tamen hic ab illo, quòd Schistus sit pallidior & crocei coloris, ac friabilis, suapte naturâ fissilis, concreto & alterno coherentium

venarum adhæſu armoniaco ſali ſimilis. Aſt hæmatites venis rubentibus friabilis eſt & ſanguineus: imò naturæ ſtrialis eſt. Crocei hic lapis ſchiſtus coloris eſt, ſi optimus fuerit; aliàs nigricat, laminas habens tenues, invicem hærentes, ut lapis ſpecularis, ſplendentes & perſpicuas, per quas ſi ſol inſpiciatur, videtur croceus. Talci quædam ſpecies videtur quidem, verùm hâc ratione à talco differt, quòd in rectas laminas ſcindatur; talci verò laminæ flexiles ſunt varioque modo complicatæ. Ex *Sotaco* ſchiſtum anthraciten vocari, naſciſque in *Africa* nigrum, attritumque aquariis cotibus, reddere ab ea parte, quæ fuerit à radice, nigrum, ab altera croci colorem utilemque eſſe oculorum medicamentis aſſerit *Plinius* l. c. In *Bohemia* reperitur: *Romæ* in *Vaticano*, ac in *Montacuto* prope *Anglarium*; cujus montis cacumen ex hoc lapide conſtat. *Cæſalpinus* lib. 2. de *Metall.* c. 58.

Lapidem hunc ſchiſtum talco & ſelenitidi, ſive lapidi ſpeculari valdè affinem facit *Gualt. Charleton* *Onomaſtic. Zoic. & Mantiff. de Fossil. gener.* pag. 255. album item, perſpicuum ſerè in laminas ſibi invicem cohærentes ſchiſtilem; cumque reperiri ſcribit in fodinis argenteis *Norwegia*, illique venas argenti ita innafci, ut purum per ejus corpus ramulis eleganter diſtinctum perreptet.

Et hâc ratione ſchiſtus non croceus ſolùm & niger, ſed albidus quoque, vel potius cinereus erit. In tali lapide fiſſili cinereo conſpici *Minium* naturale bractearum more, ac interdum etiam in lapide candidiſſimo metallico benè obſervarunt *Georg. Fabricius* apud *Conrad. Geſnerum* *obſ. de Metall.* pag. 10. & *P. Albinus Chron. Miſn. Metall. rit.* 16. fol. 128. Ubi tamen ſchiſtus non eſt ipſum *Minium*, ſed hoc illi inhæret.

La-

Lapis hic, teste *Plinio l. c.* & *Dioscoride lib. 5. cap. 102.* oculorum lachrymis in lacte muliebri proficit, procidentisque oculos præclare cohibet.

Pyrites dicitur, vel quod ex eo ignis excutiat; vel quod ignei sit coloris; *Arabibus* marcasita & Zeg nigrum; aliis lapis luminis & marcasita cuperola; item lapis ærarius appellatur. Hunc propriè pyrimachum dictum putant nonnulli, quod igni repugnet. Nam in arduas conjectus fornaces, fluit; & ubi semel deflexerit in catinum, mox rursus concrefcit, & durefcit. In fodinis metallicis ut plurimum reperitur, metallis quandoque permixtus, quandoque iis destitutus: & variis figuris lustrum naturæ ostentans. Purus lapis non est, sed aut metalli, aut alterius cujusdam materiæ quippiam in se continet.

Ejus species variæ recensentur. Pyrites enim (1) argentei coloris est, qui argentum continet & æs, modò solum argentum, modò solum æs, modò argentum & æs simul, modò argentum & plumbum nigrum, modò plura metalla, modò omninò sterilis reperitur. Pyrites autem ille videtur plus argenti vivi reliquis speciebus habere. (2) Aurei coloris, majoribus constans granis. (3) Aureus tessellatus, ex variarum figurarum politis constans tessulis, nunc majoribus, nunc minoribus, maxima ex parte quadratis. (4) Aureus granulatus, granis constans inæqualibus, angularibus, aureis, quibus quiddam cœrulei est admixtum. (5) Ex auro & argento mixtus, granis majoribus. (6) Cinereus, cum marmoris albi & grisei frustulis interspersis. (7) Varius, solidiori constans materiâ, in quo cernere licet flavedinem auri, candorem argenti, rubedinem æris, nigredinem ferri, purpureum præterea, cœlestinum-

num-

ft hæ-
anguin-
c lapis
gricat,
t lapis
si sol
n spe-
to dif-
i verò
icata.
que in
s, red-
ab al-
medi-
ritur:
Inglan-
nitat.
i, sive
arle-
rener.
ninas
repe-
lique
opus
& ni-
erit.
natu-
pide
eorg.
etall.
it. 16.
ium,
La-

numque, aliofque colores tantâ varietate inter se mistos, ut naturæ lusum in coloribus miscendis mirari non satis possimus. Vid. *Martini Rulandi Lexic. Chymic. à pag. 393. ad 396. Guil. Johnsoni Lexic. Chymic. part. I. pag. 188. 189. & seq. Gualt. Charletonis Onomastic. Zorc. & Mantiss. de Fossil. gener. pag. 243. & 301.*

Pyrites hic silicis species est. Silex autem durissimum genus saxi est, vel marmore durius, extrinsecus leve. *Germanis* dicitur *Kiesling / Kieselstein*. Ejus differentiarum plurimæ sunt. Alii enim sunt liquabiles, & plerumque foris albi pellucidique, quos *Germani* *Flußsteine / weisse Kiesling / Bachsteine* vocant. Alii profus opaci sunt. Alii profus diaphani. Alii ita duri, ut ex iis ignis excutitur; hinc & pyrites dicuntur, *Germ. Feuerstein*. Alii sunt solares, qui prope aurifodinas *Goldkranachii* & aliis in locis reperiuntur, & quàm optimè medicamentorum præparationibus inserviunt. Alii sunt *♁* tiales, qui prope ferri fodinas inveniuntur. Modum novit *Helmontius pag. 120. §. 95.* quo in silices lumen solis transferri potest, solâ silicis præparatione, ut extra solis præsentiam sub densissimis tenebris lumen illud acquisitum aliquantisper permaneat, iterumque hauriatur lumen nova silicis expositione ad solem diurnum, licet obnubilum. Sicuti de Lapide Phengite idem habet *Robertus à Boyle de systematic. vel cosmic. rerum qualitat. cap. 8.* Existunt sanè in aère certa quædam subtilia corpuscula, parata & disposita, ut se insinuare queant poris alterius corporis, ita dispositi, ut illorum admittat impressionem vel actionem, inprimis, si cum illis concurrant aliæ nondum observatæ causæ, & stabilitæ in hoc universo leges.

Cùm

Cum verò pyrites ut plurimum de metallis participet, aut metallorum variorum fertilis sit, aut alterius cujusdam materiæ quippiam in se contineat, Srio & ære inprimis præ reliquis gemmarum & lapidum speciebus illum gaudere censemus. Et sic quoque, teste *Martino Rulando Lexic. Alchem. pag. 458.* quinque æris species ex pyrite excoquuntur. Prima species est coloris argenti rudis, rubri pellucidi. Altera est coloris argenti vivi. Tertia est coloris sandarachæ nativæ. Quarta similis Srio sublimato & pulverisato est. Quinta colore nigro est, ut lapilli nigri, è quibus excoquitur plumbum album.

Vim possidet pyrites calefaciendi, siccandi, discutendi, digerendi, adeoque emplastris digerentibus admiscetur. Quomodo urendus & lavandus pro medicina, docet *Dioscorides lib. 5. cap. 89.*

Multum ergò hosce lapides à Cinnabari minerali differre ex jam dictis satis liquet. Colore quodammodo conveniunt, aut in aliis multum discrepant. Accedit, quòd ex Cinnabari nativa æur & Srium manifestò extrahantur, ipsaque in Srium reducatur, cum tamen ex lapidibus hisce ne granum quidem æris, & lis & Srium extrahi queat; æur & l, quæ ex iis arte spagyricâ eliciuntur, non essentialia, sed supposititia sunt. Et quamvis pyrites, metallis turgidus, æur & Srium suppeditet, hisce tamen orbatus nihil eorum exhibet. Et quis unquam etiam hisce lapidibus argenti vivi micas internitentes

vidit?

CAPUT XV.

Cinnabaris Mineralis, seu Minii Naturalis Descriptionem & Naturam tradit.

Minium, ut nostra fert opinio, nihil aliud est *Dioscoridi*, quam Cinnabaris aliorum *Græcorum*, ut ex verbis ipsius *Dioscoridis* jam adductis colligere licet. Præterea certissimum hujus rei habemus testimonium, quando scripsit *Dioscorides lib. 5. cap. 69.* Minium in metallis vaporem strangulantem eructare, & hac de causa fossores faciem vesicis obvelare, ut per illas videre possent, & respirantes noxium halitum non attraherent. Id etiam nostris temporibus fossores Minii præstare intelleximus. Lapis ergo est purpureus Cinnabaris mineralis, ad rubedinem declinans, hæmatiti lapidi non admodum absimilis, non insigniter durus, ponderosus tamen, atque impensè gravis tantoque argento vivo plerumque prægnans, ut per sese nullâ ignium vi guttatim exiliat. Cinnabarin mineralem appellat *Gabriel Fallopius tr. de metall. cap. 38.* lapideum illud durum, quod in fodinis argentariis effoditur. Apud *Dan. Sennertum prax. Medic. lib. 6. part. 6. cap. 18.* Cinnabaris nativa est lapis minere argenti vivi, atque indè Cinnabaris nativa ac mineralis vocatur. Cinnabarin nativam dicit *Joh. Schroderus Pharm. Medic. Chymic. lib. 3. cap. 16.* terram mineralem lapidescentem, rubicundam, constantem ex ære & Ærio, cum terrestri materia, instar lapidis, compactis. Lapidem Minii, seu Cinnabarin ex purpura ad ruborem declinare, insigniter esse gravem, argenti vivi hospitem, syncerum
cocci

coccinitorem habere, secundarii splendorem uliginem in parietibus sentire tradit *Ioh. Joach. Beccherus Physic. Subterranean. lib. 1. sect. 6. cap. 3.* Et Minium nativum, vel Cinnabrium appellat lapidem fragilem, gravem, rubicundum *Ioh. Bapt. Du Hamel lib. 2. de Fossil. cap. 12.*

Minium autem esse lapidem, præclarissimorum Virorum testimoniis confirmari potest. Lapidem nunc Minium, nunc venam Minii *Plinius* nominat. Et, ut videmus, generi lapidis fissilis ita adhæret Cinnabrium, ut innatum videatur. Sic enim inquit *Plinius hist. nat. lib. 33. cap. 6. Est & lapis in his venis, cujus vomica liquoris æterni argentum vivum appellatur.* Minium hoc lapidem ex *Aristotele* vocat *Ioh. Fr. Picus Mirandula lib. 2. de Auro cap. 10.* Anthracem æquivoco lapidis nomine *Vitruvius Architectur. lib. 7. cap. 8.* scribit dici hoc Minium nativum, das Quecksilber. *Erz* / neque præter rationem, cum hujus lapidis vena carbonibus accensis assimiletur. Ut magis rei veritas manifestetur *Autoris* verba hoc in loco recensenda censuimus: *Ingrediar nunc Minii rationes explicare; id autem agris Ephesiorum Celbianis primum memoratur esse inventum, cujus & res & ratio satis magnas habet rationes; foditur enim gleba, quæ anthrax dicitur; vena est rubro colore; habens circa se rubicundum pulverem, cum foditur ex feramentorum plagis, crebras Gria lacrymas fundit, quæ à fossoribus statim colliguntur.* Hoc genus à *Plinio hist. nat. lib. 33. cap. 7.* probatur, dum inquit, arenam cocci colorem habere, hanc teri, deindè lavari farinam, & quod subsadat, iterum lavari: differentiam verò ab arte dependere, quoniam alii primâ loturâ Minium faciunt, apud alios id esse dilutius: addit etiam *Pli-*

nus se audivisse Minium forbis crudis, sanguine caprino atque etiam calce adulterari, & in sincero cocci nitorem esse debere, secundarium autem interdum propter uliginem in parietibus splendorem amittere. Venam hydrargyri, seu lapidem argenti vivi feracem illud Minium appellat *Andr. Libavius Apocalyps. Hermetic. part. 1. cap. 8.* Et terram mineralem lapidescentem ipsum vocat *Ioh. Schroderus l. c.* non quòd sit vera terra, sed propter analogiam.

Lapis igitur hic Minii consistentiam compactam & solidam, non impensè quidem duram, ast gravem atque ponderosam: magnitudinem & speciem pòni mediocris: superficiem quodammodo levem, non admodum duram: colorem rubicundissimum, vel etiam hepaticum, micis argenti vivi radiantem: odorem & saporem ferè sulphureum habet.

Venenatæ quoque naturæ Minium hoc est, tum quia de hydrargyro participat, tum quia halitus venenatos, ut fossiores Minii testantur eructat. Et hinc etiam venenum dicit Minium hoc *Plinius l. c. & lib. 29. cap. 1. hist. nat.* comperit vulgo pro Cinnabari Indica in medicamenta Minium addi inscitia nominis, quod esse venenum docuit inter pigmenta. Item perniciosum & venenosum Minium hoc esse monet *Petr. Andr. Matthiolus comm. in cap. 69. & 70. lib. 5. Dioscor.* Illud propter spiritus triales in venenorum censu habet *Andr. Libavius syntagm. Arcan. Chymic. lib. 7. cap. 25.* Inter venena, siquid aliud, debet recenseri Cinnabarium nativum, inquit *Ioh. Bapt. Du Hamel lib. 2. de Fossil. cap. 12.* ac nemo, nisi sui prodigus aut vitæ pertæsus, tam perniciosum remedium adhibebit.

Mi-

Minii istum lapidem, seu Cinnabarin minera-
lem nos duplicem facimus, ☉larem & ☿tialem.
Hic in ferri, ille in argenti ac non rarò quoque in
auri fodinis reperitur. Solarem eum esse indè pro-
bamus: In hoc ☿rius & ☿ur exquisitè secum invi-
cem mixta, & ambo cum illa rudi materia minerali,
in qua ea hospitantur, hoc corpus rubrum, fatis ab
utroque discrepans, constituunt. Hisce interdum
etiam minera ☉laris est intermixta, & destillata
tàm ☿rium, quàm ☿ur solare de se spargunt. Hic
☿rius cochleari argenteo illatus, & super ignem ad
avolandum expositus, aureo cochlear tingit colo-
re: sed ejusmodi mineræ rarò, & non ubivis, repe-
riuntur. Ferrugineam Cinnabarin dari observa-
vit *Ioh. Fr. Picus Mirandula lib. 2. de Auro cap. 10.*
eamque sub re metallica reposuit. Pondus ei grave,
subniger, cinereusque primâ fronte color, qui, si
teratur, permanet: si aduratur, ruborem ostentat.
Porro ☿ris, quod est in ea, pars cœrulea cum flam-
ma discedit primùm, deindè quod est ☿rii pror-
sus evanescit, reliqua ☿ris pars pertinax est, & flam-
mæ contemptrix: Si verò mergatur liquidis con-
sumptorium aquarum vaporibus, contrâ fit. Nam
portio ☿rea magno impetu solvitur in aquam, tan-
tum abest, ut igneo resistat liquori: resistit autem
argenti vivi portio, quæ minimè absum-
pta in fundo vasis candida
residet.

CAPUT XVI.

Cinnabaris Mineralis, seu Minii Naturalis causas materiales in genere exponit.

DE metallorum & mineralium causis materialibus magnum inter *Aristotelicos*, *Cartesianos* & *Chymicos* est diffidium, quod hodiè nostrum non facimus. Nos eorum causam materialem duplicem constituimus, remotam unam, alteram propinquam. Remota est aqua gravissima, ex *Mercuriali* vapore orta; propinqua est aqua *Mercurialis*, manus non madefaciens; quod & testatur *Divus Thomas* in *comm. supra lib. 3. Aristotel. de meteor.* sequentibus; *Considerandum autem est circa principia materialia metallorum, quæ sunt in duplici differentia; quedam enim sunt materia remota, sicut est vapor inclusus in locis lapidosis terræ; alia sunt autem materia propinqua; & hæc sunt Mercurius & Mercurius. Itaque in prædictis locis lapidosis terræ per virtutem minerali generatur Mercurius & Mercurius, deinde ex ipsis generantur diversa metalla, secundum diversam eorum commixtionem. Unde & ipsi Alchymistæ per veram artem Alchymicæ per prædicta principia, vel potius principiata aliquando veram generationem metallorum faciunt.* Quibus verbis *Divus Thomas* materiam metallorum *Mercurium*, formam verò *Mercurii*: hæc duo autem principia propinqua nominat, atque asserit, possibile esse, ut his combinatis metallicolæ etiam arte metalla producere possint; ut etiam nos deinceps dicemus.

Rei hujus evidentiam atque veritatem ex metallorum proprietatibus, quæ *Mercurio* & *Mercurio* conveniunt, habet-

habemus. In aqua stygia S rius solvitur, calcinatur, metallorum colores induit, hoc solum ab iis diffidet, quod sit fluxilis & fugax; tametsi plumbi fumo, atque ipso S re induretur. Addimus, in venis auri & argenti, auctore *Plinio*, inveniri, atque e cadmia argentifera, & bismuto copiosum elici? Omnes ferè morbi, qui fossores invadunt, ex S rio scaturiunt. Aquæ etiam, quæ metallorum venas alluunt, argento vivo plerumque inficiuntur; hinc circa fauces multam colligunt pituitam. Quare S rius materiam & pondus: S ur tincturam & formam metallis confert; S ur enim ad eorum compositionem pertinere Alchymistæ ferè omnes consentiunt. Metalla quippè, præter aurum, omnia comburi possunt, & dum excoquuntur, S reum odorem naribus afflant. Nulla vena, dum torretur, non foetet, & fumum exhalat S reum. Ex omni pyrite, qui lapis est metallis prægnans, S ur exstillatur. Vidit *Albertus Magnus lib. 3. de Mineral.* quòd in monte æris ligna viridia, lapidi æris apposita, statim cremarentur, propter abundantiam S ris, & pinguedinis de lapide æris egredientis. Confer. *Ioh. Bapt. Du Hamel lib. 2. de Fossil. cap. 12.* & *Alb. Alons. Barba de metallor. & mineral. generat. part. 1. cap. 15.*

Ex quibus manifestè deprehenditur, quòd materia proxima metallorum sit S rius & S ur, non in sua materia, qui mineræ sunt distinctæ, & ubi illæ reperiuntur, non reperiuntur metalla, sed in natura alterata & alterante. Proxima enim materia metallorum vapor est unctuosus humidus, ex utroq; principio causatus. Oportet enim uno eodemq; tempore ex ambobus spiritibus vapores elevari, & sibi occurrere, & in uno loco, quem natura præparavit,

misceri, & soliditate loci conservari. Nisi enim locus ille solidus esset, exhalarent. Verum frigiditas loci ipsos jam commixtos condensat & confortat. Sic fit, ut ad se invicem agere ac pati incipiant, & alterare se mutuo, & digerere subtiliando & impura separando, quousque in metalli naturam simul vertantur. Hoc autem fieri minimè potest sine calore ventris terræ cooperante & movente. Qui utique calor causatur à motu & à lumine cælestium corporum, & per eum virtus eorundem locis mineralibus, ipsisque mineris imprimitur: per quem generatio metallorum diversimodè completur. Vid. Idem *Albanus Alonsus Barba de Metallor. & mineral. generat. part. I. cap. 18.* Hi ergò vapores proxima sunt metallorum elementa, & idèò metalla in ipsa resolvi possunt, tam per naturam, quàm per artem, sicut ex ipsis sunt genita. Et hæc elementa differunt ab elementis mundi, quæ ex illis sunt composita. Hæc omnia sunt de intentione Philosophorum; & hoc modo intelligitur etiam dictum *Aristotelis in lib. 4. meteor.* quòd species metallorum transmutari non possint ad invicem, nisi reducantur ad primam suam materiam. Per materiam ergò primam intelligitur materia, ab omni forma denudata. Non igitur nova forma introducitur, nisi prius corrumpatur, & in generatione rerum est processus de prima forma ad ultimam per multas formas medias. Ergò & in corruptione: quia generatio unius est alterius corruptio. Et sic metalla reducuntur ad primam materiam, quando rediguntur ad illam primam simplicitatem, quam habuerunt elementa eorum in prima compositione: in qua certè fuerunt spiritus & vapores per naturam perfectibiles ad compositi formam.

Adi

Adi sis *Laur. Ventura lib. de ratione conficiendi Lapid. Philosophic. cap. 3.*

Non semper autem ad metallorum generationē duo hæc principia requiruntur, cum ex solo Φ rio Philosophorum possit fieri metallum. Nunquam enim datur aqua metallorū sine Φ re, quod semper in minimis particulis, tanquam in centro secum gerit: sicut nullum datur Φ ur absque materia, & taliter longo tempore potest scintillula hæc Φ ris latentis in Φ riali aqua excitari, ut partes Φ riales coquat, temperet, atque in metallum, imò planè in Lapidem Philosophorum efformet.

Quemadmodum igitur naturā ex Φ re & Φ rio metalla constant: ita quoq; arte ex iis producantur. Si enim semen vegetabile terræ impositum (quæ in ollis ante fenestras servari solet) atque debito tempore aquā humectatur solique exponitur, non aliter quàm naturaliter crescit: eodem modo habitis & applicatis quinque requisitis generationis mineralis, etiam metalla produci possunt, perfectiora quidem & fortiora. Ars enim naturam adjurare potest, quod in artificiali florum generatione videre licet; adjuvatur autem natura arte quinque horum requisitorum, spermatis nimirum, menstrui, matricis, ponderis & caloris (de quibus eleganter pro more suo *Ioh. Ioach. Becherus in Oedip. Chymic. coroll. 1. ad tit. 5.* scripsit) debitā applicatione.

Ab hisce metallis causis materialibus nonnisi secundum magis & minus differunt mineralia. Ex Φ re & Φ rio hæc quidem etiam constant, sed sæpius impurissimis, neque probè mixtis, & à natura non satis concoctis. Deindè differunt à metallis, quòd metalla in igne liquefcunt, & malleorum percussione ductibilia fiunt, mineralia verò, licèt in igne

liquefiant, tamen rursum concreta, non ut metalla, condensantur, sed friabilia sunt, & ictu malleorum non possunt extendi, sed in pulverem rediguntur.

Cum igitur ad mineralia pertineat Cinnabaris nativa, seu Minium naturale, etiam ortum suum ex $\text{S}^{\text{r}}\text{io}$ & $\text{f}^{\text{r}}\text{e}$ potissimum agnoscit. In hac enim $\text{S}^{\text{r}}\text{ius}$ & $\text{f}^{\text{r}}\text{ur}$, non vulgare, verum $\text{S}^{\text{r}}\text{ii}$ $\text{O}^{\text{lar}}\text{e}$, exquisitè secum invicem miscentur, & ambo, cum illa rudi materia minerali, seu terra minerali lapidescente, in qua ea domicilium habent, hoc corpus rubrum ac elegans, satis ab utroque discrepans, constituunt. Et hinc *Joh. Hartmannus in Notis ad Basilic. Chymic. Crollii pag. 414.* Cinnabarin nativam mineram $\text{S}^{\text{r}}\text{ii}$ salutat. Nativum $\text{S}^{\text{r}}\text{ium}$, etsi nonnunquam per se ipsa naturâ operatrice separatus inveniatur, plerumque tamen è terra minerali, quam Cinnabarin vocant, evocari scribit *Joh. Schroderus Pharm. Medic. Chymic. lib. 3. cap. 15.* Cinnabarin nativam pariter *Frid. Hoffmannus meth. med. lib. 1. cap. 11.* mineram $\text{S}^{\text{r}}\text{ii}$ dicit, multum de $\text{f}^{\text{r}}\text{e}$ $\text{S}^{\text{r}}\text{ii}$ $\text{O}^{\text{lar}}\text{i}$ participantem. Elementa item Cinnabaris in genere duo constituit *Excell. Georg. Wolff. Wedelius Pharmac. lib. 2. sect. 3. cap. 4.* $\text{f}^{\text{r}}\text{ur}$ & $\text{S}^{\text{r}}\text{ium}$. Sic Cinnabaris nativa est minera $\text{S}^{\text{r}}\text{ii}$, & destillatione per descensum $\text{S}^{\text{r}}\text{ius}$ indè elicitur, & $\text{f}^{\text{r}}\text{ur}$ quoque ejusdem seorsim impetrari potest. Hac arte solvuntur, naturâ verò uniuntur; appetit enim $\text{S}^{\text{r}}\text{ius}$ $\text{f}^{\text{r}}\text{ur}$. Hoc in Cinnabarii artificialis præparatione videre licet, ubi $\text{S}^{\text{r}}\text{ius}$ $\text{f}^{\text{r}}\text{ur}$ unitur, atq; alembicum cū eo petit; undè Cinnabrium nominatur: eadem ratione $\text{S}^{\text{r}}\text{ius}$ in sublimatione cum O^{lo} & O^{le} $\text{O}^{\text{lemat}}\text{ra}$ trahit, ejusque se vestit figurâ, atque sublimatum vocatur. Et hinc clarè liquet $\text{S}^{\text{r}}\text{ium}$ $\text{f}^{\text{r}}\text{ur}$ & O^{le} desiderare

derare pro sua coagulatione. Multa etiam Θ lia & Φ ra sunt, per quæ accidentaliter Ψ rius coagulatur, cum tamen talia coagulantia ejus naturæ non sint. Tertia causa materialis, seu pars componens, erit terra mineralis lapidescens, de qua in *capite 19.* agemus.

CAPUT XVII.

Causam Cinnabaris Mineralis, seu Minii Naturalis materialem primam, Mercurium nimirum in specie perstringit.

Causa prima materialis, seu pars prima componens nostræ Cinnabaris mineralis est Ψ rius. Dicitur aliàs argentum vivum; Græcis $\acute{\alpha}\rho\gamma\upsilon\rho\upsilon$ Θ , id est, argentum aqueum seu fluidum; *Theophrasto* $\acute{\alpha}\rho\gamma\upsilon\rho\upsilon\sigma\upsilon\chi\upsilon\lambda\iota\sigma\upsilon\varsigma$; *Aristoteli* $\acute{\alpha}\rho\gamma\upsilon\rho\upsilon\sigma\upsilon\kappa\upsilon\mu\iota\lambda\iota\sigma\upsilon\varsigma$; *Arabibus* zaibar, vel zeibach; *Barbaris* azock, azoth; *Germanis* Quecksilber. Mercurius dicitur ob analogiam, quæ ipsi cum Mercurio, planeta illo cœlesti, intercedit, ratione mobilitatis, omnibus sese associante planetis; tum ratione varietatis in colore, tum temperamenti, mobilitatis, &c.

Argentum vivum appellatur, cum argentum fufum & liquefactum colore æmuletur; vivum verò, quòd loco motum vivere quasi videatur. Hydrargyros dicitur, nomine derivato ex aqua & luna, quòd colore lunam representet, & aquæ instar consistentiâ suâ liquidus & fluidus sit, & non nisi in alienis terminis contineri possit: sicut ex aqua & quælibet minima ejus particula instar aquæ, spherica est & rotunda. Mirabilis sanè substantia, mil-

mille se in formas fingit ac refingit, quovis tractetur modo; indè & Protheus dicitur: item servus fugitivus, cùm præter omnem spem aufugiat. Vomicam liquoris æterni eum vocat *Plinius*.

Hunc considerant aliter Philosophi, aliter Chymici & Medici. Mercurium Philosophorum appellat *Theob. de Hoghelande lib. de Alchym. difficultate part. 1.* qui in se contineat vim æris sui intrinseci, quò in argentum & aurum, & postea in elixir convertatur. Mercurium Philosophorum ☿rium abstrusissimum dicit *Gerhardus Dorneus de transmutat. metallor. cap. 6.* Aquam metallicam, aut humidum radicale metallicum ☿rium Philosophorum indigitat *Propugnaculum Alchymic. cap. II. pag. 21.* Mercurium nihil aliud quàm spiritum mundi corporeum in ventre terræ factum censet *Bernhardus Penotus lib. de Medicam. Chymic. pag. 32.* qui ad se recipit facultates omnes tam animales quam vegetabiles & minerales. Sicuti aliqua cera recipit in se omnium formarum impressionem: sic ☿rius omnium rerum naturalium recipit in se proprietates. Si fuerit mundus & præparatus, sicuti debet, tunc maximè perfectissimus & purissimus, purissimi auri & argenti in se recipit impressionem. Sicuti luna est universale receptaculum omnium, præsertim autem solis: sic & ☿rius omnium rerum naturalium receptaculum est universale, virtutum earum, præsertim auri. Ideò per comparisonem Philosophis luna terræ dicitur: sicut aurum sol terræ: & sicut luna est prima janua in cælo: sic ☿rius lunæ comparatus, prima janua est ad artem. Sicuti, quando terra soli & lunæ interponitur, impedit lunam, quò non suscipiat influentiã luminis solis, & sic tenebrosa manet: similiter terrena impuritas ☿rio occult-

occultè inhærens, impedit, quò minus suscipiat perfectionem naturæ solis. Quòd si hæc terra fuerit amota, tunc nihil impedit: quod sicut luna illuminatur à sole: sic & ☿rius perficitur ab auro. Ut autem ☿rius à natura generatus filius naturæ & fructus menstruæ est: ut autem generatur à Philosopho filius hominis, & fructus efficitur virginis, oportet, ut exaltetur à terra, purgetur ab omni terreatate sua, tunc ascendit in aërem totus, qui vertitur in spiritum. Sic adimpletur dictum Philosophi: Ascendit de terra in cœlum, & sic accipit vim superiorum & inferiorum, & sic naturam terrestrem immundam exiit, & naturam cœlestem induit, in qua mundis gaudet, & immunda amplius omnia horret. Metallorum primam & principalem materiam, humidum nimirum aëris, caliditate mixtum, ☿rium Philosophorum nominat Div. *Leschustr. 3. de prim. metall. mater.* Hic, ut scribit *Orthelius comm. in Nov. Lum. Chymic. Sendivogii* radiis solis & lunæ in mari Philosophico gubernatur. Ignem corpora comburentem, mortificantem & confringentem: imò spiritum totum igneum, per suam igneitatē solventem & dividentem corpora, ☿rium nuncupat *Lucas Rodargirus de Solut. Philosophic. cap. II.* Spiritum, seu animam mundi ☿rium hunc Philosophorum appellat *Joh. Colleson in Id. perfect. Phil. Hermetic. part. 1. §. 10.* & aquam cœlestem solarem & lunarem *Idem in princip. Phil. & Hermetic. obs. 18.* Mercurium hunc salutat *Guil. Johnsonus Lexic. Chymic. part. 1. & part. 2.* spiritum volentem, servum fugitivum, fumum album, corpus album, *Dianam*, fermentum album, coagulum, lumen minus, lunam, matrem lac virginicum, *Toxiten*, aquam Philosophorum, draconem, aquilam

volantem, animam mineralem, dominum clementorum, filium fugitivum, &c. Terram mercurificantem in Θ lelatitantem Ψ rium Philosophorum indigitat *Joh. Joach. Becherus Physic. subterranean. lib. 1. sect. 6. cap. 8.* eumque duplicatum dicit, si Ψ re Philosophorum animetur: item tincturam, si is præfato Ψ re sit imbibitus, & ad fixationem, ac plusquam perfectionem deductus.

Hoc autem modo Ψ rium Philosophicè perficitur: ut nimirum ejus obscuritas plumbea tota tollatur, & translucidus clarus transparensque reddatur; deindè ut ejus terræ gravitas nimia subtrahatur; quare nimia terrestreitas & aqueitas impedit ejus vires; & tandem, ut ejus ab igne volatilitas quoque tollatur. Hæc sunt superflua in Ψ rio, quæ impediunt ejus perfectiones. Et sic per depurationem fit Θ l Philosophorum. Quare superflua à natura sunt removenda, & absentia supplenda. *Bernhardus Penotus de Lapid. Phil. quest. 6. resp. 1.* Hic etiam *lib. de Medicam. Chymic. pag. 29.* à Ψ rio omnem sulphurietatem, vel omnes Ψ ris partes unà cum plumbeis ac terreis partibus auferendas esse docet, etsi hoc multis Philosophis & Philosophorum rationes haud probè intelligentibus absurdum esse videatur. Est enim Ψ rium Philosophorum in sua prima radice compositus ex terra alba, subtili, nimium Ψ rea, cum aqua clara fortiter admixta & unita tali unione per minima, donec æqualiter humidum temperetur à sicco & siccum ab humido, quousque fiat substantia viscosa, non quiescens in superficie plana, nec adhærens tangenti, propter siccitatem, quæ alteravit aqueitatem in ipso: hic est toties celebrata Philosophorum aqua sicca; homogœneus est in sua natura, ex partibus undequaq;

simi-

amilaribus constans; quia si fixus est, totus remanet in igne; si volatilis, avolat in fumum. Mercurius hic est incombuftibilis & aëreus, cum sit perfectus, densam habet substantiam, quia ex subtilissimis partibus componitur; auro præponderat, quia est in sua natura, & repurgatus ab omnibus heterogeneis substantiis; totius operis Physici fundamentum est, cum sine ipso nihil fiat, & cum eo totum. Est in *Q*rio, quicquid quærunt sapientes. Hinc egregie sic differit *Geber in Magist. perfect.* *Si cum solo Qrio perficere poteris, pretiosissima perfectio niseris investigator, & ejus operis summam læaberis, quæ naturæ vincit opus; mundare enim intimè poteris, ad quod non pervenit natura: sic ars naturam aliquando superat. Hic Qrius est amicabile, & metallis placabilis, ac medium conjungendi tincturas; nihil in eo submergitur, nisi sol, sine ipso aliquod metallum deaurari non potest, id est, in aurum converti; est tinctura rubedinis, & fulgidi splendoris, non recedit à commixto, si fixus fuerit. Et alio loco *Geber: Laudetur, inquit, benedictus & gloriosus Altissimus, qui creavit illum, deditque illi substantiam & substantiæ proprietates, quas non contingit ex rebus ullis possidere, ut in illa possit inveniri hoc perfectionis, per artificium aliquod, quod invenimus potentiâ propinquâ; ipse enim est, qui ignem superat, & in ipso ac ab ipso non superatur, sed in illo amicabileter gaudet quiescens sinempè fixus fuerit.**

Et ita *Q*rius altera pars lapidis Philosophorum erit, principium alterum, materque omnium metallorum, & secundum quod coit cum patre, & matrisculo suo fræ, causat perfectionem & imperfectionem in metallis: & metalla quoque (ut fætus) plus à matre, sic loquendo, quam patre habent; hinc plu-

plurimum trahunt originem, & in hoc plurimum resolvuntur.

Differunt ergò multum $\text{\textcircled{S}}$ rius Philosophorum & $\text{\textcircled{S}}$ rius vulgi. Mercurius vulgi aurum & argentum non solvit, nec se ita commiscet cum illis, quin ab illis separari possit; sed $\text{\textcircled{S}}$ rius Philosophorum aurum & argentum solvit, & cum illis ita miscetur, ut nunquam ab illis separari possit. Cum semel mixtio facta est, nunquam separari posse dicimus, sicuti aqua commixta nullo modo separari potest. Deinde $\text{\textcircled{S}}$ rius vulgi in se habet $\text{\textcircled{S}}$ ur atrum pessimum & combustibile: $\text{\textcircled{S}}$ rius verò Philosophorum $\text{\textcircled{S}}$ ur incomcombustibile, fixum, albissimum & ruberrimum continet. Frigidus & humidus $\text{\textcircled{S}}$ rius vulgi est: $\text{\textcircled{S}}$ rius autem Philosophorum calidus & humidus. Corpora metallica denigrat $\text{\textcircled{S}}$ rius vulgi: $\text{\textcircled{S}}$ rius autem Philosophorum illa dealbat, & ad candorem crystallinum deducit. Mercurius vulgi præcipitatur, & fix ex illo pulvis flavus, & pessimum $\text{\textcircled{S}}$ ur: $\text{\textcircled{S}}$ rius autem Philosophorum mediante calore in $\text{\textcircled{S}}$ ur albissimum, fixum & fluxile transmutatur. Et demum, quantò plus $\text{\textcircled{S}}$ rius vulgi coquitur, tantò fit subtilior & volatilior: contrarium autem facit $\text{\textcircled{S}}$ rius Philosophorum; quantò enim magis coquitur, tantò fit spissior, & minus fluxilis. Multum idèò unus $\text{\textcircled{S}}$ rius distat & differt ab altero. *Anonymus Gallicus in Instruct. de Arbor. solar. cap. 5.*

Mercurium aliàs Medici & Chymici vocant unum è tribus principiis corpus, in quo proprietates rerum continetur: Vel dicunt esse principium materiale, vaporosum, naturæ aqueæ, subjectum nimirum generationis, cui per vim formatur, imprimitur forma & absolutio adest. Et ab hoc distant $\text{\textcircled{S}}$ rius metallorum, $\text{\textcircled{S}}$ rius à natura coagulatus, & $\text{\textcircled{S}}$ rius
rege-

regeneratus. Primus est quinta essentia, & aqua permanens, spiritus, semen fœmineum passivum. Alter autem est solidum metallum; arte verò coagulatur, aut cum metallis, aut mineralibus, vel sine ipsis per se, aut per alia, extra mineralē naturam existentia. Tertius est primum ens *Ærii*.

Sunt, qui per *Ærium* non *Ærium* vulgarem, qui in mineris existit, & *Germanico idiomate Quecksilber* vocatur, intelligunt, sed spirituosam potius maximeque subtilem & ætheream quasi substantiam, quæ corporibus mixtis volatilitatem & penetrabilitatem largitur. Inò corpus ajunt esse permeabile, penetrabile, purissimum, subtilissimum, vivificum, & formæ proximum instrumentum; & hinc etiam à *Th. Willisio cap. 2. de Fermentat.* per spiritum exprimitur.

Propriè verò *Ærius* est liquor mineralis, ex aqua metallica viscida, & terra *Ærea* constans, spirituosus, volatilis, ad contactum frigidus, sed vi calidâ præditus, ponderosus, coloris argentei, instar aquæ fluidus, sed manus non madefaciens.

Duplex hic est (1.) Nativus (2.) Artificialis. Nativus, sive fossilis, sui coloris, sine excoctione, intra metalla in lacubus, in quos è fibris effluxit, seu in propriis venis, aut etiam in vena schisti, seu hæmatitis ut plurimum tamen in Cinnabrio nativo copiosissimè reperitur. Hunc novit ipse *Plinius hist. nat. lib. 33. cap. 6.* cum inquit: *Est & lapis in iis venis, cujus vomica liquoris æterni argentum vivum appellatur.* Ipsum forsitan non vidit *Dioscorides*, quando inquit *lib. 5. cap. 70.* *Quin etiam argentum vivum invenitur in argenti fodinarum tectis, stillatim concretum; alii per se in metallis inveniri tradunt.* Mercurius hic mater & elementum metallo-

rum est; dicitur aliàs etiam venter struthionis in terra natus, convenitque cum aqua non madefaciente manus, seu cum fluxo: crudusque vocatur, quia calore matricis ad maturitatem fixitatemque nondum est perductus; undè & opponitur *Orion* coagulato, qui non est aliud quàm aurum. Est etiam materia metallorum cum *Ære*, lapis videlicet rubeus, de quo extrahitur argentum vivum, & invenitur in montibus, maximè in cloacis veteribus in multa quantitate. Natura ejus est frigida & humida, & est fons omnium metallorum, & ab eo procreantur omnia. Creatur verò cum omnibus metallis & miscetur ferro, & sine ipso nullum metallum deaurari potest. Argentum hoc vivum cum *Ære* & *Θ* le armoniaco sublimatum convertitur in pulverem rubeum splendens: & iterum ustum in igne, redit ad substantiam humidam & fluentem. *Albertus Magnus de Alchym. quest. 14.* Mirabilis item & penetrantissima est ejus substantia, quæ fit in mineris per ignes subterraneos dissipabilis; undè facilè se quoque in diversa loca & subjecta insinuare potest.

Nativum istum natura bifariam parit, dum ex argentariis pendet speluncarum fornicibus, ubi concrevit in guttas, & dum è fodinis etiam per se colligitur; nonnunquam enim per se ipsâ naturâ operatrice, separatus invenitur; aut enim per se liquidus in terræ specubus, aut in nonnullarum venarum metallicarum in *Dnarium*, *hninarum* tectis stillatim concretus, sui coloris, id est, purus & genuinus reperitur, virgineus dictus, quòd instar virginis sit, & ignem nondum expertus. Plerumque tamen ex terra minerali, quam *Cinnabarin* diximus, vi ignis evocatur, & fit artificialis.

Ar-

Artificialis ergò seu factitius ex minera *Grui*, vel etiam ex *Minio*, seu *Cinnabrio* nativo, sive vena *Minii*, auß dem *Bergjnnober* oder *Quecksilber*, *Erz*, coquitur & elaboratur. *Ioh. Crato Consil.* 381. Sic teste *Petr. Andr. Matthiolo comm.* in lib. 5. *Dioscor. cap.* 70. amplissima argenti vivi metalla visuntur in *Hydria* monte, ubi continuò copiosum argentum vivum elicitur è lapide quodam, fragili potius, quàm duro, colore ex nigro rufescente, & ad purpuram quadantenus vergente, ponderoso, plumbi instar, argento vivo scintillante. Reperiuntur etiam in argenti vivi fodinis, inter ipsius venam, peculiare quædam zonæ lapidis illius rufi, quem fossores fossitiam *Cinnabarin* vocant. Hic adèò argento vivo scatet, ut sæpius absque alio igne indè per sese guttatim defluat. Evenit præterea, dum fossores mucronatis instrumentis venam effodiunt, ut purum profiliat argentum vivum, decurratque celerius, veluti è fonticulo quodam. Hanc venam postquam effoderunt, conterunt, & in fictilia quædam angustii orificii conjiciunt, & recenti arborum musco obturant: deindè fictile alterum huic simile, latioris tamen oris, in terram sepeliunt, & alterius pleni inversum orificium, in illud inserunt, & argillâ circumquaque muniunt, obturantque oscula, & vasa simul connectunt, & firmanant, adèò ut vacuum fictile totum sub terra sidat, plenum verò totum super emineat. Itaque in aperta area quàm plurima seriatiim collocant fictilia, & deinde ignem in ambitu succendunt, cujus vi calefactâ venâ, argentum vivum guttatim distillat in substratum fictile. Hinc suo tempore eximunt, & in utriculos quosdam reponunt, quod vasa ferè cuncta exedat ac dilaceret, præter vitrea, vel fictilia vitro circumlita.

Hodiè modum Ψ rium ex Cinnabari nativo elicendi etiam rustici sciunt. Ollam Cinnabari implent, eamque ollæ alteri, interposita pertusa lamina ferrea, ore converso imponunt, lutoque circumlito vi ignis circularis Ψ rium vivum ex olla superiori in inferiorem defluere faciunt, ad modum, quo destillatio per descensum perficitur.

Qui aliàs Ψ rius è metallis extrahitur, & Ψ rius corporum vel metallorum dicitur, artificialis quoque est; nisi enim Ψ rius metallorum in suis inveniatur mineris, arcano sanè, nec cuivis cognito artificio ex *Yna*, *Hydro*, *Zve*, Ψ rio separari potest. Qui aliàs ex minera Ψ rii igne aperto destillatur, & coquendo per ollæ foramina dato igne suppressionis decedit, item per retortam destillatur, ex minera Cinnabaris *Ungarica*, & ex *Hydro*, *Hydro* elicitor, non Ψ rius corporum solùm est, sed etiam mineralis. Èt hinc Ψ rius è quovis corpore metallico extractus, propriè Ψ rius corporeus & metallorum est. Hinc est verum azoth, quod *Paracelso* est universalis & indifferens medicina, rerum speciem omnem exuta, & intensissimam induta vim, atque centram quandam virtutem generalissimam, reliquas omnes medicinas in se concludit, non aliter quàm prima reliquas omnes substantias, exclusis accidentibus. Hanc in ensis pono conclusam, quocunque loco jerit, gestâsse secum perhibetur. Hic quinta est essentia, aut corpus per se subsistens, differens ab omnibus elementis & elementatis, tam in materia quàm forma, tam in natura quàm virtute, nihil in se habens corruptibilis, diciturque quinta essentia, quia extrahitur ab omnibus elementis, nullumque in se habet motum elementalem, ut cætera corpora elementaria, tingens & purificans

COR-

corpora metallica suo ipso colore, arcensque & præservans à corruptione cætera corpora sibi juncta.

Ex hisce notum redditur, aliud esse *Œrium* vulgi, aliud *Œrium* metallorum. Ille minerale quoddam est, in suis etiam repertum mineris, & recreationum potius metallicum, suo tamen etiam *Œrio* metallico constans, & quidem in magna copia. Nec suo destitutus *ære*, sed in minori copia, & quidem albo, uno externo, altero interno. Externum originale ejus labem continet, quæ quia originalis, ideò & difficulter ab eo tollitur; quâ tandem nihilominus separatâ per artem, ajunt periti, *Œrium* *ære* superfluo externo & immaturo mundatum, quippe deinceps nullo igni potest in formam terræ præcipitari, ob maximam sui simplicitatem, quâ aquæ elemento comparatur. Amisit namque terram (id est, *æur*) quæ terra, inquit acutissimus *Helmontius*, in centro suæ essentiæ non minus est ex elemento aquæ, quàm residuus ejus depuratus *Œrius*, licet hanc terram prius ab origine sibi profundissimè commistam haberet. Spoliatus isto *ære* *Œrius*, nullo amplius igne mutabilis est, quia est *Œrius* de *Œrio*. Alterum *æur* metallorum est internum ipsi *Œrio*, ideoque intactum ab omni corrosivo, non minus, quàm ab ignis & aëris destructionibus.

Sulphur hoc metallicum est quidem pinguedo terræ sapientum, sed quando *Œrius* communis cum *ære* physicè conjunctus & unitus fuerit, tunc erit pinguedo terræ sapientum. Tunc est terra stercoreata & pinguefacta sapientum, prompta & parata ad ferendum fructum, hoc est, potestatem & virtutem habet faciendi transmutationem. Verissimum

est, quod ☿rius per semet ipsum & solus nihil præstare potest, nisi cum sua re cooperante, ☿re videlicet metallico sit unitus, tunc enim suæ virtutes & proprietates erunt exaltatæ, & ad extremum usque multiplicatæ, quia per ☿ur metallicum ☿rius ad sublimem caloris gradum extollitur, ☿ur quoque illum specificat, & ei vigorem ac spermaticam virtutem generativam communicat, quam à sua natura non habet ☿rius, quamque à virtutibus & proprietatibus metallici feminis mutuatur. Nam ☿rius absolutè subditus est, & de spiritu elementalī ☿ris superiorum luminarium dependet; ille enim, omnī propriâ formâ determinatâ destitutus, cujuslibet metalli formam, quaecunque etiam sit, induit, dum se peramanter & naturaliter cum spiritu elementalī ☿ris metallici unit, instar mulieris, cum suo mare.

Rectè igitur dixisse *Lullium* opinamur, quod nullum argentum vivum promptius convertatur in substantiam ☿ris, quàm illud, in quo ☿ris qualitates per dissolutionem sunt sufficienter introductæ, nec ullum ☿ur promptius congelet argentum vivum quàm illud, in quo ☿ris qualitates per dissolutionem sunt sufficienter introductæ, nec ullum ☿ur promptius congelet argentum vivum, quàm illud, in cuius naturæ substantia ipsum argentum vivum existit, per artis ingenium jam conversum, quia tunc natura naturam complectitur propriam, & amabilius gaudet in ea, quàm extranea. In argento vivo idèd erit ☿ur, & in ☿re argentum vivum, & deindè argentum hoc vivum non solùm ex Θ le volatili ac medio, sed etiam ex ☿re subtili constabit.

Ex hoc ☿rio ☿rius Philosophorum extrahitur.
Sendivogius Nov. Lum. Chemic. tr. ult. de ☿re, pag.

163. Hinc etiam *Walchius in comm. pag. 341.* dicit: *Materia Philosophorum prima non est S̄rius vulgi, sed essentia, quæ ex S̄rio vulgi extrahitur. Et Arcan. Hermetic. Philosophor. §. 44. S̄rius, inquit, Philosophorum argentum vivum est, non tamen vulgare, sed ab eo extractum ingenio Philosophico. Propterea rectè censuit experientissimus Monachus lib. 3. Testam. pag. 181. spiritum album S̄rii vulgaris esse verum S̄rium Philosophorum. Et Sendivogius tr. de Fre pag. 163. Ne desperes, inquit, in illo (Fre) inquirendo, tibi sacrosanctè dico, illud in argento vivo esse facillimum. Hoc confirmat Petr. Joh. Faber Panchym. lib. 4. sect. 7. cap. 34. ita dicens: S̄rius Philosophorum ex S̄rio communi & vulgari elici & extrahi potest; in eo enim est, & non valdè alteratum, & elongatum ab ipso fonte, ex quo sumpsit originem; ergò ex ipso elici potest. Et Geber lib. 2. part. 1. cap. 4. perfect. Magister. S̄rius noster non est S̄rius vulgi, sed est tenuissima & subtilissima pars ejus, arte nostrâ ad talem tenuitatem & subtilitatem deducta. Calculum huic subjicit Propugnaculum Alchem. cap. 12. sic differens: S̄rius Philosophorum est spiritus, ex quo, tanquam semine, sunt metalla, & ipsemet S̄rius vulgi, undè in ipso S̄rio vulgi latitat spiritus ille, & maxima in copia, & facilis est extractionis. Et paulò post: Ex S̄rio vulgi arte nostra habere possumus, quicquid operat Alchymia ad lapidem perficiendum. Et cap. 13. pag. 25. Si S̄rii vulgaris preparationem notam habemus, alius Philosophorum S̄rius non est perquirendus, nec alia aqua vitæ metallica & S̄rialis, nec alia lapidis Chymici aqua. Et cap. 15. His, inquit, ita demonstratis, alacriter concludere possumus, S̄rium vulgi ritè preparatum nobis omni ex parte sufficere ad opus Chymicum absolvendum &*

perficiendum. Quidni enim sufficeret, cum perfectionem metallicam in se solo recludat.

Mercurii hujus multæ sunt species, inter quas hæc scopo nostro inservientes præcipuæ sunt: Sine excoctione reperitur purus in metallis: crudus, qui nondum separatus est à sua matrice, in qua generatus: E Minii vena excretus: Minium nativum: Globosum durum, quod *Arabes* Cinnabari vocant: Friabile: Factitium: Anthrax, vena Minii: Vena Minii, cui argentum vivum innatum est, ut, quoties frangitur, argento vivo guttatim stillet: Argento rudi rubro similis, è valle *Ioachimica*: Cocco similis, cum pyrite auri: Eidem similis, in lapide candido fissili: item in lapide fissili cinereo: Argenti vivi dives jecoris colore: Rudi argento rubro pellucido similis in magnetide coloris argentei: *Hydrensis* in rubro nigra, quæ malleo percussâ granula vivi argenti stillatim exsudat: *Hydrensis* spadicei coloris: Fulva, in qua striatim pyrites coloris aurei est positus. Ex hisce, Q rium causam materialem, seu partem componentem unam esse Cinnabaris mineralis, quilibet videre potest.

Hoc experimenta Chymica similiter confirmant; ex Cinnabari siquidem nativa, Q rius vivus, currens, sincerus & purus elicitur: sicut etiam ex Q rio vivo reciproce Cinnabaris factitia facillè paratur. Cui itaq; volupe fuerit, ex Cinnabari nativa Q rium conficere currentem ad ulteriores labores vulgari præstantiorem, modo sequenti procedat. *R.* Cinnab. nativ. rubicundiss. *Ungaric.* aut etiam *Carynthisiac.* Rj . cui in pulverem subtilem trita adde Limatur. ferri, seu Chalyb. Zviii . vel Zx . Calcis vivæ Zvj . Mixta humectentur nonnihil pauculo aceto destillato, immittanturque retortæ vitræ, ac igne aper-

aperto, per gradus aucto expellatur ☿rius in vas recipiens præpositum, aquâ frigidâ semiplenum. Mercurius prolectus, separatus ab aqua, per corium semel atque iterum cogatur: qui vulgari præstantior erit, præsertim, si repetitis sublimationibus, purior reddatur, tum etiam, additione quorundam mineralium, animetur; modo sequenti scilicet: R. ☿rii puri, studiosè è Cinnabari nativa extracti, Regul. ☿nii ☿tial. stellati ana ℥j. Argenti limati ℥ij. Quibus probè mixtis ac amalgamatis, sublimetur ☿rius igne aperto per retortam, & pellatur in vas recipiens præpositum, aquâ ad mediam partem repletum. Et hæc ipsa ☿rii sublimatio, seu destillatio, à speciebus prædictis octies vel decies repetatur, singulis vicibus ☿rium siccando, ac per corium trahiendo. Sic ☿rius, ut aquila, liberè volabit, à metallis & mineralibus animatus, spirituosus, nec non purus ac limpidus factus; æthereoque colore fulgidus apparebit. Hunc ☿rium non immeritò Philosophicum dicit *Joh. Zwelferus Mantiss. Spagyric. part. 2. cap. 8.* qui solem & lunam ut metalla pefectissima, in primam sui materiam revocare, & spiritualia rursus efficere potest, servatâ seminali virtute, ac radicali humiditate.

CAPUT XIX.

Causam materialem Cinnabaris Mineralis, seu Minii Naturalis alteram, Sulphur nimirum, in specie ventilat.

CAusa altera materialis, seu pars secunda componens nostræ Cinnabaris mineralis est ☿ur

K §

☿nii

S^oni Solaris. Sulphur aliàs *Arabibus* Cibur vel Chy-
 bur, Crybit, Rabric, Albusao; Chymicis Akiboth,
 Ahusal; Græcis *Σείον* dicitur, eò quòd in expia-
 tionibus & sacris ritibus vetustatis olim ejus usus
 extiterit. Hoc aliter pensitant Philosophi, aliter
 Chymici & Medici. Sulphur Philosophorum no-
 minat *Guil. Johnsonus Lexic. Chymic. part. 1.* fer-
 mentum fermenti, spiritum coagulantem, &ur
 coagulans Trium, primam materiam, undè aurum
 nostrum. Hoc appellat *Agens Thomsonus Epi-
 logism. Chymic. 124.* ens minerale, feminale, formale,
 ad summum claritatis fastigium evectum, in quo
 totius compositi virtutes concentrantur. Quod
 verò nequaquam acquiri potest sine concreti to-
 tali destructione: quod neutiquam perficitur abs-
 que ejus radicali solutione percorrosivum benevo-
 lum maximè volatile, quod metallicam materiam
 in partes tenuissimas (quantum fieri possit) dilac-
 rat sinuque suo intimè amplectens, unà secum in
 destillando sursum abducit. Quo impetrato, &ris
 Solaris divortium à menstruo per spiritus vegeta-
 bilis exquisitè dephlegmati lenocinium concilian-
 dum est. Tandem animà mineralis in liquorem de-
 lectabilem congruum intingi debet, in quo am-
 bientis calore temperato fota tamdiu commoretur,
 donec spiritum illius rubeum eidem communica-
 verit, cujus menstrui majore parte abstracta, quod
 reliquum est per calorem incubantem in sphaera
 fiat stabile, radios suos usque quaque explicans, in
 microcosmi salutem commodumque. Secundam
 terram pinguem, purissimam, incombustibilem,
 ubique præsentem, à paucis cognoscibilem &ur hoc
 Philosophorum nominat *Job. Joach. Becherus
 Physic. subterr. lib. 1. sect. 6. cap. 8.*

Par-

Partem lapidis Philosophorum principium & patrem metallorum, calidum & siccum quarto gradu, ipsum dicit *Martinus Rulandus Lexic. Chymic. pag. 453.* Et illi ϕ ur nihil aliud est, quam pinguedo terre, per temperatam decoctionem inspissata, quousque indurata fuerit, & sicca facta. Sulphur generatur ex purissima siccitate terræ, vel terrestri, in qua modis omnibus ignis prædominatur; & est quasi vapor calidus & siccus, causa & pater metallorum. Vel ϕ ur est terra calore excocta, & in substantiam ϕ ris mutata, aquosis terrestribus, & igneis transeuntibus. Sulphur hoc est principium formativum, partim æreum, partim igneum æthereæ naturæ particeps, per quod virtus est, & vita rebus inest; quare & balsamus naturæ appellatur. Ita Θ I terminator est, ϕ ur informator, vim plasticam habens; Ψ rius vapor unctuosus est, qui ab illis patitur; formam essentialem Chymici Physicis considerandam relinquunt. Alii ita ista principia describunt: viva, mobilis, & spirituosæ species, quæ in halitum attenuari potest, est Ψ rius: sicca & conservans, & acuens est Θ I: urens, calida & purissima est ϕ ur. Ubi hîc notatur peculiaris significatio vocis Ψ rii, quæ, ut aliàs, non potest cum hydrargyro converti. Ita non hîc consideratur ϕ ur *Galenicè*, aut *Aristotelicè*, sed *Philosophicè*, quod respicit crasin, undè sunt facultates & vires. Et idè quoque aliud est ϕ ur hoc, aliud ϕ ur vulgi. Quantum verò ϕ ur hoc Philosophorū à ϕ ur vulgi distet, ex dictis jam patet, & quilibet etiam, vel mediocriter in Philosophorum libris versatus facillè considerabit. Sulphur enim hoc vulgi argento vivo est planè extraneum; habet in se causas duas corruptionis, inflammabilem scilicet substantiam & terrenam

nam

nam fœculentiam: per primam ipsius natura stare in igne non potest, quoniam comburit semper, & comburitur, & nigredinem in omni opere præstat. Per alteram verò neque fusionem habet, neque ingressionem, quoniam, si fixum fuerit, prohibet fusionem, & ipsum nunquam figitur, nisi prius calcinetur, cum verò calcinatur, nullo modo funditur in artificio, quoniam in terrenam substantiam redigitur. Verùm ꝑur Philosophorum ex intimis argenti vivi perfectorum corporum visceribus petitur, nec est aliud, quàm ignis simplex, nec urens, vivus, vivificans alia corpõra mortua, & ea maturans, & naturæ defectum supplens, cum ipsum sit superfluxæ maturitatis, secundum quod in natura sua est perfectum, ac per artificio magis depuratum. *Theob. de Hoghelande lib. de Alchemia difficultat. part. 3.* Hoc ꝑur non est ꝑur vulgi, quia ꝑur vulgi comburitur, semper inficit & denigrat corrumpitque, sed ꝑur sapientum album comburit combustionem albedinis & meliorationis: Est ignis simplex, vivus, alia corpõra vivificans & ea maturans, superfluxæ maturitatis est, & per artificio magis separatum.

Sulphuris vocabulum Chymici bifariam usurpant, primò pro materia prima, ex cujus purissima portione cum ☿rio vivo, puro in visceribus terræ juxta & à natura per multas ætates concocta aurum generari tradunt. Ex ejus autem impuriori parte cum impuro argento vivo inæqualiterq; commixta, & non satis decocta, reliqua impura metalla & mineralia conflare opinantur. Hoc vero ꝑur nihil aliud esse ajunt, quàm vaporem in visceribus montium excitatum, & in poris venisque terræ concretum. Et hinc etiam est pinguedo terræ per temperatam

ratar
usqu
fueri
habe
& id
tion
per a
tur in
palu
beur
mor
E
quod
inco
rum
ditur
Imp
infla
xo &
tem
rum
mab
Sulp
com
sicca
omn
priu
lare
vel i
talla
catil
nera
vive
S

ratam decoctionem inspissata in minera terræ, quousque induruerit, & fuerit spissa, & cum indurata fuerit, *zur* dicitur. Fortissimam *zur* operationem habet, & est uniformis substantiæ in partibus suis: & ideò non aufertur ab eo oleum ejus per distillationem, sicut ab aliis rebus oleum habentibus, sed per aquas acutas *zur* in ipsis decoquendo: invenitur in terra, aliquando in montibus, aliquando in paludibus: est etiam multiplex, scilicet album, rubrum, viride, citrinum, nigrum: & etiam quoddam mortuum, &c. *Alb. Magnus in lib. de Alchemia.*

Est verò *zur* illud in metallis & mineralibus, quod Chymici quærunt, duplex; vivum, purum, incombustibile; & adurens atque impurum. Purum duplex est; album & rubrum: rubrum ingreditur compositionem auri, album verò argenti. Impurum autem duplex; fixum & volatile atque inflammabile. Quæ metalla plus habent de *zre* fixo & immundo, difficilius liquantur, & vehementem ignitionem requirunt; ejusmodi sunt *æs* & *ferum*: quæ verò plus habent de volatili & inflammabili, ante ignitionem funduntur & liquantur. Sulphur vivum & incombustibile, auri & argenti compositionem ingrediens, est exhalatio calida & sicca, genita ex purissima siccitate terrestri, in qua omnibus modis dominatur ignis; cuius proprium est tandem successu temporis suum coagulare *zrium*; in argentum, si fuerit album sulphur, vel in aurum, si fuerit rubrum: sicque perfecta metalla ex solo *zrio*, purissimo, subtilissimo & defectissimo, coagulato, à paucò *zre* albo vel rubro generantur. Sulphur enim est quasi pater, argentum vivum autem, quasi mater metallorum.

Sulphur ergò & Mercurius prout sunt constituta,

ta,

ta, sic etiam metalla. Corpora namque metallica suâ compositione differunt à ☿rio, quæ ab eo generantur: eo modo, quo ipsum fuerit purum vel impurum, ex ære mundo vel immundo. Si argentum vivum coagulatur ex ære puro, in quo est vis igneicitatis, simplex erit aurum. Si æur fuerit debile, & ☿rius bonæ substantiæ, convertetur ipsum in æs. Si verò argentum vivum fuerit ponderosum, terreum & immundum, & æur immundum, & fcetidum terreum, & substantiæ fixæ, fit inde ferrum. Sic differunt corpora metallica ab argento vivo, secundum quod in ipsis inest æur extraneum vel adurens. Multa quantitas æris est eorum imperfectio & multa quantitas ☿rii est eorum perfectio. Sulphur comburitur & comburitur, & perfectionem in omni opere impedit. Duplex est æur, vivum scilicet, & urens. Sulphur vivum simplex causat aurum & argentum, & nihil aliud est, quàm vapor calidus & ficcus, qui vapor calidus est & ficcus, generaturque ex purissima ficcitate terrestri, in qua ficcitate prædominatur ignis. Sulphur hoc, quânto magis simplex est, tantò magis gaudet & cohæret ☿rio simplici & mundo. *Albertus Magnus in Composito de Composito. Bernhardus Penotus in Regul. seu Canon. Phil.*

Quò magis ergò purum est æur, tantò magis perfectius reddetur metallum: quò autem impurius æur cum ☿rio impuro erit, eò imperfectius etiam existet metallum. Sunt autem ærum varia genera; aliud enim est ☉lare; aliud animale; aliud vegetabile; aliud metallicum & minerale nativum; aliud verò factitium. Sulphur ☉lare ex ☉le colligitur. Ast verò ex ipsius solis radiis æur legere, id demum mysterium est prioribus seculis, excepto fortè ignem cœlitus rapiente *Promethæo*, ignotum. *Vasorum*

forum vitreorum peculiari quodammodo factorum & artificiosè dispositorum ope, collectos solis radios in pulverem fusci coloris, aut purpurei in rubrum vergentis, præcipitados fuisse, testatur *Kenelmus Digbais Demonstr. immortal. anim. rational. cap. 8.* hoc in super subjiciendo, quòd isthâc operatione per calidiorem anni tempestatem aliquibus diebus duæ ferè uncia illius pulveris purpurei colligi potuerint. Confer. *Miscell. Germanic. Curios. Ann. 6. obs. 18.*

Sulphur animale dari nemo negabit; hoc præprimis testantur sanguis & pinguedo. Sanguis enim abundat in le volatili, partibus æreis & oleosis summe rubicundis. Pinguedo ferè purum æur est.

Ex vegetabilibus quoq; æur demonstratur. Ridiculum sanè fuerit negare in vegetabilibus æris existentiam, sive consideremus antheras, quæ ex secali, corylo, pino, junipero, musco terrestri clavato, lunaria, & tantum non omnibus floribus plus minus eliciuntur & visendæ sunt, inflammabili & æreâ naturâ manifestò gaudentes, sive alia. Undè quoque frustra esset, si olea destillata & spiritus, ut æur liquidum in proscenium adducere vellemus, vel in aliis quoque id curiosius demonstrare; quæ omnia quippè tam vera sunt, quàm sol in meridie lucet. Et sic etiam æur auratum, formâ siccâ conspicuum, odore, colore & inflammabilitate præditum ex vegetabilibus elici potest.

Metallis & mineralibus æur manifestissimum inest; quid enim aliud est æur, quàm pinguis terra; cum autem in omnibus animalibus & vegetabilibus pinguedinem inveniamus, quam Neoterici etiam oleum vocant, quis dubitet & eam mineralibus & metallis inesse, quoniam aliqua ardere, flammam gra-

grare, in cineres redigi & comburi posse constat: inò æreum vaporem omnia in igne spirant, sicut & in mineris, præsertim si sublimatione & elixatione tractentur; optimè verò æur volatile acquiritur ex mineris nondum igne tractatis; hînc exindè flores sublimati leviter in Cinnabrium abeunt. Deindè etiam Θ lia, ut sal gemmæ, nitrum, alunien, vitriolum æribus narcoticis stipata sunt. Hînc etiam est æur illud Θ -latum, quod nihil aliud Chymicis est, quàm æur à Θ -lo decoctione tractum, per aquam communem, cui innatat. Hînc ex Θ -lo multa parantur medicamenta egregia, æur anodynum & narcoticum continentia, uti videre quilibet potest apud *Theophr. Paracelsum lib. 1. de Reb. Natural. cap. 7.* *Ioh. Hartmannum in Tr. de Opio theor. 8. Prax. Chymiatri. part. 1. cap. 8.* *Ioseph. Quercetanus Terr. graviss. capit. affect. cap. 30.* *Ang. Salam Anat. Vitrioli tr. 1. cap. 6.* *Andr. Tentzel. Exeges. Chymiatri. sect. 3.* *Ioh. Beguinum Tyrocin. Chymic. lib. 2. cap. 20.* *Hadr. Mynsichtum Arman. Medic. Chymic. sect. 1.* *Petr. Poterium Pharm. Spagyric. lib. 2. cap. 10.* *Guil. Davissonum in Adumbr. tot. oper. pag. 615. & 616.* *Ioh. Zwelferum Mantiss. Spagyric. part. 2. cap. 9.* *Joh. Georgium Triumphium in Scrutin. Θ -li cap. 6. & alios.*

Est autem propriè nihil aliud quàm refina terræ illud æur metallorum ac mineralium, in quo virtutes innumeræ delitescunt, in utraque facultate, crudum tamen in neutra validum. Arcanum solum ejus ab impuritatibus vindicatum ac liberum operatur admiranda: lotum prius in albedinem excellentem eam, quæ conspicitur in nive, per Isopicam artem. Tam diversas virtutes, quàm varias habet origines. Quodlibet enim metallum aut minerale aliud

aliud ab alio ϕ ur in se continet. Ad similitudinem castanearum & nucum, mineralia pariter suis involvuntur corticibus, in nucleo tamen præstantissima latet virtus, quæ ab externis nutritur & sustentatur. Intimum illud ϕ ur est, quod præcellit, embryonatum spagyricè dictum ab origine specifica, ut ϕ ur embryonis auri, lapidis Phil. Sulphur externum, in quo latet embryonatum, nobis est minerale. Est & tertium genus, quod ex nucleis mineralium vel metallorum extrahitur, quod non melius, quàm animatum & spagyricum ab arte vocari potest: quodque cuique sibi simili venit applicandum in utraque facultate. Vel, ut melius intelligatur: primum ϕ ur est universale, quod resina terræ est, tanquam mater vel pater aliorum ϕ urum, & vocatur minerale: alterum est, ubi hoc speciem induit metallicam aut mineralem, & tùm demum dicitur embryonatum: tertium, quod ab istis repurgatur, spagyricè purum existit, absque superfluitatibus, & appellatur animatum.

Sulphura illa metallorum & mineralium colore varia sunt: citrinum, flavum, rubrum, sanguineum, puniceum, nigrum, album, cinereum seu griseum, &c. Solum flavum & aureum in medicina est salubre. Cætera multum habent arsenici & auripigmenti rubei. Ideò vitanda sunt. In Alchymia verò reliqua sunt meliora, quia ingressum habent ab arsenicalibus.

Deinde ϕ ra ista vel sunt pura, vel sunt impura. Commendant se ϕ ra non in metallis solum & mineralibus, sed in animalibus etiam ac vegetabilibus potissimum triplici modo; (1.) Odore, qui in impuris est paulò gravior, in puris verò vel nullus, vel gratior, quamvis hic medio quasi modo se habeat,

L

&

& indifferens sit puritatis vel impuritatis signum, cui soli non est credendum; (2.) Inflammabilitate, quâ & odorem magis produnt, antea velut occultum & absentem, & vel tota deflagrant, vel ex parte saltem; quo ipso quoque puritatis signum præbent, immersa verò penitus terreis particulis etiam non omninò deflagrant, sicuti exemplum Cinnabarinorum nobis ostendit; (3.) Colore croceo illo vel rubello, qui potissimum & principaliter ad ærum propriè dictorum essentiam refertur. Reperriri verò æur vel purum vel impurum in mineralibus, Ænium demonstrat, quod totum quasi in æur verti potest. Hujus æur, auratum diaphoreticum vulgò dictum, ex scoriis reguli solutis, factâ filtratione cum ✕ inprimis transvasando præcipitatum est impurius; impurum verò vocatur, quod adhuc magis vel terreis crassioribus, vel salinis particulis pollet; undè diaphoretici titulum non benè meretur, quin potius vomitum, quamvis mitius, concitat, nisi ✕ figatur. Nihilominus autem æur purum quoque in Ænio residet, id quod ex Cinnabari facile elicitor. In præparatione arcæni æri etiam tale æur impurum, quamquam & terreis implicitum particulis, est videre.

Diversæ operationis ejusmodi æra pura & impura sunt. Pura absorbent, diaphoretica, nervina & anodyna sunt. Admodum amica hæc naturæ nostræ sunt, & humoribus acidis atque acris insigniter dicata. Absorbent igitur hos, edulcant, faturant, figunt, undè lassatis spiritibus & membris optata quies exoritur, dolores omnes placantur, & acrimonia, nervosum ac membranofum genus irritans sopitur & annihilatur. Hoc præstat unica Cinnabaris nativa, benè præparata, & Æniata; undè

undè fluxiles redduntur humores in coagululum abeuntes, tenues nimis & acres corriguntur, ut idè quod ultra Cinnabarinativam, vel S niatam, humorum acrimoniam & dolores æque tollat, vix aliud sub sole inveniatur. Et tale S ur maximè in auro latitat purum, homogeneum, naturæ amicum, & confortandi vires habens.

Contra S ra impura facilè vomitum movent. Sunt quidem S ra anodyna seu dolorum mitigativa, verum de S re O -li narcotico adhuc quæritur, an laudabilibus ejusmodi virtutibus gaudeat, nec ne? de quo varia Chymicorum mens est, aliis in liquore id venditantibus, qualis est essentia O -li anodyna *Angeli Sala*, cum spiritu O -li rectificato extracta: aliis in pulvere id ipsum exhibentibus, factâ qualicumque præcipitatione ex eodem soluto. Verùm enim verò Essentiæ vitriolatæ omnes ritè paratæ in sedandis doloribus scorbuticis, podagricis, hypochondriacis multum præstant; & hinc pro certo ac indubitato habemus, quòd S ra metallorum & mineralium, modò puritatem habeant, sint anodyna, seu destinentur humorum acrimonix, & consequenter dolori indè exorto cuicumque. Deindè non sunt confundenda narcotica cum anodynis; hæc dolores sedant; illa verò propriè somnum stuporemve inducunt; & sunt quædam anodyna, quæ non æque sunt narcotica, quæ humorum acrimoniam quidem mitigant; consequenterque dolores auferunt, & per accidens etiam nonnunquam somnosciant, attamen intentione primariâ somnum non efficiunt, uti sunt, S ra anodyna, vulgò narcotica dicta, metallorum & mineralium; ubi in primis in Cinnabari nostra minerali eximium latet S ur S ni Olare, cujus effectus sunt mirabiles; con-

quiescunt enim indè dolores dentium, capitis, nervosarumque partium aliarum; quare in omnibus doloribus gravioribus hæc benè præparata convenit, cum tensionem & vellicationem membranosi generis tollat, humorum acorem & acrimoniam, si qua adest, absorbeat & præcipitet, adeoque multis affectibus, v. gr. arthritidi, pleuritidi, calculo, &c. sit convenientissima. Licet igitur doloribus sopitis, spontaneâ naturæ inclinatione, sopor subsequi queat, ablatâ nimirum causâ, vigilias fovente dolore, attamen propriè loquendo vix narcoticum soporemve inducens medicamentum tale, opio quidem par, in hac præsertim classe, existet. Tale inter alia est medicamentum *Boylai* euporiston ex ære ☉-li & ☽ le armoniaco sublimatum: & se quoque exhibet tinctura æris ☉-li, ex terra ☉-li dulci cum spiritu ☽ lis composito, & hinc cum spiritu vini facta. Et demùm in ære ☉-li cavendum imprimis est, ne loco aliorum effectuum vis emetica succedat, præcipuè, cum venereæ seu cupreæ qualitates in ☉-lo maximè delitescant; id quod ipsum ære ☽nii impuro percipimus. Impurum enim æur ventriculus ferre nequit, sed faciliè expellit; hinc vomitoria quoque tali ære impuro volatili maximè scatent.

Ejusmodi æra in metallis & mineralibus sunt quoque alia magis pansa, alia magis implicita; alia volatilia, alia fixa. In quibus metallis exacta est mixtura humiditatis ☽rialis cum ære analogo, facilius ducuntur & malleo extenduntur, quàm in quibus plus est ☉-lati æris, & ☽ lis aut terræ metallicæ. Confer. *Wormius in Museo pag. II.* Præprimis inter hæc pansa sunt æra in ☽te & ☽re; hinc etiam ex his seorsim extrahunt illa Chymici. Volatilia

tilia verò magis ϕ ra sunt in mineralibus, eoque magis, quò magis immatura, cruda & indigesta sunt eadem, sicuti in specie in arsenico, auripigmento & ϕ rio videmus. Undè non tantum ϕ rius igne facile in auras abigitur, aliumque quærit locum; sed etiam longè magis, si per experimentum ϕ rius dulcis ipse cum nitri dupla vel tripla proportione in crucibulo calcinetur, totus totus in auras aufugit. Simile in reliquis experimur. Fixum est ϕ ur in nostro Cinnabrio nativo. Fixissimum vero ϕ ur est in auro; quod ipsum hinc effectus edit diversos præstantesque. Idem autem etiam satis volatile red- ditur, si pansum & liberatum magis fuerit.

Describitur in genere ϕ ur, quòd sit resina sive pinguedo terræ, sive succus mineralis unctuosus, pinguis, constans copiâ puri ϕ ris ingenti, modicâ θ lis acidi quantitate, & tantillo spiritus, aquæ & terræ. Cum enim ab oleo destillato terebinthinæ vel juniperi ϕ ur commune dissolvitur, pars ϕ rea tincturâ valdè saturata menstruum imprægnat, salina concrefcit in crystallos; aut quando sub campana accenditur, ϕ ur penitus deflagrat, interim θ l resolutus acidus circa vasis latera defigitur.

Sulphur illud est tum nativum, tum factitium. Nativum aliàs dicitur vivum, *Græcis ἀπυρον*, seu ignem non expertum. Ex terra effoditur. Sic ex fodinis *Brunsvicensibus*, *Goslariensibus* ac *Lubecensibus* cruitur. Prostat etiam ϕ ur nativum ex *India* allatum, quod instar succini elegantissimum repræsentat colorem citrinum, quale etiam in *Anglia* reperitur. Hoc nativum triplex est. Impurum, quod ex *Islandia* adfertur, & demùm depuratur. Purum ex *Goslaria* fodinis effoditur. Et fixum ex monte *Vesuvio* cruitur; hoc in ignem injectum non fla-
L 3 grat,

grat, nec flammam concipit. Huic affine est φ ur *Puteolanum*. Sulphur etiam fixum arte sequentem in modum fieri potest. $\Re$. Crucibulum calce vivâ plenum, fac foveam, inde Θ l armoniacum pulverifatum, tegetiterum cum calce viva, & deluta crucibulum, camenta per quatuor horas, pòst ex-candescat per bihorium, exime Θ l armoniacum, & cum aqua forti mixtum fiat aqua Regia. In hac solve φ ur, abstrahe aquam Regiam, & in fundo remanebit massa dura, tere, lava, exsicca, & habebis φ ur fixum. Factitium est, quod arte paratur, & fit perfectum, quod ignem jam est expertum. Variis autem confici solet modis. Quibusdam in locis ex aquis decoquitur, ut ad *Budam Pannonia*. Alibi ex effossa gleba, & in vasis cocta perficitur igne, ut in multis *Italiae* tractibus, *Senensi*, *Puteolano ac Volaterrano*. Præparatur autem hâc ratione. Effoditur impurum, terræ & lapidi commistum, in urnis fictilibus coquitur, ignem in fundo tantum sentientibus. Sic sublimatur purior substantia, quæ cum ascenderit ad superioris vasis regionem, per rostrum descendit in aliud vas liquatum olei modo indè egressum, in loco frigido variâ coit figurâ. Aut pyrites eò stillat, & in ollis coquitur, ut cernere licet in *Saxonia Brambecco*, & *Hadzkerodo*, ditione Principum *Anhaltinorum*. Confer. *Olat Wormis Mus. cap. II.* item *Ath. Kircheri Mund. Subterranean. lib. 9. sect. 3. & lib. II. sect. II.*

Exhibet & Chymia multa φ ris artificialis genera, v. gr. ex σ te, φ re, $\mathcal{V}$ ve, Θ -lo, &c. Sic φ ur σ nnii impurum Θ tri & Θ lis φ ri beneficio extrahitur; quod ipsum quoque lixivio saponariorum in copia confit, repetitis vicibus coctione cum σ nnio instituta; purum verò ex Cinnabari ejusdem eodem arti-

artificio paratur; & hinc Cinnabaris ḡnii nihil aliud est, quàm ḡur ḡnii cum Ḥrio ligatum. Sic ḡur etiam ex Cinnabari nostra nativa cum Ḥ le ḡri per distillationem elicitur. Cinnabaris nimirum ḡnii & nativa, si cum Ḥ le ḡri miscetur, & per retortam propellitur, reddit Ḥrium currentem, & hoc modo, quod arcanum est multorum, ḡur hinc acquiritur purum.

CAPUT XIX.

Causam materialem Cinnabaris Mineralis, seu Minii Naturalis tertiam, Terram nimirum mineralem lapidescentem in specie pensitat.

Terra vulgaris triplex est, animalis, vegetabilis & mineralis: sic & Philosophica subdividitur. Verùm differentia inter vulgarem & Philosophicam est, quòd illa sterilis, mortua; hæc viva & vegetans sit; vocatur etiam matrix, terra foliata, creta, terra virginea, fimus Philosophorum, terra, quam aër in utero portat, sepulchrum & vivificatio rerum. Terra, quæ tertia pars componens Cinnabaris nativæ audit Ḥrioque & ḡri basin præbet, est mineralis lapidescens, & ita non propriè terra, sed propter analogiam ita dicitur, differtque ab ea admodum parum, quæ etiam corpus est fossile, naturæ mineralis particeps, injectaque aquâ solvitur & lutum fit. Et quamvis quædam hujus generis terræ reperiantur, quæ aquis madefactæ non confestim solvantur in lutum, progressu tamen temporis, si diu macerentur, eò rediguntur.

CAPUT XX.

Cinnabaris Mineralis seu Minii Naturalis locum natalem ostendit.

Cum non omnis ferat omnia tellus, meritò in Cinnabaris mineralis, seu Minii naturalis locum natalem inquirimus. Ex *Hispania* folere Minium deferri *Dioscorides lib. 5. cap. 69.* retulit: Item *Iustinus* Minium à *Minio Hispania* fluvio nuncupatum voluit, cum testibus *Plinio & Trogo* Hispaniâ nulla regio Minii feracior reperiatur, quamvis incredibile magis sit, *Minium* fluvium *Hispania* à colore Minii naturalis; quo plurimum exundat, nomen accepisse. Ex *Colcho* afferri divulgavit *Vitruvius Architectur. lib. 7. cap. 8.* Præstantissimum tamen est, quod ex *Sisaponensi* regione in *Batica* advehitur; quapropter legitur apud *Calepinum*, quod *Sisapo*, teste *Plinio hist. nat. lib. 3. cap. 1.* sit oppidum *Hispania Batice*, miniariis metallis celeberrimum; Minium etenim, asserente *Plinio hist. nat. lib. 33. cap. 7.* ibi non excoquebatur vel perficiebatur, sed vena signata *Romam* afferebatur. Nasci in *Carmania Iuba* prodidit, & *Hermogenes in Æthiopia*, sed neutro loco ad nos advehitur, nec ferè aliundè, quàm ex *Hispania*. In diversis aliàs reperitur locis, in *Armenia, Carynthia, Ungaria, Palatinatu* prope *Alsheimium*, territorio *Brunsvicensi* zu *Walckenried/Hassia* prope *Marpurgum*. In confiniis *Bohemia* cum auri ramentis lavatur. Ex Comitatu *Schvvarzburgensi* ea quoque speratur. De utraque Cinnabari, quæ tam ex *Ungaria*, quàm *Hassia* adfertur, sic scribit *Joseph. Quercetanus Terr.*

gra-

graviss. capit. adfect. cap. 33. Natura nobis in quibusdam aurifodinis in Hungaria profert genus quoddam mineralis Cinnabaris ponderosissima, ac longe artificiali rubicundioris: imò etiam quæ usque adeo transparentis ac dilucida est, ut non minoris pretii, at majoris etiam ipso auro aestimetur: quæ per se, & citra ullam preparationem aliam, quàm quâ natura coctionibus temperata est, remedium est nobilissimum & admirandarum virium adversus minores epilepsias, aut analepsias, &c. Item: Est & aliud minerale Cinabrium, formam lapidis rubri referens, ponderosissimi, quod variis locis reperitur. Sed apud Marpurgenses ampla, elegans & ferax illius minera est in Hassia. Ex eo Cinnabrio non dubium est, quin possit eo modo, quem describit Dioscorides, & post eum Oribasius, sublimatione *Œrius* extrahi, cujus etiam capax est ipsa fodina, copiosiorque eo modo elicietur à Dioscoride descripto, ex eo minerali *Œrius*, quàm ex artificiali. Priorem Ungaricam Cinnabarin mineralem in dubium vocat *Andr. Libavius Apocalypf. Hermetic. part. 1. cap. 7.* quam non putat esse lapidem argenti vivi, sed Gelsum Ungaricum rubrum, aut venam argenti rudem rubram, translucentem, cujus meminit *Matbesius*: aut succum mineralem, qui sub titulo Cinnabaris fossilis perspicuæ circumfertur. Zincki speciem aliqui vocant, seu marcasitæ aureæ, &re perspicuo plenæ.

In superiori Germania, ut notat *Encellius* ex autoritate *Cordi ad Rhenum Eberborghi & Scombachimagna* Minii copia reperitur. In *Misnensibus* etiam fodinis vena illius generis Minii observatur, quod olim apud Romanos tanti pretii fuit. Tandem in *Hydria* monte, ex hydrargyri fodinis Minium erutum vidit *Petr. Andr. Matthioli* comm. in lib. 5.

Dioscor. cap. 69. ubi plerumque evenit, ut vulneratâ ferramentis venâ, argentum vivum, fonticuli instar, in substratam defluxerit humum. Et *Comm. in cap. 70.* amplissima argenti vivi metalla in *Hydria* monte, qui quadraginta millia passuum à *Goritia* distat, videri scribit, ubi continuò copiosum elicitur è lapide quodam, fragili potius, quàm duro, colore ex nigro rufescente, & ad purpuram quadantenus vergente, ponderoso, plumbi instar, & argento vivo scintillante.

Loca autem Minio redundantia tempore nivium facillè cognoscuntur, dum nives, hujusmodi loca tegentes, rubore inficiuntur; quocirca celebris ille *Homeri* interpres *Eustachius* quibusdam in locis nives observari rubras asseruit; & indè locus, in quo nives deprehenduntur rubræ, *μυλωδης* illi dicitur.

C A P U T XXI.

Cinnabaris Mineralis, seu Minii Naturalis delectum observat.

IN dijudicandis medicinalibus, si de notis bonitatis certiores esse velimus, usus obtinuit, ut ad manus sumamus exemplum quoddam, ad quod, tanquam ad *Lydium* lapidem examinanda examinemus, eaque si bonitate cum exemplo convenient, retineamus, sin minus, aversemur. Hînc cum *Cinnabaris mineralis* sese nobis offert, semper eligenda est ea, quæ gravis *Orion* & *Ære*, ut partibus ejus componentibus præstantioribus, adeoque *Ungarica*, utpote quæ natura *Olaris*. Eam reliquis præfert *Frid. Hoffmannus Clav. Pharmaceutic. Schroderian.*

derian. lib. 3. cap. 16. quæ in civitate Grembs reperitur. Ea est optima, quæ est rubicunda, cujus flamma illustris & sincera est, & in qua argenti vivi scintillant micæ.

Hoc Cinnabrium nativum cum etiam vel purum reperitur, quale in *Armenia*, item in *Hassia*, prope *Marpurgum* è fodinis plumbeis extrahitur: vel lapidibus permisceatur, ut in *Ungaria*, *Hartensteinium* *Schlegel* / &c. quandoque in lapide scissili cinereo, bractearum modo, concretum: quandoque in lapide metallico candidissimo sit, semper eligendum est illud, quod purum, & à lapidibus bene separatum est.

CAPUT XXII.

Cinnabaris Mineralis, seu Minii Naturalis vires & usum ante præparationem illius profert.

Cinnabaris Mineralis vires & usum considerare triplici modo nobis animus est; primò enim vires & usum illius ante præparationem contemplabimur: deindè præparatæ vires planè admirandas atque ineffabiles tam in genere, quàm in specie enarrabimus: & demum crudæ usum mechanicum adjiciemus. Usum Cinnabarii nativi seu Minii fossilis in medicina ante illius præparationem summopere vitandum esse arbitramur, cum veneficâ qualitate ob spiritus suos *Triales*, sicuti diximus, non careat; undè *Ausonius Edyl. 12.* jure merito lethiferum illud appellavit hoc versu:

Et quod Germano mistum male lethiferum min?

Id-

Idcirco nos quoque in medicinis internis usum illius non libenter admittimus, licet quidam Chymiatri in contumaci lue *Gallica* pilulas ex Cinnabari compositas esse scribant. In medicamentis pariter externis illius usum quoque libenter non laudamus. Quidam tantummodo Medici & empirici potissimum illo utuntur cum ligno aloes, mirrha, thure, ladano & simil. his enim simul permixtis morbo *Indico* correptos suffiunt; hoc suffumigium bis, ter & quater adhibent, donec copiosum sputum ab ore patientis exeat, vel donec alvi fluxus excitetur. Verum suffumigium illud est ruinosum, est lethiferum, cum multos statim in tremorem & paralyfin incidisse, alios interiisse viderimus. *Joh. Dan. Horstius Pharm. Galeno-Chemic. Catholic. tom. I. lib. 7. part. I. cap. 14.* Venena metallica à veteribus dicta sunt; *Ærius*, lithargyrium, color lasurinus, ærugo, scoria ferri, crocus *Ætis*, plumbum ustum, Minium, cerussa, Cinnabaris; ast innocentiam horum, excepto *Ærio* sublimato, æruginè internè adhibitâ, & fumo Cinnabarino satis propugnat *Joh. Hisk. Cardilucius Officin. Sanitat. cap. 88. pag. 355.* Denique in scabie ab ulceribus, etiam contumacibus & rebellibus aliquando usurpatur, si cætera præsidia nihil contulerint. Confer. *Françisci Joelis Oper. Medic. tom. 5. lib. 2. sect. 3.*
 & *Jul. Cas. Baricelli lib. 4. de hydropica natura cap. 2.*

CAPUT XXIII.

*Cinnabaris Mineratis, seu Minii Naturalis
preparationem docet.*

Minium depurandi & expoliendi modum veteres duplicem habuerunt, loturam scilicet & cocturam. Priorem *Plinius hist. nat. lib. 33. cap. 7.* his verbis explicat: *Optimum vero supra Ephesum Cilbianis agris: arenam cocci colorem habere: hanc teri, dein lavari farinam, & quod subsidat, iterum lavari: differentiam artis esse, quod alii Minium faciant prima lotura: apud alios id esse dilutius sequentis autem loturae optimum.* Hanc Minii (quod ex arena quadam rubra, in argenti fodinis reperta, primus *Callias Atheniensis*, aurum ex ea sperans, quia splendebat, fecit) conficiendirationem *Ephesum* tenuerunt, quam *Plinius* è *Theophrasto*, ut multa alia, transcripsit; quod tamen nativum potius, quam factitium appellandum est, quia & *Theophrastus* à *ὄσφρες* dicit. Posterioris meminerunt *Dioscorides* & *Vitruvius* l. c. illudque fornacibus in florentissimum flagrantissimumque colorem picturae gratia permutari tradiderunt. *Plinius* quoque *hist. nat. lib. 33. cap. 7.* inquit: *Sisaponensibus autem miniariis sua vena arena sine argento excoquitur.* Hoc coctura purius reddiderunt. Multi contra non coxerunt illud, & tamen optimi coloris fuit; quod nihil mirum videtur, cum in multis miniariis metallis aded purum ac floridum conspiciatur ut nullâ egeat coctione; in qua certè timendum quoque est, ne vasis, in quibus coquatur, apertis, aliqua ejus pars propter ignium vim evolet, obstructis, totum in

Quian

Œrium vertatur. Qui lento igne Illud coxerunt illigârunt faciem laxis veficis, ne in respirando exitialem vaporem traherent, & tamen ut per illas spectarent.

Sed quænam est causa, quod hodiè Minium illud pictores ad sumptuosa parietum ornamenta non adhibeant, cum olim magni usus in illis fuerit, & nunc esse possit? Hæc: quòd Chymistæ factitium, quòd alias Cinnabaris illis dicitur, in ejus locum substituerint, quòd ex argento vivo & sulphure conficiunt, cum tamen nativum magis sit eligendum, dum pulcherimus ille factitii rubor æris fœditate non nihil corrumpi possit.

Verùm enim verò modus hic Minium depurandi & expoliendi veteribus fuit frequens; nos de modo Cinnabarin minerallem, seu Minium naturale ita præparandi, ut ex veneno saluberrimum præstantissimum nobilissimumque fiat medicamen, salutem in hoc capite fumus solliciti.

Ista ergò Cinnabaris mineralis, seu Minii naturalis præparatio quadruplici modo fit, tostione nimirum, sublimatione, coctione & lotione. Cinnabarin nativam, quæ est radix & minera Œrii, torret *Dan. Sennertus Med. Practic. lib. 1. part. 2. cap. 31.* super ignem lentum in tabula.

Postea subtilissimè terit super marmore in pulverem impalpabilem. Eam per sublimationem sexies vel ultra rectificat *Dn. D. Joh. Michaelis apud Frid. Hoffmannum in Clav. Pharmaceutic. Schroderian. lib. 3. cap. 16.* Ethæc Cinnabaris nativa *Ungarica*, in primis Olaris, tum sibi relicta, tum sublimatione depurata, teste *Georg. Wolffg. Wedelio Pharm. lib. 2. sect. 3. cap. 4.* tutò in corpus propinatur, vi cephalicâ, nevinâ, absorbente humo-

mores acidos, acres, austeros, & in coagulum abeuntes liquante & fundente, excellentissimâ prædita.

Coquitur etiam Cinnabaris nativa pulverisata aquâ purissimâ in tigillo alembicato, ut fumus evanescat metallicus in auras; hæc coctio sæpius iteranda, & pars subtilissima supernatans à scoriis separanda est. Postea in vas argenteum infunde, accenso spiritu vini sæpius superfuso, & usui reserva. Hoc modo Cinnabaris depurata potest adhiberi; quæ enim scorias deposuit, probatior est.

Deindè hæc etiam pulverisatur, vel teritur, affunditur aqua simplex, vel rosarum, boraginis, agitur liquor, qui secum partes subtiliores & puriores continet, decantatur, quibus subsidentibus in fundum, ipse iterum decantatur, repetitâ pro re nata elutriatione, & exsiccatur postmodum, quod hoc modo acquisitum subsedit. Hæc Cinnabaris nativa selectior, inquit Excell. *Dan. Ludovici Pharmac. dissertat. 1. pag. 351.* aut à saxo adhærente per trituram & elutriationem separata citra aliud artificium, idonea est usibus medicis.

Hujus præparationis autor videtur esse *Callias Atheniensis* si enim locum *Theophrasti lib. de lapid. pag. 12.* accuratius examinemus, sensum ipsius non deprehendemus, compositionem Cinnabaris artificialis pictorum inventam esse à *Callia*, sed solum modò illud artificium, quo Cinnabaris nativa usitato hodiernum & quidem optimo modo, mediante aquâ depuratur, cujus terminus usitatus est: **Schlemmen.** Affunditur nempe Cinnabari pulverisata aquæ simplicis, vel rosarum, borraginis q. s. triplum v. gr. vel quadruplum, hinc motione factâ, ut subtiliores partes in aquam diffundantur, in aliud

vas

vas decantatur, & quod in fundo subfidet alcohol, tanquam Cinnabaris optimè depurata & præparata adservatur. Hunc processum si cum modo *Callia* examinemus & conferamus, omninò convenire fatebimur. Meminit enim *Autor* apertè 1. Cinnabarin nativam recipi, & quidem illam, quæ friabilitate suâ arenæ ferè accedit, ac splendentem, quæ scilicet duræ & lapidosæ ibidem memoratæ opposita est. 2. Collectam hanc in vasis lapideis teri levissimè. 3. In vasis æneis tritam lavari. 4. Quod autem subfidet, iterum sumi, teri & lavari, ut prius, ἐν ᾧ πρὸς τὸ τῆς τέχνης, atque hoc est, quod ars confert. Et paulò post addit: γίνεσθαι τὸ μὲν ὑφίσταμενον κατὰ κιννάβαρι, τὸ δὲ ἐπ' ἀνωχρῆ πλείον πλῦμα. Fit verò, quod infra subfidet, Cinnabaris, quod autem supernatat, & plus est, lotura. Quibus manifestè quintum indicat requisitum hanc nimirum Cinnabarin subsidentem esse exsiccandam, & loturam supernatantem decantandam. Artificium verò hoc ipse *Callias* invenit, quòd, cum propter splendorem putaret aurum in arena esse, illam studiosè collegerit. Confer. *Miscell. Curios. Germanic. Ann. 3. obs. 105.*

Est autem ejusmodi lotio in Cinnabari minerali admodum necessaria. Spiritus namque *Spirales* pravaos primùm subigit, omnemque acrimoniam tollit & edulcat, sicuti terebinthina magis lotionem mittescit, & terra *⊖*li dulcis frequenti lotionem & elutriationem fit. Ejusmodi deindè lotio Cinnabarin mineralem depurat, quemadmodum aloë lavari potest, ut solvantur nimirum in liquore partes puriores, aliàs aloë lota nullius est usus; relinquuntur enim cadaver pro corpore, umbra pro re, sordes & fæces pro vino; undè quoque rectè in *Pharmacopœia*

cepoëia Londinensium aloë lota dicitur depurata.

Ex hoc etiam facile liquet, liquorem ad lotionem requiri inspidum, aqueum, vel etiam, si velimus, destillatum, corroborantem, tum frigidum, tum calidum. Sic, quod exempli loco etiam infervire potest, *Œrius* dulcis non opus habet, ut toties sublimetur, sicuti vulgò id præcipiunt, ut vel decies id fiat, sufficit unâ vice id præstari, modò hinc remotis impuritatibus, præsertim in superficie adherentibus, pulverifetur, & lotionem aquæ calidæ, si quæ insunt adhuc particulæ salinæ acres, elutrientur, factâ dehinc debitâ exsiccatione. Atque hæc Cinnabaris præparatio requiritur, antequam usus ejus in medicina salubris esse possit.

CAPUT XXIV.

Cinnabaris Mineralis, seu Minii Naturalis præparati vires admirandas in genere perlustrat.

Tantæ Cinnabaris hujus mineralis, seu Minii naturalis præparati sunt vires, ut etiam cum auro certet. Auro Cinnabarin nativam pretiosiorrem putat *Josephus Quercetanus Tetr. graviss. capit. adfect. cap. 33.* in ea enim latent egregia arcana contra infinitos affectus internè adhibenda. Hinc ea selectior, censente *Dn. D. D. Dan. Ludovici Pharm. pag. 345. & 346.* *Œriale* quidpiam tutum, efficax & parabile est. Non quidem directè & per se diaphoreticum, sed bonum saltem ac polychrestum exaltatorium, multorumque concurrentium symptomatum præfens est deleterium, ut æque feliciter,

M

imò

inò securius revera-curabilia (inter competentium accessum) percurari tantisper queant citra vulgatorum *Œrialium*, (plerumque saltem transcriptorum) remissas aut infidas experimentationes, vel secretiorum operosiores perquisitiones. *Idem* pariter pag. 351. & 352. Cinnabaris nativa selectior, aut à saxo adhærente per trituram aut elutriationem separata, citra aliud artificium, quam diuturno (donec paucis abhinc annis magis nunc increbresceret) usu præstantissimum ac securissimum *Œriale* paulò antè laudavimus, non solum diaphoretica modò dicta notabiliter exaltat, ut v. gr. simplex bezoarticum minerale, debitâ hujus proportionem tinctum, sæpè pro *Œlari* æstimatum fuerit. Nec epilepticis tantum (etiam recens natis,) si unquam quidquam inter ejuscemodi specifica, (in sufficienti tamen ubique dosi) benefacit; verum etiam hysteriarum (ne opiatibus quidem placandarum) colicorumque tormina, vertigines, vagas arthritides, dentium aliarumque nevosarum partium dolores, cutaneosque affectus complures, &c. solitaria vel præcipitantibus aliisve specificis sociata) evidenter lenit atque tollit; in phantasiæ insuper vitii, morbillis, petechiis, plurimum confert.

Cinnabrium nativum *Frid. Hoffmannus meth. med. lib. 1. cap. 19.* vocat *Œrii* radicem & mineram, illudque magnarum esse virium adfirmat.

De Cinnabari nativa, ob quæ illius anodynum effectus notabiles se vidisse asserit *Excell. Wedelius de Medicam. facult. lib. 2. sect. 2. cap. 10.*

Vicephalicâ, nervinâ, absorbente humores acidos, acres, austeros, & in coagulatum abeuntes liquante & fundente, excellentissimâ prædita est.

Idem Pharm. lib. 2. sect. 3. c. 4.

Cin-

Cinnabari nativâ fluxiles redduntur humores, in coagulum abeuntes, tenues nimis & acres corriguntur, ut inde quod ultra Cinnabarin & opium acrimoniam & dolores æque tollat, vix aliud sub sole reperitur. *Idem Pharmac. lib. 2. sect. 5. cap. 3.*

Hæc, quæ temperatum obtinens, demulcet, acrimoniam mitigat, acorem absorbet, dolores figit, capitis doloribus, nervorum irritationi ac doloribus quibuscunque subvenit. *Idem de Medicam. facult. lib. 1. sect. 1. cap. 2.*

Hæc usum habet ad absorbendos & diluendos humores acres, irritantes membranas, spiritus effe-ratos ligandos, sopiendos & demulcendos, porif-que quatenus acorem absorbent, libertatem con-ciliandum. *Idem de Medicam. facult. lib. 1. sect. 3. cap. 1.*

Quænam verò sit eligenda, cruda, an verò præparata, præprimis dispiciendum est. Crudam per se, & citra ullam præparationem aliam, quàm quæ naturæ coctionibus temperata est, ut remedium nobilissimum, & admirandarum virium adversus multos morbos, admittit *Joseph. Quercetanus l. 6.* Eam pariter *Excell. Joh. Michaelis* approbavit, sed depurata esse debet; sicuti quoque nos in quibuscunque remediõrum formulis, & ubi usus illius requiritur internus, semper depuratam atque præparatam intelligimus; quæ enim scorias deposuit, probatior existit; quomodo autem optimè depuretur, jam diximus. Hæc quippè depurata, in desperatissimis etiam morbis, cum multorum symptomatum congerie stipatis, maximi, ob notabilem ejus effectum, æstimanda est. Et sanè mirandum est, quod usum ejus internum, præterquam quod antepilepticis nonnunquam permisceatur, non

melius, ut Chymicus clarissimus, *Schroderus* intellexerit.

Licet enim directè & per se non sit diaphoretica, polychrestum attamen, exaltatorium, & præsentissimum ac securissimum alexiterium est. Imò tale medicamentum est, quod in infinitis ferè adfectibus sine pari reperitur.

Sunt nihilominus, qui tam hujus Cinnabaris nativæ quàm S_{nn} usum internum admodum suspectum habent. Cinnabaris S_{nn} , dicunt, aquâ calente dissoluta, abit in pulverem nivem ejusdem generis, quod est S_{ri} vitæ. Nativa facili negotio in S_{ri} currentem, & sic iterum in Cinnabarin convertitur. Et hinc cum utraq; pristinam retineat naturam, eadem etiam excitare possunt symptomata, quæ S_{ri} , sive crudus, sive præparatus. Verùm enim verò hæc in contrarium adducta argumenta contra Cinnabaris tam nativæ, quàm factitiæ S_{nn} usum internum tanti non sunt ponderis, ut cordatum Medicum ab ejus usu interno deterere queant. Nam primò Mechanica ista de Cinnabaris S_{nn} per aquam calentem transmutatione in S_{ri} vitæ album falsa est. Et potest hoc ipsum quilibet experiri. Deindè, posito, ex nativa Cinnabari facili negotio S_{ri} elici; id quod etiam verum est; quid tùm postea? Mercurius siquidem cum S_{re} S_{nn} ligatus, in Cinnabari sui non est juris, sed hujus compedibus ligatus à turbis istis gravioribus, quas vel liber, vel S libus corrosivis irretitus concitare solet, jam planè immunis existit, & illustres illas dotes obtinet, quibus etiam contagiosis, epidemiisque morbis ipsique pesti exterius appensus) singulari proprietate resistit. Et quamvis Cinnabaris hæc adsumpta minimè ventriculi digestioni

ni pareat, neque in corporis nostri œconomiam recipi possit, adsumpta tamen quamdiu hæret in stomacho, Archeum nostrum alterando variè mi-
reque afficit. Ab utroque, &re nimirum Jñii &
Srio vim anodynam & specificam, veneni epile-
ptici domitricem, obtinet. Horum singula quidem
in lue venerea scabieque maligna conferunt, ast ab
iis conjunctis longè uberius est exspectandum,
etiam in suffocationis hypochondriacæ (hysteri-
cæ) ne opiatis sæpè sedandæ, & colicæ torminibus
placandis, in arthritide vaga, phantasiæ vitiis,
morbillis, variolis, &c. Et tandem, si qua inter-
dum noxa ab ejus usu orta, certè non ipsi per se &
directè, sed vel minus ritè præparatæ, vel inconve-
nienter in usum ductæ, erit adscribenda. Et sic erit
tanquam gladius in manu furiosi.

Cinnabarin hanc mineralem, ob virtutem ejus
ineffabilem ferè in omnibus affectibus cephalicis,
ex *Cratone* præprimis epilepsiæ magnetem vocant
Dan. Sennertius Med. Practic. lib. 1. part. 2. cap. 31.
Laz. Riverius Med. practic. lib. 1. cap. 7. Phil. Grü-
lingius Florileg. Chymic. part. 13. cap. 1. & alii, ex ea-
que pulveres egregios epilepticos parant. Verùm
cum ipsam *Cratonem* diligenter consulimus,
nuspiam hæc invenimus. In *Consiliis* æque ac *Epi-*
stolis varia diversaque medicamenta contra epile-
psiam enumerat, sed hujus ne verbo quidem men-
tionem facit. Ipsum potius valdè dubium esse in
Cinnabaris laude adversus epilepsiam deprædican-
daprehendimus. Nam in *Epistolis Medicinalibus*
à Laur. Schultzeo editis, & quidem *epistol. 137. de vi*
magnetica adversus epilepsiam, inquit, in nativa
Cinnabari, quam Minium quidam appellant, valdè
dubito. Et eam *epistol. 168. in epilepsia* ab empirico

quodam adhibitam damnat, & dicit, se istud non imitaturum, etsi omnes homines ipsi authores essent, cum robusta etiam corpora vix illius usum ferre queant. Et procul dubio hoc facit ex mente *Erasti*, qui *epistol. 271. ad Monachum* *Orrium* & alia medicamenta ex metallis præparata non temerè adhibenda fuisset, quoque modo etiam fuerint præparata. Sic etiam *consil. 42.* ait; Medicamenta de Cinnabari non præscribo, cum *Job. Fernelius in libro suo de Luce vener.* tam dira symptomata usum Cinnabaris consequuta referat. Statim tamen addit; mihi nequid dissimulem, non persuadet, cum bono successu me illà usum fuisse. *Vienna* verè affirmare possim. Verum quamvis *Crato* Medicus sui temporis fuerit cæteroquin ob eximiam ac multijugam artis medicæ peritiam valdè conspicuus, summus tamen *Jatro-Chemiæ* non fuit Dictator, sed & alii post eum fuerunt longè celeberrimi. Nullum tamen est dubium, si in hæc tempora incidisset, quin saniozem etiam medicinam cum aliis jam excoluerit. Licet etiam de Cinnabaris Magnetismo in epilepsia in ejus monumentis nihil reperiatur, studio tamen illud ipsum factum fuisse censendum est, dum Medici sæpius experimenta sua celare solent, ne ita prostituantur, ac vulgaria fiant; nec arcana facile sunt illis patefacienda, qui ad eò sunt improbi, ut ignorantiam suam non incusent, sed veritatem negent, ac eos, qui suà industrià adinvenerint, irrideant. Verum sicuti hæc meræ sunt conjecturæ: ita nihil certi concludunt. In historia, quam ex *Fernelio* adducit, dubium æque manet, utrum pictor ex Cinnabari nativa, an verò ex aliis rebus noxiis suis pigmentis v. gr. auripigmento, &c. mistis in dicta symptomata incurrerit; deinde fa-
teri

teri quoque cogimur, vaporem Srii , inprimis cum
 Hno adulterati summè noxium esse, id quod tamen
 de Srio & Sre invicem ligatis affirmare non possu-
 mus. Communi insuper & factitiæ Cinnabari non
 fidendum etiam semper est, cum sæpè, ut fiat ru-
 tilantior, adjecto arsenico præparetur. Interim
 Cinnabaris hæc nativa, ut etiam Srii , ob stupen-
 dam earum efficaciam in infinitis adfectibus de-
 mulcendis summo in æstimo habenda est.

C A P U T XXV.

*Modum, quo Cinnabaris Mineralis præparata
 suam absolvit operationem, exprimit.*

Ventriculi digestionem minimè paret Cinnabaris
 mineralis, neque in corporis nostri œcono-
 miam recipi potest, adsumpta tamen, quamdiu hæ-
 ret in stomacho, Archeum nostrum alterando va-
 riè mireque afficit. Hæc igitur odoretenus, aut
 nudo tantùm aspectu variis mirisque modis no-
 strum alterat Archeum; hinc ut terra mineralis la-
 pidescens à calore nostro atteri, & in actum deduci
 nequit; & ita substantiâ eadem, & modo eodem,
 quo assumitur, eodem etiam immutata rejicitur;
 alimentum enim non est, quod in corporis nostri
 œconomiam distribuitur, sed medicamentum,
 quod licet corporis nostri meatus non penetrare
 valeat, variè tamen mireque Archeum ventriculi
 nostrum alterando afficit, ut in morbis curandis sæ-
 pè præstet miracula. Nec obstat per alvinam regio-
 nem sæpè eodem, quo assumptum fuit, pondere &
 modo iterum ejici, nihil tamen hoc derogat salu-

tari illius effectui. Non solum Cinnabaris nativa, sed etiam Bezoardicum martiale, solare, lunare, specificum cephalicum *Iob. Michaelis*, & omnes gemmæ præparatæ, eodem etiam modo, quo assumpta fuerunt, deijciuntur, & tamen sæpè maximæ sunt energia. Ejusmodi namque medicamenta mineralia citra sui dissolutionem, citra sui penetrationem, & immutationem, liberè, imò etiam eminus operantur in sopitum vel succensum Archeum, solo quasi sui aspectu, irradiatione, vel ejaculatione suarum virium in medio productarum, retentis adhuc pristinis & non mutatis pondere & proprietatibus.

Modum hunc agendi Cinnabarinum eleganter illustrat *Ærius* diaphoreticus. Hic nihil aliud esse videtur, quàm Cinnabaris quædam, cui æur internum *Æli* *Æris* fuit affusum, & ita fixatum est; à ære enim hoc *Ærius* veluti servus fugitivus ligatur, & æur ejus intrinsecum detegitur. Hic etiam omnem aspernatur digestionum laborem. In superficie ludit dulcedo ejus æris, pars autem *Ærii* per æur obtecta externum, latet, nec operatur, nisi per speculum lucens trans æur, & sic Archeum non solum sui ad lubitum affectat, sed & insensibiliter fermentorum peregrinorum immutatione, abstersione & ablatione spirituumque seu virium restauratione potens est.

Cinnabarin *Ærii* potissimum ligaturâ & dispositione agere scribit *Excell. Dan. Ludovici Pharm. dissertat. i. pag. 340.* Et vix in stomacho vel pulsionum observatione resolvitur, uti disserit *pag. 352.* sed incomprehensibili ferè, nec tum determinato contactu desubito sæpè, cum consimilibus aliis, quod suum est, agit. Et in Cinnabari principium mul-

multa energia æri puro adscribit Dn. D. *Georg. Wolffg. Wedelius Pharmac. lib. 2. sect. 5. cap. 3.* Sulphura namq; pura absorbent, diaphoretica, nervina & anodyna sunt. Naturæ hæc nostræ sunt amica, & humoribus acidis atque acris insigniter dicata. Absorbent igitur hos, si quæ alia, edulcant, saturant, figunt; undè quies optata lassatis spiritibus & membris exoritur, dolores omnes conticescunt, & acrimonia irritans nervosum genus & membranofum sopitur, ac annihilatur. Exemplo sit vel unica Cinnabaris nativa est Æniata. Sic etiam *lib. 2. sect. 6. cap. 8.* æris & Æri ligaturæ omne operationis principium tribuit. Cinnabaris, inquit, nativa, si arenosa & saxea absit, & secludatur, ubi opus, substantia, non eget menstruo, ut extrahantur, vel solvantur partes, sed qui vires, quas possidet, utiliter impendere gestit, eo modo, quo natura illam miscuit, uti eadem opus est, cum nec in ære solo, nec admixtis partibus solaribus, vel aliis solis eadem reperiantur, sed ex utriusque mixtione resultent.

Simili ferè modo remedia à *Galeno* appropriata dicta, mortalibus gratis à summa bonitate data, quamque plurima ferè insipida, quorum virtutes nec odore, nec sapore, sed solâ experienciâ cognoscuntur, solum in stomacho officium suum peragunt administrantque, ubi prudens, acidus, mollisque ignis, cuncta in corpore gubernans ea cognoscit, amplectitur, eorumque vires ad partes affectas dirigit.

Sic ostiocolle pulverisata parvaque in quantitate ore assumpta ossa fracta celerrimè conglutinat, quia acidum specificum ibidem putrefactivum solutum sorbendo coagulat: ejus tamen pulvis ad fractum os non perrepat; eò enim pervenire non potest;

oportet itaque, ut in stomacho suum officium peragat, administretque; illicò nempe ibi cognoscitur à prudenti molli igne, ut gratus hospes in hoc casu, cujus ignis ope lapidis divinum festinat ad individui conservationem, quod postea lubens amplectitur natura, ut quid sibi conveniens & concordans. Sic etiam dens apri pulverisatus, & per os assumptus pleuriticos mirè sublevat: idem præstat & hirci sanguis, ut & tauri vel cervi priapus carptus vel pulverisatus; quæ omnia ferè sunt insipida; non ideo quòd pleuræ sit amica priapo, ut quidam censent; ad pleuræ enim membranam priapus non admittitur: sed argutus prudensque judex in stomacho sedens ejusmodi appropriata medicamina cognoscit, eaque amplectitur, dirigitque, ut furiosum acidum invisibilis mollis ignis radium dissolutum & putrefactivum coagulent, transmutent, contemperent, dulcificent, permisceant, atque per urinam tandem educant. Vid. *Ottonis Tachenis Tr. de Morbor. Principe cap. 9. pag. 125. 126. & 127.*

CAPUT XXVI.

Solius Cinnabaris Mineralis præparata usum, nec alia medicamenta Spagyrica ex ea esse paranda suades.

Simplicitatem amat natura: hoc deprehendimus certum in Cinnabari nostra minerali, ubi melius salutariusque judicamus eam saltem præparatam usurpare, quam spiritum, tincturam, elixir, crocum, flores, magisterium, &c. ex ea spagyricè prolificere, istaque ægris infelici sæpè cum successu exhibe-

hibere, sicuti non pauci faciunt, qui ex uno medicamento simplici, minerali, animali aut vegetabili tot medicamina spagyrica ex cerebro suo fingunt, quot dies sunt in anno. Nobis sanè ex arte Chymica non erit difficile ex ea quoque varia medicamina sub variis formis parare; nec nobis ignotum erit Cinnabarin vario modo divellere & alterare; principia ejus, Zur & Zrium per menstrua corrosiva discontinuare, separare, ac iterum unire; verùm nobis semper cum accuratioribus Chymicis ac Medicis unica Cinnabaris mineralis preparata placuit, quæ tantas in innumeris verè morbis profligandis præstitit vires, ut eam in alias formas transmutare non desideraverimus, præsertim cum nos non lateat, quod hujus virtus, si manere debet integra, per partium ejus Zrearum & Zrialium separationem, ut & per acida & alcalia factam inversionem destrui non debeat. Cum enim Cinnabaris nativa omnem digestionum ventriculi ac intestinorum actionem subterfugiat, ut in corporis nostri œconomiam distribui nequeat, sed vel odore tenus, aut nudo saltem aspectu varieque mireq; nostrum alteret Archeum, non est, ut per artem spagyricam nimium à nativa sua abducamus indole, vel per naturam unita & conjuncta separemus, dum acidorum abstractione tam alteratur, quam intervertitur ejus virtus. Neque Zrea ejus pars per alcalia digerenda, nec per principiorum suorum dissolutionem in Præcipitatum Diaphoreticum redigenda.

CAPUT XXVII.

*Præcipitatum Diaphoreticum Hartmanni, cuius
basis Cinnabaris Mineralis Vngarica est,
perscrutatur.*

PRæcipitatum quendam Diaphoreticum descripsit celeberrimus ille Chymicus *Job. Hartmannus* comm. in *Basilie. Chymic. Crollii* pag. 414. & seq. cuius basis Cinnabaris mineralis *Vngarica* est; quem medicinam universalem appellat, cuius granum unum, vel ad summum duo in vehiculis convenientibus, in quolibet morbo exhibita, balsamum internum, ad expellendum intrò hospitantem hostem, vel per vomitum, vel per alvum, vel per sudores, mirificè adjuvant.

Hujus autem præcipitati Diaphoretici processus duo requirit: primum est, ut in sua principia Cinnabaris solvatur: alterum verò, ut principia illa purificata denuò conjungantur. Illud fatis prolixum exhibet *Hartmannus*; quem brevioribus autem sic habet *Job. Schröd. Pharm. Med. Chym. l. 3. c. 16.* Solve sensim Cinnabarin (*Vngaricam*) in magna quantitate spir. Θ lis comm. supra Θ I gemæ ana igne fortissimo cohobati: (coloris hic erit rubicundissimi) Solutionem à ære combustili supernatante, ut & à fœcibus residens separata destilla ex cucurbita in arena, & extillabit menstruum, principiis Cinnabaris in cucurbita relictis, quæ hæc operatione apta reddita separationi: Abstracto igitur menstruo, igneque aucto, Ψ rius albissimus ascendens lateribus cucurbitæ adhærescet, manentib. in fundo ære & Θ le communi. Collige Ψ rium dictum

feor-

seorsim, purificaque quàm optimè; videlicet 1. solvetur Qrius , ebulliendo in aceto destillato, hinc solutio à fœcibus suis decupelata committatur destillationi, ut acetum destillatum abstrahatur 2. procede eadem ratione cum Qrio remanente, adhibeque loco aceti destillati pluviam, vel rorem majalem stillatitiam, idque ter vel 4. donec nimirum Qrius planè albissimus remanserit. Hunc digere cū spiritu vini rectificatissimo per mensem. Interea separa reliqua principia, (Qur & O l commune) & clarifica. Nimirum O l commune elixivietur s. a affusâ aquâ pluvîâ stillatitiâ calidâ, depuratumque digeratur cum spiritu vini, tandem spiritu vini ad apparentiam cuticulæ supernatantis abstracto sinatur coagulari. Sulphur itidem aliquoties cum aqua stillatitia calida lotum & exsiccatum, simili modo cum spiritu vini digere, eundemq; postea abstrahe.

Posteaquam itaque Qrius in spiritu vini sufficienter fuerit digestus & solutus, (rubescit enim totum illud compositum eleganter,) destilla ex retorta in excip. capaciss. igne arenæ gradatim adhibito, eliceque primò spiritum vini, hinc urge, & prodibit spiritus Qrii (hinc indè sese extendens, & sublimans in star crytalli.) Peractâ destillatione relinque per horas 24. Sic solvetur spiritus Qrii crytallifatus in spiritu vini. Separato tandem spiritu vini in MB. remanet spiritus Qrii in fundo cineritii coloris.

Habitis his principiis, ad conjunctionem progrediendum est. Solve Cinnabar. *Ungaric.* zvj. Spir. O l comm. in O l gemmæ acuato, ut supra, sequestratisque fœcibus solutionem decantatam destilla ad oleositatem; hinc affunde recentem spiritum, vicissimque destilla, idque fac 5. vel 6. vicibus.

cibus. Postea digere in MB. ☉ (14.) Tandem abstrahere igne ☼ donec spiritus albicantes prodire inceperint, tunc mutato excipulo cape eos simul cum aqua, urgeque aquam usque ad ignitionem vasis; aquam hanc serva. In hujus aquæ ℥vj. solve ☉ l. communis supra facti ℥ij. ac circula aliquandiu in MB. Postea impræгна ☉ris ℥ß. aqua illa, in qua ☉ l. commune solutum, idque per vices (semper affundendo ℥jß) donec ☉ l. com. ℥j. cum ☉re fuerit copulata (ex pondere id cognoscere licet,) ac ex ambobus factus sit viscosus quidam liquor. Hujus ℥ß. adde ℥ij. Spir. ☿rii supra præparati, inque phiala H. cl. digere in Athanore, prudenter adhibitis ignis gradibus, donec omnia in pulverem rubicundum fuerint versa; id fiet mensibus tribus vel quatuor. Pulverem hunc corrige cum spiritu vini & serva.

Medicamentum hoc nihil aliud est, quàm Astrum ☿rii, quod cum ☉le nonnulli etiam conficiunt. Verùm, qui Cinnabarin ☉larem habent in præparatione hujus additione ☉lis superfedere queunt. Hoc medicamentum Cinnabarinum *Hassia* Principibus fuit olim in usu singulari, & filio Regis *Daniae*, Duci *Woldemar*, illudque tanquam panacæam & medicinam universalem reservârunt. Sed cum Cinnabaris digestionum ventriculi atque intestinorum actionem omnimodam subterfugiat, ut in corporis nostri alimoniam abire nequeat, verùm vel odore tenus, aut nudo saltem aspectu variis mirisque modis Archeum nostrum alteret, sanè non erit utile, ut per artem spagyricam nimium à nativâ suâ indole abducamus, vel per naturam unita & conjuncta separemus, dum acidorum abstractione non tantùm alteratur, sed etiam invertitur ejus virtus; quod pariter in Præcipitatæ Cinnabaris Dia-

pho-

phor
rocini
abstr
ejus
rum
pitat

Cim

C
med
man
IV.
pati
spec
dis,
tem
aliis
rotu
gue
eor
arbi
Pre

phoreticæ & Catharticæ, cuius *Joh. Beguinus Tyrocin. Chymic. lib. 2. cap. 13.* meminit, per acidorum abstractionem, præparatione videmus. Neque pars ejus ærea ver alcalia digerenda, nec per principiorum suorum dissolutionem in præfens hoc Præcipitatum Diaphoreticum redigenda.

CAPUT XXVIII.

Cinnabaris Mineralis preparata dosin determinat.

CUM solius Cinnabaris mineralis præparatus in medicina sit eligendus, atque cætera medicamenta, ex ea spagyricè parata fugienda veniant, dosis illius in curatione esse potest à granis IV. ad X. & XII. plus minusve pro ætatis & virium patientis discrimine, in vehiculis appropriatis & specificis, horis matutinis & vespertinis reiterandis, usque dum æger integram consequatur sanitatem. Illam pariter in dosi majori vel minori cum aliis pulveribus, electuariis, conservis, morsulis, rotulis, pilulis, potionibus, mixturis, balsamis, unguentis, aliisque medicamentorum generibus pro eorum quantitate vel majori vel minori ad Medici arbitratum commisceri proficuum admodum erit. Pretium autem ejus non propriè ad Medicum, sed potius ad Materialistas, Pharmacopœos & otiosa ingenia spectat.

C A-

CAPUT XXIX.

Medicamenta composita varia, quæ Cinnabaris Mineralis præparata ingreditur, enumerat.

Cinnabaris hæc mineralis præparata in multorum variorumque morborum valdè gravium ac ferè desperatorum curatione, ut anodynum præstantissimum, palmam obtinet; hinc usus ejus per se non egregius solum est, sed laudabilis magis etiam fit, cum multorum medicamentorum compositiones ingrediatur, quibus basin firmissimam præbet.

Sic ex hoc fit Panacea Cl. *Hartmanni*. Huic Cinnabari correctæ, si addantur magisteria cordialia & epileptica cum fœcul. radic. poëon. fit indè Specificum Cephalicum laudatissimum celeberr. D. *Joh. Michaelis* & Pulvis Epilepticus D. *Moebii* additis Smaragd. præp. C. C. sine ign. corn. alc. sin. ign. & Visc. corylin. q. s. Dosis à gr. v. ad ℥j. Quò spectat & Panacea de la *Vigné* Medici Regii *Parisiensis* quâ in morbis desperatissimis quasi miracula præstitit summo cum nominis sui & Rei familiaris incremento. Unicum granum hujus dedit pro corona Imperiali.

Ita pariter Species Diacinnabaris, quarum basis Cinnabrium nativum correctum est, præscribit *Hadr. Mynsichtus Thesaur. & Armam. Medic. Chymic. sect. 5.* quæ miram vim atque efficaciam habent in epilepsia & omnibus aliis morborum capitis periculorum generibus, suntque tam certissimum, quam secretissimum experimentum, quo

Deo

Deo aspirante innumeros cæterorum medicinarum incurabiles hæctenus, quantumvis eorum non paucos ad 9.10.11.12. imò 18. pluresque annos tali abominabili affectu laborantes, pristinarum sanitati perfectè feliciterque restituit.

℞. Cinnabar. nativ. præp. ꝑ̄ss. Lapid. stellar. præp. Corn. alc. spagyric. calc. ana ꝑ̄ss. Rasur. cran. human. part. anter. Visci quercin. ana ꝑ̄ss. Radic. & Sem. poëon. ana ꝑ̄ss. Spec. diamosch. dulc. diambra. ana ꝑ̄ss. Magister. perlar. oriental. corall. rubr. ana ꝑ̄ss. Croci oriental. Ol. still. succin. alb. ana ꝑ̄ss. Fol. auri No. xiiij. Misc. & fiat omnium pulvis. Dosis ejus est in curatione à ꝑ̄ss. ad ꝑ̄ss. & ꝑ̄ss. plus minusve, pro ætatis & virium patientis discrimine, in vehiculis appropriatis & specificis, omnique manè reiterandis, usque dum integram consequatur sanitatem.

Miraculosè certè, ob Cinnabarinativam lunaticis, epilepticis seu comitialibus, vertiginosis, lethargicis, subethicis, congelatis, malisque cerebri frigidis conferunt Species Dialunæ, quas habet *Idem l.c.* ut & illis, quibus tumultuosa insomnia obversantur, & incertis timoribus corripiuntur, succurrunt. ℞. Radic. & Sem. poëon. debito tempore collect. Corn. alc. spagyric. calc. Mag. cran. human. ana ꝑ̄ss. Anim. lunæ ver. in forma pulveris, Bezoardici lunar. ana ꝑ̄ss. Cinnab. nativ. præp. Visc. quercin. Squill. præp. ana ꝑ̄ss. Secundin. exsicc. mulieris primiparæ filium enixæ. Stercor. pavon. præp. ana ꝑ̄ss. ꝑ̄ss. l. perlar. oriental. corallor. rub. ana ꝑ̄ss. Castor. ver. Piper. long. Cubebar. ana ꝑ̄ss. Mosch. laudatiss. Ambr. gris. ana ꝑ̄ss. Misc. & fiat omnium pulvis subtilissimus, cui adde: Ol. c. c. re-
stificat. succin. alb. rutæ, nuc. moschat. ana gt. x. De-

nuò misce, & ad usum repone. Dosis ejus in curatione est à ℥j. ad ℥ss. in aq. epileptica seu apoplectica, vel alia conveniente in ipso paroxysmo. In præservatione autem datur in omnibus lunæ quadris, & in omni humida & minus constante aëris tempestate à ℥ss. ad ℥j. in aquis supra dictis.

Easdem vires habet Pulvis ejus Epilepticus, quem pariter Cinnabaris nativa ingreditur. ℞. Cran. hom. strangulat. & sin. ign. calcinat. ℥j. Visc. quercin. Cinnab. nativ. Ungul. alc. ana ℥ss. Misc. & fiat pulvis, cujus ℥ss. pueris statim post paroxysmum datur; adultis vero ℥j. iteretur; certissime liberat.

Præstantissimum autem in omnibus morbis peracutis, &c. diaphoreticum est Pulvis ejus Bezoardicus imperialis, qui Cinnabarin nativam correctam etiam in compositione sua recipit; & hinc omnes venenosos & vitiosos humores à corde & cæteris membris principalibus per sudorem egregie pellit. ℞. Corn. alc. & cervi spagyric. calcinat. ana ℥iij. Boli rub. oriental. præp. Bezoartic. jovial. ana ℥ij. Lapid. Bezoar, Terr. sigillat. ana ℥iss. Fl. æris comp. Unicorn. animal. ana ℥j. Magister. perlar. corall. rubr. ana ℥ss. Cinnabar. nativ. præp. Off. de corde cervi, Succin. alb. præp. ana ℥j. Misc. & fiat omnium pulvis subtilissimus. Dosis ejus est à ℥ss. ad ℥j. in aquis appropriatis sudoriferis, vel in aqua seu decocto rasur. c. c.

Morsulos & Electuarium, ut medicamenta composita egregia, pituitam in capite digerentia, describit *Phil. Grulingius part. 2. de secund. universal. evacuat. gen.* quæ Cinnabaris nativa ingreditur eorumque vires majores efficacioresque reddit. ℞. Lign. rhod. aloës ana ℥j. Radic. angelic. ireos *Flor.*
ana

ana ꝑß. doronic. ꝑij. Cortic. aurant. citri saccharo
 obduct. ana ꝑiv. Macer. Cinamom. ana ꝑiijß. Cu-
 beb. ꝑj. Cardamom. min. ꝑiijß. Corall. rubr. præp.
 Ebor. sin. ign. præp. ana ꝑj. Ungul. alc. præp. Cran.
 human. præp. Hyacinth. præp. ana ꝑiijß. Cinnabar.
 ꝑnii, nativ. Bezoartic. lunar. ana ꝑß. Essent. doro-
 nic. poëon. lil. convall. ana ꝑj. Extr. majoran. me-
 liss. auric. ursi ana ꝑß. doronic. gr. xv. Ol. lign. rhod.
 succin. rorismar. majoran. ana gt. v. Spec. diamb.
 compl. ꝑj. Tinctur. lunæ gt. vij. Spir. fl. til. prim. ver.
 ana ꝑj. Sacch. opt. solut. in Aq. fl. lil. convall. q. s.
 ꝑxv. Fiant Morfuli pondere ꝑß. S. *fräfftige Mor-
 selleri.*

ꝑx. Conserv. betonic. salv. majoran. ana ꝑj. Con-
 dit. cortic. citri aurant. nuc. moschat. ana ꝑiijß. Spec.
 diamb. compl. diamosch. compl. dianth. ana ꝑj.
 Corall. rubr. præp. ꝑij. Perlar. præp. ꝑiijß. Cinnab.
 nativ. ꝑnii diaphor. ana gr. xv. Elix. Cephal. D. *Rol-
 finc.* ꝑij. Mixtur. antidinic. ꝑj. Ol. still. cinamom. gt.
 v. coriandr. ꝑß. Misc. & cum Sir. de stœchad. q. s.
 fiat Electuarium.

Cinnabaris hæc nativa, ut etiam ꝑniiata, sive solæ
 exhibeantur, sive aliis misceantur, ob stupendam
 earum efficaciam in infinitis adfectibus demulcen-
 dis, summo in æstimo habentur. Posthabitis aliis,
 unicum præ omnibus prostat Nobiliss. Dn. D. *Ioh:
 Michaëlis* Specificum Cephalicum; cujus basis
 Cinnabaris est nativa; quo multa millia ægrotan-
 tum adjuvit. Cujus compositio hæc est: ꝑ. Cin-
 nab. nativ. *Armen.* per *ꝑ*tionem sexies vel ultra
 rectificat. vel Cinnab. ꝑnii toties rectificat. ꝑiij.
 Fœcul. radic. poëon. ꝑiijß. Mag. epileptic. ꝑß. cor-
 dial. ꝑij. Fol. *Ori Nō.* j. Misc. fiat Specificum Ce-
 phalicum:

N 2

Ma-

Magisterium Epilepticum sic se habet: ℞. Ungul. alc. Cran. human. violentâ morte defunct. Corn. alc. c. c. ana ℥j. Smaragd. or. ver. ℥℞. Unicorn. ver. ℥ij. Pulverifat. affunde Menstruum ex ☉ le & ☿tro præparatum q. f. solve & solutum ☞ spiritum ☉li, postmodum ☞ edulcora, & adde Mag. fucini ℥j.

Magisterium autem Cordiale paratur ita: ℞. Corall. rubr. præp. Lapid. percar. ana ℥j. Rasur. ebor. c. c. ana ℥vj. Margarit. or. præp. ℥℞. Pulverifat. cum dicto menstruo solve, & Spir. ☉li ☞ tandem edulcora. Vid. *Frid. Hoffmanni Clav. Pharmaceutic. Schroderian. lib. 3. cap. 16. & Thesaur. Pharmaceutic. sect. 16.*

Hic etiam *sect. 23.* talem Pulverem Bezoarticum exhibet. ℞. Corn. alc. sin. ign. Corn. cervi sin. ign. ana ℥j. Ebor. sin. ign. ℥ij. Mag. spinar. viperar. Div. dent. equi marin. ocul. ☿. matris perlar. ana ℥i℞. Bezoardic. Olar. ♂rial. ana ℥℞. Oss. de corde cervi ℥ij. Cinnab. ♀nii rectificat. nativ. *Armen.* ana ℥ij. Fol. ☉ri Nō. v. Misc. fiat pulvis, adspere Spir. baccar. sambuc. q. f. Dosis est a ℥℞. ℥j. ℥℞. ad ℥j. in appropriato vehiculo.

Pulveres antepilepticos tres egregios describit *Cass. Theophil. Bierlingius in Appendic. var. tam Chymic. quam alior. Medicam. cap. 20.* quorum primus est Regis *Danie*, alter *Dn. Heidleri*, & tertius *D. Luje*.

℞. Radic. poëon. ℥ij. pyrethri ℥j. calam. arom. diptamn. ana ℥ij. ☉ l. volatil. cran. hum. c. c. hirund. ana ℥j. Costar. percar. min. ustar. & pulverifatar. ℥℞. Mag. corallor. ℥i℞. perlar. ℥j. Succin. alb. ℥ij. Ungul. alc. præp. ℥j. Pulv. priap. cervi, Castor. ana Div. Cinnab. sublimat. Vitriol. ☿ris ana ℥ij. Sem. poëon. ℥j.

ʒj. ocym. ʒiʒ. ruta ʒij. Coriandr. præp. ʒiij. Fl. poëon. lil. convall. anth. lavend. Sumitat. majoran. fchenanth. stoechad. *Arabic.* ana p. j. Spec. diamosch. dulc. ʒij. plerifarchont. ʒj. Misc. fiat pulvis subtilissimus S. Pulvis Epilepticus Regis *Daniae.*

℞. Cinnabar. nativ. ʒj. C. C. ust. ʒij. crud. ʒj. Terr. sigillat. ʒiij. Unicorn. ver. ʒ l. perlar. coral. lor. Corn. rhinoceroth. Vise. quercin. ana ʒj. Cinnamon. acut. Croci *Anglic.* ana ʒʒ. Sacch. albiss. pro lubitu. Misc. fiat pulvis subtilissimus. S. Pulvis Epilepticus Dn. *Heidleri.* Exhibeantur infanti grana iv. v. homini provecioris ætatis ad summum grana xij. in aq. fl. poëon.

℞. Cran. human. præp. ʒiʒ. Pulv. Marchion. Radic. poëon. ana ʒj. Cinnabar. ʒij. Stercor. leon. ʒʒ. Ungul. alc. Spodii Unicorn. ver. ana ʒj. C. C. sim. ign. præp. ʒij. Fol. ʒri Nō. iv. Misc. fiat pulvis. S. Pulvis Epilepticus D. *Lusa.*

℞. Aq. cerafor. nigr ʒiij. fl. til. antepileptic. *Lang.* ana ʒij. Sir. fl. poëon. lunâ decrefcente collect. ʒiij. Mixtur. simpl. ʒj. Misc. fiat Aqua. S. *Wasser zum Pulver.* Pulverem Diaphoreticum Polychrestum parat. Nobiliss. *Dan. Ludovici Pharmac. dissertat. i. pag. 280. 281. & 282. ex C. C. Phil. præp.* Terr. sigill. select. & Unicorn. fossil. ana part. æqual. & singulorum partem unam inter se simplicissimè miscet. Quem pulverem singulis dosibus necessitatis tempore ʒnialibus, ʒlibus, ʒreis, Cinnabarinis, colubrinis, opiatis proportionaliter exaltandum censet. Sic mediocribus affectibus ad expulsiões, resolutiones & inversiones admodum sufficiet; in intensiori verò malignitate, volatilioribus vegetioribusque præmissis, consultius postmodum succenturiabitur. Talismodi pulvis pulveres

omnes alexipharmacos, pestilētiales, pulverem Cæsareum rubrum ac griseum, species de hyacintho, liberantis, confectionis cordialis, contra pestem, pulverem pannonicum rubrum consimilesve camphoratos, inauratos, aliāve ratione pretiosiores, si non superat, tantum æquat. Et pulvis hic recens natis ad gr. j. vel ij. provec̄toribus autem, usque dum anniculi fiant, ad grana iij. vel iv. datus, si que opus, anodynorum vel Cinnabarinorum portunculā exaltatus, in caloribus vagis æque ac permanentibus, in exanthematibus, variolis morbillisque non adeò malignis, in convulsionibus, terroribus, torminibus, ac clamosis inquietudinibus verā se toto die sufficientem præstat.

Ob egregias suas virtutes Cinnabaris hæc nativa, uti jam dictum, præcipua basis est in Panacea *Anwaldina*, quam è Cinnabari nativa cum croco & conchis esse confectam scribit *Oswaldus Crollius in Basilic. Chymic.* Adjecit nimirum hic *Anwaldus* huic misto aliquid de Panacea quadam, quam ex *Italia* secum attulit, & multis eā in gravissimis morbis consuluit. Habuit enim, ut *Joh. Hartmannus in Notis ad Crollium pag. 41.* asserit, Panaceam veram, quam exhibuit, ab alio quidem confectam, & acceptam secum attulit ex *Italia*, & multis eādem in gravissimis morbis consuluit. Postea, ne tandem omnem veram Panaceam perderet, composuit illud pharmacum, quod *Crollius* refert, eique veræ Panacæ particulam adjecit, ut hac ratione dictum pharmacum de veræ panacæ viribus participaret. Hinc *Excell. Wedelius Pharmac. lib. 2. sect. 5. cap. 3.* Cinnabarin nativam & Gniatam Panaceam vocat. Et ideò quoq; Panacea *Anwaldina* quicquid præstitit, præstitit autem benè multa, ratione hujus
folius

folius & potissimum effecit. Multi cum *Libavio* in *Alchym.* opinantur Cinnabarin factitiam vulgarem fuisse ab *Anwaldo* usurpatam; quod autem adhuc ob certas rationes dubium est. Dosis pro uno florenno vendidit.

Speciosa illa Panacea, quæ etiam Sri fixati titulo in *Pharm. Medic. Chymic. Schroderi lib. 3. cap. 15.* reperitur, & ex Srio , Sre & S aliquoties sublimate, &c. confit, Cinnabarinæ naturæ est, atque idè effectus ejus in nervorum affectibus non contemnitur, & nativâ vel Sniali Cinnabari facillè suppletur. Vid. *Pharmac. Dan. Ludovici dissertat. 1. pag. 117.* Hic etiam *pag. 118.* accepit haud ita pridem Panaceam O laem in pilulari forma, manifestè opiatam, & tantillo forsan Cinnabaris nativæ, vel Sri per se fixati Snialis ve Sris , (quæ exigua planè quantitas discernere non permittebat,) sociatam; effectum cum Regiis *Pharmacopœiæ Regiæ* pilulis suo modo coincidentem. Multa alia possent adhuc adduci medicamenta, quorum basis Cinnabaris nativa est, vel quæ in alium finem hæc ingreditur, nisi temporis ratio ad alia progredi suaderet.

CAPUT XXX.

Vsum Cinnabaris Nativæ correctæ singularem in doloribus mitigandis, contra vigilias, in sistendis fluxionibus, corde roborando, sudore movendo & humoribus expurgandis celebrat.

Sulphur temperatum, & I Sriale correctum. **S**possidet Cinnabaris hæc nativa, & idè humorum, serosorum in primis acrimoniam demulcet ac

mitigat, eosque sæpius expellit; humorum affluxum prohibet, sudores movet, doloribus quibuscunque subvenit, & sic quoque vigilias arcet, cor roborat. Imò infinitis ferè virtutibus prædita est, sæpeque contrarias etiam exercet operationes.

Sulphur habet hæc temperatum; hinc egregium anodynum est; sulphur namque temperatum demulcet, acrimoniam mitigat, acorem absorbet, dolores figit, capitis doloribus, nervorum irritationi, doloribus quibuscunque subvenit. Cum igitur sæpe hoc temperato scateat Cinnabaris nativa, nullum certè medicamentum, quod ultra Cinnabarin & opium humorum acrimoniam mitiget, & dolores æque tollat, sub sole reperitur; humorum siquidem acrimoniam mitigat, & consequenter dolores aufert. Per accidens etiam hypnoticum est, & somnum inducit, quamvis eum intentione primariâ non efficiat. Dolores quoscunque figit. Conquiescunt indè dolores dentium, capitis, nervosarumq; partium aliarum; undè in omnibus doloribus gravioribus convenit Cinnabaris nativa, quæ tensionem & vellicationem membranosi generis tollit, acorem & acrimoniam, si qua adest, absorbet, & præcipitat, adeoque his ipsis est convenientissima, v. gr. arthritide, pleuritide, calculo, &c. In Cinnabari nativa latet æur anodynum eximium; undè de ea effectus innumeri videntur notabiles.

Ob æur hoc temperatum etiam Cinnabaris nativa, humorum inprimis serosorum acrimoniam corrigit, eorundem effervescentiam cœrcet, affluxum remoratur, eccentricitatem & διαχυσιν disgregationem prohibet, impetum cœrcet, volatilitatem & citatum gradum figit, verbo, ad naturalem

sta-

statum quam optimè perducit, & ad sanguinis laudabilis productionem, & motu inprimis peccantis correctionem, legitimè usurpata valet. In omnibus sanè fluxionibus, tum sanguinis, in hæmorrhagiis, & seri, in defluxionibus catarrhalibus aliisque excretionibus, vel sponte suâ, & à natura institutis vel ab arte factis, usus ejus celebris est.

Cor confortat Cinnabaris nativa, vinculum seri & sanguinis firmando quasi, concentrando leniter & colligendo. Compertum enim est experientiâ Practicorum, in spirituum vitalium & sanguinis resolutione convenientissimè dari Cinnabarin nativam, sed non sæpius, & parcâ refractâque dosi, ut hoc modo ulterior spirituum & sanguinis dissolutio impediatur.

Undè hoc in casu laudatissimus est pulvis absorbens dictus, ex O -lo S tis cum S nio diaphoretico, vel in mulieribus ex bezoartico Z li, conchis, corallis, oculis S . ebore præp. Cinnabari nativa & laudano opiato compositus, additâ guttulâ unâ vel alterâ olei caryophyllorum. Effectus indè videntur admirandi in syncopticis, hysteris & aliis. Misceri potest hæc Cinnabaris mineralis rectificata vel cum spirituosis analepticis, ut confectione alkermes, ut & hæc ratione dissolutio prohibeatur, & materia suppeditetur spiritib. vel cum terreis absorbentibus & resolventibus, ut & hoc modo sanguinis consistencia respiciatur. Præterea, si calidum nostrum innatum de S re & S rio participat, & à Cinnabari nativa huic aliqua energia accedere potest, nobis statuere licet, nullum dari calidum innatum, nullum humidum primigenium, quam S ur & S rium sanguinis, quorum activitas calorem & vitam conservat, dissolutio frigus obitumque infert.

Sudorem movet Cinnabaris nativa. Non adeo verò diaphoretica est, nisi accessoriis aucta sit, & ægri dispositio consentiat; facilius tamen sudorem promovet Cinnabaris Æniata. In nativa vis sudorifera est exaltans saltem, vis item attemperans, aut præcipitans, aut absorbens feri acrimoniam; hinc à colore nostro non omninò resolvitur, sed eodem colore, eodem sapore, & integrâ substantiâ excernitur. Absorbet potissimum illa, & quod serum ligat, & fixius reddit, resolvit; insigniter enim humorum scroforum fermentationem, præcipitat, *διαχρόνον* prohibet, & insensibilem transpirationem liberam sui que juris reddit. Deinde Θ l ejus Ψ riale cum ϕ re intimè combinatum, quandoque purgat, quandoque sudores efficit. Et tùm ϕ ur ejus resolvable humores figit, quod tenuius superest, à Θ le Ψ riale propulsum, per cutim exspirat, ut etiam hâc ratione fixationem humorum meditetur Cinnabaris nativa. Addimus, quod natura hujusmodi Cinnabaris nativæ vi confortativâ refocillata, excretionem per sudores molitur, & quod somnus ipse omnes fluxiones sistat excepto sudore. Neque tamen solus somnus ad sudoris productionem sufficit, cum & vigilantes ex opio sudare queant, & in somno non semper fiat sudor, nisi corporis repletionem præsentem, ut testatur *Hippocrates* sect. 4. aph. 41. Cautè verò & parcè in sudore proliciendo Cinnabaris nativa est exhibenda; si enim sola, nec aliis mixta, sapè, ac in majori, quàm decet, dosi offeratur, maximè resolvit sanguinem, seu sanguinis compagem, laxam nimis reddit, ut quasi dispereant, & diffuant spiritus; hinc etiam in omnibus morbis fluidis sudoribusque quasi colliquativis & ichorefciente sanguine ea cautè usurpanda venit.

Sa-

Cum verò Cinnabaris nativa & le Syriaci præco
redundet, hincque vim habeat laxativam, in sym-
ptomaticis quibuscunq̄ue alvi fluoribus non sem-
per prodest.

CAPUT XXXI.

*Cinnabaris Mineralis preparata usum in adfec-
tibus supremi ventris, capitis & cerebri
scilicet, eruit.*

CEphalicum maximè medicamentum audit
Cinnabaris mineralis, omnibusque ferè capi-
tis atque cerebri affectibus strenuè se opponit.

Membranas namque ac nervos respicit, eorum-
que irritationem, tensionem, quod de membranis
potissimum valet) ac vellicationem tollit. Præstat
autem hæc humores serosos & acres invertendo,
demulcendo, eorumque acrimoniam absorbendo;
& hinc in doloribus capitis, vertigine, pavoribus,
epilepsia, apoplexia, paralyfi caro, motibus con-
vulsivis, &c. ubi peccat acidum, austerum, acer-
bum, ponticum profunt aperientia & absorbentia
cephalica, Cinnabrina inprimis quæ sanguinem
reddunt fluxilem, & ob hanc ipsam vim latissimè
patent, & in affectibus articularum, doloribus qui-
busvis, calculi, articularum, ischii, uteri, conve-
niunt. *Georg. Wolffg. Wedelius de Medicam. fa-
cult. lib. 1. sect. 2. cap. 3. & sect. 3. cap. 1.*

Pulverem hunc specificum adversus epilepsiam,
vertiginem & apoplexiam describit *Joseph. Querce-
tamus tetr. graviss. capit. adfect. cap. 33.* R. Cin-
nabar. mineral. splendent. ʒʒ. In alcoo teratur fu-
per

per marmore, adde Mag. perlar. corallor. ana ʒij .
 Croci ʒj . Fol. auri, aut potius Ceraunochrysi gr. X.
 Misc. fiat pulvis. Dosis ejus est à ʒß . ad ʒj . ad sum-
 mum in aqua lil. convall. Magnos & copiosos ciet
 sudores hoc medicamentum.

Cinnabaris nativæ aliquid cum partibus æquali-
 bus Mag. perlar. corallor. & cranii humani miscet,
 & à granis viij. diaphoretici loco in convenienti li-
 quore in epilepsia exhibet. *Dan. Sennertus Institut.*
Medic. lib. 5. part. 3. sect. 3. cap. 17. Item Cinna-
 barin nativam à *Cratone* commendatam, ac magne-
 tem epilepsix appellatam fuisse scribit *Idem Med.*
prætic. lib. 1. part. 2. cap. 31. &c. Cinnab. nativ. ʒß .
 Corall. rubr. præp. Margarit. præp. ana ʒij Croci
 ʒj . Fol. Ori gr. xij. Misc. fiat pulvis; cujus dosis
 est ad grana xij. vel xvj. Detur cum aqua conve-
 niente. Deinde *Sennertus* ipse hunc præscribit Pul-
 verem Epilepticum. & Cinnabar. nativ. & mineral.
 Margarit. præp. Corall. rubr. præp. ana ʒiß . Cran.
 human. præp. C. C. ust. & præp. ana ʒj . Croci orient.
 ʒj . Fol. Ori Nō. xv. Misc. fiat pulvis subtilissimus.

Universalibus præmissis, vomitivis & catharti-
 cis, imprimis *Paracelsi* purgante specifico, in epilep-
 sia exhibet *Joh. Hartmannus Prax. Chymiatric.*
part. 2. cap. 10. pulverem sequentem specificum.
 & Cinnabar. nativ. pellucid. & splendent, ʒß . Mag.
 corallor. perlar. ana ʒij . Croci ʒj . Fol. Ori gr. x.
 Quæ terendo super lapidem, diligenter redige in
 pulverem, cujus grana vj. ad xvij in aqua salviæ
 propina in ipsa accessione, ac repete sæpius. Aliqua
 etiam pulverem antepilepticum magnarum virium
 hoc modo parat. & Cinnabar. *Ungaric.* probè lot.
 & depurat. ʒß . Imbibe cum spir. ʒj . Adde
 Scobis cran. human. nunquam sepult. & spiritu vi-

ni imbut. ꝑ̄. Relinque in loco calido per quinde-
cim dies, & per retortam distilla liquorem, atque
illud quod restat, seorsum serva. Hinc ꝑ̄. Scob.
Ungul. alc. ꝑ̄. Myrrh. rubr. ꝑ̄. Solve in spiritu
e lis.

Solutum à fecibus separa & serva. Postea ꝑ̄.
Crocii ꝑ̄. Extrahe tincturam ex eo cum spiritu
vini. Liquores omnes simul misce, & istis Cinna-
barin, lotionē ac pulveratione præparatam imbue,
iterumque leni calore exsicca, donec omnem li-
quorem imbiberit, & in pulverem siccum abierit.
Dosis ejus est à gr. ij. ad iv. cum vino generoso, aut
spiritu vini, vel aqua antepileptica, in, ante, & post
paroxysmum.

Cinnabrium nativum, ꝑ̄ri radicem ac mineram;
tantarum esse virium tradit *Henr. Petrus lib. i. dis-*
sertat. harmonic. 6. ut celeberrimus *Crato* magne-
tem epilepsie vocare non sit veritus. Cui etiam
simile judicat Cinnabrium ꝑ̄rii, si Mag. corallo-
rum, perlarum & ꝑ̄l cranii humani ipsi admi-
scentur, & omnia in unum redigantur pulverem
insignem diaphoreticum, cujus dosis sit à gr. X. ad
xvj.

Cum *Crato* Cinnabarin nativam epilepsie ma-
gnetem vocaverit, *Laz. Riverius Prax Medic. lib.*
i. cap. 8. in epilepsia hunc adhibet pulverem. ꝑ̄.
Cinnabr. nativ. pellucid. limat. & in tenuiss. pulver.
trit. ꝑ̄. Corall. rubr. præp. Margarit. præp. ana
ꝑ̄. Croci orient. ꝑ̄. Fol. ꝑ̄ri No. xv. Terantur
omnia subtilissimè super lapidem. Dosis in ipsa ac-
cessione est à gr. vj. ad ꝑ̄. in aquis appropriatis.
Non minoris virtutis censet cum Chymiatris Cin-
nabarin ꝑ̄rii, quæ post ꝑ̄ri vitæ extractionem eli-
citur. Si enim æquali pondere jungatur cum Ma-
giste-

gisteriis perlarum, corallorum & cranii humani
specificum esse ait in epilepsia, etiam inveterata,
cujus dosin facit à granis X. ad xv. in liquore ido-
neo.

Pulverem talem in vertigine & epilepsia com-
mendat *Phil. Grülingius Florileg. Chymic. part. 13.*
cap. 1. ℞. Cinnab. nativ. ℥℥. Mag. corallor. per-
lar. ana ℥ij. Sterc. pavon. præp. ℥j. Croci orient.
℥j. Fol. Ori Nō. vj. Reduc ad alcool super mar-
more. Dosis gr. X.

In vertigine pariter ejusmodi Electuarium lau-
dat *Guernerus Rolfsincius lib. 7. sect. 1. cap. 10. ord. &*
meth. med. special. ℞. Conserv. fl. betonic. ℥j. Cin-
nabar. nativ. mineral. ℥℥. Elæosacch. succin. ci-
namom. ana ℥ij. Dosis ejus est singulis hōris ma-
tutinis, & stomacho jejundō, ℥j.

Postquam *Crato* Cinnabarin nativam epilepsia
magnetem appellavit, illa fuit basis Panaceæ *An-*
waldina, imò etiam nunc ob atomos solares à mul-
tis magni æstimatur, *Idem lib. 2. consultat. Medic.*
12. in epilepsia hunc præscribit pulverem: ℞. Cin-
nabar. nativ. *Ungarie*. eleganter splendent. in pul-
verem tenuissimum trit. ℥℥. Mag. perlar. corallor.
ana ℥℥. Fol. Ori Nō. xv. Sacch. refinat. q. s. ad sa-
poris gratiam. Misc. fiat pulvis, cujus dosis est à gr.
vj. ad ℥j. in aquis appropriatis. Et *consultat. Medic.*

21. Cinnabarin nativam *Ungaricam* matricem Ola-
rem in sinu suo fovere admirandaque promittere
auxilia in caro scribit. Et ideò tale quoque Electua-
rium, cujus compositionem illa ingreditur, porri-
git. ℞. Conserv. fl. poëon. lavend. rosar. ana ℥℥.
Confect. alchem. ℥ij. Smaragd. præp. Essent ca-
stor. Cinnabar. *Ungaric.* nativ. ℥℥. Ol. still. cina-
mom. anthos, rutæ ana gr. iij. lil. convall. aq. apo-
ple-

plectic. ana gr. ij. Sir. de betonic. q. f. Misc. fiat Electuarium. Detur in fictili. S. Stärckender Haupte Zucker. De hoc manè sumatur ad magnitudinem nucis avellanæ, & assumantur de brodio carnis cochl. ij. iij.

Specificè in epilepsia prodesse Cinnabarin nativam & Ænii asserit *Frid. Deckerus in Notis & Observ. ad praxin Barbettianam lib. 1. cap. 1.* & cum prior à *Cratone* vocetur magnes epilepsia, ex ea talem parat pulverem: ℞. Cinnabar. pellucid. limat. in tenuiss. pulver. trit. ℥ß. Corall. rubr. Margarit. ana præp. ℥ij. Croci orient. ℥j. Fol. auri Nō. xv. Terantur omnia subtilissimè super lapidem, ut fiat pulvis; cujus dosis est à gr. vj. ad ℥j. in vehiculo convenienti. Præstare tamen Ænii Cinnabarin censet.

Pulverem antepilepticum anodynum talem nobis commendat *Excell. Dan. Ludovici Pharm. dissectat. 1. pag. 642 & 643.* ℞. Pulv. Bezoardic. alb. (è c. c. phil. præp. Terr. sigillat. & Unicorn. fossil.) ℥vj. Succin. alb. præp. ℥iij. Cinnabar. nativ. ℥iv. Laudan. opiat. ℥j. Exactè miscendo fiat pulvis. Trimestri ad granum j. exhibitus, vel aliis alterantibus, præcipitantibusque associatus, multùm prodest: sicuti quoque lactentibus in variis inquietudinibus, torminibus, vomitibus, diarrhœis admodum confert.

In epilepsia Medicorum aliorum celeberrimorum pulveres ant-epilepticos sequentes adducit *Frid. Hoffmannus Thesaur. Pharmaceutic. sect. 23.* ℞. Cinnab. Ænii optimè rectificat. nativ. Ungaric. vel Armen. ana ℥ß. Smaragd. orient. præp. c. c. sin. ign. corn. alc. sin. ign. Visc. corylin. ana ℥j. Misc. fiat pulvis, cujus dosis est à ℥j. ad ℥j. ad ℥j.

℞. Pulv.

℞. Pulv. Marchion. ℥ij. Oss. de corde cervi ℥i℔.
Unicorn. ver. Cinnab. ℥nii rectificat. nativ. ana ℥j.
Misc. fiat Pulvis. Dosis illius est à ℥j ad ℥j.

℞. Cinnab. nativ. ℥j. Unicorn. ver. ℥j. C. C. ust.
& præp. ℥ij. Visc. quercin. in ℞ decerpt. ℥ij. Terr.
figillat. ver. ℥iij. Mag. perlar. corallor. ana ℥℔. Cina-
mom. elect. ℥j. Misc. fiat pulvis, cujus dosis est à ℥℔.
ad ℥℔.

In epilepsia, apoplexia, vertigine aliisque morbis
capitis Magisterium hoc Cinnabaris nativæ vires
habere nobiles dicitur, si à gr. v. ad vij. & ℔℔ in aqua
appropriata exhibeatur. Componitur a. ita: ℞.
Cinnabar. *Ungaric.* optimè rectificat. & pulveri-
fat. ℥iv. Spir. ℔li opt. & dephlegmat. ℥vj. Mixta
immittantur retortæ vitreæ, & post peractam di-
gestionem unius mensis in lenissimo calore, affusus
spiritus denuò abstrahatur. Tandem Cinnabrium
in fundo vitri relictum, aquâ flor. tiliaë sapius lo-
tum, & benè exsiccatum, ad usum servetur. Hoc
negotium, circa abstractionem spir. ℔li, si solâ
evaporatione instituatur, & Cinnabaris interea spa-
tulâ lignea continud agitetur, magisterium evadet
longè rubicundioris & pulchrioris coloris, ex quo
etiam cum menstruo quodam specifico extrahi
potest tinctura pulcherrima. Egregiæ sanè vires
sunt, quæ huic adscribuntur Magisterio: color ejus
est quoque pulcherrimus; hoc unicum autem in
eo desideramus, quod acidi spiritus abstractione
non parum alteretur & invertatur ejus virtus. Nam,
ut fideliter monet Cl. *Dan. Ludovici*, Chymicus
excellensissimus, *Pharmac. dissertat. i. pag. 352.* Cin-
nabaris per nimiam curiositatem non est divellen-
da, quod fit, quando pars prærea è selectiori quoque
minera (è viliori siquidem saxeæ substantia potius
solvi

solvi videtur,) per alcalia fundendo, vel digerendo, difficulter licet & exigua planè quantitate extrahitur: nec non Cinnabari injuria fit, cum abstractione acidorum non tam alteratur, quàm pervertitur ejus virtus, æque ac materia, quæ post consuetam Særii separationem ibi restat, meritoque proinde, quæ natura hinc conjunxit, homo non separat, etiam curiosioribus ex alcalibus volatilifatis, aut consimilibus menstruis.

Pulverem Apoplecticum Regium, aliàs Cephalicum Dn. D. *Podchocinski* describit Nobiliss. *Martin. Bernhard. de Bernitz in Fascicul. alter. Medicam. Singular. tit. 7. cap. 1.* in quo etiam Cinnabaris nativa reperitur. R. Magister. ant-epileptic. M. *Prevotii*, Radic. poëon. pulver. Corall. rubr. præp. ana Zij. Mag. succin. Bezoard. lunar. Cinnabr. nativ. ana ðij. Ol. in destillat. aq. apoplectic. collect. gt. vj. Sacch. ad p. o. Misc. in mortario vitreo, adde pro concilianda gratia Fol. auri, argenti ana Nō. iv. Pulvis commixtus reservetur usui. S. ut supra. Vires attribuuntur huic cephalicæ & analepticæ insignes; indè & in omnibus morbis capitis dosis ejus est à ðj. ad ðij. in aq. cephalica, apoplectica, seu fl. lavendul.

Epilepsiæ, apoplexiæ, vertigini, doloribus capitis, dentium, & susurris aurium optimè subvenire Cinnabrium minerale scribit Excell. *Wedelius de Medicam. facult. lib. 1. sect. 1. cap. 2. sect. 3. cap. 1. lib. 2. sect. 1. cap. 6. & sect. 2. cap. 10.*

Verùm, quænam est ratio, quòd Chymicorum & Medicorum multi in his adfectibus Cinnabarin Særii nativæ præferant, easdem forsan vires cum priori non habebit, nec omnes epilepsias inprimis extirpabit? Utraque suam meretur laudem; undè à quibusdam Practicis solum usurpatur Cinnabrium

Særii,

Œnii, sicuti ex gr. apud *Martin. Bernhard. de Bernitz. in Fascicul. alter. Medicam. Singular. tit. 7. c. 3.* pulverem ant-epilepticum, Mag. Cinnabaris Œnii, spiritum Œli compositum ant-epilepticum, &c. legimus, quorum basis Cinnabaris Œnii est, & ubi nullius Cinnabaris nativæ fit mentio.

Quibusdam est etiam sola Cinnabaris mineralis in usu magnè æstimatur. Sic *Sennerto, Riverio, Petro, Rolfincio* & aliis epilepsiæ magnes dicitur. In epilepsia virium esse magnarum Cinnabrium nativum, ut Œrii radicem ac mineram, scripsit *Frid. Hoffmannus meth. med. lib. 1. cap. 19.* Diacinnabaris species *Mynsichti* maximi facit *Dn. D. Angelus in Catal. Medicam. Spagyric. pag. 101.* Ast, quamvis Cinnabrium Œnii in capitis aliarumque partium morbis gravissimis ac desperatissimis à multis, potissimum verò à *Joh. Hartmanno in Notis ad Croll. pag. 72. & 230. Joh. Quersetano Tetr. graviss. capit. affect. cap. 33. Hadr. Mynsichto Armam. Medico-Chymic. sect. 5. Guer. Rolfincio Chym. in art. form. redact. lib. 5. sect. 5. cap. 6. & Dissertat. Chymic. 5. de Œnio cap. 17. Joh. Zwelfero Mantiss. Spagyric. part. 2. cap. 8. Petro Joh. Fabro Curat. 10. Dan. Ludovic. Pharm. mac. dissert. 1. Frid. Hoffmanno lib. 1. cap. 11. 19. meth. med. & in Clav. Schroderian. Pharmaceutic. lib. 3. cap. 17. Andr. Val. Mollenbroccio tr. de arthritid. vag. scorbutic. cap. 11. Georg. Wolffg. Wedelio Pharm. lib. 2. sect. 3. cap. 4. & Ephemerid. Curios. Germanic. Ann. 3. obs. 105.* maximè laudetur, melior tamen hæc Cinnabaris nativa ob æur suum Œnii Œlare est. Et idè *Sennertus Institut. Medic. lib. 5. part. 3. sect. 3. cap. 17.* rectè dixit: præstat Cinnabarin nativam usurpare præ Cinnabari Œnii. Et hæc nativa etiam *Cl. Danieli Ludovici Pharm. dissert. 1. pag. 345.* potior ple-

rumque visa est præ Cinnabari ꝯnii. Item Excell. *Wedelius Pharmac. lib. 2. sect. 3. cap. 4.* nativam *Ungaricam*, in primis ☉larem, tūm sibi relictam, tūm sublimatione depuratam factitiæ ꝯniali præferre fas iudicat.

Videtur quidem inter utramque similitudo quædam, cum nativa & mineralis æque splendeat ac factitia ꝯnialis. Verūm, si rem ipsam exactius rimemur, differre causa efficiente, materiã, formã & sine videntur. Causæ efficientis intuitu, Cinnabarin nativam natura efficit, miscetque partes præreas & ☿riales eã mensurã & proportionem, quæ ipsi conveniens est. Cinnabarin autem ꝯnii Ars Chymica producit, quando ☿rius ☉tus ☿rium vivum & currentem, ꝯnium verò æur suum, quo ☿rius ligatur, præbet, ut unum fiat mistum. Materiæ ratione differunt. Principia utriusque constituentia sunt æur & ☿rius. In Cinnabari minerali selectissima æur ꝯnii ☉lare admodum rutilans, vegetum & copiosum est, & hinc quoque ejus vires perfectiores & vegetiores sunt. Contra verò factitia ꝯnialis minus rutilat, minus vegetum & copiosum æur obtinet, & efficaciam quoque tali destituitur. Deinde ☿rius, qui ex Cinnabari nativa artis beneficio prolicetur efficacior nobiliorque est quovis vulgari, ex quo factitia ꝯnialis paratur; ex illo enim potentissima, selectissima ac præstantissima efformantur medicamenta spagyrica. Formæ internæ & externæ respectu apparet etiam differentia. Interna dat operari. Ista autem operatio efficacior est in nativa, ob pleniorē exactioremque æris ꝯnii ☉laris mensuram & proportionem, quam natura fecit. Externam formam in utraque color exprimit, qui intensior splendidiorque est in nativa, quam

in

in Æniali factitia, vel sapius etiam rectificata. Finem tandem differunt; cum enim in Cinnabari nativa partes componentes magis naturales, pleniores ac perfectiores fiat, ac in specie puri Solarem naturam fapiat, atque inde efficacius existat, ac insuper Sris & Sris mistio magis proportionata deprehendatur, vires majores nobilioresque nobis ea non in capitis solum, sed aliarum etiam partium adfectibus gravissimis, subministrat, quam factitia Ænialis.

Deinde, non omnes epilepsias statim extirpat Cinnabaris nativa; hæreditariæ, idiopathicæ, confirmatæ, & à partibus remotioribus ortæ sapius illi resistunt fortiter. Paroxysmum tamen frequentius tollere & protelare potest. Sympathicæ autem, à materia mucilaginosâ crassâ & viscidâ, in ventriculo stabulante, vel etiam à lacte materno coagulato in infantibus ac pueris provenientes, faciliè generoso hoc remedio expelluntur.

Salivationem etiam per aliquot dies continuos excitare valet Cinnabaris nativa. Sic scorbutici, hypochondriaci, &c. Cinnabaris nativæ saturatissimæ ac optimæ beneficio ad ptyalissimum faciliè deducuntur.

Si ad aures *vel in ore* quasi protrusi fuerint humores, ibidemque restagent, & auditum lædant, quod tùm aliàs, tùm in declinatione febrium malignarum frequenter accidere solet, & optimum semper præbet signum, tunc præcipitantia profunt, imprimis Cinnabarina, quibus solis ejusmodi *δυσνησιὰς* felicissimè abigere Medicus potest, licet ut plurimum per se quoque tandem desinant.

Si catarrhus depluat à capite in subjectas partes ex veterum sententia, seu solutum quasi in cloacam

fanguinis excrementum, negotium facessat, & tenuitate sua acredineque molestat, Cinnabaris nativa opem fert egregiam, cum causæ radicalis respectu, tum producti posterioris intuitu. Si enim ad grana decem cum pulveribus & speciebus aliis cephalicis detur, caput, cerebrum, totumque nervosum genus roborat miraculum usque, catarrhos prohibet, eosque ita ad *πεπασμὸν* deducit, ut sine noxa & periculo excerni facile queant.

C A P U T XXXII.

Cinnabaris Mineralis correctæ usum in adfectibus medii ventris, pectoris scilicet respicit.

Solatii multum in adfectibus his adfert Cinnabaris mineralis ob quod suum suave, temperatum atque anodynum. Lipothymia, syncope & palpitationis cordis causa est sanguinis grumescencia; huic debetur Cinnabaris nativa; illa siquidem sanguinis partes crassiores resolvit, tenuiores alterat & dissipat, acriores verò temperat ac corrigit. Hinc in talismodi adfectibus & symptomatibus, hypochondriacis familiaribus, lipothymia scilicet, syncope & cordis palpitatione, cessantibus etiam in prioribus omnibus operationibus animalibus & vitalibus ad sensum, nil præsentius invenitur & consultius, quàm Cinnabaris nativa, ut simul resolvens & præcipitans, si cum aliis solventibus & præcipitantibus in pulverem hoc modo redigatur. R. Cinnabr. nativ. ℞iii diaphor. Corall. rubr. præp. Conch. præp. Ocul. ☉. præp. ana ℞β. Vitriol. ☿. tis gr. vj. Laudan. opiat. gr. j. Misc. fiat pulvis, dividendus

dus in 6. partes æquales. Dari potest pro circum-
 stantiarum urgentia singulis horis cum aquis me-
 llif. cinamom. aliisque spirituosis, vel tantum cum
 vehiculis domesticis, cerevisia vel vino. Addi etiam
 nonnunquam possunt pro ditioribus, si cui id li-
 beat, perlæ præparatæ, lapis bezoar, unicornu ve-
 rum, oleum still. cinamomi, caryophyllorum, &c.
 Effectus hujus pulveris certè sunt insignes; con-
 quiescunt indè citò omnia symptomata; sanguis
 feliciter tono suo restituitur; & symptomata hy-
 sterica etiam huic ipsi morem gerunt, subsequuto
 sæpius vomitu, vel alvi fluxu cum maximo juvami-
 ne, cum ejusmodi resolventia facile alvum & vo-
 mitum cieant. Præferendus igitur eo nomine mul-
 tis aliis medicamentis cordialibus videtur.

In febribus scorbuticis, & aliis, serosorum hu-
 morum colluvie ortis, universalibus præmissis ma-
 teriâ fatis præparatâ & depletâ, ad modum eminent
 Cinnabaris nativa; hæc enim non tantum ipsam
 febrium causam respicit, humores peccantes corri-
 gendo sudoremque movendo, sed reliquias etiam
 earundem, ejusmodi rebelles & saviores insultus
 efficientes, fortiter cohibet feliciterque tandem
 expellit. Atque hoc magis fit, si serum nimis
 abundet, & cum nimia sanguinis ebullitione, ma-
 ximè verò cum virium resolutione, dolore & vomitu
 conjungatur febris, tunc sæpè nullo alio profici-
 ente, Cinnabaris hæc nativa hostem superat in-
 domitum. Pulverem ergò hunc antifebrilem ante
 paroxysmum justo tempore adhibemus. ℞. Cinnabr. mineral. splendent. gr. viij. Nitri ꝑ-lati, ꝑ-nii
 diaphor. Ocul. ☉. præp. Corall. rubr. præp. ꝑ-l.
 centaur. min. card. bened. ana gr. vj. Misc. fiat pulvis,
 exhibendus cum Aq. card. bened. vel centaur. min.

ʒij.

O 4

In-

In tertianis plerumque post catharticum, præfertim emeticum, simplicissimum concharum pulverem solitarium, aut cum nativa Cinnabari, vel pulvere anodyno mistum satisfacere asserit Dn. D. Dan. Ludovici *Pharmac. dissert. 1. pag. 286.* Exemplum ejusmodi medicationis habet Vir hic celeberrimus in *Anno 3. Ephemerid. Curios. Germanic. obs. 254.* Cinnabari nativâ tertianas in plurimis persanavit *Christoph. Heupergerus*, Medicus *Augustanus* apud *Georg. Hær. Velschium in Mielommem. pag. 10.* Quibus subjicit *Velschius*: Id non tam propter diaphoresin eligebatur, quàm illam ob causam, quam ediximus in *Notis ad obs. 118. H. Rensneri*; quam tamen ibi non legimus. Eam autem satis expresserunt *Thom. Willis Lib. de febr. cap. 6.* & *Martinus Kergerus Lib. Physico-Medic. de Fermentat. sect. 3. cap. 3.*

Videtur etiam Θ I rubrum antifebrile, quod maximè laudat *Frid. Hoffmannus in præfat. meth. med. recipere Cinnabarin nativam.* Hoc Θ I antifebrile album & rubrum, ut ipse fatetur, nulli cedit in paroxysmo febrili abigendo, dum fermentum febrile in primo quasi flore extinguit, figendo ac præcipitando, & postmodum per sudorem ac urinam everrendo, horâ unâ vel circiter ante paroxysmum exhibitum, pro ratione ætatis & subjecti à gr. iv. ad $\mathcal{B}$. vel $\mathcal{D}$ j. in liquore convenienti. Rarò bis vel ter fumitur. In febris liquidem, qualescunque fuerint, rectè ab initio Θ lia antifebrilia, bezoardicum *Zle*, *Olare*, aut *Stiale*, item tinctura bezoardica exhiberi possunt, & pro confortatione offerri magisterium perlarum, eboris, liquor perlarum, corallorum.

Salia hæc antifebrilia nihil aliud esse credimus quam

quàm Θ trum Θ -latum *Mynsichti*, vel etiam Θ trum
 Ξ niatum cum Θ -lo Γ tis eliquatum, filtratum & ad
 Θ lis consistentiam benè evaporatum, postea Cin-
 nabari nativâ sufficienter tinctum. Hoc Θ trum
 Ξ niatum potest etiam cum Θ -lo Γ tis sine deliquo
 misceri, & deindè Cinnabari nativâ tingi.

In febribus continuis, in primis malignis, admo-
 dum etiam valet hæc Cinnabaris nativa, præsertim,
 si vigiliæ, delirium convulsionesque jam immi-
 nent. Hæc enim sudorem movet, humorum acrimo-
 niam, ebullitionem & fermentationem p. n. de-
 mulcet atque temperat, cor & spiritus contra ma-
 lignitatis atomos & *ἀπορροαίς* munit, somnum pro-
 movet, delirium arcet, convulsionesque abigit. Vi-
 res autem suas magis exferit, si cum *Dialcordio*
Fracastorii, & pulveribus bezoarticis misceatur &
 exhibeatur, ut hoc modo sudor, crebrâ corporis
 jectigatione prohibitus, commodè excitetur, na-
 turaque vigiliis debilitata & morbo, robur acqui-
 rat valentius, atque ita simul delirium præcavea-
 tur.

Alexipharmaca quoque Cinnabaris mineralis
 est, convenitque ob æur suum temperatum & Θ l
 Ξ riale tum venenis in genere ab extra propinatis,
 vel per errorem haustis & communicatis, cor muni-
 endo, & sanguinis ac feri tonum illibatum con-
 servando, tum in peste, febribus malignis & pesti-
 lentialibus, *Hungaricis*, petechialibus, febribus
 puerperarû, variolis & morbillis, ac similibus con-
 tagiosis & mali moris adfectibus, quatenus etiam
 vel serum ejusque motum promovere, & coagu-
 lationem impedire, vel illud fluxile reddere valet.
 Undè regulæ instar notamus: In febribus malignis,
 ubicunque serum quasi coagulatum est, & sudor

hinc nullus obtineri potest: sed omnia quasi uruntur Cinnabrina, (ut Cinnabarin nativam & factitiam Gñialem,) aliis prudenter maritata bezoardicis, ejus fluxilitatem maximè promovere. Verùm si ad resolutionem & ichorescentiam planè sanguis inclinēt, omninò devitanda esse, neque in ipsis tunc subsequētib; motibus convulsivis omninò tuta esse vel fida. Ex quo ipso etiam eximia horum agendi virtutis emergit differentia.

In his etiam adfectibus, si delirii, convulsionum advertantur indicia: si vigiliæ vel dolores adsint, optimo consilio pulverem bezoarticum *Sennerti*, vel etiam cordialem *Dorncreilii* cum Cinnabari minerali selectissima saturatissimaque, vel Gñii cum paucis granis Mag. anodyni *Rolsincii* miscemus, ægrisq; cum aqua quadam appropriata præbemus. Sic serum malignum redditur multùm ad expellendum aptius, variaque symptomata perniciosæ præcaventur.

Non in epilepsia solùm, doloribus capitis, articularum seu pleuriticis etiam, adeoque omnibus totius corporis convenit Cinnabaris nativa, quatenus humores serosos ac acres invertit, & eorum acrimoniã quã nervi & membranæ irritantur, tenduntur & vellicantur absorbet; undè Cinnabaris non cephalicum tantùm est, & capitis membranas ac nervos respicit, sed reliquarum etiam partium corporis.

In doloribus ergò pleuriticis admodum convenire Cinnabarin nativam, cum excell. *Wedelio lib. 1. sect. 3. cap. 1. & lib. 2. sect. 2. cap. 10. de medicam. facult. experti sumus. Præmissis enim venæ sectione atque bezoardicis volatilibus, multos nuper in pleuritide epidemia exsero scorbutico doloribus acutissimis*

hoc

hoc pulvere tandem liberavimus: ℞. Pulv. anti-
pleuritic. *Aug.* gr. X. Rafur. dent. apri, Mandib.
luc. pisc. c. c. spagyric. præp. ꝯnii diaphor. Cinnabar.
nativ. ana gr. v. Misc. fiat pulvis, exhibendus
cum aq. papav. rh. card. bened. mar. & Sir. papav.
rh. ana ꝯß.

Quàm promptè hoc pulvere morbus auscultet
Medico, dici non potest. Expectoratio hînc melior
succedit, vires confortantur, ac ipse morbus longè
felicîus ad finem decurrit; atque hoc pacto, sæpif-
simè, absque venæ sectione quoque pleuriticos res-
tituimus. Et hic pulvis admirandos effectus præ-
stat non modò in vera pleuritide, sed etiam in aliis
pectoris apostematibus, adeò ut aliquoties præsen-
taneo cum levamine per alvum materiam purulen-
tam evacuet.

In adfectibus pectoris æra balsamica, balsamum
æris, æur ꝯnii fixum, balsamum ꝯnii, Cinnabaris
nativa, &c. eximiè profunt.

In tussi ab acredine humorum salforum & sero-
forum orta, ut illa corrigatur, illorumque *επιπύουσις*
in pulmones cohibeatur, Cinnabaris nativa bene
cum aliis pectoralibus lenientibus atque incrassan-
tibus permiscetur.

In asthma pariter præcordiali, & in omni asth-
mate à fluxili materia serosa, quæ apta nata est, pul-
monum bronchia obstruere, convenit etiam Cin-
nabaris nativa spermati ceti, lacti æris pulveri radic.
aronis & ireos *Florentin.* ꝯnio diaphoretico, ocu-
lis ☉ & aliis resolventibus ac præcipi-
tantibus mixta.

CAPUT XXXIII.

Cinnabaris Mineralis preparata usum in adfectibus infimi ventris adducit.

IN cholera humida, cardialgia, singultu, vomitu & appetitu nimio, præmissis præmittendis, maximum solatium adfert Cinnabaris nativa, si cum pulvere bezoardico, oculis ☉. coralliis rubris, matre perlarum præp. oleo caryophyllorum & uno atque altero grano laudani opiatipermiscetur, & ita pulvis præcipitans paretur.

In adfectu hypochondriaco & scorbutico à sero falso & acri, Cinnabaris nativa, ob æur suum blandum, suave, mite ac anodynum, virtutemque humores demulcendi eorumque acrimoniam mitigandi, sanguinemque ipsum depurandi, multis aliis remediis palmam præripit.

In adfectibus hepatis Cinnabaris nativa deprehenditur proficua; & dolor hypochondriorum contumax cum lichenibus toto corpore se exferentibus, hæc potissimum solâ feliciter curatur.

In intestinorum etiam adfectibus, ut colica, ileo, diarrhœis & dysenteriis, ut & in hæmorrhoidibus, valdè dolentibus vel aliter affectis non minorem usum Cinnabaris nativa habet, cum æur suave atque temperatum obtineat, partibus membranosis sit admodum amica, tensionem ac vellicationem omnem membranosi generis tollat, humorum acorem & acrimoniam absorbeat & præcipitet, si potissimum etiam cum aliis medicamentis carminativis & anodynis, bezoarticis antidyfentericis, &c. exhibeatur.

Sic

Sic observavimus etiam sæpius, pulveres præcipitantes, v. gr. vel ex foliis conchis, coralliis rubris, oculis ☉. præparatis cum Cinnabari nativa, item pulverem absorbentem, jam dictum excitasse appetitum insigni & notabili cum juvamine.

Præcipitantia enim talia per accidens restringendo quasi & in ordinem redigendo præcipuè acidum excedentem in ventriculo humorem, quandoque possunt appetitum cicere & reducere; neque enim fermentum ventriculi legitimè habet, si excessivè sit acidum.

Vermes necat Cinnabaris nativa, licèt non expellat semper; undè, licèt minus concinnè, quidam eò progrediuntur, ut Cinnabarin ☿nii, si qua virtus epileptica in ea sit, nonnisi in sympathica epilepsia, à vermibus oriunda, prodesse asserant.

Cinnabaris nativa, quatenus est optimum nervinum, in calculo prodest. Optimum nervinum est, cum naturam & nervos roborat. Hinc Excell. *Wedelius de medicam. facult. lib. 1. sect. 3. cap. 9. & lib. 2. sect. 2. cap. 10.* in nephritide & calculo renum eam convenire dicit. Si enim dolor admodum urgeat, vigiliæque hinc & deniq; forsan lipothymia oriantur, temperatiora lithontriptica, nec non nervina, demulcentia & anodyna sunt adhibenda, ut dolore sedato, natura longè magis roborata eò valentius insurgere possit. Sic pulvis ex oculis ☉. Cinnabari minerali & laudano opiato constans ab Excell. *Dan. Ludovici Pharmac. dissert. 1. pag. 449.* commendatus, crebriori Medicorum experienciâ longè optimus est; cui resolventia alia ex spermate ceti, & le volatili succini aliisque interdum utiliter miscentur.

Uterina, sive hysterica inter alia respiciunt etiam ner-

ner-

nervosum genus & ipsam uteri substantiam membranofam & nervis maximè irrigatam, quæ insignem consensum cum capite habet: talia sunt nervina omnia & cephalica dicta, quære balsamico volatili pollentia, spirituosa, suavia, ut melissa, salvia, rosmarinus, lavendula, &c. castoreum, succinum, utraque Θ le volatili oleoso foeta, &c. ac præ omnibus aliis Cinnabarina. Sic experientiâ practicâ constat, Cinnabarinativam *Ungaricam* maximè solari adfectus hystericos, & motus uteri convulsivos; hinc dici potest optimum uterinum; membranofam enim & nervosam uteri substantiam irritatam valdè placat. Et ob absorbendi & humorum acrimoniam mitigandi virtutem, medicamentum sine pari in epilepsia hystERICA est. Ita pulvis absorbens, cujus compositionē Cinnabaris nativa ingreditur, in hystericis adfectibus est utilissimus. Ex quibus hunc colligimus canonem medico-practicum: omnia cephalica sunt quoque uterina; sive in specie: omnes herbæ cephalicæ etiam uterum respiciunt, & vice versâ. In quo sensu potissimum hic canon, ob societatem substantiæ, & convenientiam ac analogiam partium nervosarum valet.

Fœtum pellit Cinnabaris nativa, quatenus mitigat, & nervosum genus solatur, cujus irritatio doctorifica sæpè difficiliorem partum reddit. Cinnabaris etiam, tanquam uterinum confortans, fœtus exitum accelerat. Confer. *Chr. Langii Miscellan. Chir. tit. 32. pag. 97.*
 & seq.

CAPUT XXXIV.

Cinnabaris Mineralis correctæ usum in arthritide, scabie, erysipelate, &c. perpendit.

ARthriticorum titulum, quæ articulis & juncturis quasi propriè debentur, subeunt etiam quæ præ fixo, naturæ amico pollent. Quæcunque enim symptomata in genere à salinis spiculis, acribus, falsis, acidis exsurgunt, in prærea viscositate, demulcendique amica naturæ vi solatium inveniunt. Subeunt hunc sensum inprimis Cinnabarina, ut Cinnabaris mineralis & Cinnabrium Gni, quæ & partium nervosarum dolores omnes unicè solantur & respiciunt, ac inprimis quoque articulorum cruciatus, præcipuè si cum opiatis maritentur. Hæc etiam sub eo titulo, quod serum respiciant, arthriticis conveniunt. Sunt enim Cinnabarina quoque resolventia, fluxilitatem sero scenerantur, coagulationemque maximè prohibent; & tùm aliàs, tùm præprimis hoc casu fluxile reddunt serum. Deindè dolorem ipsum urgentem, à tensione & vellicatione membranarum oriundum, respiciunt, quem sedant præsertim, si fonti ipsi, nempè visceribus depuratoriis & seri acrimoniæ aliis fuerit prospectû. Conveniunt verò hæc, utut externè Qrionalia, apprimè in doloribus articulorum, & aliis à lue veneæ oriundis, ubi emplastrum de ranis cum Qrio *Vigonis* prodest.

In omnibus doloribus gravioribus, & præsertim in arthritide convenire Cinnabarin mineralem scribit *Georg. Wolffg. Wedelius*, Medicus & Philosophus

phus acutissimus, de *Medicam. facult. lib. 1. sect. 1. cap. 2. sect. 3. cap. 1. & 11.* Item *lib. 2. sect. 2. cap. 10.* tensionem enim & vellicationem membranosi generis tollit, acorem & acrimoniam, si qua adest, absorbet & præcipitat. Laudanum opiatum cum Cinnabari nativa mixtum laudatissimum fieri medicamentum in arthritide vaga scorbutica aliisque gravibus affectibus, à fero acri acidoque dependentibus *Idem Opiolog. lib. 1. sect. 2. cap. 7.* asserit. Et hæc Cinnabaris nativa apud septentrionales, cum feriores sint, benè resolvitur. Egregiam virtutem Cinnabari Ænii, seu potius Cinnabari nativæ *Ungaricæ* vel *Armeniacæ* in arthritide vaga scorbutica debellanda, ob vim suam anodynam, sanguinemque depurandi, nervos nervosæque partes roborandi adscribit *Val. Andr. Mollenbroccius tr. de arthritid. vag. scorbut. c. 11. & 14.* Et maximum levatorium Cinnabarinativam esse in hypochondriacorum arthritide vaga paresique nec non in nervosis hysterisique doloribus dicit *Dn. D. Dan. Ludovici de Volatilitat. Salis Tartari pag. 70. & 71.* In scabie & erysipelate, item in aliis multis adfectibus externis insignem usum habet Cinnabaris nativa; feri siquidem acrimoniam & acorem absorbet, ejusque ebullitionem & motum cohibet; inprimis autem efficax satis est, si cum diaphoreticis aliis permisceatur.

CAPUT XXXV.

Cinnabaris Mineralis usum externum in morbis dilucidat.

Usum Cinnabaris mineralis internum, præterquam quòd pulveri antepileptico *Cratonis* nonnunquam permixta deprehendatur, nullum facit *Joh. Schroderus Pharmacop. Medic. Chymic. lib. 3. cap. 16* extrinsecus autem adhiberi posse ad sanandam luem veneream, scabiemque aliam, in suffimentis, &c. censet Verùm celeberrimorum Medicorum experientiâ freti, usum ejus internum jam approbavimus. Et sicuti in hac egregia latent arcana, contra infinitos affectus internè adhibita: ita etiam extrinsecus mira præstat, carpis manuum saltem applicita, prout in illustrissima quadam Matriona, variolis cum spasmo laborante, summa cum ejus euphoria fuit expertus *Frid. Hoffmannus Clav. Pharmaceutic. Schroderian. lib. 3. cap. 16*. Sic etiam ex Cinnabari nativa Unguentum contra epilepsiam & alios morbos malignos sequenti modo composuit. ℞. Cinnabar. nativ. ℥β. Lapid. ophitæ ℥iβ. Magnet. ℥ij. Ol. still. macis, nuc. moschat. de guajac. corylin. ana gt. iij. Confect. alchem. ℥β. Ung. alabastrin. q. i. Misc. fiat unguentum, ad bregma, frontem, tempora, &c. Aliis quoque unguentis, balsamis & emplastris cephalicis, epilepticis, apoplecticis, hysteriis, arthriticis, &c. Cinnabaris hæc mineralis optime miscetur.

CAPUT XXXVI.

Cautelas & Regulas nonnullas circa Cinnabaris Mineralis usum observandas commendat.

Cautelæ & regulæ circa Cinnabaris mineralis usum benè observandæ (quas etiam passim jam adduximus) sunt sequentes.

1. Cinnabaris mineralis cruda venenum est; optimè verò præparata, salutare medicamen evadit.

2. Universalibus præmissis, Cinnabaris nativa est exhibenda.

3. In fluoribus alvi symptomaticis magis nocet Cinnabaris nativa quàm prodest.

4. In morbis fluidis sudoribusque colliquativis & ichorescentia sanguinis nimia Cinnabaris nativa cautè adhibenda est.

5. Cinnabari nativæ soli in febribus malignis, pestilentialibus, petechialibus, *Ungaricis*, peste, variolis, morbillis, &c. tutò non est fidendum.

6. Ubi serum in his adfectibus coagulatum est, optimum est Cinnabrium nativum bezoardicorum mineralium accessorium, non autem primum.

7. Si verminatio pestem producat vel nutriat, Cinnabaris nativa eam tollere valet.

8. Cinnabaris nativa sudorem magis movet, si accessoriiis aucta sit, serum abundet, & æger ad eum proclivis sit.

9. Exaltando sudorem movet Cinnabaris nativa; attemperat etiam, aut præcipitat aut absorbet feri acrimoniam.

10. Cinnabaris nativa aut occultè aut manifestè agit;

agit; occultè vim anodynam habet; manifestè serum acre & ponticum attemperat.

11. Quibus serum acre & ponticum copiosum inest, iis Cinnabaris nativa convenit.

12. Ubi serum deficit, ibi minus Cinnabaris nativa conducit.

13. Phrenitidem idiopathicam non facilè curat Cinnabaris mineralis.

14. Epilepsiam sympathicam facilius extirpat Cinnabaris nativa, quàm idiopathicam, hæditariam & confirmatam.

15. In & post paroxysmum epilepticum Cinnabaris nativa exhiberi potest.

16. Dosis Cinnabaris mineralis genuina ultra grana x. vel xij. non est extendenda.

17. In infantibus & pueris usus Cinnabaris nativæ sine noxa continuari potest.

18. Arthriticis exhiberi possunt pulveres 20.30. quos Cinnabaris mineralis ingreditur.

19. Cinnabaris nativa semper in appropriato vehiculo est exhibenda.

20. Cinnabaris nativa solitarie sumpta non nocet, minus etiam nocet additamentis juncta.

21. Oïca destillata cinamomi caryophyll. &c. ob fragrantiam non sunt omittenda, si affectus id efflagitet.

22. Cinnabaris nativa etiam aliis medicamentis compositis permiscetur.

23. In Cinnabari minerali qualitates primæ non attenduntur; sed ejus vis in præteritum Olari & Oleo Soriali consistit.

24. Cinnabaris nativa purgat.

25. Cinnabaris mineralis per se drasticè non purgat.

26. Ptyalissimum excitat Cinnabaris nativa.
27. Cinnabaris mineralis vigor remissior videtur, S uavis fortior, factitiæ vehementior.
28. Purgantibus infantum addi c. c. spagyric. præp. ebor. præp. corall. rubr. præp. & Cinnabaris nativa possunt.
29. Hypochondriacorum, scorbuticorum & hysteriarum catharticis etiam Cinnabaris mineralis potest addi.
30. Cinnabari nativæ optimè Θ lia volatilia & fixa permiscentur.
31. Minium naturale ab artificiali benè distinguendum est.
32. Habent & Philosophi suam Cinnabarim, quæ tamen à Cinnabari minerali differt.
33. Quem processum & ordinem servat natura in confectiōe Cinnabaris nativæ, eundem observat etiam Ars in Δ ctiōe S uavis & factitiæ; cum particulæ S uavis loca permeant A ërea, tunc compe-
de A ëreo fortiter vincuntur.
34. Omnem ventriculi ac intestinorum digestionem subterfugit Cinnabaris mineralis, nec in corporis nostri œconomiam distribuitur.
35. Odoretenus, vel nudo saltem aspectu variis mirisq; modis Cinnabaris nativa Archeum alterat.
36. Cinnabaris mineralis sæpè eodem colore, eodem sapore, eademque substantia excernitur.
37. Per naturam unita & conjuncta in Cinnabari nativa, per artem Chymicam non sunt separanda, ne à nativa sua abducatur indole.
38. Acidorum abstractione alteratur & invertitur Cinnabaris mineralis virtus.
39. Pars Cinnabaris nativæ A ërea per alcalia non est digerenda.

40. Ad aquas fortes destillandas non adhibenda est Cinnabaris mineralis.

41. In Cinnabari nativa multa latent naturæ arcana.

42. Aurum & argentum in se continet Cinnabaris mineralis.

43. Secretum maximum pigmentariorum est Cinnabaris nativa.

44. In portentosis ignium exitialium machinationibus miranda præstat Cinnabaris mineralis.

45. Ex Cinnabari nativa parari potest lapis Philosophorum.

46. Cinnabrium minerale longam promittit vitam.

C A P U T XXXVII.

Usus Cinnabaris Mineralis, seu Minii Naturalis Mechanicum varium indicat.

IN elegantioribus parietum tectoriis Cinnabari, tempore *Dioscoridis*, usi sunt pictores; & hodie usum illius norunt, qui rubrum sanguinei coloris atramentum desiderant. Confer. *Guil. Goerssee in arte illuminandi part. 6.* Cinnabrium prius parant siccum, absque ullo liquore molendo super lapidem porphyritem, deinde bis aut ter aquâ aspergunt, & super novos lateres extendunt, ut sicceatur, tandem exigente occasione cum aqua gummata vel albumine ovi, vel lacte ficulneo, vel oleo nucum miscent, juxta opus, quod pingere cupiunt, hinc sive hoc, sive Mimio utantur, miniatōres dicti fuerunt.

Præterea Cinnabari Alchymistæ sternunt solem lunam & reliquos planetas terrestres, ut metalla perfecta & imperfecta; quæ crucibulo clausa aut alio vase figulino in fornacibus urunt, ut in calcem convertantur, & suam formam penitus exuant, quam à Cinnabrio assumptam, & in eo repositam esse virtutem lapidis sui Philosophici opinantur.

Alii à Cinnabari Srium elicere nituntur, illum à sære separantes, ut pristinae formæ restituatur, & suam naturam mobilem, fluxilem, terream, & absque sordibus mundam adipiscatur.

Qui corallia rubra mentiuntur, massam opificii Cinnabrio tingunt. Vid. *Theophrast. Paracelsus in Manual. prim.* Et unguentis coloris causâ Cinnabaris & anchusa adduntur. *Plinius hist. nat. lib. 13. cap. 1.*

Cera hodiè Cinnabrio inficitur, ut colorem rubrum acquirat, ad epistolas figillandas, & ad alios etiam usus, ut docuit *Plinius*. Olim similem ceram appellabant miniatulam, quam præsertim adhibebant ad notandos in scripturis errores; qua propter, ubi talis cera conspiciebatur, loca illa corrigenda designabat. Hûc respexit *Cicero*, sic ad *Atticum* scribens: *ceras tuas miniatulas extimescebam.*

Tantâ fuit æstimatione Minium apud antiquos, ut illo simulachra Deorum tingerent; hujus testem habemus *Plinium hist. nat. lib. 33. cap. 7.* qui faciem simulachri *Jovis* diebus festis Minio illini solitam retulit; imò & triumphantium corpora; idcirco *Camillum* sic triumphasse, & additum unguentis cœnæ triumphalis, & à Censoribus etiam *Jovem* minandum locari scripsit. His addimus, quòd apud populos *Aethiopicos* proceres illo tingebantur, & ibi

ibi quoque Deorum simulacris talis color addeba-
tur. Pariter *Alexander ab Alexandro lib. 1. cap. 20.*
Æthiopes præliaturos dimidiam corporis sui par-
tem Minio, & dimidiam gypso inficere solitos esse
scribit. In celebritate festorum *Bacchi* ejus simu-
lachrum Minio fuisse mangonizatum pronunciat
Pausanias in Achaicis. Et *Panis* simulacrum Minio
fanguinisq; ebuli baccis rubuisse asserit *Virgi-
lius, Eclog. 10.* sic canens:

*Pan Deus Arcadia venit; quem vidimus ipsi
Sanguineis ebuli baccis Minioque rubentem.*

Hinc fortasse nobiles *Italorum* matronæ fucum ex
Minio vel Cinnabari, sibi comparantes, ad augen-
dam majestatem faciem illinunt, ut coloratiores &
rubicundiores viris suis appareant; rubedinem
enim vultus pulchritudini summæ *Itali* adscribunt.
Minio corpora tinxerunt etiam *Maxyes in Africa*
& rustici in *Latio* sacra *Bacchi* celebrantes.

In tam singulari honore apud prisicos erat hoc
pigmenti genus, ut teste *Cantacuzeno* juramenta
Imperatorum Minio subscriberentur.

Similiter notæ illæ librorum fuerunt miniatulæ,
quas paragraphos, coronides & asteriscos suis no-
minibus appellarunt Poëtarum interpretes, ut in
antiquo *Pindari* exemplari animadvertimus. Quin-
imò librorum tituli hoc præcipuo honore afficie-
bantur, ut Minio decorarentur. Quocirca *Ovidius*
alloquens suum *libellum tristium alloquiorum* eum
Minio indignum reputavit, dum hunc in modum
cecinit:

Nec titulus Minio, nec cedro charta notetur.

Olim etiam legum tituli & primæ literulæ rubricæ
vel potius Minio pingebantur; unde *Juvenalis Sa-
tyr. 14.* majorum leges rubras appellavit:

Per leges rubras majorum leges.

Et *Persius Satyr.* 5. ita cecinit:

Excepto si quid Masuri Rubrica vetavit.

Atque inde titulos librorum dictos volunt, nimirum à tutuli similitudine. Est autem tutulus *Festo* flamine carum capitis ornamentum, extractum in altitudinem, quòd fit vittâ purpureâ crinibus innoxâ; hinc *Martialis*:

Rasum pumice, purpurae cultum.

Miniatores idè dicuntur, qui librorum inscriptiones & capita Minio ornant. Vid. *Mag. cap. 14. lib. 1. Sim. Schardius in Lexic. juridic. ad voc. Rubric.*

Minium quoque in scriptura voluminum antiquorum juxta *Plinii* sententiam usurpabatur, clarioresque literas, vel in auro, vel in marmore, vel etiam in sepulchris reddebat. Minio & chryfocollâ solùm sterni mandavit *Caligula*, ut scribit *Ioh. Rosinus Antiq. Roman. lib. 5. cap. 4. ex Suetonio in Caligula.*

CAPUT XXXVIII.

Ex Minerâ Cinnabaris posse parari Lapidem Philosophorum asserit.

EX Srio & sere simul mixtis constare Lapidem Philosophorum docuerunt cum *Paracelso* Chymicorum & Alchemistarum præstantissimi, ut *Gerhardus Dorneus in lib. de transmutat. metallor. Laur. Ventura de Lapid. Phil. cap. 7. 10. 11. & 29. David Lagneus Harmon. Chymic. cap. 1. & 3. nec non Philosophus quidam Anonymus Introduct. de Arbore Solari cap. 5. In eo Mercurius est materia, & sere est for-*

forma. Si verò sumptimus φ ur & Ψ rium, quodlibet sicut est in sua natura, oportet nos illa commiscere, quia proportionem debitam ingenium humanum penitus ignorat, & postea coquere in solidam massam, quod nihil valet. Ideò inveniendum est quoddam corpus, in quo prædicta duo, Ψ rius scilicet & φ ur, sunt debito modo adunata; & hoc erit secretum maximum; & propter hoc iste lapis vocabitur Mirius, id est, Ψ rius φ reus. Lapis ille, qui erit Ψ rius Philosophorum, non inuenietur in cavernis, sed erit corpus & spiritus. Corpus verò illud, in quo Ψ rius & φ ur debito modo sunt conjuncta, minera cinnabaris est. Ex hac lapis Philo-
 sophorum paratur. Cujus artificii modum ab initio, medio & fine jam unà cum aqua, φ re, balsamoque suis aperiemus. Quorum trium solutione, & rursus in unum conjunctione, totum rei negotium ad hunc modum absolvitur.

Sumatur Minera Cinnabaris, & abluatur aquâ cœlesti per tres horas, tandem coletur, & solvatur aquâ regiâ facta ex Θ -lo, Θ le petræ & Θ le comuni. Per alembicum abstrahatur, iterum affundatur, & cohobando curetur, ut purum separetur ab impuro. Putrefiat equino fimo per per mensem, & postmodum separentur elementa, ut cum signa sua patefecerint, per alembicum destillentur igne primi gradus, quo aqua & aër primò ascendunt, ac tandem ignis, idque reliquis gradibus; quæ omnia ab experto operatore discerni poterunt. In fundo vasis terra manet, in qua latet hoc omne, quod à multis quæsitum fuit, à paucissimis tamen inventum. Terram hanc reverberatorio conclusam artificialiter calcinabis, à primo in quintum gradum procedendo, gradu quolibet spatio quinque hora-

rum : hoc fiet, ut Θ I volatile habeas admodum subtile, velut alcool, & constans astrum ignis & terræ, quod separabis per elementa aquæ & aëris, quæ servâsti prius. Tandem ponito in digestionem balnei maris octo horis, & videbis, quod multis Alchemistishactenus incognitum fuit ac minimè consideratum. Separa juxta tuam experientiam artificiosè & spagyrico modo, reddetur ipsa terra mirum in modum alba, ex qua tinctura fuerit extracta. Conjunge deinceps elementum ignis cum $\odot$ le terræ alcoholi fato, per digestionem & pellicanicum artificium, adhuc aliud sedimentum ponet ista substantia, quod quidem à puro separabis.

Tùm demum accipe pellicanatum leonem, qui ab initio inventus est. Cum videris tincturam ejus & elementum ignis super aquam, aërem atque terram, separato per tritorium, & $\odot$ lem ejusmodi cola per inclinationem; est enim aurum potabile. Alcoole dulci vini perfundatur & abstrahatur, usque dum acredo nulla percipiatur amplius aquæ regis.

Separato hoc oleum $\odot$ lis, & ponito in vas retortum, *Hermetico* sigillo clausum, ad elevationem id est, ad exaltationem, ut suo gradu dupletur. Vitrum hoc optimè clausum ponatur in locum frigidum, non solvetur ibidem, sed coagulabitur, idque tertio repetendum est, solvendo & coagulando. Hoc artificio tinctura $\odot$ lis perficitur in suo gradu.

Tandem sumito hujus duplum de Venere ad summum & spagyrico modo præparata, ad quam elementa aquæ & aëris affundas, quæ servâras, solvito, ac putrefacito per mensem, ut prius. Et cum ad perfectionem devenerit, videbis signum elementorum: separa unum ab altero, siquidem oculariter apparet ab albo rubeum secretum. Hoc ab albo
sepa-

separabis; est enim tinctura rubea, tam potens, ut alba corpora quæque in rubedinem tingat, vel rubea in albedinem, quod valdè mirum est. Tincturam hanc per retortam urgeto, videbis nigredinem assurgere, quam iterum urgebis per retortam, idque sæpius, donec albescat. Prosequere hoc tuum opus nec animum despondeas præ nimio labore. Toties rectificato, quousque viridem leonem verum & clarum videas, ponderosum, qui tingit in aurum perfectum, Non desistas ab opere, donec signa habeas & videas leonem atque thesaurum non perfolubilem. Bene sit illi qui repererit, & ad tincturam applicare noverit.

Hoc est balsamum verum astrorum cœlestium, quod nullum corpus in putrefactionem abire sinit, lepramque nullam, podagram aut hydropisim in expulsum relinquit, administratione grani unius, si fermentabitur cum ♁re ☉lis. Omnia docebit ac patefaciet aquæ natura.

Sumito igitur Liqueoris mineralium quantum voles, ☉ lis rubæ terræ partes duas, ♁ris ☉lis partem unam. In pellicano posita solvantur & coagulentur terciò. Hæc viâ tincturam habebis Alchemistarum, cujus pondus hoc loco minimè describendum, sed suo loco reservandum. Quicumque ☉lis astri unciam unam habuerit, & super aliquot uncias auri projecerit, proprium suum corpus tinget. Astrum ☿rii si habuerit, totum corpus ☿rii vulgi similiter tinget. Si ♁ris astrum, non ab simili modo ♁ris corpus integrum in optimum aurum tinget, inque summam & constantem perfectionem: sic de reliquis metallorum, ut ♁ni, ☿ris astris judicandum, ex quibus eadem ratione tincturæ trahuntur.

His

His paucis primum ens metallorum & mineralium terræ satis abundè veris Alchemistis, unà cum tinctura Alchemistarum declaratur. Nec est quod quispiam operantum deterreatur spatio temporis mensium novem, sed absque tædio progrediatur spagyricoductu, quo quadraginta diebus alchemisticis figere poterit, extrahere, exaltare, purificare, fermentare & coagulare Lapidem Alchemistarum, ad honorem Dei, cui sit laus, honor & gloria.

Tinctura hæc, ut verus Philosophorum lapis, excellentissimas super omnes lapides alios virtutes habet. Mercurium siquidem crudum in igne positum & quælibet alia metalla subitò in verissimum Olem omni naturali meliorem convertit. Istud quoque est hujus tincturæ secretum, quod hujus rei una pars mille partes in purissimum Echeb convertat. Homines insuper in suavitate & juventute conservat, repellendo ab eis cunctos languores. Leporam depellit, morbum caducum, & alias multas ferè incurabiles infirmitates mulcet, ac etiam removet. Et hæc omnia operatur plus quàm omnes Medicorum medicina, vel potiones, vel confectiones quæcunq̃ue. Præservat etiam & protegit hæc medicina in confectis opposita, ne quis morbus eidem advenire in futurum possit. Sicq̃; fit antidotum & medicina omnium corporum curandorum & purgandorum, tam metallicorum, quàm humanorum. Conservat sanitatem & roborat virtutem, purgat spiritualia, purgat pulmonem, venena cuncta expellit, morbos tollit, leprosos invino bibita paulatim curat.

CAPUT XXXIX.

In Cinnabari Minerali latere aurum & argentum demonstrat.

A Pud peritos artifices constat in Cinnabari minerali & auri & argenti latere principia; conjicere quoque non nihil possumus ex *Callisthene*, & ipsum, & *Theophrastum*, & *Aristotelem* in ea fuisse sententia, quòd metalla possent inter se verti, cum unam tantum formam illis assignaverit ipse *Callisthenes*, quam facile *Galenus* admisit, ex accidenti tantum differre illa, nonnullis rationibus argumentatus, si legitimus ille *Galeni*, non supposititius liber habendus sit.

Nos verò ut assentiri hac in re duce ratione *Callistheni* possemus, effecit etiam multorum Alchemistarum multiplex experientia, quâ seorsum aurum, seorsum argentum diversis granulis effici ex Cinnabari minerali: itemque simul & aurum, simul & argentum eodem tempore ex eadem Cinnabari minerali parari viderunt, & si quando quod jacebat ab auro disclusum, liquore eo acuto, quem vulgus partientem aquam appellat, compererunt, multum auri & argenti contineri factò id periculo planè constitit. Dum agit de *natura Vincentius Burgundus*, veram artem non solum à se cognitam asserit, quâ aurum & argentum segregari, verum etiam eam, quâ fieri censet, motus & ipse fortassis rei experientiâ, utpote qui deprehenderit, ea cæteris in metallis latitare.

In Cinnabari minerali præprimis latitant aurum & argentum, cum ære & Mercurio, quæ materia auri & argen-

argenti sunt vera, præ aliis mineralibus & metallis gaudeat, & quidem non vulgaribus, verum singularibus ac metallis insitis. Sulphur igitur vulgare non est materia auri & argenti, verum quod ex corporibus metallicis & Cinnabari minerali extrahitur. Nec S orius hic, quem diximus esse materiam auro & argento proximam, est ille vulgaris S orius, qui palam à mercatoribus venit, & ex *Hispania* aut *Germania* advehitur, sed qui ex corporibus imperfectè mistis, plumbo, stanno, ære, ferro subtili, nec non Cinnabari nativa singulari arte prolicitur. Inter quos omnes & vulgarem, nulla, nisi in solis accidentibus quibusdam, est differentia. Fluidi enim æq; sunt ferè & ejusdem proportionis & gravitatis.

Verum S orius corporum magis est coctus vulgari, quin etiam inter se alius alio magis aut minus digestus est. Omnes tamen vi ignis in vaporem feruntur sursum, alii celerius, qui minus cocti, alii tardius, vehementiorisque ignis vi, qui magis decocti sunt. Atque hac de causa S orius vulgaris, qui indefinitam valdè habeat humiditatem, omnium celerimè in fugam vi ignis abit. Qui autem in corporibus metallicis insit S orius, ex eo quodammodo judicatur, quod fusa & igne liquata omnia S oria fluidus conspiciantur, quamvis frigore proprio ab igne deposita rursus constant.

Ex omnibus equidem metallis, ferro excepto, S orius fluidus excernitur, beneficio S orii vulgaris.

Abluendo enim & macerando perfectè, quicquid impurum est, & à natura S orii alienum, abit in fæcem, quod super est, vaporario calore solvitur.

Atque etiam absque ære, solum istud argentum vivum, quod S orium dicimus, nihil aliud est, quam argentum & aurum crudum & indefinitum, quod à causa efficiente definitum statim in illa transit.

Cum

Cum igitur Cinnabaris mineralis & reliqua metallata mutantur in aurum aut argentum, forma substantialis illorum non perit, sed sola accidentaria. Compositum non corrumpitur, sed perficitur; non enim corrumpitur compositum seu subiectum, sed aliquid generatur potius, & nova forma substantialis exoritur. Sed quoniam multi, huic opinioni contradicentes, sunt, quod duæ formæ in eodem subiecto subsistere nequeant, quærimus ab iis, an forma substantialis uvæ immaturæ sit eadem, quæ maturæ, an diversa? Eos responsuros putamus, eandem utriusque formam esse substantialem: & inchoatam dicere verebuntur. Atqui uva hæc immatura est, cum maturitate seu coctione perfici possit. Ergo perfectio hæc non ad formam substantialem pertinet, sed ad accidentariam. Ast dicent: Quod antea fuit, & nunc non est, corruptum est: Ergo forma prior, quæ erat in composito, periit, & nunc alia orta est. Sic docent, solum *Mercurium*, qui prius erat, corruptum esse, postquam mutatum fuerit in aurum vel argentum. Quibus concedimus, cum mutatus fuerit *Mercurius* in aurum vel argentum, mutationem, aut etiam corruptionem fieri accidentium priorum, & formam priorem accidentariam interire, & generationem fieri aliorum accidentium, & aliam formam accidentariam oriri in subiecto. Ast non propterea forma substantialis, seu actus prior in *Mercurio* evanescit, sed persistit: & *Mercurius*, ut aliquid compositum, quod erat imperfectum, perficitur.

In hac autem mutatione *Mercurii* tam vulgaris, quam ejus, qui metallis est insitus, in aurum vel argentum, non omnia priora accidentia pereunt. Quæ enim auro, argento & *Mercurio* propria & communia sunt, non pereunt, sed persistunt.

Hæc

Hæc autem sunt accidentia propria & his communia, præsertim auro & S urio, illorum videlicet compositum ab igne non corrupti, nec exuri, humido unctuofo, cremabili & urente omninò esse expertia, indissolubilem esse miftionem eorum in partes substantiales, esse graviffima, & quæ sunt alia. Verum quædam tantùm accidentia pereunt, quæ non ad formæ substantialis proprietatem pertinent: sed accidentariæ sunt, esse nimirum S rium tenuem, liquidum, volatilem & indefinitum; cum enim non sit crassus, solidus, fixus & concoctus, definitur & perficitur.

Hoc igitur constans & ratum est, S rium, vel vulgarem, vel qui metallis imperfectis inest, solâ formâ accidentariâ differre ab auro & argento, non autem substantiali. Quæ tamen sensu non percipitur per functiones, sed ratione per intellectum, & quæ exinanitis prioribus formis accidentariis quibusdam, quæ non ad substantialis formæ proprietatem, sed accidentariæ pertinent, possit auri & argenti functiones omnes exprømere, quæ sunt: ignibus resistere, omniaque eorundem examina perpeti, secundum utriusque naturam.

Causa veta & naturalis efficiens aurifica & argentifica in auro & argento, non verò in aliis corporibus aut rebus quærenda aut speranda est. Ignis est principium generandi & augendi ignis ex alio corpore. Aurum & argentum sunt principia auri & argenti generandi & augendi in proxima materia. Ignis externus est causa efficiens adjuvatrix: princeps autem causa est aurum & argentum. Sed cum vis illa aurifica aut argentifica insita sit auro & argento, & miftione eorundem cum materia proxima perfectio consummetur, cur metallis aut S curio mifta eadem non perficiunt. Non enim S rius auri malagmate

mistus perficit Φ rium, sed hic igne in vaporem solvitur, qui tamen frigidus rursus in Φ rium redit, aurum autem persistit. Sic plumbum igne liquatum cum argento vel auro non perficitur in argentum vel aurum, sed illud in examine cineritium cernitur: hæc autem in eodem persistunt? Non inutilis est hæc quaestio, imò quæ totum huius artis arcanum detegit, cujus explicationem qui ignorat, cum in praxi cœcutire necesse est. Ita autem solvitur: Forma in unoquoque corpore primum & præcipuum efficiens est, in quo vis, facultas & proprietates est occulta, per quam agit, & quæ sola est inefficax ad agendum, nisi qualitatibus primis & secundis, tanquam instrumentis, instructa sit: non secus ac artifex, qui statuam quidem animâ effingere potest, at illam lapidâ insculpere ac oculis conspicuam reddere sine instrumentis non potest. Sic forma auri & argenti insitam quidem habet aurificam & argentificam vim & facultatem ex proprietate occulta, sed quæ est inefficax ad agendum, nisi viribus qualitatibus armata sit. Itaque aurum & argentum in natura sua non alterata, non agunt in metalla, aut Φ rium, cum iis miscentur. Dubia, quæ circa hæc occurrere possent, brevitatis causa omittimus, & ad alia progredimur.

CAPUT XL.

Secreta varia de Cinnabari Minerali, factitia, item de Minio producit.

Quemadmodum in Cinnabari minerali, sic quoque in factitia ut & in Minio varia & egregia latitant arcana & secreta, de quibus *Iohan. Bapt. de Porta, Ioh. Iacob. Weckerus, Alex. Pedemontanus, Andr. Libavius, Mizaldus, Fallopius,*

I. B.

I.B. Besardus, Casar Longinus, Kunckelius, &c. consuli poterunt. Cùm verò de quibusdam in superioribus jam diximus, cætera breviter tangemus.

Egregiè non tantum per Cinnabarin metallorum transmutatio perficitur, ut apud *Andr. Libavium Syntagm. Arcan. Chymic. lib. 7. cap. 7.* videmus, sed fixa etiam in auri & argenti augmentum redditur. Ut verò Cinnabaris pro auri augmento reddatur fixa, requiritur peculiare fixationis sal, quod hoc modo paratur: Cape O -li partem unam cum pari quantitate O lis communis. Adde partem dimidiam æruginis. Solve omnia aquâ O -li. Destilla per filtrum; coagula & calcina ad rubedinem sanguineam seu coccinam Cinnabaris. Sume postea Cinnabarin, & in pyxide cæmentatoria dispone utrumque alternis ordinibus, ut fiat stratum super stratum summum & imum obtinente O le. Clauso vase cæmenta per gradus ignis, usq; in diem septimum, quo debet esse gradus summus. Quinq; diebus fixabitur Cinnabaris quam aquis ablutam calidis, & dulcificatam in liquatum super catillo cinereo aurum imitte, & expectari jubetur auri augmentum. Aurum etiam cæmento addi potest, ut animari possit Cinnabaris factitia. Vel etiam Cinnabaris artificiosæ trientē contere in porphyrio, additâ aqua forti per horas quatuor. Deindè in cucurbitâ injectæ affunde hoc oleum. Extrahe essentiam lithargyrii per acre acet, hocq; dempto, pulverē illius in vitro perfunde vini spiritu forti & denuò extrahe per modū tincturarū. Extractions coq; ad olei consistentiâ; quod oleum addendum est Cinnabari. Coque ad siccum; cui novum oleum infunde, idq; etiam tertiâ vice facito, donec materia prunis ferventibus injecta fumum non edat. Alii quoq; lithargyriū coquunt aceto donec rubeat. Effuso substituunt aliud, idq; donec non

am-

amplius rubeat. In hoc acetum immittunt calcem
 ꝑri & Θ lem communem. Solvunt, filtrant, co-
 quuntque ad medias. Liquore hoc quinquies pota-
 tur Cinnabaris, tunc semiuncia uni appone argenti
 sex drachmas, & colliqua (alii argentum fufum or-
 dine immittunt) ferique dicitur luna fixa, cui par
 aurum, paremque Cinnabarin fixam adjiciunt, &
 aurum auxisse putant. Figitur autem Cinnabaris, si
 cum Θ-lo, per octiduum sub arena calente detinea-
 tur, donec ut plumbum in igni fluat.

Quidam insuper Cinnabarin cum argento figunt;
 & si Cinnabaris libras Xij. confundas cum marca
 una argenti, promittunt argenti sedecim besles,
 quorum dimidia pars sit aurum, ex quo porro fa-
 bricant Ꝓrium sublimatum, qui sæpius in sublime
 actus figatur in medicinam albam.

Figitur & Cinnabaris per argentum & cerussam.
 Hic autem prius monemus, ne quamlibet Cinnaba-
 rin assumamus, sed solidam densamque, cujus bacil-
 lum si per ligneum forcipem in eliquatum plum-
 bum immittas, retractum invenias non porosum &
 exhaustum, rarumve, sed solidum & spissum. Fufum
 autem plumbum esse convenit, non fervere, quod
 deprehendes, si non adhæreat demisso cultello; tunc
 enim fervet; si non adhæret, saltem fufum dicitur.
 Talis Cinnabaris frangitur in portiones avellana-
 rum quantitate, quæ coquantur, & lavantur diebus
 quinque aut pluribus aquâ fixatoriâ, seu diluto
 Θ-lato, & falso. Deinde perlinuntur offa ex cerussa
 & scobe argenti lota, resiccataque & illata in cæ-
 mentatorium catinum per dies quinque graduato
 igni coquantur, cavendo excessum ignis, ne totum
 in favillam abeat. Ex cæmento extractam Cinnaba-
 rin iuclude vitro forti, quod foris argillâ sit indu-
 ctum & probè resiccatum. Præsto sit vas cum plum-

bo fufo, in hoc demitte vitrum, in quo est Cinnabaris, per forcipem ligneum, aut baculum quadrifidū ut benè ſepeliatur obruaturque plumbu. Sine ibi per ſextiduum, ita ut concreſcat quidem plumbum, ſed tamen calidum maneat. Hic primus eſt gradus. Soluto plumbo retrahe vas, idque luto adhuc adhærente in fuſum plumbum per alios ſex dies demitte, detineque, ita ut plumbum fuſum maneat abſque fervore. Iſte gradus alter eſt. Tertius erit, ſi ferveat plumbum ſuper immerſa ampulla, quæ biduo aut triduo in eo calore detinenda eſt, & omninò fixa Cinnabaris æſtimatur, quæ per plumbum fulminata reduci in argentum creditur.

Cinnabarin fixum cum argento hâc ratione reddunt *Ioh. Bapt. de Porta Mag. Nat. l. 5. c. 6. Ioh. Jacob. Weckerus de Secret. lib. 10. cap. II. & Caſar Longinus Trin. Magic. Tract. Magic. pag. 161. 162. & ſeq. Qui id facere quaſierit, ita faciendum eſſe cenſent: Cinnabaris contraſtæ partes ad magnitudinem juglandum vitreo in vaſe capacitatis ejuſdem argenti pondere jam triplicato, vel majori diſſeminatas condito, & viciffim inſperſas, luto munias, & reſicari finito, ſin minus in ſolem, ut repetas oportebit, inde cineribus immerſum tamdiu lento igni decoquas, quouſque inſracto plumbeo colore liveſcit, quod ſi nec quidem jugem operam impendas, dum ad id pervenerit: Inde plumbi duplo eluas, ac elotum examinibus omnibus expoſitum, pertinacius obſtabit, majoris ponderis & virtutis, & quò leviori uteris igne, tantò facilius res peragetur. Sic verò animatur argentum, & amiſſum reſarcietur. Sublimatum vivum argentum ex aceto ebulliat, inde vivū argentum remiſcebis, & vitreo recurvo vaſe vivum argentum in ignem inſervefactum devolet, & in recepta-*

ceptaculo dilabatur & servetur: ponderis, (si sapi-
 sis,) parum amississe comperies. Aliter sic citius &
 lucrosius facies: In fractas Cinnabaris partes, ad tes-
 serarum magnitudinem in oblongum linteum fac-
 cum accommodabis, ollæ lateribus undique distan-
 tem, inde lixivium peracerrimum fundas ex alumi-
 ne, tartari duplo, vivæ calcis quadruplo, & cineris
 roboris æquali portione confectum, uti fieri solet,
 vel ratione aliqua parandum: per diem ebullirefi-
 nas, exime, & ebulliat cum oleo jugem operam im-
 pendas, & integram cum nocte diem finito quoque
 illic esse, & exemptas ex oleo Cinnabaris partes ovi
 albumine subactæ perlinito, ac in tertia parte eli-
 mataæ argenti scobis revolvito, in fundo apti vasis
 substernito, ritè figulari cretâ munito; ignem adhi-
 be diebus tribus, & tam postremò augetur, ut igni
 cedat, & ferè liquefcat, detrahe, & ex fœcibus ex-
 tremo argenti examine perluito, & ad verum, & na-
 turale deducito.

Sic & aliter fixum reddere Cinnabarin possu-
 mus: si testaceo in vase rotundo undique clauso, ubi
 exili spiramento Cinnabarin immiseris, glutine ex
 ovi albumine parato illinas, ne vis ignis carbuncu-
 let, igni accommodato, paulatim vigorando, vel
 lignorum ferratura, quousque eundem contraxisse
 colorem cernes: ne festines; opus enim omne cor-
 rumpit, & sæpè à Philosophis præceptum nosces:
 sed hoc ministerium quærit majus. Nec aliter inuti-
 liter fixum reddetur Cinnabari, usto ære in sperfo
 fictili in olla, prius tamen calcantho disseminato, &
 calce expleta pertinaci muniatur luto, & triduo vi-
 trariorum fornaci relinquatur, detrahe, & argen-
 tum æs retinebit, si rectè hæc animadvertes, non pa-
 rum nancisceris lucri; omnibus enim antestat, qui
 tali parantur arte, facultate & fructu; nec pauca di-

xiffe pœniteat. Id autem ingenioforum reperit diligentiâ, unius pharmacopolæ exemplo, qui cum Cinnabarin conficere quæreret, in argentum casu optimè versum invenit. Utilius fixum redditur, si Cinnabaris arte conficitur, quæ non tam adustibili ac majori parte.

Erit quoque voluptuosum, si cui placuerit, è fixo Cinnabari argenteam barbam elicere: si vase eodem accommodabis, igne solum inferius lentè admoto, argentum adhuc spirituosum, nec plumbum expertum, uti sylva erectum cernes capillamentum, ut nil fuerit visû jucundius.

Colorem rubeum sic parat *I. B. Besardus in Antro Philosophico pag. 238.* Accipe Cinnabrium cum aqua communi subtilissimè tritum, & cum ovi albumine multum percusso, ac ferè in aquam redactò, tere: cui adhibe postmodum aliquid è lacte ficus: ac si paulò spissiozem colorem, instar confectionis alicujus, expetas, adde aliquid de ovi vitello. Confer *Guil. Goersee in arte illuminandi part. 6.*

Modum Rosaclerum conficiendi habet *Joh. Bapt. de Porta Mag. Nat. l. 6. c. 9.* Denas crystalli libras in ollam injicito, ubi optimè liquefactum noveris, immergito libram Minii optimi, dimidiatis vicibus, ferreo veru quàm citissimè remiscendo; nam sui ponderositate facilè in fundum concidet, ubi remistum noveris, ex ollula instrumentis ferreis, ad id apertis, evellito, & in aquam mergito, idque tertio repeterè ne pigeat: mox supra, æris in calcem redacti uncias quinque admisceto, coloris flagrantissimi Cinnabarin, & maximè exagitatam tribus horis conquescere, finito: Ubi id feceris, stanni vitri superaddito ternas uncias, sine intermissione remiscendo, & floridissimum rosæ colorem in vitro perspicies, quo exornando auro uti poteris.

Vid.

Vid. *Iohan. Kunckelii Ars Vitraria pag. 317. & 318.*

Colorem roseum sic parat *Ioh. Iacob. Weckerus de Secretis c. 8. & B.* Minii partes duas, cerussa partem unam; conterendo probè misceantur. Vel fume Auripigmenti & Minii ana partem æqualem, & agitando benè commisceantur.

Purpurina elegantissima pulcherrimaque, quâ color aureus ad pingendum & scribendum conficitur, parari potest ex stanno igne liquefacto; cui, si ab ignere motum fuerit, addantur Cinnabaris mineralis & Θ 1 armoniacum. Confer *Ioh. Iacobi Weckeri Secreta lib. 16. cap. 6. pag. 625.*

Cinnabarin parandi modum ad scribendum ex *Alexio Pedemontano* describit ita *Idem de Secretis l. 10. cap. 11.* Cinnabari, cum super lapide porphyrite optimè aquâ communi contritum, deindè exsiccatum fuerit, ponatur in vas aliquod osseum vel vitreum, urinaque superinfundatur, relinquaturque sic aliquandiu; nam fundum materia petet, postea auferatur sensim urina, atque rursus recens addatur. Quod cum octies aut decies factum fuerit, optimè purgatum erit. Quibus sic se habentibus, sumito ovorum albumina, optimè agitata, & in aquam puram dissolvantur; eam aquam super Cinnabarin effundito, ut transversum digitum emineat, rursusq; simul agitato: deindè cum residuum fecerit, auferantur sensim ovorū albumina, rursusq; recētia addantur, fiatq; hoc toties, quoties cum urina factum fuit. Hoc quidem nullâ aliâ ratione fit, quàm ut fœtens ille odor ex urina contractus evanescat. His omnibus factis addantur albumina ovorum recentia, misceantur optimè, & fiat liquor ad scribendum & pingendum. Cæterum hic liquor in vase aliquo obturato servandus erit, deindè, cum quis uti hoc volet, ligno aliquo miscendus, servatur etiam diutissimè incorruptus.

Co-

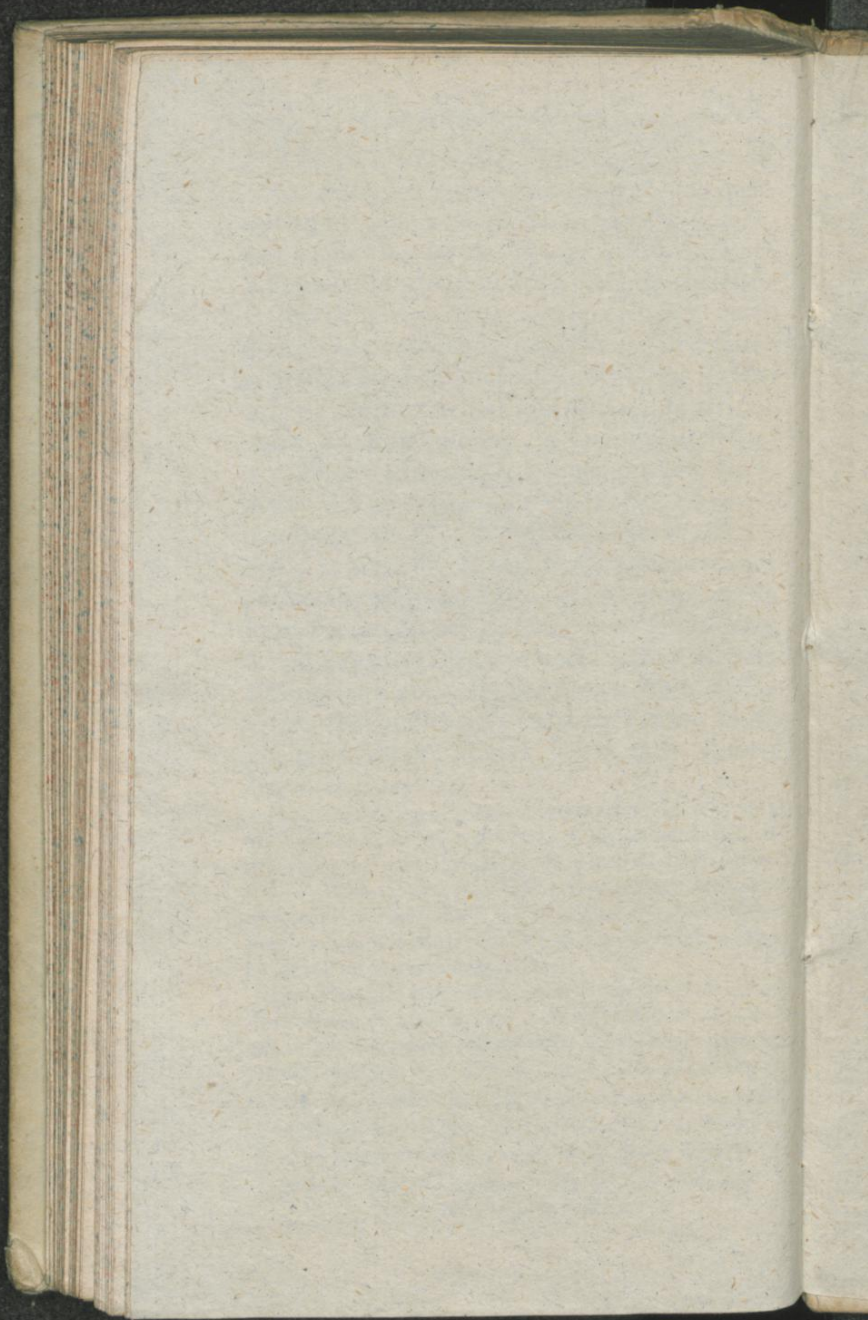
Vid. *Johan. Kunckelii Ars Vitruaria pag. 317. & 318.*

Corallia rubra ingenioso artificio ad hunc mentiantur modum ex *Mizaldo Gabriel Fallopius de Secret. l. 3. p. 222. & Joh. Jac. Weckerus de Secret. l. II. c. 4.* Cornua hirci derasa in scobem & pulverem convertunt, eaque forti lixivio, ex lignis fraxini composito, diebus quindecim infundunt. Postea extrahunt, & Cinnabari in aqua soluto, miscent, & lento igni committunt, ut fiat spissamentum. Id veri corallii præ se feret colorem, in quas visum erit formas effingere, siccant, & secundum artem exoliunt. Ceram rubeo colore sic ex *Alex. Pedemontano* tingit *Joh. Jacob. Weckerus de Secretis lib. 16. cap. 4. & Ceræ ℥j. Terebinth. ℥ij. Cinnabaris super lapidem pictorum benè triti Ol. comm. ana ℥j.* Liquefiat cera & terebinthina, demum removeatur & post aliqualem refrigerationem addatur oleum, & Cinnabaris, beneque simul misceantur, & ferretur. Nonnulli loco Cinnabaris ponunt Minii ℥ij. pro qualibet libra ceræ. Vid. *Gabr. Fallopii Secret. lib. 3. pag. 283.*

In portentosis ignium exitialium machinationibus mira præstat Cinnabaris Mineralis; hinc pulvis pyrius, in bellicis instrumentis mirabiliter operans, fit, si vulgari pulveri pyrio Cinnabaris mineralis, marchasita & colophonia benè permisceantur. Hoc pulvere si quis bellica repleverit instrumenta, ubi ignem admoverit, ingenti fragore dissilit machina, ut adstantium multos interimat.

In argentum vivum reduci potest Cinnabaris nativa. Reductionis modum habet *Andr. Libav. Syntagm Arcan. Chymic. l. 7 c. 18* Cinnabaris etiam factitia excoquitur ex argento vivo & sulphure, & trita ac mista oleo cri & igne valido in vase vitreo, luto obstructo, in vaporem sursum elata, redit in argentum vivum, nec quicquam illi deperit. Idem in *Mercurio sublimato* evenit. *Gasto Clarveus in Apolog Chrysol. & Argyrop.* Hæc de Cinnabari minerali, seu Minio naturali hæc vice dicta sufficiant.

318.
en-
Se-
II.C.
on-
m-
tra-
en-
co-
or-
po-
on-
16.
fu-
3j.
tur
m,
er-
inii
ppi
nira
licis
yrio
per-
tru-
chi-
Re.
by-
nto
lo in
edit
n in
, &

M

